HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

CCXXVII

DOSTOYEVSKİ

BEYAZ GECELER

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

BEYAZ GECELER

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: BARIŞ ZEREN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

XVIII. BASIM

Genel Yayın: 3053

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ
BEYAZ GECELER

ÖZGÜN ADI
БЕЛЫЕ НОЧИ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
BARIŞ ZEREN

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2014
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
KORAY KARASULU

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

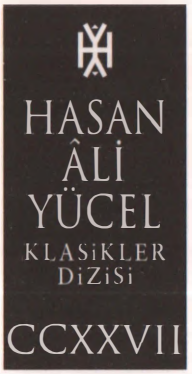
1. BASIM, HAZİRAN 2014, İSTANBUL
XVIII. BASIM, ARALIK 2020, İSTANBUL

ISBN 978-605-332-139-2 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel: (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

FYODOR MİHAYLOVİÇ DOSTOYEVSKİ

BEYAZ GECELER

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
BARIŞ ZEREN

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Beyaz Geceler 1
Başkasının Karısı 63
Noel Ağacı ve Nikâh 115
Haysiyetli Hırsız 127
Yufka Yürekli 149

BEYAZ GECELER
Sentimental Roman
(Bir hayalperestin hatıralarından)

...sırf bunun için yaratılmadı mı o
Bir anlığına da olsa,
Yakın olmak için senin yüreğine?..
İ. Turgenyev

Birinci Gece

Harika bir akşamdı; böyle bir akşam insana ancak genç-ken nasip olur sevgili okur. Gökyüzü öyle yıldızlı, öyle berraktı ki, onu gören kendine sormadan edemezdi: Nasıl oluyor da böyle bir göğün altında türlü türlü suratsız, kaprisli insan yaşayabiliyor? Bu da gençlere özgü bir sorudur sevgili okur, hem de daha ilk gençliğini yaşayanlara, ama Tanrı'dan dilerim bu soru gönlünüze sık sık doğar!.. Kaprisli ve suratsız baylardan söz etmişken, bütün o gün boyunca girdiğim ruh halini anımsamadan edemiyorum. Daha sabahtan başlayarak beni tuhaf bir kuruntu huzursuz etmeye başlamıştı. Birdenbire herkes beni yalnız bırakıp gidiyor, herkes benden uzaklaşıyor gibi gelmişti. Gayet haklı olarak şu sorulabilir: Kimmiş o herkes? Ne de olsa sekiz yıldır Petersburg'daydım ve neredeyse tek bir tanıdığım olmamıştı. Ama tanıdığa ihtiyacım mı var? Kimseyi tanımasam da bütün Petersburg'la arkadaştım; işte bu yüzden bütün Petersburg birden kalkıp yazlığa gittiğinde herkes beni terk ediyormuş gibi gelmişti. Yalnız kalmaktan iyiden iyiye korkmaya başlamıştım; üç

gün boyunca kentte derin bir üzüntüyle, başıma ne geldiğini gerçekten anlamaksızın dolanıp durdum. Nevskiy'e de gitsem, bahçelerde de dolaşsam, nehir kıyısında da tur atsam, bütün bir yıl boyunca belli saatlerde oralarda karşılaşmaya alıştığım kişilerden birini bile göremez olmuştum. Elbette onlar beni tanımıyordu, ama ben onları tanıyordum. Hem de iyi tanıyordum; yüzlerini neredeyse ezberlemiştim: Neşeli olduklarında onlar için seviniyor, somurtuyorlarsa ben de hüzünleniyordum. Tanrı'nın her günü yine belli bir saatte Fontanka'da karşılaştığım bir ihtiyarla neredeyse arkadaş olmuştum. Ne ciddi ve düşünceli bir çehreydi; sürekli fısıltıyla söyleniyor, sol elini sallarken sağ elinde de altın topuzlu, boğumlu bastonunu tutuyordu. Hatta o da beni fark etmiş, gönüldaşlığa kabul etmişti. Olur da o saatte, Fontanka'da o yerde bulunamazsam, onun da kaygılanacağından emindim. İşte bu nedenle neredeyse eğilerek birbirimizi selamlayacak hale gelmiştik, özellikle keyfimiz yerindeyken. Bir defasında iki gün üst üste görüşmeyip de üçüncü gün karşılaştığımızda ellerimiz şapkalarımıza gitmişti, ama bereket versin tam zamanında kendimize gelip ellerimizi indirmiş, geçip giderken göz temasıyla yetinmiştik. Evlerle de tanışırız. Yürürken sanki hepsi beni selamlamak için sokakta sıraya dizilir ve bütün o pencereleriyle bana bakıp benimle sohbet ederlerdi: "Merhabalar; sağlığınız nasıl? Ben Tanrı'ya şükür gayet iyiyim, mayısta da bir kat çıkacaklar," ya da "Nasılsınız? Yarın bir onarım göreceğim de", ya da "Az kalsın cayır cayır yanacaktım, öyle korktum ki." Aralarında sevdiklerim, yakın dostlarım vardı; bunlardan biri, bu yaz bir mimarın elinden geçecekti. Her gün özellikle evin önünden geçmeliydim ki, ustalar yanlış bir iş yapmasın, Tanrı saklasın!.. Ama o açık pembe, güzel mi güzel, sevimli evin başına gelenleri asla unutmayacağım. Ufacık, taş bir evdi, bana hep dostça bakardı; hantal komşularının yanındaki mağrur duruşunu görünce, evin yanından geçerken bile yüreğime mutluluk

doluyordu. Bir gün, geçen hafta, yine o yoldan geçerken dostlarıma baktım ve birden acı bir haykırış duydum: "Beni sarıya boyuyorlar!" Şeytanlar! Barbarlar! Hiçbir şey ellerinden kurtulamamıştı: ne sütunlar, ne saçaklar; kanarya gibi sapsarı olmuştu dostum! Sırf bu olay nedeniyle sarıdan hiç hoşlanmam, zaten o günden beri de Sarı İmparatorluk'un* rengine boyanarak güzelliğinden edilmiş o zavallı dostumu görmeye içim el vermedi.

İşte böyle sevgili okur; artık Petersburg'la tanışıklığımın niteliğini anlamış olmalısınız.

Dediğim gibi, nedenini bir türlü anlayamadığım bir huzursuzluk üç gün boyunca beni yiyip bitirdi. Sokakta kendimi berbat hissediyordum (o yok, bu da gitmiş, peki öteki nereye kayboldu?), evde de kendime geldiğim pek söylenemezdi. İki gece kendime sorup durdum: Şu yaşamdaki köşeciğimde bana yetmeyen neydi? O köşede kalmak bana neden bu kadar rahatsızlık veriyordu? Kafamda böyle sorularla, bakışlarımı isli, sararmış duvarlarımda ve Matryona'nın serpilmelerine epey katkıda bulunduğu örümcek ağlarıyla dolu tavanımda gezdiriyor, bütün mobilyalarıma tekrar tekrar bakıp her bir sandalyeyi acaba sorun bunda mı diye inceliyor (çünkü sandalyelerden birisinin bile önceki günkü gibi durmaması, kendimi kaybetmeme yetiyordu), o da yetmezse camdan dışarı bakıyordum, ama tümü boşunaydı... Bir parça olsun rahatlayamıyordum! Hatta bir ara Matryona'yı yanıma çağırıp tavandaki örümcek ağı ve genel ihmalkârlığı üzerine ona babaca bir nutuk çekmeye karar verdim; ama bana sadece şöyle bir hayretle baktı ve tek sözcükle olsun yanıt vermeden arkasını dönüp gitti; o gün bu gündür o örümcek ağı tavanımda keyifle sallanır durur. Nihayet, ancak bu sabaha doğru sorunun ne olduğunu anladım. Evet ya! Millet beni atlatıp yazlıklarına sıvışıyordu! Bu avam üs-

---

* Sarı fon üzerinde ejderha figürü bulunan Çin İmparatorluğu'nun bayrağı kastediliyor. (ç.n.)

lubumu affedin, ama ben de pek seçkin bir dille konuşacak halde değilim... Petersburg'da olmayan herkes ya yazlığına gitmişti, ya da gitmek üzereydi; artık hali vakti yerinde görünen, bir fayton tutmuş her saygın beyefendi, gözümde hemen, her günkü iş koşuşturmacasını bitirdikten sonra kendisini ailesinin kucağına, yazlığa atacak muhterem aile babasına dönüşüyordu; yanımdan geçen herkes, her zamankinden farklı bir ruh haline bürünmüş, her karşılaştığına, "Efendim aslında buradan öylesine geçiyorduk, yoksa iki saat içinde yazlığa gidiyoruz," diyecek gibi geliyordu. Diyelim bir pencere aralandı ve hoş bir kız ince, şeker beyazı parmaklarıyla camı tıklatıp kafasını camdan uzatarak eli buket dolu seyyar çiçekçiye mi seslendi; hemen o çiçeklerin öylesine, yani kentin o bunaltıcı evlerine biraz olsun baharı taşıyabilmek, odalarını çiçeklerle süslemek için alınmadığını, herkesin yakında yazlığına gideceğini, çiçekleri de birlikte götüreceklerini düşünürdüm. Dahası bu yeni ve özgün akıl yürütmemde öyle ilerlemeler kaydettim ki, artık bir bakışta kimin nerede yazlığı olduğunu hatasız saptayabiliyordum. Kamennıy ya da Aptekarskiy adalarının sakinleri ile Petergof yolununkiler, ince düşünülmüş tarzları, havalı yaz giysileri ve kentte dolaştıkları gözalıcı faytonlarıyla ayırt edilebilirlerdi. Pargolova ile ötesinde yaşayanlar, ölçülülük ve ağırbaşlılıklarıyla daha ilk görüşte insanı "hizaya sokuyorlardı"; Krestovskiy Adası ziyaretçileri ise gamsız ve neşeli görünüşleriyle tanınabilirlerdi. Bazen ellerinde dizginleriyle, birbirlerinin peşinden miskince ilerleyen yük arabacılarının geçit törenine denk geldiğim oldu; arabalarda her türden mobilyadan oluşmuş tepecikler vardı: Masa, sandalye, Türk usulü olan ve olmayan divanlar ile diğer ev eşyalarının üzerine, yani dağın zirvesine efendilerinin mallarını gözbebekleri gibi koruyan, yorgun aşçı kadınlar oturtulmuştu çoğunda; bazen de ev eşyasıyla tıka basa yüklenmiş mavnaların Neva ya da Fontanka üzerinden Çernoy Nehri'ne ya da adalara süzülmelerini

izledim... Yük arabaları da mavnalar da gözümde karıncalar misali çoğalıyor, çoğalıyordu; işte böyle anlarda herkes toplanıp gidiyor, herkes neyi var neyi yoksa yüklenip yazlığına göç ediyor gibi geliyordu; sanki Petersburg boşalıp ıssız bir bozkıra dönmeye başlamıştı ve ben de sonunda mahcubiyet, üzüntü ve keder içinde kalakalacaktım: Gerçekten de ne gidecek bir yazlığım vardı, ne de gitmek için bir nedenim. Herhangi bir arabayla, araba tutmuş herhangi bir eli yüzü düzgün beyefendiyle gitmeye hazırdım, ama tek, gerçekten tek kişi bile beni davet etmemişti; beni basbayağı unutmuşlardı, onlar için düpedüz ve en hakikisinden bir yabancıydım!

Uzun süre ve epeyce yürüdükten sonra, âdetim olduğu üzere kaybolmayı başardım; kendimi kentin kapısıyla karşı karşıya bulmuştum. Yüreğimde bir hafiflik hissettim, kapıdan çıkıp sürülmüş tarlalar ve çayırlar arasında yürümeye başladım, bir nebze olsun yorgunluk duymuyordum; tüm varlığımla ruhumun ağır bir yükten kurtulduğunu hissediyordum. Gelip geçenler bana öyle dostça bakıyorlardı ki, neredeyse yerlere kadar eğilip selam vereceklerdi; herkes bir şeylere seviniyor, istisnasız bütün insanlar sigara tüttürüyordu. Bense o güne dek hiç olmadığım kadar mutluydum. Kendimi bir anda İtalya'da bulmuş gibiydim... doğa beni, şehir duvarları arasında boğulmak üzere olan bu yarı hasta kentliyi o denli kuvvetle çarpmıştı.

Bizim Petersburg'un doğasında açıklanamaz, heyecan verici bir yan vardır; baharın gelişine yakın, doğa bütün kudretini, mavi göğün ona bahşettiği bütün güçlerini salıverir, serpilir, saçılır ve türlü türlü renklere bürünür... İster istemez, ufacık tefecik ve çelimsiz bir kızı andırır; siz ona bazen acıyarak bazen bir tür merhamet duygusuyla bakar, bazense bakmaya tenezzül bile etmezken, o bir gün aniden, mucizevi biçimde, anlatılamaz, göz kamaştırıcı bir güzelliğe bürünür; siz ise sersemleşmiş, allak bullak olmuş vaziyette kendi kendinize sorarsınız: O kederli, tasalı gözleri hangi

güç böyle keskin bir ışıltıyla tutuşturmuş olabilir? O bembeyaz, çökmüş yanaklara böyle kan yürüten nedir? O narin yüz hatları nasıl bu denli arzuya ve tutkuya boğulabilmiştir? Şu sine nasıl böyle kabarmıştır? Öyle zavallı bir kızın yüzüne güç, yaşam ve güzellik veren, onu böyle ışıltılı gülümseten, böyle şen, bir kıvılcım gibi çakan kahkahalarla neşelendiren nedir? Sağa sola bakıp birilerini arar, tahminler yürütürsünüz... Ama çok geçmeden, belki hemen ertesi günü, o tasalı, çökmüş bakışlarıyla, eskisi gibi rengi atmış yüzü, hareketlerinde eski boyun eğmişlik, çekingenlik ve dahi pişmanlıkla, hatta o anlık tutku parlamasından duyduğu öldürücü ıstırabın ve korkunun izleriyle kızcağız yine karşınızdadır... Size ise üzülmek kalır; o geçici güzellik öyle çabuk, öyle geri dönülmez biçimde solup gitmiş, gözlerinizin önünde öyle aldatıcı biçimde, amaçsızca parlayıp sönmüştür ki... maalesef daha onu sevmeye bile vaktiniz olmamıştır...

Yine de gecem gündüzümden daha iyiydi! Anlatayım nasıl olduğunu:

Kente oldukça geç döndüm; eve yaklaştığımda saat onu bulmuştu. Yolum kanal kıyısından geçiyordu ve orada o saatte tek bir canlıya bile rastlanmazdı. Gerçekten de kentin en ücra köşesinde yaşıyorum. Yürüyor, şarkı söylüyordum, çünkü mutlu olduğumda ben de, bir dostu ya da iyi bir tanıdığı olmayan, o neşeli anında neşesini paylaşacak kimsesi bulunmayan her mutlu insan gibi kendi kendime bir şeyler mırıldanırım. Ama birden, en ummadığım biçimde bir serüven başladı.

Köşede, kanalın parmaklıklarına yaslanmış bir kadın duruyordu; dirseklerini parmaklıklara dayamış, kanalın çamurlu suyuna pürdikkat bakıyor gibiydi. Cicili sarı bir şapka ile gözalıcı siyah bir manto giyinmişti. "Genç bir kız ve kesinlikle esmer," diye düşündüm. Ben soluğumu tutmuş, yüreğim olanca hızıyla çarparak yanından geçerken kımıldamamasına bakılırsa adımlarımı işitmemişti. "Tuhaf!" de-

dim kendi kendime, "Aklı bir şeye takılmış kuşkusuz." Sonra birden donakaldım. Kulağıma boğuk bir hıçkırık sesi gelmişti. Evet! Yanılmıyordum: Kız ağlıyordu, bir saniye sonra yeni hıçkırıklar duyulmuştu. Tanrım! Yüreğim daralıverdi. Kadınlar karşısında ne kadar tutuk olsam da, o vakit gelmişti!.. Arkamı döndüm, ona doğru bir adım attım ve şu malum "Hanımefendi!" sözünü söylemeye hazırlandım... ah keşke şu hitabın bütün seçkin Rus romanlarında binlerce kez yinelendiğini bilmez olsaydım. Bu düşünce tek başına beni durdurmaya yetmişti. Ben zihnimde yeni bir sözcük ararken kız doğruldu, etrafına bakındı, üstünü düzeltti, başını öne eğdi ve yanımdan geçip gitti. Hemen ardına koyuldum, ama kız beni fark etti, kıyıdan ayrılıp caddenin karşısına geçti ve kaldırımda yürümeye başladı. Bense karşıya geçememiştim. Yüreğim yakalanmış bir kuşunki gibi çarpıyordu. Ama birden bir rastlantı yardımıma yetişti.

Kaldırım tarafında, benim bu meçhul hanımefendimin yakınında fraklı, yaşı ilerlemiş, ama kendisi pek ilerleyemeyen bir bay belirdi. Yalpalayarak yürüyor, yürürken duvardan destek almaya çalışıyordu. Kız ok gibi, hızlıca ve önüne bakarak yanından geçti; tanımadığı birinin eve kadar eşlik etme teklifine maruz kalmak istemeyen her kız gibi yürüyordu ve ayakta bile duramayan beyefendi, talihim onu yönlendirmemiş olsaydı kıza asla yetişemezdi. Birden benim beyefendi, tek sözcük etmeden tabanları kaldırdı ve meçhul hanımefendime yetişmek üzere uçarcasına koşmaya başladı. Kız rüzgâr gibi ilerlese de yalpalayarak koşan beyefendi giderek yaklaşıyordu, yetişti yetişecek derken, kız bir çığlık kopardı ve ben... bense o an sağ elimde budaklı, harika bir baston bulunduğu için talihime şükrettim. Hemen kaldırım tarafına geçtim, arsız beyefendi de durumu hemen anladı, kafasında reddedilemez bir bahane bulmaya çalıştı, sustu, bir iki adım geri attı ve ancak yeterince uzaklaştığımızda beni epey arsız sözcüklerle kınadı. Ama bağırışları bize ancak ulaşıyordu artık.

— Elinizi verin bana, –dedim meçhul hanımefendime; adam da artık yakamızdan düşmüştü.

Sessizce elini uzattı, eli heyecan ve korkudan hâlâ titriyordu. Ah o arsız beyefendi! O an sana ne şükran duydum! Kıza şöyle bir baktım: Ufak tefek ve esmerdi; kara kirpiklerinde hâlâ ışıldayan gözyaşları ya biraz önceki korkudan ya da daha eski bir acıdandı, bilemiyorum. Ama dudaklarında artık bir gülümseme parlıyordu. O da bana muzip bir bakış attı, ama hemen kızardı ve utanarak bakışlarını kaçırdı.

— İşte görüyor musunuz, neden beni terslediniz ki? Ben yanınızda olsaydım bir şey olmazdı...

— Ama sizi tanımıyordum: Sandım ki siz de...

— Peki ya şimdi tanıyor musunuz?

— Birazcık. Şimdi, mesela, neden titriyorsunuz?

— Ah, bir bakışta anladınız! –diye yanıtladım benim kızın böyle zeki olmasına sevinerek; malum, zekâ güzellikle hiç yan yana gelmez.– Evet, daha ilk bakışta nasıl biriyle muhatap olduğunuzu anladınız. Doğru, kadınlar karşısında biraz utangacımdır; demin o baydan ne kadar korktuysanız, benim de şimdi en az o kadar heyecanlandığımı da kabul ediyorum... Bir tür korku hatta. Rüya gibi, hatta günün birinde bir kadınla konuşacağımı rüyamda bile görmezdim.

— Ama neden? Nasıl olur?

— Öyle işte, elim titriyorsa, daha önce hiç sizinki kadar zarif bir el tutmamış olmamdandır. Kadınlardan oldum olası uzak kaldım; yani kadınlara hiç alışık değilim; hep yalnızdım... Onlarla nasıl konuşulacağını bile bilmem. İşte şimdi de bilmiyorum... size saçma sapan bir şey söylemedim ya? Öyleyse lütfen doğruca söyleyin; sizi temin ederim, hiç alıngan değilimdir...

— Hayır, asla, asla, tam tersine. Açıksözlü olmamı istiyorsanız söyleyeyim, böyle utangaçlık kadınların hoşuna gider; hatta şunu söyleyeyim, bundan ben de hoşlanırım; ayrıca kapıma kadar bana eşlik etmenizden memnun olurum...

— Böyle yaparsanız, –dedim heyecandan nefes nefese,– utangaçlık falan kalmaz ve o zaman da, elveda bütün hilelerim!..

— Hileler mi? Ne hilesi, ne için? Bakın bu hoş olmadı.

— Affedin, hiç böyle biri değilimdir, ağzımdan çıkıverdi işte, ama böyle bir anda insanın şeyi istememesi mümkün mü...

— Beğenilmeyi mi?

— Evet, elbette; Tanrı aşkına bir bakın. Nasıl biri olduğumu bir düşünün! Baksanıza, yirmi altı yaşına gelmişim, ama bir tek sevgilim olmamış. Nasıl olur da imalı ve incelikli konuşabilirim? Her şeyin apaçık ortada olması sizin için de daha iyi... Yüreğim konuşurken ben susmayı beceremem. Neyse, fark etmez... İnanabiliyor musunuz, tek bir kadın bile, hiç olmadı, hiç! Tanıdığım bile yok! Her gün, sonunda bir an gelecek ve biriyle tanışacağım diye düş kuruyorum. Ah, bir bilseniz böyle kaç kez âşık oldum!..

— İyi ama nasıl olur? Hem kime?..

— Hiç kimseye, bir ideale, uykumda beliren bir düşe. Hayallerimde dört başı mamur aşk maceraları canlandırdığım olur. Ah, beni hiç tanımıyorsunuz! Doğru, mutlaka iki üç kadınla tanışmışımdır, ama nasıl kadınlar? Hepsi kocakarı gibiydi... Anlatayım da gülün, birkaç kez seçkin tabakadan bir kadınla sokakta doğrudan konuşmaya başladığımı hayal etmişliğim var, tabii kadın yalnızken; elbette utangaç, saygılı ve heyecanlı başlıyorum, beni kovmasın diye yalnızlıktan öldüğümü, başka yolla bir kadınla tanışma imkânım olmadığını söylüyorum; onu etkilemek istiyorum, ne de olsa bir kadın, en zor anlarında bile benim gibi bir biçarenin çekingen yalvarışlarını geri çeviremez. En nihayet, tek istediğim bana bir iki dostça laf etmesi, daha ilk hamlede beni kovmayıp sözüme güvenmesi, halime gülmesi, tabii eğer isterse, bana biraz umut aşılaması, bir iki söz, yalnızca bir iki söz etmesi; sonra bir daha hiç karşılaşmamak üzere gidebilir!.. Ama gülüyorsunuz... Gerçi bunun için anlatmıştım zaten...

— Alınmayın lütfen; gülüyorum, çünkü siz kendinize düşmansınız, deneseydiniz, siz de başarırdınız, belki sokakta bile; ne kadar basit, o kadar iyi... İyi yürekli hiçbir kadın, budalanın teki değilse, ya da o anda bir şeye özellikle sinirlenmemişse, utana sıkıla, yalvararak istediğiniz o iki üç sözü etmeden sizi göndermez... Ama ne diyeyim? Elbette bir kaçık olduğunuzu da düşünebilir. Ben kendimden yola çıkarak konuşuyorum. Çünkü şu dünyada insanların neler yaşadıklarını yeterince gördüm!

— Ah çok teşekkür ederim, –diye bağırdım,– bana şu an ne yaptığınızı bilemezsiniz!

— Peki, peki! Ama söyleyin bakalım, neden beni öyle kadınlardan... yani layık... özene ve dostluğa layık kadınlardan biri olarak gördünüz de, sizin deyişinizle kocakarılardan saymadınız? Neden bana yaklaşmaya karar verdiniz?

— Neden mi? Neden mi? Siz yalnızdınız, o bay fazla cüretkârdı ve geceydi: Siz de kabul edersiniz bu bir görevdi...

— Hayır, hayır, ondan önce, o köşede. Bana yaklaşmak istediniz ya?

— O köşede mi? Yani, açıkçası nasıl yanıt vereceğimi bilemiyorum; korkuyorum... Bakın bugün pek mutluydum; yürüdüm, şarkı söyledim, kentin dışına çıktım, daha önce hiç böyle neşeli anlarım olmamıştı. Siz de... bana öyle geldi ki... Aman, istemediğiniz şeyleri anımsatıyorsam affedin, ama bana ağlıyormuşsunuz gibi geldi ve ben de... ben de dayanamadım... yüreğim sıkıştı... Ah Tanrım! Hâlâ mı sizden çekiniyorum? Hâlâ mı size karşı dostça merhamet duymayı günah addediyorum? Özür dilerim, merhamet dedim... Yani, kısacası, size yaklaşırken uzun boylu düşünmemekle sizi incitmedim değil mi?

— Yeter artık, susun... –dedi kız, başını eğip elimi sıkıca kavradı.– Suçlu benim, konuyu ben açtım, ama hakkınızda yanılmadığıma memnunum... İşte eve de geldik; şu köşede,

artık gitmem gerek; bir iki adım ötede... Hoşça kalın, çok teşekkür ediyorum...

— Acaba, acaba bir daha görüşemeyecek miyiz?.. Acaba böyle mi kalacak?

— Görüyorsunuz ya, –dedi kız gülerek,– başta iki çift laf etmek istiyordunuz, şimdiyse... Ne var ki, size bir şey söylemeyeceğim... Belki karşılaşırız...

— Yarın buraya geleceğim, –dedim,– ah affedin beni, fazla buyurgan oldu...

— Evet, ne sabırsızsınız... Neredeyse buyuruyorsunuz...

— Dinleyin, dinleyin! –diye sözünü kestim.– Eğer yine söylediklerim öyle anlaşılacaksa affedin... Ama şöyle bir şey var: Yarın buraya gelmeden duramam. Ben bir hayalperestim; gerçek yaşamla bağım o denli az ki, bunun gibi, şimdiki gibi çok nadide saydığım anları düşlerimde yine yaşamadan edemem. Bütün akşam sizi düşleyeceğim, bütün hafta, bütün yıl. Yarın kesinlikle buraya geleceğim, tam buraya, bu noktaya, tam bu saatte geleceğim ve yaşadıklarımızı anımsayarak mutlu olacağım. Artık burası benim gözbebeğim. Petersburg'da böyle iki üç yerim daha var. Hatta bir keresinde ben de sizin gibi anılara boğulup hüngür hüngür ağlamıştım... Kim bilir, belki de on dakika önce siz de anılarınıza ağlıyordunuz... Ama affedin yine kaptırdım kendimi; belki de özellikle mutlu olduğunuz zamanlarda buraya geliyorsunuzdur.

— Pekâlâ, –dedi kız,– sanırım ben de yarın saat onda buraya geleceğim. Sizi engelleyemeyeceğim belli ki... Aslına bakarsanız ben de burada olmalıyım; sakın size görüşme sözü verdiğimi düşünmeyin; şimdiden söyleyeyim, buraya kendim için gelmem gerek. Ama işte... neyse size lafı dolandırmadan söylüyorum: Gelmeniz bir şeyi değiştirmeyecek; birincisi, bugünkü gibi nahoş şeyler olabilir, ama bu bir yana... Aslında yalnızca sizi görmek isterim... Sizinle iki çift

laf etmek isterim. Yalnız lütfen hakkımda yanlış bir izlenime kapılmayın, olur mu? Hep böyle kolay randevu verdiğimi sanmayın... Gerçi görüşmeye söz de verirdim, tabii eğer... Neyse o da benim sırrım olsun! Ama önce anlaşa...

— Anlaşalım! Söyleyin, söyleyin her şeyi peşinen; her şey kabulüm, her şeye hazırım, –diye bağırdım coşkuyla,– kendi adıma yanıt veriyorum: Sözümde duracağım, sınırları aşmayacağım... Beni tanıyorsunuz zaten...

— Ben de zaten sizi tanıdığım için yarın davet ediyorum ya, –dedi kız gülerek.– Sizi gayet iyi tanıyorum. Ama bakın, şu şartla gelin: Birincisi bana âşık olmayın (iyi niyetinize güveniyorum, ricamı kırmayın, bakın sizinle açık açık konuşuyorum)... Bunun oluru yok, sizi temin ederim. Dostluğa ise hazırım, işte size elimi uzatıyorum... Ama aşk kesinlikle olmaz, size yalvarıyorum!

— Size ant içiyorum, –diye bağırdım elini kavrayarak...

— Yapmayın, ant içmeyin, barut gibi patlamaya hazır olduğunuzu görüyorum. Beni yanlış anlamayın lütfen. Ah bilseydiniz... Benim de kimsem yok, iki çift laf edecek, fikrini soracağım bir arkadaşım yok. Elbette fikrini soracağım kişileri sokakta arıyor değilim, ama siz istisnasınız. Sizi sanki yirmi yıllık dostmuşuz gibi tanıyorum... Doğru değil mi, değişmezsiniz değil mi?

— Göreceksiniz... Gerçi heyecandan yirmi dört saat yaşayabilecek miyim, onu bile bilmiyorum.

— İyi uyuyun; iyi geceler... ve unutmayın, artık güvenimi kazandınız. Az önce ne de güzel haykırdınız: Her duygunuzu, en dostça hisleri bile herhalde böyle dışavuruyorsunuz! Biliyor musunuz, hele biri öyle güzel bir ifadeydi ki, bende hemen size karşı güven doğurdu...

— Tanrı aşkına, hangisi? Ne?

— Yarına dek beklesin. Şimdilik sır olarak kalsın. Bu sizin için daha iyi; hem böylelikle daha romantik olur. Belki

yarın söylerim, belki hiç söylemem... Daha konuşacaklarımız var, birbirimizi daha yakından tanıyacağız...

— Ah evet, yarın hakkımdaki her şeyi size anlatacağım! Ah, neler oluyor böyle? Başıma bir mucize geldi... Neredeyim ben Tanrım? Peki söylesenize, başkaları gibi kızıp da en başta beni kovmadığınız için pişman mısınız? Yalnızca iki dakikada beni sonsuza dek mutlu ettiniz. Evet! Mutlu; kim bilir belki de beni kendimle barıştırdınız, kuşkularımı giderdiniz... Belki de o dakikalar beni kendime getirdi... Pekâlâ, yarına hepsini anlatacağım, her şeyi öğreneceksiniz, her şeyi...

— Peki, kabul; siz başlayacaksınız...

— Anlaştık.

— Görüşmek üzere!

— Görüşmek üzere!

Ve ayrıldık. Bütün gece yürüdüm durdum; bir türlü eve dönesim gelmedi. Öyle mutluydum ki... Yarın görüşmek üzere!

İkinci Gece

— Ah, demek hâlâ yaşıyorsunuz! –dedi kız gülümseyip ellerimi kavrayarak.

— İki saattir buradayım; bütün gün neler yaşadığımı bilemezsiniz!

— Biliyorum, biliyorum... ama işimize bakalım. Biliyor musunuz neden geldim? Dünkü gibi gevezelik etmeye değil. Bakın artık çok akıllı adım atmamız gerek. Dün gece uzun uzun bunu düşündüm.

— Ne demek, ne anlamda daha akıllı? Ben kendi adıma hazırım; ama açıkçası yaşamımda şimdikinden daha akıllı bir anım olmadı.

— Gerçekten mi? Birincisi, rica ediyorum climi bu kadar sıkmayın; ikincisi, sizden gizlemeyeceğim, bugün uzun uzun sizi düşündüm.

— Ve neye karar verdiniz?

— Neye mi? Her şeye baştan başlamamız gerektiğine karar verdim, çünkü önünde sonunda sizi hâlâ hemen hiç tanımadığım, dün çocuk gibi, küçük bir kız gibi davrandığım sonucuna vardım; elbette bütün suç benim iyi yüreğimde, yani kendimi biraz abartmışım; insan kafasında kurdukça hep böyle olur zaten. O yüzden, bu hatayı düzeltmek için sizi ayrıntılı olarak tanımaya karar verdim. Sizi bana anlatacak başka biri de olmadığına göre, her şeyi, bütün geçmişinizi siz anlatacaksınız. Ee, nasıl bir insansınız? Ya da daha iyisi öykünüzü anlatarak başlayın.

— Öykü mü! –diye bağırdım irkilerek.– Öykü ha!! İyi de bir öyküm olduğunu kim söyledi size? Benim bir öyküm falan yok...

— Öykünüz yoksa nasıl yaşıyorsunuz? –diye sözümü kesti gülerek.

— Ama gerçekten öyküm falan yok! Hani derler ya kendi kendime, yani tamamen bir başıma –yalnız, yapayalnız– yaşıyordum; yalnız ne demek anlıyor musunuz?

— İyi de ne demek yalnız? Yani kimseyi görmüyor musunuz?

— Hayır, hayır, birini görmekse görüyorum, ama yine de yalnızım.

— Ne yani hiç kimseyle konuşmuyor musunuz?

— Tam anlamıyla hiç kimseyle.

— Peki nasıl bir insansınız böyle, söyleyin! Ya da durun ben tahmin edeyim: Kuşkusuz bir büyükanneniz var, benimki gibi. Gözleri görmez ve bütün gün beni bir yere bırakmaz, o nedenle neredeyse konuşmayı unuttum. Bir keresinde, iki yıl kadar önce, yaramazlık yapıyordum, baktı ki beni zapt edemiyor, yanına çağırdı ve bir iğneyle elbisemin eteğini kendisininkine tutturdu. O günden beri bütün gün öyle otururuz; o kör olmasına rağmen çorap örer; bense yanında oturup dikiş diker ya da ona yüksek sesle kitap okurum...

tuhaf bir huy işte, iki yıldır birbirimize iğneyle tutturulmuş haldeyiz.

— Ah aman Tanrım, ne fena! Ama hayır, benim öyle bir büyükannem yok.

— Madem yok, nasıl evde oturabiliyorsunuz?

— Bakın, nasıl biri olduğumu öğrenmek istiyor musunuz?

— Evet, evet!

— Sözcüğün tam anlamıyla mı?

— Sözcüğün tam anlamıyla.

— Peki o zaman: Ben bir tipim.

— Tip, tip mi? Ne tipi? –diye bağırdı kız ve sanki bir yıldır gülmemiş gibi bir kahkaha attı.– Gerçekten eğlenceliymişsiniz! Bakın, şurada bir bank var, gidip oturalım! Gelen giden yok, kimse bizi duymaz, haydi başlayın öykünüzü anlatmaya! Çünkü size inanmıyorum, bir öykünüz var, ama yalnızca gizliyorsunuz. İlk olarak şunu söyleyin: Neymiş şu tip?

— Tip mi? Tip, işte kendine özgü, gülünç insan! –diye yanıtlayıp onun çocuksu gülüşünden sonra bir kahkaha da ben patlattım.– Bir karakter. Baksanıza, hayalperest ne demek biliyor musunuz?

— Hayalperest mi? Affedersiniz, ama nasıl bilmem? Ben bir hayalperestim! Bir gün boyunca büyükannemin yanında otur bakalım, aklına neler neler geliyor. Hayaller kurmaya başlayınca kendimi kaptırıyorum... Çin prensiyle evlendiğim bile oluyor... Bazen hayal kurmak iyidir! Ama Tanrı bilir! Özellikle hayaller dışında da düşünecek bir şeyleriniz varsa, –diye ekledi kız birden ciddileşerek.

— Harika! Çin prensiyle evlendiğinize göre beni gayet iyi anlayabilirsiniz. Neyse dinleyin... Ama, ama çok affedersiniz: Hâlâ bilmiyorum, adınız neydi acaba?

— Nihayet! Ne kadar çabuk anımsadınız böyle!

— Ah Tanrım! Aklıma bile gelmedi, her şey benim için öyle iyiydi ki...

— Adım Nastyenka.

— Nastyenka mı? Bu kadar mı?

— Bu kadar! Galiba size az geldi, amma açgözlüymüşsünüz!

— Az mı? Tam aksine çok, çok bile Nastyenka, ne iyi bir kızsınız, sanki siz benim ilk Nastyenkamsınız!

— Öyle anlaşılan! Ee sonra?

— Sonrası Nastyenka, dinleyin bakın, nasıl gülünç bir öykü çıkıyor.

Yanına oturdum, bilgiç, ciddi bir poz takındım ve yazılı bir metinden okur gibi aşağıdakileri söyledim:

— Ah Nastyenka, belki bilmezsiniz, Petersburg'da kıyıda köşede ne kadar tuhaf yerler var. Bu yerleri sanki bütün Petersburgluları aydınlatan güneş değil de farklı, daha yeni, özellikle o köşeler için ısmarlanmış bir güneş, bambaşka, özel bir ışıkla aydınlatıyor. O köşelerde sevgili Nastyenka, sanki bütünüyle başka bir yaşam sürülüyor, bizimkine hiç benzemeyen, ancak Kaf Dağı'nın ardında bir yerlerde görülebilecek, ama kesinlikle buraya, bizim ciddi mi ciddi zamanımıza ait olmayan bir yaşam. İşte bu yaşamın içinde tümüyle fantastik, sımsıcak ideal bir dünya ile (heyhat Nastyenka!) cansız, yavan, sıradan ve elbette –söylemeye ne hacet– inanılmaz avam bir şeyler karışmış halde.

— Vay! Yüce Tanrım! Ne giriş ama! Daha neler duyacağım acaba?

— Şunu duyacaksınız Nastyenka (sanırım size Nastyenka demekten hiç yorulmayacağım), o köşelerde hayalperest denen tuhaf insanlar yaşar. Hayalperest –daha ayrıntılı bir açıklama gerekirse– insan değildir de, nasıl diyelim, bir ara türdür. Zamanının büyük bölümünü gözden uzak bir köşeye çöreklenmiş olarak geçirir, sanki gün ışığından bile saklanır ve bir kere bu köşeye çekildiğinde, oraya iyice kıvrılır kalır, tıpkı bir salyangoz gibi; aslında bu açıdan hem ev hem hayvan olan o ilginç yaratığa, kaplumbağaya daha

çok benzer. Neredeyse hep yeşile boyalı, isli, kederli ve sigara dumanına boğulmuş dört duvarını neden bu kadar sever sanıyorsunuz? Pek nadir tanıdıklarından biri (ki, sonunda tanıdıklarını da tümden yitirmesi işten değildir) bu gülünç adamı ziyarete geldiğinde, neden arkadaşını yüzünde telaşlı, utanmış ve ne yapacağını bilmez bir ifadeyle, sanki az önce o dört duvar arasında bir suç işlemiş, sanki sahte belgeler imal etmiş, ya da bir dergiye imzasız bir mektupla üç beş dize gönderirken şairin öldüğünü, ama dostu olarak dizelerini yayımlamayı bir borç bildiğini yazmış gibi bir ifadeyle karşılar? Söyleyin bana Nastyenka, neden bu iki arkadaşın sohbeti bir türlü yürümez? Neden başka zaman kahkahalarla gülmeyi, pervasız lafları, cinsilatiften ya da başka eğlenceli konulardan konuşmayı pek seven bu ani konuğun, bu şaşkın arkadaşın ağzından bir kahkaha, ya da yaşam dolu bir sözcük duyulmaz? Peki neden kuşkusuz yeni tanışılmış ve daha ilk ziyaretini yapan –ikinci ziyaret falan olmayacak, tanıdık bir daha gelmeyecektir elbette– bu tanıdık allak bullak olur, (eğer varsa) bütün keskin zekâsına rağmen ev sahibinin altüst olmuş yüzüne bakakalır; beriki de artık iyice çaresiz kalmış, sohbeti doğrultmak, biraz renklendirebilmek, kendisinin de incelikler bildiğini göstermek, yine cinsilatiften konuşmak ve ziyarete gelme hatasını işleyerek dünyası şaşmış zavallı konuğunun gözüne girmek için giriştiği muazzam ama faydasız çabalardan sonra ipin ucunu iyice kaçırmış değil midir? Neden konuk birden mühim bir işi olduğunu anımsar da, hâlâ mahcubiyetini göstermek ve kaybını telafi etmek için didinen ev sahibinin sıcak tokalaşmasından elini bir şekilde kurtararak şapkasını kaptığı gibi orayı terk eder? Neden konuk kapıdan alaycı gülüşlerle çıkarken kendi kendine bir daha o kaçığın semtine uğramama sözü verir? Oysa o kaçık aslında olabilecek en harika adamdır da o anda bile zihnini hayal kurmaktan alıkoyamaz: Sohbetleri boyunca az önce evinden çıkan tanıdığının yüzünün aldığı hali,

çocukların hırpaladığı, korkuttuğu ve ellerinden gelen her türlü zararı verdiği zavallı bir kediciğin görünüşüyle kıyaslayıp durur; çocuklar zavallı kediyi haince yakalamış, yerden yere vurmuşlardır ve kedi sonunda ellerinden kurtulup bir sandalyenin altına, karanlık bir yere sığınmış, etrafta kimse olmamasına rağmen bir saat boyunca tüyleri dimdik, kendi kendine homurdanıp, yaralı burnunu patileriyle temizlemiştir; bu kedicik artık çok uzun süre doğaya, yaşama, hatta merhametli hizmetçi kadının mükellef bir sofradan onun için ayırdığı bir parça yemeğe bile düşmanca bakmaz mı?

— Dinleyin, –dedi o ana kadar kesmeksizin, ağzı ve gözleri açık halde beni dinleyen Nastyenka,– dinleyin: Bütün bunların nereden çıktığını ve bana neden böyle tuhaf sorular sorduğunuzu hiç bilmiyorum; ama sanırım şunu biliyorum, bütün bu maceralar hiç eksiksiz sizin başınızdan geçmiş.

— Kuşkusuz, –diye yanıtladım en ciddi yüz ifademle.

— Kuşkusuzsa devam edin, –dedi Nastyenka,– sonunu çok merak ediyorum çünkü.

— Bilmek istediğiniz kahramanımızın, daha doğrusu benim –malum bütün bu öykünün kahramanı naçiz bendenizdir– köşesinde ne yaptığı mı Nastyenka? Neden o kadar elimin ayağıma dolaştığını, bu beklenmedik konuğun ziyareti nedeniyle neden günümün zehir olduğunu mu bilmek istiyorsunuz? Kapıyı aralayıp odama girdiklerinde neden öyle telaşlandığımı, kızarıp bozardığımı, konukseverliğimin ağırlığı altında utançtan neden ölüp ölüp dirildiğimi mi öğrenmek istiyorsunuz?

— Evet, evet! –diye yanıtladı Nastyenka,– işte bunları. Bakın harika anlatıyorsunuz, ama biraz daha az harika anlatamaz mısınız? Sanki kitaptan okur gibi konuşuyorsunuz.

— Nastyenka! –dedim ciddi ve katı bir sesle, gülmemi zor tutuyordum,– sevgili Nastyenka, harika anlattığımın farkındayım ve ne yazık ki başka türlü anlatmayı beceremem. Şimdi sevgili Nastyenka, Kral Süleyman'ın bin yıllığı-

na yedi kez mühürlenmiş bir kutuya kapattığı ve nihayet bu kutudan kurtulmuş ifrit gibiyim şu anda. İşte şimdi sevgili Nastyenka, o kadar uzun süre sonra yeniden buluşunca – çünkü sizi çok eskiden beri tanıyorum Nastyenka, çünkü uzun zamandır birini arıyordum ve aradığım sizdiniz, şimdi buluşmamız yazgımızmış– kafamda binlerce vana açıldı ve soluk bile almadan kendimi bu sözcük ırmağına bırakmak zorundayım. Yani rica ederim sözümü kesmeyin Nastyenka, sabırla ve sessizce dinleyin yoksa susacağım.

— Hayır, hayır! Hayatta olmaz! Devam edin lütfen! Artık tek sözcük etmeyeceğim.

— Devam ediyorum: Gün içinde pek sevdiğim tek bir saat vardır sevgili dostum Nastyenka. Tam o saatte hemen bütün işler, görevler, yükümlülükler biter, herkes evine yemeğe, şöyle gerinip uzanmaya koşturur ve yolda akşama, geceye ve kalan boş zamana layık neşeli konular düşünür. İşte o saatte bizim kahramanımız da –affedin Nastyenka, üçüncü şahıs olarak söz ediyorum, çünkü birinci şahısla anlatmaktan müthiş utanırım– işte o saatte bizim kahramanımız da işsiz güçsüz olmadığından başkaları gibi koşturmaktadır. Ama o bembeyaz ve sanki biraz da kırışmış yüzünde tuhaf bir mutluluk duygusu kendini ele verir. Akşamın soğuk Petersburg göklerine ağır ağır çöküşüne muhabbetle bakar. Bakar derken nasıl da yalan söylüyorum: Bakmaz, sanki derin düşüncelere dalmış, yorgunmuş ya da o an kafası daha ilginç başka bir şeyle meşgulmüş de etrafına biraz, o da gönülsüzce zaman ayırabiliyormuş gibi şöyle bir göz atar ancak. Mutludur, çünkü kendisini usandıran bütün o işlerden yarına dek kurtulmuştur ve sınıftaki sırasından en sevdiği oyunlara, şakalara koşan bir okul çocuğu kadar neşelidir. Ona kenardan bir bakın Nastyenka: Mutluluk duygusunun o zayıf yüz sinirlerinde nasıl dans ettiğini, kahramanımızın kapıldığı düş dünyasıyla nasıl hastaymış gibi titrediğini hemen fark edersiniz. Neler düşündüğüne gelince... Yemeği mi düşünüyor sanıyorsunuz? Geceyi mi düşünüyor?

Peki neye bakıyor? Uygun adım yürüyen atlarının çektiği ışıltılı arabasıyla yanından geçen hanımefendinin önünde etkileyici biçimde eğilen şu saygın görünümlü beyefendiye mi? Hayır Nastyenka, o an bunların hepsi onun için küçük şeylerdir! O artık *kendi yaşamıyla* zengindir; birden zengin olmuştur, batmakta olan güneşin veda ışığı karşısında boşuna öyle neşeyle parıldamamış, ateşten yüreğinden bir hayaller akını salıvermiştir. Daha önce her bir parçası onu şaşkına çeviren yolu artık zar zor fark edebilmektedir. Artık "Hayal Tanrıçası" (Jukovskiy'i okuduysanız bilirsiniz sevgili Nastyenka) becerikli elleri ve altından ipleriyle örgüye başlamış, kahramanımızın önünde yepyeni, mucizevi bir yaşamın örneklerini çıkarmaya koyulmuştur... hem kim bilir, belki de tanrıça yine mucizevi elleriyle onu, evine uzanan o harika granit kaldırımdan alıp kristal göğün yedinci katına taşımıştır. Onu o an durdurun ve birden nerede olduğunu, hangi sokaklardan geçtiğini sorun. Muhtemelen nereden geçtiğini, o an nerede durduğunu, hiçbir şeyi anımsamayacak, baştan aşağı kızaracak ve o durumdan kurtulmak için hemen mazeretler uydurmaya başlayacaktır. İşte bu nedenle yaşlı, saygın bir hanımefendi yolunu kaybedip de kaldırımın ortasında onu durdurarak yol sorduğunda kahramanımızın eli ayağına dolaşır, neredeyse bağırır çağırır, çevresine ürkerek bakar. Canı sıkılmış ve suratı asılmış halde hızla ilerlemeye başlar, gelip geçenlerin ona güldüğünü, arkasından dönüp baktığını güç bela fark eder; küçük bir kız çocuğu aceleyle onun yolundan çekilirken yüksek sesle güler, kahramanımızın dalgın gülümseyişini ve el kol hareketlerini gözlerini faltaşı gibi açmış izler. Ama o aynı hayal, uçup uçup bir oraya bir buraya konarak yaşlı kadını, meraklı bakışların sahiplerini, gülen çocuğu ve Fontanka üzerindeki (kahramanımızın o sırada oradan geçtiğini varsayalım) mavnalarında akşam yemeğine oturmuş mujikleri toplamış, yaramaz bir çocuk oyunculuğuyla herkes ve her şey arasında mekik dokuyarak, onları örümcek ağındaki sinekler gibi kanavi-

çesine işlemiştir; kaçığımız mutlu yuvasına kafasında yepyeni hayallerle döner, yemeğe oturur, yemeğini bir güzel yiyip bitirir ve ancak dalgın, daima kaygılı hizmetçisi Matryona masayı toplayıp ona çubuğunu uzattığında kendine gelir ve şaşkınlıkla yemeğini çoktan yediğini fark eder, bunun nasıl olabildiğine dair hiçbir fikri de yoktur. Odaya karanlık çökmüştür; kahramanımızın ruhu boş ve huzursuzdur; etrafındaki hayal dünyası kaybolmakta, hiçbir iz bırakmadan, sessiz sedasız yitip gitmekte, bir rüya gibi silinmektedir ve kahramanımız gördüğü rüyayı bile anımsamaz. Ama hafifçe göğsünü sızlatan, kabartan karanlık bir duygu, yepyeni bir arzu, hayalgücünü cilveli cilveli gıdıklamaya, dürtmeye başlar ve sezdirmeden yeni bir hayaller akınını başlatır. Küçücük odada sessizlik hüküm sürmektedir; yalnızlık ve atalet hayalgücünü kışkırtır; hayalgücü usulca hareketlenmeye, ihtiyar Matryona'nın mutfakta işleriyle uğraşırken bir yandan pişirdiği kahvenin suyu gibi hafif hafif kaynamaya başlar. İşte artık küçük parlamalarla kabarmaktadır, işte öylesine, amaçsızca aldığı kitap, daha üçüncü sayfası bile çevrilmeden hayalperestimizin elinden kayıp gitmektedir. Hayalgücü yeniden ayağa kalkmış, harekete geçmiş ve birden yeni bir dünya, yeni nefes kesici bir yaşam gözünü kamaştırarak ışıldamıştır. Yeni bir rüya, yeni bir mutluluk! O rafine, şehvet uyandıran zehirden bir yudum daha! Ah, artık bizim gerçek yaşamımız onun için nedir ki! Onun yoldan çıkmış kafasına göre bizler Nastyenka hep tembel, ağır ve mıymıntı yaşıyoruzdur; onun gözünde biz hep yazgımızdan rahatsızız, yaşamlarımızdan şikâyet edip duruyoruz! Aslında gerçekten de, düşünsenize, ilk karşılaşmamızda aramızda ne kadar soğuk, karanlık ve kasvetli bir hava vardı... "Zavallılar!" der hayalperestimiz. Ama böyle diyeceğini tahmin etmek de güç değil tabii! Önünde uçsuz bucaksız engine uzanan alabildiğine büyüleyici, alabildiğine değişken, alabildiğine sınırsız imgelere bir bakın; bu göz kamaştırıcı, capcanlı resmin ön planında başkişi, elbette hayalperestimizin ta ken-

disi, bütün etkileyiciliğiyle durmaktadır. Bakın, şu binbir çeşit maceraya, şu uçsuz bucaksız, heyecan dolu düşler geçidine bir bakın. Belki de neyin hayalini kuruyor diye soracaksınız. Ne gereksiz bir soru! Elbette her şeyin... önce kabul görmemiş sonraysa göklere çıkarılmış şair rolünü; Hoffman'la dostluğunu; Aziz Barthélemy Yortusu Kıyımı'nı, Diana Vernon'u, Kazan'ın fethinde İvan Vasilyeviç'in kahramanca oynadığı rolü, Clara Mowbray'i, Effie Deans'i, rahipler konseyinin önündeki Jan Hus'u, Robert'te ölülerin dirilişini (müziği anımsıyor musunuz? Nasıl da mezarlık kokar!), Minna ile Brenda'yı, Berezina Muharebesi'ni, Kontes V.D.'nin evindeki şiir okuma toplantılarını, Danton'u, Kleopatra e i suoi amanti,* Kolomna'daki küçük evi, kendi köşesini ve yanında tatlı bir yaratığın, bir kış günü küçücük ağzını ve gözlerini açmış kendisini dinleyişini, tıpkı sizin beni şimdi dinlediğiniz gibi küçük meleğim... Hayır Nastyenka, sizinle benim istediğimiz yaşama özgü o tatlı uyuşukluğu ne yapsın o? O bunun kötü, acınası bir yaşam olduğunu düşünür ve günün birinde o hazin çanın kendisi için de çalacağını, günün birinde bütün o düşlerle dolu yıllarını o acınası yaşamın bir günü için feda edebileceğini aklına bile getirmez; üstelik bunu mutluluğu uğruna, talihi uğruna da yapmayacaktır, kederin, pişmanlığın ve dizginlerinden kurtulmuş acının saati geldiğinde, seçme şansı olmayacaktır. Ama henüz o büyük an gelmemiştir... hiçbir şey arzulamaz, çünkü o an bütün arzuların üzerindedir, çünkü her şey yanı başındadır, çünkü istediği her şeye fazlasıyla sahiptir, çünkü o kendi yaşamının sanatçısıdır ve eserine her an canının istediği süsü ekleyebilir. O masalsı, düşsel dünya da öyle kolay, öyle doğallıkla ortaya çıkar ki! Sanki bütün bunlar serap değil de gerçektir! Cidden bazen bir anlığına da olsa bütün bu yaşamın duygusal kabarışlar, yanılsama, bir algı çarpılması değil, basbayağı gerçek, hakiki, canlı olduğuna inanmaya hazırdır! Peki neden Nastyenka, söyleyin neden böyle anlarda insanın

---

* ...ve onun âşığını. (İt.)

yüreği sıkışır? Neden sanki büyü yapılmış gibi, bilinmeyen bir baskıyla nabız hızlanır, hayalperestin gözlerinden yaşlar fışkırır, solgun, nemli yanakları ağrır ve bütün benliği karşı konulmaz bir haz duygusuyla dolup taşar? Neden bütün o uykusuz geceler sınırsız bir neşe ve mutlulukla dolu bir anmış gibi geçer, neden şafak vakti günün pembemsi ilk ışıkları pencereden içeri girip kasvetli odayı bizim Petersburg'umuzdaki gibi o inanılmaz, mucizevi ışıklarıyla aydınlattığında hayalperestimiz bitkin ve yorgun kendini yatağa atıp marazi, çarpılmış ruhu bu düş nöbetiyle tükenmiş vaziyette, kalbini yakan o tatlı sızı eşliğinde uykuya dalar? Evet Nastyenka yanılırsın, ister istemez kenardan bakıp onun ruhunun gerçek, eksiksiz bir tutkuyla sarsıldığını düşünürsün, gayriihtiyari onun cisimsiz rüyalarında kanlı canlı, ele avuca gelir bir şey olduğuna inanırsın! Ah bu öyle bir yanılgıdır ki... mesela yüreğinden bitmez tükenmez mutluluğuyla, bütün ebedî acılarıyla aşk fışkırabilir... Buna ikna olmak için ona bir kez bakmak da yeter! Ona bir kere bakınca sevgili Nastyenka, bu insanın taşkın düşlerinde onca sevdiği kadını hiç tanımamış olduğuna gerçekten inanabilir misiniz? Hayalperestimiz onu yalnızca baştan çıkarıcı rüyalarda mı gördü yani, hepsi hayalî bir tutkudan mı ibaret? Ömrünün onca yılını bu kadınla el ele geçirmiş, iki sevgili bütün dünyayı bir yana atıp kendi dünyalarını, kendi yaşamlarını birbirine bağlamış olamazlar mı? Ayrılık vakti gelip çattığında kadın, haşin göğün altında oyunlar oynayan fırtınayı duymaksızın, gözyaşlarını kirpiklerinden söküp atan rüzgârı hissetmeksizin hıçkırıklara boğularak adamın göğsüne kapanmamış mıdır? Acaba bütün bunlar, kederli, bakımsız bu bahçe, yosun bağlamış, tenha ve kasvetli patikalarıyla yalnızca hayal midir? Oysa kaç kez o patikalarda birlikte yürümüşler, o bahçede birlikte umutlanmış, kederlenmiş, birbirlerini sevmişlerdir; hem de nasıl bir karşılıklı aşk, "öyle doyasıya ve şefkat dolu!" Ya kadının onca zaman yaşlı, kasvetli, sonsuz bir suskunluğa ve huysuzluğa boğulmuş ko-

casıyla yalnız başına, keder içinde yaşadığı, dedesinden kalma o tuhaf ev? Evde nasıl da adamdan korkarak, sıkıntı ve ürkeklikle, utangaç çocuklar gibi aşklarını birbirlerinden gizlemişlerdir! Nasıl bir ıstırap çekmiş, nasıl bir korku yaşamışlardır; aşkları ne kadar saf ve temizdir ve (kuşkusuz Nastyenka) insanlar ne kadar kötücüldür! Ah Tanrım, sonradan memleketlerinden çok uzakta, yabancı bir gökyüzü altında, sıcak bir öğle vakti, göz kamaştıran, büyüleyici bir kentteki gösterişli bir baloda karşılaşmasınlar mı? Gürültülü müziğe boğulmuş, ışıl ışıl bir palazzoda (evet, kesinlikle palazzo), mersinler ve güller içinde kaybolmuş bir balkonda kadın onu tanımış, hemen maskesini çıkarıp fısıldamıştır: "Artık hürüm"; ürpererek kendisini adamın kollarına bırakır, sevinç nidalarıyla birbirlerine sarılırlar; işte o an, acıyı da ayrılıklarını da, bütün ıstıraplarını, o kasvetli evi, ihtiyarı, memlekette, uzakta kalmış karanlık bahçeyi ve kadının son bir ateşli öpücükten sonra adamın kollarından elem ve yürek sızısıyla ayrılıp gittiği o bankı da unutuvermişlerdir... Ah kabul edin Nastyenka, uzun boylu, sağlam yapılı, neşeli ve şakacı bir dostunuz, beklemediğiniz bir anda kapınızı çalıp hiçbir şey yokmuş gibi, "Ah dostum benim, daha şimdi Pavlovsk'tan geldim!" dediğinde, komşunun bahçesinden çaldığı elmayı alelacele cebine tıkıştırmış okul çocuğu gibi nasıl da huzursuz olur, utanır, kızarıp bozarırsınız. Tanrım! Bir yanda ihtiyar kont ölmüş, tarifsiz bir mutluluk ortalığı aydınlatmaya başlamıştır, buradaysa insanlar Pavlovsk'tan dönmektedir!

Hastalıklı haykırışlarımı bitirip yine hastalıklı biçimde sustum. Şöyle esaslı bir kahkaha atmak için müthiş bir istek duyduğumu anımsıyorum, çünkü içimde kötü huylu bir iblisin kıpırdanıp durduğunu ya da boğazımın düğümlenmeye, çenemin kaşınmaya başladığını, ya da gözlerimin giderek yaşardığını hissediyordum... Beni dinleyen Nastyenka'nın zekâ dolu gözlerini açıp, o çocuksu, tutamadığı neşeli kahkahasını patlatmasını bekliyordum; aslında fazla ileri gitti-

ğime pişmandım, öteden beri yüreğimde biriktirdiklerimi kitaptan okur gibi gereksiz yere anlatmıştım; ne de olsa çok önceden böyle bir konuşmayı ayrıntısıyla tasarlamış ve anlaşılmayı bile beklemeden kendimi tutamayıp açık etmiştim; ama beni de şaşırtan biçimde Nastyenka ağzını açmadı, ardından elimi hafifçe sıktı ve halden anlayan, ama çekingen bir tavırla sordu:

— Gerçekten bütün yaşamınızı böyle mi geçiriyorsunuz?

— Bütün yaşamımı Nastyenka, –diye yanıtladım,– bütün yaşamımı böyle geçirdim ve sanırım böyle de bitireceğim!

— Hayır, böyle olmaz, –dedi huzursuzlanarak,– böyle olmamalı; ben de belki bütün yaşamımı büyükannemin yanı başında geçireceğim. Bakın böyle yaşamanın hiç doğru olmadığını biliyorsunuz değil mi?

— Biliyorum Nastyenka, biliyorum! –diye bağırdım, artık duygularımı gemleyemiyordum.– Daha fazlasını da biliyorum: En güzel yıllarımı heba etmişim! Artık bunun farkındayım ve fark etmiş olmaktan acı duyuyorum, çünkü sizi bana Tanrı yolladı iyilik meleğim benim, bana bunları kanıtlamak için yolladı. Şimdi yanınızda oturmuş sizinle konuşurken geleceğe korkuyla bakıyorum, çünkü gelecekte yine yalnızlık, yine o yavan, o gereksiz yaşam var; gerçekten de yanınızda oturup bu mutluluğu tattıktan sonra artık neyin hayalini kurayım! Tanrı sizi korusun küçük kız, ilk defasında da beni geri çevirmediniz ve artık şu ömrümde iki akşamcık yaşayabildiğimi söyleyebiliyorum!

— Ah hayır, hayır! –diye bağırdı Nastyenka,– bir anda gözlerinde yaşlar pırıldamaya başlamıştı.– Hayır, artık böyle olmayacak, böyle ayrılmayacağız! Ne demek iki akşamcık!

— Ah Nastyenka, Nastyenka! Beni kendimle ne kadar uzun süreliğine barıştırdığınızı biliyor musunuz? Sayenizde artık başka zamanlardakinin tersine, kendimi hasta biri gibi görmeyeceğimi biliyor musunuz? Sayenizde belki de

bir daha asla suç ve günah dolu bir yaşamım olduğunu, çünkü böyle bir yaşamın başlı başına suç ve günah olduğunu düşünüp kederlenmeyeceğimi biliyor musunuz? Sakın abarttığımı düşünmeyin, Tanrım, bu aklınıza bile gelmemeli Nastyenka, çünkü kimi zaman bir ıstıraba yakalandığım olur, o ıstırap... Çünkü böyle zamanlarda asla gerçek bir yaşamım olmayacağı hissine kapılırım; çünkü gerçekle, hakikatle her türlü temasımı, her türlü bağımı yitirmişim gibi gelir; çünkü nihayet kendi kendimi lanetlemişimdir; çünkü o hayal dolu gecelerden sonra üzerime bir ağırlık çöker ki korkunç! O sırada etrafındaki dünyanın gürültü ve uğultularını işitirsin, insanların nasıl yaşadığını duyar, görürsün... onlar gerçekten yaşamaktadır, onların yaşamı ısmarlama değildir, onların yaşamının bir rüya, bir uyku, bir sanrı gibi dağılıp gitmediğini görürsün, yaşamlarının hep yenilendiğini, hep tazelendiğini, bir saatlerinin diğerine benzemediğini fark edersin; korkak hayalgücüyse bayat, bayağı denecek kadar yeknesaktır; sanrıların, fikirlerin kölesidir, aniden güneşi örterek güneşine o kadar düşkün Petersburg'un yüreğine çöreklenen ilk bulutun kölesidir; sıkıntıya boğulmuş bir hayalgücü neye yarar! O *yorulmak bilmez* hayalgücünün de bir gün yorulacağını, sürekli gerilim içinde olmaktan bitap düşeceğini hissedersin, çünkü büyümekte ve eski ideallerini geride bırakmaktasındır; o idealler de parçalanıp toza toprağa karışır; eğer başka bir yaşamın yoksa yenisini yine bu parçalardan inşa etmek gerekir. Ama tam da o sırada ruhun başka bir şey ister, emreder! Ama hayalperest, küle dönmüş eski hayallerinden onu tekrar harlayacak, donmuş yüreğini yepyeni bir ateşle yeniden tutuşturacak hiç değilse ufak bir kıvılcım bulmak için közleri beyhude didikler durur; tek isteği, eskiden onu sevindiren, can veren, onun kanını kaynatan, gözlerinden yaşları söküp alan ve ihtişamıyla onu aldatan ne varsa yeniden ortaya çıkarabilmektir! Giderek ne hale geldim

biliyor musunuz Nastyenka? Biliyor musunuz, sonunda duygularımın yıldönümlerini, eskiden bana hoş gelen, ama aslında hiç var olmamış şeylerin yıldönümlerini kutlamaya mecbur oldum –yıldönümü kutlaması da hep aynı saçma ve anlamsız hayallerle yapılıyordu tabii,– bunu da o saçma hayaller artık var olmadığından, onları yaşatacak bir şey de kalmadığından yapıyordum: Malum, hayallerin de yaşatılması gerekir! Biliyor musunuz, bir zamanlar tek başıma mutlu olabildiğim yerleri anımsamaktan, oraları zaman zaman ziyaret etmekten çok hoşlanırım; bir daha geri gelmeyecek geçmişi aynı şekilde bugün de kurmayı pek severim ve bir silüet gibi, işsiz ve hedefsiz, sıkıntı ve üzüntüyle Petersburg sokaklarında, caddelerinde dolanırım. Ama ne anılar! Mesela anımsıyorum da bundan tam bir yıl önce, tam bu zamanda ve tam bu saatte, bu kaldırımda aynı şimdiki gibi yalnız ve sıkıntıyla dolanıyordum! O zaman hayallerim pek iç karartıcıydı, gerçi ondan önce de daha iyi sayılmazdı, ama yaşamak sanki daha bir kolay ve huzurluydu; başıma üşüşen o kara dumanlar yoktu, o vicdan azapları, gece gündüz yakanı bırakmayan o karanlık, kasvetli pişmanlıklar yoktu. Tabii o zaman soruyorsun kendine: Nerede şimdi o hayallerin? Kafanı iki yana sallayıp, "Yıllar nasıl da uçup gidiyor!" diyorsun. Yine soruyorsun: Nasıl geçirdin o yıllarını? En güzel zamanlarını nereye gömdün? O yılları yaşadın mı yaşamadın mı? Bak dostum, diyorsun kendine, bak artık toprak soğumaya başladı. Birkaç yıl daha geçecek ve sonra koltuk değneklerine dayanmış titreyen ihtiyarlık, ondan sonraysa sefalet ve terk edilmişlik gelecek. O düşler dünyası beyazla örtülecek, donacak, hayallerin solacak ve sararmış yapraklar gibi düşüp gidecek... Ah Nastyenka! Yalnız kalmak, tamamen tek başına kalmak ve hayıflanacak bir şey bile bulamamak ne kadar boğucu... hiçbir şeye benzemez, hiçbir şeye... Çünkü elinden kayıp gidenler, bütün o yitirdiklerin aslında bir

hiçlikten ibaret, saçma, yusyuvarlak bir sıfır, yalnızca ve yalnızca kafandaki hayaller!

— Beni daha fazla üzmeyin! –dedi Nastyenka gözünden süzülen yaşları silerek.– Artık bitti! Artık ikimiz varız; artık başıma ne gelirse gelsin hiç ayrılmayacağız. Dinleyin. Ben basit bir kızım, pek okul yüzü görmedim, bir tek büyükannem bana özel hoca tutmuştu; ama sizi gerçekten anlıyorum, çünkü şimdi bana anlattığınız her şeyi, büyükannem beni elbisesine iğneleyince ben de yaşadım. Elbette sizin kadar güzel anlatamam, okumuş biri değilim, –diye ürkerek ekledi Nastyenka, çünkü hâlâ benim o sefalet nutkuma ve o yüksek üslubuma saygı duyuyordu,– ama bana içinizi açtığınız için çok mutlu oldum. Artık sizi tanıyorum, her şeyinizle, tamamen tanıyorum. Bakın ne diyeceğim? Ben de hiçbir şeyi gizlemeden size öykümü anlatmak istiyorum, hem sonra bana tavsiye de verirsiniz. Çok akıllı bir insansınız; söz veriyor musunuz bana tavsiye vereceğinize?

— Ah Nastyenka, –diye yanıtladım,– ben hiç tavsiyeler veren biri olmadım, hele de akıllıca tavsiyeler; ama böyle devam edeceksek bu akıllıca olur, ikimiz de birbirimize akıllı tavsiyelerde bulunur dururuz! Ah benim iyi yürekli Nastyenkam, ne tavsiyesi istiyorsunuz? Çekinmeden söyleyin; şimdi öyle neşeli, mutlu, yürekli ve duyarlıyım ki, cebimden sözcük çıkarmakta hiç mi hiç zorlanmam.

— Hayır, hayır! –diye sözümü kesti Nastyenka gülerek.– Bana akıllıca bir tavsiye değil, yürekten, dostça bir tavsiye gerekli, sanki beni bir asırdır seviyormuşsunuz gibi!

— Peki Nastyenka, nasıl istersen! –diye bağırdım sevinçle.– Sizi yirmi yıldır seviyor olsaydım bile şimdikinden daha coşkulu sevemezdim!

— Elinizi verin! –dedi Nastyenka.

— Alın, sizin olsun! –diyerek ona elimi uzattım.

— Öyleyse ben de öykümü anlatmaya başlıyorum.

Nastyenka'nın Öyküsü

— Öykünün yarısını biliyorsunuz zaten, yani yaşlı bir büyükannem olduğunu söylemiştim...

— Diğer yarısı da o kadar kısaysa evet... –diye araya girdim gülümseyerek.

— Susun ve dinleyin. Önce bir uyarı: Sözümü kesmek yok, yoksa her şeyi birbirine karıştırırım. Şimdi beni pürdikkat dinleyin.

Yaşlı bir büyükannem var. Daha çok küçük bir kızken onun eline düştüm, çünkü annem de babam da ölmüştü. Herhalde büyükannem önceleri zengindi, çünkü güzel günler geçirdiğimizi anımsıyorum. Bana Fransızca öğretti, sonra da bir özel öğretmen tuttu. On beş yaşıma geldiğimde (şimdi on yediyim) eğitim işini bitirdik. Bütün o zamanlar boyunca gönül eğlendirdim, ama neler yaptığımı size söylemeyeceğim; çok yaramazlık etmediğimi belirteyim yeter. Derken büyükannem bir sabah beni yanına çağırıp kör olduğunu, artık bana bakamayacağını söyleyip bir iğne aldı ve elbisemi kendisininkine tutturdu; sonra da iyi bir kız olmazsam bütün yaşamımızı böyle yan yana oturarak geçireceğimizi söyledi. Hiç abartmıyorum, ilk zamanlarda birazcık olsun uzaklaşmak mümkün değildi; büyükannemin yanı başında çalışmak, okumak, derslere orada bakmak zorundaydım. Bir keresinde sıvışıp Fekla'yı yerime oturması için ikna ettim. Fekla bizim hizmetçimizdir, sağırdır. Fekla yerime geçti; büyükannem o sırada sandalyesinde uyukluyordu, ben de yakındaki bir arkadaşıma gittim. Ah, sonu çok kötü oldu. Ben yokken büyükannem uyanmış, yerimde sessiz sedasız oturduğumu sanarak bir şeyler sormuş. Fekla da bakmış, büyükannem bir şey soruyor, ama kendisi duyamıyor, ne yapacağını düşünmüş, düşünmüş ve iğneyi çıkardığı gibi kaçıp gitmiş...

Burada Nastyenka durakladı ve gülmeye başladı. Onunla birlikte ben de. Ama birden gülmeyi kesti.

— Hayır, siz büyükanneme gülmeyin. Ben gülüyorum, çünkü gülünç... Ne yapalım büyükannem böyle biri, ama ben az da olsa severim onu. Neyse, bunun üzerine beni cezalandırdı: Beni yine yerime oturttu ve neredeyse kımıldamamı bile yasakladı.

Sahi söylemeyi unutmuşum, bizde, yani büyükannemin evinde, küçücük bir evdir, hepi topu üç pencere vardır, hepsi de ahşap ve büyükannem kadar eskidir; ama bir de tavan arası vardır, işte oraya yeni bir kiracı taşındı...

— Kiracı da mı yaşlıydı? –diye sordum arada.

— Yaşlıydı tabii, –dedi Nastyenka,– ayrıca susmakta sizden daha başarılıydı. Aslında ağzını da nadiren açardı. Yaşlı, zayıf, dilsiz, gözü görmeyen, topal bir ihtiyardı, zaten sonunda toprak üstünde duramadı, öldü gitti; o yüzden yeni bir kiracı almak gerekti, çünkü o evde kiracısız geçinmek imkânsızdır: Neredeyse tüm gelirimiz büyükannemin emeklilik parasıdır. Yeni kiracı şansımıza genç biriydi, buralı değildi, geçici olarak gelmişti. Hiç pazarlık etmediğinden büyükannem adamı kabul etti, ama sonradan sordu: "Nastyenka, kiracımız genç mi değil mi?" Hiç yalan söyler miyim, "Yani büyükanneciğim, pek genç sayılmaz, ama yaşlı da diyemeyiz." "Peki eli yüzü düzgün mü bari?" diye sordu büyükannem.

Yine yalan söylemek istemedim. "Evet, eli yüzü düzgün büyükanneciğim!" dedim. Büyükannem birden çıkıştı: "Ah! İşte ceza, ceza bu! Bak sana tembihliyorum, o adama göz ucuyla bile bakmayacaksın. Başımıza taş yağacak! Şu kiracıya bak, tanımayız etmeyiz, bir de eli yüzü düzgünmüş: Ah nerede eski günler!"

Büyükanneme sorarsanız, eski günlerde her şey daha iyiydi! Eskiden daha gençti, güneş eskiden daha iyi ısıtırdı, kaymak eskiden böyle çabuk ekşimezdi... ne varsa eskide vardı! Bense öyle oturmuş susuyor, kendi kendime düşünüyordum: Neden büyükannem bana öğüt veriyor, neden ki-

racının gençliğini, elini ayağını soruyor? İşte bunlar öylesine bir aklıma geldi, sonra yine ilmik saymaya, çorapları örmeye koyuldum, unuttum gitti.

Bir sabah kiracı bize geldi, odasına duvar kâğıdı yapılacağından söz etti. Laf lafı açtı, büyükannemin de çenesi açılmış, konuşuyordu: "Nastyenka, yatak odama git de hesap defterimi getir haydi." Ben de yerimden fırladım ve bir anda kıpkırmızı kesildim, çünkü iğneyle büyükanneme tutturulduğumu unutmuştum; tabii kiracı görmesin diye sessizce iğneyi çıkarmak yerine yerimden aniden kalkınca büyükannemin sandalyesi de benimle birlikte yürümesin mi! Kiracının da durumumu fark ettiğini görünce kıpkırmızı kesildim, mıhlanmış gibi olduğum yerde kalakaldım ve ağlamaya başladım... o an öyle utanç ve acı duymuştum ki, kafamı kaldırıp bakamıyordum! Büyükannem, "Ne duruyorsun hâlâ?" diye bağırıyordu, bense daha da... Kiracı da baktı, baktı, ne kadar utandığımı görünce izin isteyip hemen çıkıp gitti!

O günden sonra, ne zaman kapıda bir ses duysam ölecek gibi oluyordum. Yine kiracı gelecek diye her ihtimale karşı bu kez iğneyi usulca çıkarıyordum. Keşke onun karşısında olmasaydı bu, keşke hiç gelmemiş olsaydı. Böyle iki hafta geçti; kiracı Fekla'yı gönderip elinde gayet iyi epey Fransızca kitap olduğunu, istersem okuyabileceğimi iletti; hem büyükannem de sıkılmaması için kitapları ona okumamı istemez miydi? Büyükannem bu teklifi memnuniyetle kabul etti, ama ahlaka uygun kitaplar olup olmadığını da sordu, "Çünkü ahlaksız kitaplarsa Nastyenka," dedi, "kesinlikle okumak yok, kötü şeyler öğrenirsin."

— İyi de ne öğreneceğim büyükanneciğim? Ne yazar ki bu kitaplarda?

— Ah! –dedi.– O kitaplarda genç adamların edepli kızları evlenme vaadiyle kandırıp ailelerinden koparmaları, sonra da zavallı kızları kaderlerine terk etmeleri, kızların içler

acısı halde mahvolmaları anlatılır. Ben öyle kitapları çok okudum, –diye devam etti büyükannem,– hepsi de öyle güzel yazılmıştır ki, geceleri oturup bir solukta okursun. Bak Nastyenka, kesinlikle onları okumak yok. Nasıl kitaplar yollayacakmış bakalım?

— Hepsi Walter Scott'ın romanlarıymış büyükanneciğim.

— Walter Scott romanları mı? Bir dakika, bir oyun mu var acaba bu işte? Baksana, kitapların içine aşk mektubu falan koymuş olmasın?

— Hayır büyükanne, –dedim,– yok mektup filan.

— Sen cildin içine de bak; bazen cilde de sıkıştırır haydutlar!..

— Hayır büyükanneciğim, ciltte de bir şey yok.

— Peki öyleyse!

Böylece Walter Scott'ı okumaya başladık ve herhalde bir ayda kitabın yarısını bitirdik. Sonra kiracımız kitap üstüne kitap yolladı. Aralarında Puşkin de vardı ve sonunda ben de kitapsız yapamaz oldum, bir Çin prensiyle evlenme hayallerini bıraktım.

İşte kiracımızla bir gün merdivenlerde karşılaştığımızda durum böyleydi. Büyükannem bir iş için beni dışarı yollamıştı. Adam durdu, ben kızardım, o kızardı; sonra birden gülümsedi, selam verip büyükannemin sağlığını sordu ve "Ee, kitapları okudunuz mu?" dedi. "Okudum," diye yanıtladım. "Peki en çok hangisini sevdiniz?" Ben de "En çok Ivanhoe'yu, bir de Puşkin'i beğendim," dedim. Konuşmamız bu kadar sürdü.

Bir hafta sonra merdivenlerde yine ona rastladım. Bu kez büyükannem yollamamıştı, bir nedenle ben çıkmıştım. Saat üçtü ve kiracı da o sırada evine dönüyordu.

"Merhaba," dedi. Ben de "Merhaba!" dedim.

— Söylesenize, bütün gün büyükannenizle oturmaktan sıkılmıyor musunuz?

Bana bu soruyu sorunca, her nedense kızarıp bozardım, utandım, yine biraz kırılmıştım, belki başka insanların da ikide bir bunu sormaya başlaması yüzündendir.

— Bakın siz çok iyi bir kızsınız! –dedi.– Sizinle böyle konuştuğum için affedin, ama sizi temin ederim iyiliğinizi büyükannenizden çok istiyorum. Arada ziyaret edebileceğiniz arkadaşınız yok mu hiç?

Olmadığını söyledim, Maşenka diye biri vardı, ama o da Pskov'a taşınmıştı.

— Baksanıza, –dedi,– benimle tiyatroya gelmeye ne dersiniz?

— Tiyatroya mı? Ama büyükannem ne olacak?

— Aman canım, –dedi,– büyükannenize söylemezsiniz...

— Hayır, –dedim,– büyükannemi kandırmak istemiyorum. Hoşça kalın bayım!

— Peki, güle güle, –dedi, ben de başka bir şey söylemedim.

Ama yemekten sonra bize geldi; oturdu, büyükannemle uzun uzun konuştu, ona dışarı çıkıp çıkmadığını, tanıdıkları olup olmadığını sordu ve birden ağzından şu sözler döküldü: "Ben de bugün operaya locadan bilet almıştım; 'Sevil Berberi' sahneleniyor, arkadaşlar gelecekti, sonra vazgeçtiler, bilet de elimde kaldı."

— "Sevil Berberi" mi? –diye bağırdı büyükannem,– Hani şu zamanında oynadıkları "berber" mi?

— Evet, –dedi,– tam o "berber", –sonra bana dönüp baktı.

Bense anlayacağımı anlamış, yine kızarmıştım, yüreğim umutla yerinden fırlayacaktı!

— Tabii canım, –dedi büyükannem,– nasıl bilmem. Zamanında benim de özel bir tiyatroda Rosina'yı oynamışlığım var!

— E peki benimle gelmez misiniz bugün? –dedi kiracı.– Yoksa bilet yanacak.

— Ah, elbette, gelirim, –dedi büyükannem,– neden gelmeyeyim? Benim Nastyenka da hiç tiyatroya gitmedi.

Tanrım, ne mutluluktu! Hemen toparlandık, giyinip kuşanıp çıktık. Büyükannem kör olsa da müziği dinlemek istemişti, ayrıca iyi bir ihtiyardır: Biraz gün yüzü göreyim istiyordu, birlikte hiç dışarı çıkmamıştık. "Sevil Berberi" konusundaki düşüncelerimi size anlatmayayım, yalnız şunu söyleyebilirim: Bütün akşam boyunca kiracımız bana öyle hoş bakıyor, benimle öyle güzel konuşuyordu ki, sabaha şansını deneyip onunla tek başına çıkmamı teklif edeceğini hemen anlamıştım. Ne mutluluktu ama! O gece yatağa uzanırken öylesine gururlu ve mutluydum ki; hatta yüreğim öylesine hızlı çarpıyordu ki biraz ateşim bile çıktı da bütün gece "Sevil Berberi"ni sayıklayıp durdum.

O günden sonra bize daha sık uğrayacağını sanıyordum, ama öyle olmadı. Neredeyse tümden ayağını kesti. Ancak ayda bir kere kapımızı çalıyordu, o da tiyatroya davet etmek için. Bu şekilde iki kez daha buluştuk. Ama bu buluşmalar bana yetmiyordu. Bana karşı yalnızca, büyükanneme iğnelendiğim için acıma duyduğunu, başka bir his beslemediğini görüyordum. Böyle böyle, sonunda yerimde duramaz oldum: Büyükannem otur diyor oturmuyor, oku diyor okumuyor, çalış diyor çalışmıyordum, bazen büyükanneme inat, gülüyor, bazen hiç yoktan ağlamaya başlıyordum. Sonunda iyice kötüleştim, neredeyse hasta olup yataklara düşüyordum. Derken opera sezonu kapandı ve kiracımız hiç uğramaz oldu; karşılaştığımızda –hep merdivenlerde karşılaşıyorduk elbette– tek söz etmeden, ciddiyetini de hiç bozmadan eğilip selam veriyor, konuşmak istemiyormuş gibi kapıdan çıkıp gidiyordu; bense merdivenlerin ortasında, onu görünce bütün kanım yüzüme hücum ettiğinden vişne gibi kızarmış, öylece kalakalıyordum.

Öykünün sonuna geliyoruz. Tam bir yıl önce, mayısta kiracı bize geldi ve büyükanneme buradaki işlerini hallettiğini, bir yıllığına yeniden Moskova'ya gitmesi gerektiğini söyledi. Bunu duyar duymaz benzim attı, ölü gibi sandalyeye çöktüm. Büyükannem hiçbir şey fark etmedi, kiracıysa bizden ayrılacağını bildirdikten sonra vedalaşıp gitti.

Ne yapmalıydım? Düşündüm, düşündüm, efkârlandım da efkârlandım ve sonunda karar verdim. Ertesi gün ayrılıyordu ve ben o akşam, büyükannem uyuduktan sonra bu işe bir son verecektim. Öyle de yaptım. Giysiymiş çamaşırmış ne gerekiyorsa bir bohçaya doldurdum ve elimde bohçamla yarı ölü halde tavan arasına, kiracımızın yanına çıktım. Herhalde merdivenleri çıkmam bir saat sürmüştür. Kapısını araladığımda, beni görür görmez bir feryat kopardı. Hayalet olduğumu sanmış; sonra kalkıp bana su getirdi, çünkü ayakta zor duruyordum. Yüreğim çarpıyor, başım çatlayacak gibi ağrıyordu, zihnim bulanıklaşmıştı. Kendimi toparladığımda ilk iş bohçamı yatağına koydum, ben de yanına oturdum, yüzümü ellerimle kapatıp iki gözüm iki çeşme ağlamaya başladım. Sanıyorum o an her şeyi anlamıştı, karşımda benzi atmış halde duruyor, bana öyle acıyarak bakıyordu ki, yüreğim parçalanıyordu.

— Dinleyin, –diye söze girdi,– beni dinleyin Nastyenka, elimden bir şey gelmez; yoksul bir adamım; hiçbir şeyim yok, doğru düzgün bir evim bile yok; sizinle evlensem bile nasıl yaşarız?

Uzun uzun konuştuk, sonunda sabrım tükendi, büyükannemle yaşayamayacağımı, beni ondan kurtarmasını, ona iğnelenmek istemediğimi, dilerse onunla Moskova'ya geleceğimi, çünkü onsuz yaşayamayacağımı söyledim. Utanç, aşk ve gurur... o an üçü de benim ağzımdan konuşuyordu ve ben neredeyse kriz geçirip yatağa düşmek üzereydim. Reddedilmekten öyle korkuyordum ki!

Birkaç dakika ses çıkarmadan öylece durdu, sonra ayağa kalktı, yanıma geldi ve ellerimi tuttu.

— Bakın benim sevgili, iyi yürekli Nastyenkam! –diye başladı gözyaşları içinde.– Beni dinleyin. Size söz veriyorum, günün birinde maddi durumum evlenmeye elverirse, mutluluğu kesinlikle sizde bulurum; sizi temin ederim, beni yalnızca siz mesut edebilirsiniz. Şimdi iyi dinleyin: Moskova'ya gidiyorum ve tam bir yıl orada kalacağım. İşlerimi yoluna koyacağımı umuyorum. Döndüğümde, eğer bana olan sevginiz kaybolmamışsa, size yemin ederim mutluluğa erişeceğiz. Fakat şimdilik bu mümkün değil, yapamam, herhangi bir söz vermeye bile hakkım yok. Fakat yineliyorum, bir yıl sonra değilse bile bir gün mutlaka olacak; elbette, o zamana kadar yerime başkasını bulmamışsanız, çünkü sizden herhangi bir bağlayıcı söz istemeye bile cüret edemem.

Bunları söyledi ve ertesi gün ayrıldı. Bundan büyükanneme hiç bahsetmemem gerekiyordu. Öyle istedi. İşte böylece benim öykümün de neredeyse sonuna gelmiş oluyoruz. Tam bir yıl geçti. Geri döndü, üç gündür buralarda ve, ve...

— Ve ne? –diye bağırdım, sonunu duymak için sabırsızlanıyordum.

— Ve hâlâ ortada yok! –dedi Nastyenka; kendini zor tutuyor gibiydi.– Ne bir ses ne bir seda...

Bu sözlerden sonra öylece durdu, bir süre konuşmadı, başını eğdi ve yumruklarını sıkarak birden hıçkırıklarla öyle bir ağlamaya başladı ki, o iç çekişlerinden yüreğim parçalanacaktı.

Böyle bir sonucu hiç beklemiyordum.

— Nastyenka! –diye söze başladım çekingen, kısık bir sesle.– Nastyenka! Tanrı aşkına ağlamayın! Nereden biliyorsunuz? Belki de daha...

— Burada, burada! –diye ısrar etti Nastyenka.– Burada, biliyorum. Daha gidişinden önceki akşam sözleşmiştik: Size anlattığım gibi her şeyi konuştuktan sonra birbirimize

söz verdik, sonra biraz yürüyüp buraya, tam bu kıyıya geldik. Saat ondu; tam bu bankta oturduk; ben artık ağlamıyordum, söylediklerini dinlemek çok hoşuma gidiyordu... Döner dönmez dosdoğru bize geleceğini ve ben onu reddetmezsem ikimiz için büyükannemle konuşacağını söylemişti. Şimdi geldi, biliyorum, ama ortada yok, yok işte!

Ve yeniden gözyaşlarına boğuldu. Banktan fırlayıp acıyla feryat ettim:

— Tanrım! Yok mu bu derde bir deva? Söylesenize Nastyenka, beni ona götürmenizin bir yolu yok mu?..

— Olur mu ki? –dedi birden başını kaldırıp.

— Hayır, olmaz tabii! –biraz düşününce fark etmiştim.– Peki şuna ne dersiniz: Bir mektup yazın.

— Hayır, mümkün değil, olmaz! –diye yanıtladı kararlı bir tonla, ama başını yeniden eğmişti, bana bakmıyordu.

— Nasıl olmaz? Neden olmasın? –diye devam ettim, fikrimde ısrarcıydım.– Ama bakın nasıl bir mektup Nastyenka! Mektuptan mektuba fark var... Ah Nastyenka tabii ya! Güvenin bana, güvenin! Size kötü bir tavsiye vermem. Her şeyi yoluna koyarız! Zaten ilk adımı atmışsınız, neden şimdi...

— Olmaz, olmaz! Yoksa musallat olmuşum gibi anlaşılır...

— Ah benim melek Nastyenkam! –diye sözünü kestim, gülümsememi gizleyemiyordum.– Hiç de değil; nihayetinde haklı olan sizsiniz, çünkü size söz vermiş. Ayrıca genel olarak bakıyorum da nazik bir adam, size iyi davranmış, –diye devam ettim, mantıklı çıkarımlarım ve fikirlerimle giderek daha da coşuyordum,– nasıl davranmış? Söz vererek kendini bağlamış. Evlenmeye kalkışırsa sizden başkasıyla evlenmeyeceğini söylemiş; ondan her an vazgeçmeniz için size tam serbestlik tanımış... Bu durumda ilk adımı siz atabilirsiniz, buna hakkınız var, onun karşısında el üstünlüğünüz var, isteseniz onu verilmiş sözden de azat edebilirsiniz.

— Peki neler yazardınız?

— Nerede?

— İşte mektupta.

— Şöyle yazardım: "Saygıdeğer beyefendi..."

— Bu "saygıdeğer beyefendi" illa gerekli mi?

— Kesinlikle! Hem başka nasıl olacak ki? Bence...

— Peki, peki! Devam edin!

— "Saygıdeğer beyefendi! Affınıza sığınarak söylemek isterim ki..." Ama yok, af dilemek falan gerekmez! Olayın kendisi zaten mazur gösteriyor her şeyi, basitçe yazın:

"Size yazıyorum. Sabırsızlığımı hoş görün, ama bütün yıl verdiğiniz umut mutluluğum olmuştu; şimdi bu şüphe dolu günleri geçiriyorsam kabahat bende değil ya? Artık geri döndünüz ve belki de kararınızı değiştirdiniz. Eğer öyleyse bu mektupta size ne bir sitem ne bir suçlama okuyacaksınız. Yüreğinizde yer edemediğim için sizi suçlamam: Yazgım böyleymiş!

Siz temiz bir insansınız. Bu sabırsız satırlarıma lütfen gülmeyin de kızmayın da. Onları zavallı bir kızın yazdığını, yapayalnız olduğunu, ona yol gösterecek, akıl verecek kimse olmadığını ve bu kızın hiçbir zaman yüreğine söz geçiremediğini unutmayın. Ama ruhum bir an için de olsa kuşkuya boğulduğu için affedin beni. Sizi bu kadar sevmiş olan ve hâlâ da seven bir kadını kırmayı aklınızdan bile geçirmezsiniz."

— Evet, evet! Ben de tam böyle düşünmüştüm! –diye bağırdı Nastyenka ve gözleri mutlulukla ışıldamaya başladı.– Ah! Kafamdaki bütün soruları çözdünüz, sizi bana Tanrı yolladı! Size teşekkür ederim, çok teşekkür ederim!

— Ne için? Tanrı beni yolladığı için mi? –diye sordum mutluluk dolu küçücük yüzüne sevinçle bakarak.

— Evet, o yüzden de!

— Ah Nastyenka! Bence başka insanlara yaşamlarını bizimle birlikte geçirdikleri için teşekkür etmeli. Benimle bu-

luştuğunuz için, yaşamım boyunca sizi anımsayacağım için asıl ben size teşekkür ederim!

— Tamam, bu kadar yeter! Bakın şimdi ne yapacağız: Buraya döner dönmez, tanıdığım iyi, düzgün, ama konudan habersiz birilerine mektup bırakarak beni haberdar edecekti; eğer mektup yazması mümkün olmazsa, malum, mektupta bazen her şeyi anlatamazsın, döndüğü gün saat tam onda buluşmayı kararlaştırdığımız yere, buraya gelecekti; işte o geleli üç gün oldu, ama ne mektup var ne de kendisi. Sabahları büyükannemi bırakıp çıkamıyorum. Yarın mektubumu o bahsettiğim düzgün insanlara siz götürün: Onlar kendisine iletir; yanıt gelirse akşama saat onda yine siz bana getirirsiniz.

— Ama ya mektup, ya mektup! Önce mektubu bitirmek gerekir! O yüzden bunları öbür gün yaparız.

— Mektup... –diye yanıtladı Nastyenka biraz tereddütle,– mektup... ama...

Sözlerine devam etmedi. Narin yüzünü yana çevirdi, bir gül gibi kıpkırmızı oldu ve birden elimde bir mektup hissettim; anlaşılan mektup zaten yazılmış, her şeyiyle hazırlanmış, imzalanmıştı bile. Aklımdan benzer, sevimli ve yürek okşayıcı bir anım geçti!

— Ro–Ro–si, si–na, –diye sayıklamaya başladım.

— Rosina! –diye bağırdık ikimiz de, ben sevinçten neredeyse onu kucaklayacaktım, o da yine kıpkırmızı kesilmişti –böyle aniden kızarabiliyordu,– kapkara gözlerinde inci gibi parlayan gözyaşlarıyla gülüyordu.

— Tamam, yeter, yeter! Şimdilik hoşça kalın! –dedi alelacele.– İşte mektubum burada, götüreceğiniz adres de bu. Hoşça kalın! Görüşmek üzere! Yarın görüşmek üzere!

Ellerimi kuvvetle sıktı, başını salladı ve bir ok hızıyla uzaklaşıp gitti. Bense uzun süre orada kaldım onu gözlerimle uğurlayarak.

"Yarın görüşürüz! Yarın!" sözleri kafamda yankılanıyordu Nastyenka gözden kaybolurken.

Üçüncü Gece

Kasvetli, yağmurlu, karanlık bir gündü, tıpkı yaklaşan yaşlılığım gibi. Birtakım tuhaf fikirler, karanlık hislerle bunalıyordum, kafam cevapsız sorularla doluydu... bendeyse ne onları çözecek güç, ne de istek vardı. Bütün bunları çözmek benim harcım değildi!

Bugün görüşmeyeceğiz. Dün biz vedalaşırken bulutlar göğü kaplamaya başlamış, sis çöküyordu. Ertesi gün havanın kötü olacağını söyledim; yanıt vermedi, kendisine ters gelecek bir şeyler söylemek istemiyordu; onun için o gün aydınlık, berraktı ve hiçbir kara bulut mutluluğunu gölgeleyemezdi.

— Yağmur yağarsa görüşemeyiz! –dedi.– Gelemem.

Bugünkü yağmuru fark etmez sanmıştım, ama gelmedi.

Dün bizim üçüncü buluşmamızdı, üçüncü beyaz gecemiz.

Fakat mutluluk ve neşe insanı nasıl güzelleştiriyor! Yürek sevgiyle nasıl da kaynıyor! Sanki kendi yüreğini alıp bir başkasının yüreğine dökmek istiyorsun, herkesin neşelenmesini, herkesin gülmesini istiyorsun. Mutluluk nasıl da bulaşıcı! Dünkü sözleri ne okşayıcıydı, yüreğimi ne kadar yumuşattı... Nasıl da üzerime titriyor, şefkat gösteriyordu, bana nasıl cesaret veriyor ve yüreğimi şımarttıkça şımartıyordu! Ah, o mutluluk cilveleri! Bense... Bense hepsini doğru kabul ediyorum; sanıyorum ki o da...

Ama nasıl böyle bir şey düşünebilirim Tanrım? Her şey bir başkasına aitken, hiçbiri benim için değilken nasıl bu kadar kör olabilirim; hatta bana karşı sevecenliği, alakası, sevgisi bile... evet, bana olan sevgisi bile, kısa süre sonra birisiyle buluşacak olmanın verdiği bir mutluluk ve bu mutluluğu benimle paylaşma arzusundan başka bir şey değilken? Adam gelmeyince, biz boşu boşuna beklerken suratı asılmış, umudu tükenmeye başlamış ve artık vazgeçmişti. Hareket-

leri, sözleri artık o kadar hafif, şakrak ve neşeli değildi. Ama tuhaftır, bana olan ilgisi ikiye katlanmıştı, sanki içgüdüsel olarak, uğruna bu kadar kaygılandığı dileği gerçekleşmezse, doğruca bana yansıtmak istiyordu. Nastyenkam öylesine çökmüş, öylesine cesareti kırılmış haldeydi ki, sanırım nihayet ona olan aşkımı anlamış ve benim bu çaresiz aşkıma acımaya başlamıştı. Böyledir, mutsuzken başkalarının mutsuzluğunu da daha çok hissederiz; bu seyrelmeyen, tersine, yoğunlaşan bir duygudur...

Büyük bir hevesle ve zor sabrederek onunla buluşmaya gittim. Şu an duyduğum hislere kapılacağımı sezememiştim, her şeyin öyle bitmeyeceğini öngörememiştim. O mutlulukla ışıldıyor, yanıt bekliyordu. Yanıt, adamın ta kendisi olmalıydı. Onun çağrısıyla koşup gelmeliydi. Nastyenka benden bir saat önce gelmişti. Başlarda her şeyi kahkahalarla karşılıyor, ne desem gülüyordu. Ben de konuşmaya başlamıştım, ama sonra sustum.

— Biliyor musunuz neden bu kadar mutluyum? –dedi,– Size bakınca neden böyle mutlu oluyorum? Neden sizi bugün o kadar seviyorum?

— Neden? –diye sordum yüreğim titreyerek.

— Bana âşık olmadığınız için sizi seviyorum. Sizin yerinizde başkası olsaydı rahatsız etmeye başlar, asılır, ahlayıp vahlar, sızlanırdı, oysa siz ne kadar tatlısınız!

Elimi öyle sıkıyordu ki neredeyse bağıracaktım. Gülmeye başladı. Fakat bir dakika sonra gayet ciddi bir tavırla:

— Tanrım! Nasıl bir dostsunuz siz! –diye yeniden konuşmaya başladı.– Sizi bana Tanrı yolladı! Şimdi yanımda olmasaydınız ne yapardım ben? Ne kadar diğerkâmsınız! Bana beslediğiniz sevgi ne kadar güzel! Evlenince dostluğumuz ilerleyecek, kardeşten yakın olacağız. Sizi de neredeyse onun kadar seveceğim...

İşte o anda dehşetli bir üzüntüye kapıldım; yine de içimde gülmeye benzeyen bir şeyler titreşti.

— Nöbet geçirir gibisiniz, –dedim,– endişelisiniz; gelmeyeceğini düşünüyorsunuz.

— Ağzınızdan yel alsın! –diye yanıtladı.– Biraz daha az mutlu olsaydım herhalde şu inançsızlığınız ve serzenişiniz karşısında oturup ağlardım. Ama içime kurt düşürdünüz, üzerine uzun uzun düşünmem gereken bir şey; ama sonra düşüneceğim, şimdilik doğru söylediğinizi kabul edeceğim. Evet! Bu ben değilim sanki; hep beklenti içindeyim ve inanılmaz hafif hissediyorum kendimi. Neyse yeter artık, bırakalım duygulardan konuşmayı!..

O sırada ayak sesleri gelmeye başladı ve karanlıkta bize doğru yaklaşan biri belirdi. İkimiz de heyecandan titriyorduk; Nastyenka az kalsın çığlık atacaktı. Ben onun elini bıraktım ve ondan uzaklaşmak ister gibi bir jest yaptım. Ama yanılmıştık: Gelen o değildi.

— Neden korkuyorsunuz? Neden elimi bıraktınız? –dedi yeniden elini bana uzatarak.– Ne var ki bunda? Onu birlikte karşılayacağız. Birbirimizi ne kadar sevdiğimizi görmesini istiyorum.

— Birbirimizi ne kadar sevdiğimizi! –diye bağırdım.

"Ah Nastyenka, Nastyenka!" diye düşündüm. "Bu sözle ne çok şey anlattın! Böyle bir sevgi *başka zaman olsa* yüreği üşütür, ruha ağır gelir. Senin elin soğuk, benimkiyse ateş gibi sıcak. Ne kadar körsün Nastyenka!.. Ah! Mutlu bir insan ne çekilmez oluyor bazen! Ama sana kızamam ben!.."

Sonunda yüreğim dolup taştı.

— Dinleyin Nastyenka! –diye haykırdım.– Bütün gün neler yaşadım biliyor musunuz?

— Ne, ne yaşadınız? Çabuk anlatın! Neden şu saate kadar sustunuz?

— Birincisi Nastyenka, önce verdiğiniz görevi yerine getirip o iyi insanlara mektubu teslim ettim, sonra... sonra eve döndüm ve yattım.

— Bu kadarcık mı? –diye sözümü kesti gülerek.

— Evet, hemen hemen bu kadar, –diye yanıtladım kendimi zor tutarak, gözlerimde aptalca gözyaşları belirmeye başlamıştı bile.– Buluşmamızdan bir saat önce uyandım, ama sanki hiç uyumamış gibiydim. Bana ne olduğunu bilmiyorum. Size her şeyi anlatmak için geldim; sanki benim için zaman durmuştu, sanki bir duygu, bir düşünce o andan itibaren sonsuza dek bende yaşamalıydı, sanki o an sonsuza dek sürmeli, benim için bütün yaşam o anda tam anlamıyla durmalıydı... Uyandığımda, eskilerden tanıdık gelen, bir yerlerde duyup sonra unuttuğum tatlı bir ezgi aklıma geldi. Sanki yaşamım boyunca içimden çıkmak isteyen bir ezgiymiş de ancak şimdi...

— Ah Tanrım, Tanrım! –diye araya girdi Nastyenka.– Ne demek oluyor bunlar? Tek sözcük anlamadım.

— Ah Nastyenka! Bu tuhaf duygulanımları size bir yolla anlatabilmek isterdim, –diye başladım artık çok çok uzakta olsa da hâlâ biraz umut barındıran, üzgün bir ses tonuyla.

— Yeter, kesin artık lütfen, yeter! –dedi, bir an için anlamıştı herhalde hilebaz!

Birden alışılmadık ölçüde konuşkan, neşeli, canlı bir hale büründü. Elimi tutmuş gülüyor, benim de gülmemi istiyordu ve çekinerek söylediğim her sözcük, onda yüksek perdeden, uzun bir kahkahayla yankı buluyordu... Ben sinirlenmeye başlamışken birden oyunlarını kesti.

— Baksanıza, –dedi,– bana âşık olmadığınız için bozuldum birazcık. Şimdi gel de çöz şu insanoğlunu! Ama yine de bay burnundan kıl aldırmaz, bu kadar sade biri olduğum için beni takdir etmezlik yapamazsınız. Ne de olsa size her şeyi, ama her şeyi, kafamdan geçen her türlü saçmalığı söylüyorum.

— Dinleyin! Saat on bir oldu sanırım, değil mi? –dedim, uzaktaki bir çanın muntazam sesi çınlayarak yayılıyordu. Nastyenka birden durdu, gülmeyi kesti ve hesaplamaya başladı.

— Evet, on bir, –dedi sonunda ürkek, kararsız bir sesle.

Onu saati hesaplamaya zorlayıp böyle tedirgin ettiğime hemen pişman oldum ve yaşadığım bu öfke parlamasından dolayı kendime lanet ettim. Onun için üzülmüştüm, kabahatimi nasıl telafi edeceğimi bilemiyordum. Onu teselli etmeye, adamın gelmemesine gerekçeler bulmaya, çeşitli bahaneler, kanıtlar üretmeye çalışıyordum. O an aldatılmaya Nastyenka'dan daha müsait bir insan olamazdı; aslında herkes böyle anlarda, en ufak bir teselliyi memnuniyetle dinlemeye, zerre kadar bir mazeretle mutlu olmaya hazırdır.

— Gülünç bir durum aslında, –diye başladım, kanıtlarımın umulmadık berraklığıyla giderek daha da övünüyor, hoşnut oluyordum,– zaten gelemezdi ki; beni de yanıltıp kafamı öyle bir karıştırdınız ki Nastyenka, zamanı hesap etmeyi bile beceremedim... Bir düşünün: Mektup daha yeni eline geçmiş olabilir; diyelim gelemedi, diyelim yanıt gönderecek, ama mektup yarından önce gelmez ki. Yarın gün ağarır ağarmaz oraya uğrar, size de haber veririm. Ayrıca unutmayın ki bin türlü ihtimal var: Belki mektup geldiğinde evde değildir, belki henüz okuyamamıştır, değil mi? Her şey mümkün.

— Evet, evet! –dedi Nastyenka.– Ben de öyle düşünmüştüm; elbette her şey mümkün, –diye devam etti en canlı sesiyle, ama sesinde yine de bir üzüntü tonu, daha başka, derinlerde başka bir düşünce de seçiliyordu.– Siz öyleyse şöyle yapın, –dedi,– yarın olabildiğince erken gidin ve bir şey alacak olursanız hemen bana haber verin. Nerede yaşadığımı biliyorsunuz değil mi?

Sonra da defalarca adresini yineledi.

Birden bana karşı biraz mesafeli, çekingen oluvermişti... Ona söylediklerimi dikkatle dinler gibiydi, ama ona bir soru sorduğumda yanıt vermedi, tereddüt etti ve başını öte yana çevirdi. Gözlerine baktım: Evet, ağlıyordu.

— Ama olur mu hiç, olur mu? Ah, ne saflık! Ne çocukluk!.. Yeter ama!

Gülümsemeyi ve sakinleşmeyi denedi, ama çenesi titriyor, göğsü daha da hızlı inip kalkıyordu.

— Sizi düşünüyorum, –dedi kısa bir sessizlikten sonra,– o kadar iyi bir insansınız ki, bunu hissetmemek için taşyürekli olmak gerek. Biliyor musunuz şimdi aklıma ne geldi? İkinizi kıyasladım. Neden o, siz değil? Neden o da sizin gibi değil? O sizden daha kötü biri, ama onu sizden fazla seviyorum.

Hiç yanıt vermedim. Sanıyorum bir şey söylememi bekliyordu.

— Elbette, belki onu tam anlamıyorum, tam tanımıyorum. Biliyor musunuz, ondan sanki hep korkuyordum; her zaman öyle ciddi, mağrur bir hali vardı ki. Elbette yalnızca görünüşte öyle olduğunu biliyorum, onun yüreğinde bendekinden daha fazla şefkat var... Anımsıyorum da, elimde bohçayla yanına çıktığımda, anımsıyorsunuz değil mi, bana nasıl da bakıyordu; ne olursa olsun, ona biraz fazla saygı duyuyorum, bu da eşit olmadığımız anlamına geliyor, değil mi?

— Hayır Nastyenka, hayır, –diye yanıtladım,– bu, onu dünyada her şeyden çok sevdiğiniz anlamına geliyor, hatta kendinizden bile fazla.

— Tamam, diyelim ki öyle, –diye safça yanıtladı Nastyenka,– peki şimdi aklıma ne geldi biliyor musunuz? Şimdi söyleyeceklerim onunla ilgili değil, daha genel; bunlar daha önceden aklımdan geçmişti. Söylesenize, neden hiçbirimiz birbirimize karşı kardeşçe davranmıyoruz? Neden en iyi insanlar bile sanki hep başkalarından bir şeyler gizler, hep susar? Sözlerinin yel olup gitmeyeceğine emin olduğun zamanlarda bile neden yüreğinden geçenleri dosdoğru söylemezsin? Herkes olduğundan daha ketum görünüyor, sanki hemen dile getirirlerse duygularının zedeleneceğinden korkuyorlar...

— Ah Nastyenka! Söylediğiniz doğru, ama bunun da pek çok nedeni var, –diye sözünü kestim; o anda duygularımı her zamankinden daha zor zapt ediyordum.

— Hayır, hayır! –diye yanıtladı içtenlikle.– Mesela siz başkaları gibi değilsiniz! Doğru, ne hissettiğimi size nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum, ama bana kalırsa, siz, mesela... şimdi bile... benim için kendinizi feda ediyorsunuz bence, – diye ekledi bana utangaç bir ifadeyle bakarak.– Yanlış bir şey söylediysem affedin: Ne olsa ben basit bir kızım; şu dünyada pek bir şey görmedim, bazen konuşmayı beceremiyorum, –bunları söylerken sesi gizli bir duyguyla titriyor, ama her şeye rağmen gülümsemek için kendisini zorluyordu,– neyse ben yalnızca size müteşekkir olduğumu, benim de sizin için aynı duyguları beslediğimi söylemek istedim... Tanrı sizi mesut etsin! Hayalperestiniz hakkında bana anlattıklarınız ise hiç doğru değil, şunu söylemek isterim, sizinle hiç ilgisi yok. Siz toparlanmayı biliyorsunuz, aslında anlattığınızdan bütünüyle farklı bir insansınız. Bir gün birine âşık olursanız, Tanrı size onunla mutluluklar bahşetsin! Onun için ise bir dileğim yok, ne de olsa sizinle mutlu olacağı kesin. Bir kadın olarak bundan eminim ve size bunu söylüyorsam bana inanmalısınız...

Sözlerini bitirdi ve elimi sıkıca tuttu. Ben de heyecandan tek söz edemiyordum. Böyle birkaç dakika geçti.

— Eh, anlaşılan bugün gelmeyecek, –dedi sonunda başını kaldırıp.– Geç oldu!..

— Yarın gelir, –dedim en kendinden emin, en ikna edici ses tonumla.

— Evet, –dedi neşelenerek,– şimdi ben de yarın geleceğini düşünüyorum. Eh hoşça kalın öyleyse! Yarın görüşürüz! Yağmur yağarsa gelemeyebilirim. Ama öbür gün gelirim, ne olursa olsun mutlaka gelirim; siz de mutlaka burada olun, sizi görmek istiyorum, size her şeyi anlatacağım.

Daha sonra vedalaşırken bana elini verdi ve dosdoğru gözlerime bakarak:

— Öyleyse artık sonsuza dek birlikteyiz, doğru değil mi?

Ah! Nastyenka, Nastyenka! Şu an ne kadar yalnız olduğumu bir bilebilsen!

Saat dokuzu geçtiğinde artık odada duramaz olmuştum, giyindim ve bozuk havaya rağmen dışarı çıktım. Orada, bankımızda oturdum. Onların sokağından geçtim, ama utandığımdan, evlerine iki adım kalmışken pencerelerine bile bakmadan hemen döndüm. Eve içimde daha önce hiç hissetmediğim bir sıkıntıyla döndüm. Hava da ne rutubetli, ne kasvetliydi! Eğer hava güzel olsaydı bütün gece dolaşırdım...

Ama yarın görüşürüz dedi, yarın! Yarın bana her şeyi anlatacak.

Ne var ki bugün mektup gelmedi. Gerçi bu da beklenilir bir durumdu. Gerçi çoktan birliktedirler...

Dördüncü Gece

Tanrım, her şey nasıl bitti böyle! Nasıl bir son bu!

Saat dokuzda geldim. Nastyenka çoktan gelmişti. Ta uzaktan onu görmüştüm; ilk seferindeki gibi ayakta, kanal kıyısındaki parmaklıklara yaslanmış duruyordu, ona yaklaştığımı duymamıştı.

— Nastyenka! –diye bağırdım heyecanımı zar zor dizginleyerek.

Hızla bana döndü.

— Hah! –dedi.– Çabuk, çabuk!

Hayretle ona baktım.

— Mektup nerede? Mektup getirdiniz mi? –diye yineledi parmaklığı sımsıkı tutarak.

— Hayır, bende mektup yok, –dedim sonunda,– acaba o daha gelmedi mi?

Nastyenka ürkütücü biçimde bembeyaz kesildi, uzun süre kıpırdamadan bana baktı. Onun son umudunu da yok etmiştim.

— Tanrı ona yardım etsin! –dedi sonunda kesik kesik,– Tanrı yardımcısı olsun, madem beni böyle bırakıyor.

Önce gözlerini kaçırdı, sonra bana bakmaya çalıştı, ama yapamadı. Birkaç dakika duygularını dizginlemeye çalıştı, ama birden arkasını döndü ve parmaklığa kapanarak gözyaşlarına boğuldu.

— Yeter, lütfen yeter artık! –dedim, ama ona bakınca sözlerime devam edecek gücü bulamadım, artık ne denebilirdi ki?

— Beni avutmayın, –dedi ağlayarak,– ondan söz etmeyin, gelecek demeyin, beni böyle acımasızca, böyle zalimce bir kenara atmayacağını söylemeyin. Ama neden, neden? Acaba mektubumda, o talihsiz mektupta bir şey mi dedim?..

Konuşması hıçkırıklarla kesiliyordu; ona bakınca yüreğim parçalanıyordu.

— Ne gaddarlık, nasıl bir acımasızlık bu, –diye yeniden başladı,– Tek bir satır, tek bir satır bile yok! Beni istemediğini, benden vazgeçtiğini söyleseydi hiç değilse, ama koskoca üç gün boyunca tek bir satır yok! Demek zavallı, savunmasız, tek suçu onu sevmek olan bir kızcağızı küçük düşürmek, aşağılamak onun için bu kadar kolaymış! Ah, üç gün neler çektim! Tanrım! Tanrım! Ona ilk kez tek başıma gidişim, onun önünde kendimi küçük düşürüşüm, ağlayarak bir parça sevgi için ona yalvarışım aklımdan çıkmıyor... Onca şeyden sonra!.. Bana bakın, –dedi bana dönerek, kapkara gözleri ışıl ışıldı,– bu kadar da olamaz! Böyle olmamalı; bu hiç normal değil! Ya siz ya ben, birimiz yanıldık; belki mektubu almamıştır? Belki hâlâ hiçbir şeyden haberi yoktur? Böyle bir şey nasıl olur, siz de tartın, söyleyin bana Tanrı aşkına açıklayın bana –buna hiç aklım ermiyor,– nasıl böyle barbarca, zalimce davranır! Tek bir söz bile yok! Yeryüzündeki en aşağılık insana bile daha şefkatli davranılır. Belki bir şey duymuştur, belki biri benim hakkımda bir şeyler söylemiştir, olamaz mı? –diye bağırarak sordu.– Siz ne dersiniz?

— Beni dinleyin Nastyenka, yarın sizin adınıza onu görmeye giderim.

— Sonra?

— Ona her şeyi sorar, her şeyi anlatırım.

— Ee, ee?

— Siz mektup yazın. Olmaz demeyin Nastyenka, olmaz demeyin! Onu size saygılı davranmaya zorlayacağım, her şeyi kabul edecektir ve eğer...

— Hayır dostum, hayır, –diye sözümü kesti.– Yeter! Artık benden tek bir sözcük, tek bir satır yok, yeter! Artık onu tanımıyorum, artık onu sevmiyorum, artık onu... unu... tacağım...

Sözlerini bitiremedi.

— Sakin olun, sakinleşin! Oturun şöyle Nastyenka, –dedim onu banka oturturken.

— Sakinim ya işte. Yeter! Buraya kadar! Bu gözyaşları da kuruyup gidecek! Ne sanıyorsunuz, kendimi harap edecek, suya atacak değilim ya!..

Yüreğim artık kaldırmıyordu; bir iki söz etmek istedim, ama yapamadım.

— Dinleyin! –diye devam etti ellerimi tutarak.– Söylesenize: Siz böyle mi davranırdınız? Kendi ayaklarıyla size gelen bir kadını bir kenara mı atardınız, onun kırılgan, sersem yüreğine utanmaz, alaycı gözlerle mi bakardınız? Onu böyle elinizin tersiyle iter miydiniz? Kızcağızın yapayalnız olduğunu, kendine hâkim olamadığını, size olan aşkını dizginleyemediğini, suçlu olmadığını, kızın hiçbir suçu olmadığını... hiçbir şey yapmadığını aklınıza hiç getirmez miydiniz? Ah Tanrım, Tanrım!..

— Nastyenka! –diye bağırdım sonunda, artık heyecanımı bastıracak gücüm kalmamıştı.– Nastyenka! Bana eziyet ediyorsunuz! Yüreğimi sızlatıyorsunuz, beni öldürüyorsunuz Nastyenka! Artık susamayacağım! Artık konuşmam, şuramın, yüreğimin nasıl yandığını dile getirmem gerek...

Bunları söylerken aniden banktan fırlamıştım. Ellerimi tuttu ve hayretle bana baktı.

— Neyiniz var? –dedi sonunda.

— Dinleyin! –dedim kararlı bir sesle.– Beni dinleyin Nastyenka! Şimdi size söyleyeceklerimin hepsi anlamsız, hepsi tutarsız, hepsi saçma! Asla gerçekleşmeyeceğini de biliyorum, ama yine de susamayacağım. Demin kahrolduğunuz nedenlerden dolayı, size peşinen yalvarıyorum, beni affedin!..

— Ama ne, ne? –Ağlamayı kesmiş kıpırdamadan bana bakıyor, şaşkın gözlerinde tuhaf bir merak parıldıyordu.– Neyiniz var?

— İmkânsız, ama sizi seviyorum Nastyenka! İşte bu! Artık her şey ortada! –dedim elimi sallayarak.– Bakalım şimdi de, deminki gibi konuşabiliyor musunuz, ya da size söyleyeceklerimi dinleyecek misiniz...

— İyi de ne olmuş yani? –diyerek sözümü kesti Nastyenka,– Ne var bunda? Beni sevdiğinizi çok önceden biliyordum, ama beni öylesine, yani herhangi biri gibi seviyorsunuz sanmıştım... Ah, Tanrım, Tanrım!

— Başta öyleydi Nastyenka, ama şimdi, şimdi... Şimdi tıpkı onun yanına, tavan arasına çıktığınız zamanki gibiyim. Hatta o halinizden de kötü Nastyenka, çünkü o başkasını sevmiyordu o sırada, oysa siz seviyorsunuz.

— Neler söylüyorsunuz bana! Gerçekten dediklerinizi hiç anlamıyorum. Hem baksanıza, ne diye, yani ne diye değil de, neden siz böyle birdenbire... Tanrım! Saçmalıyorum! Ama siz...

— Ne yapayım Nastyenka, ne yapmam gerekiyor? Suçluyum, kötüye kullandım bunu... Ama hayır, hayır, hiç de suçlu değilim Nastyenka; böyle hissediyorum, çünkü yüreğim bana haklı olduğumu söylüyor, çünkü sizi kesinlikle küçük düşürmüyorum, aşağılamıyorum! Sizin dostunuzdum, hâlâ da dostunuzum; hiç değişmedim. Şimdi ağlamaya

başlayacağım Nastyenka. Bırakın gözyaşlarım dökülsün, dökülsünler, kimseye bir zararları olmaz. Onlar da kuruyup giderler Nastyenka...

— Oturun şöyle, oturun, –dedi beni banka çekerek,– ah Tanrım!

— Hayır! Oturmayacağım Nastyenka; artık burada duramam, bundan sonra beni göremeyeceksiniz; size her şeyi anlatıp gideceğim. Yalnız şunu söylemek isterim, size aşkımı hiç öğrenmeyebilirdiniz. Sırrımı saklayabilirdim. Size bencilliğimle böyle eziyet etmeyebilirdim. Hayır! Ama daha fazla dayanamadım; bunu bana siz söylettiniz, kabahat sizde... Her şeyin suçlusu sizsiniz, ben değil. Beni yanınızdan kovamazsınız...

— Hayır, sizi kovmayacağım, öyle şey olmaz! –dedi Nastyenka, zavallıcık utancını elinden geldiğince saklamaya çalışıyordu.

— Beni kovmuyor musunuz? Olmaz! Aslında ben sizden kaçmak istedim. Gidiyorum da, ama önce her şeyi söyleyeceğim, siz burada konuşurken ben kılımı kıpırdatmadan duramazdım, siz burada ağlarken, (artık bunu söylemek zorundayım Nastyenka) geri çevrildiğiniz için, aşkınıza karşılık verilmediği için acılar çekerken, ben yüreğimde size nasıl bir aşk duyuyordum, hem de nasıl bir aşk Nastyenka!.. Ve size aşkınızda yardım edememek bana giderek daha fazla acı vermeye başlamıştı... yüreğim parçalanıyordu ve ben, ben... susamadım işte, konuşmalıydım Nastyenka, konuşmalıydım!..

— Evet, evet! Konuşun, benimle böyle konuşun! –dedi Nastyenka anlaşılmaz hareketlerle.– Belki sizinle böyle konuşmam tuhafınıza gidiyor, ama... konuşun! Sonra da ben konuşacağım! Ben de her şeyi anlatacağım!

— Benim için üzülüyorsunuz Nastyenka; bana sadece acıyorsunuz sevgili dostum! Artık olan oldu! Söz ağızdan çıktı bir kere! Öyle değil mi? Artık her şeyi biliyorsunuz.

İşte başlangıç noktası. Peki, öyle olsun! Artık her şey çok güzel, yalnız dinleyin. Siz oturmuş ağlarken kendi kendime düşündüm (ah, izin verirseniz bunu da söyleyeyim, evet, düşündüm!), düşündüm ve (elbette imkânı yoktu Nastyenka) düşündüm de siz... belki de tamamen başka bir nedenle onu artık sevmiyorsunuzdur. Öyleyse –bunu dün de, üçüncü günün akşamı da düşünmüştüm Nastyenka,– öyleyse belki beni sevmenizi sağlayabilirdim, evet kesinlikle yapabilirdim bunu: Hem kendiniz dediniz ya, beni artık neredeyse sevdiğinizi siz söylediniz Nastyenka. Başka ne vardı? Eh söylemek istediklerim hemen hemen bunlardı; bir de beni sevseydiniz neler olacağı, işte hepsi bu kadar, başka bir şey yok! Dinleyin sevgili dostum, –ne de olsa hâlâ benim dostumsunuz– ben elbette sıradan, yoksul, önemsiz biriyim, ama bunun bir önemi yok (iki kelimeyi bir araya getiremiyorum, kafam çok karışık Nastyenka), sizi öyle severdim, öyle severdim ki, siz onu sevseniz, o tanımadığım adamı sevmeye devam etseniz bile aşkımın ağırlığını hissetmezdiniz. Tek hissedeceğiniz, her an tek duyacağınız, yanı başınızda çarpan mutlu mesut bir kalp, sizin için yanıp tutuşan bir kalp olurdu... Ah Nastyenka, Nastyenka! Bana neler yaptınız böyle!..

— Ağlamayın, ağlamanızı istemiyorum, –dedi Nastyenka hızla banktan kalkarak.– Gidelim, kalkın siz de benimle gelin, ama ağlamayın, –dedi gözyaşlarımı mendiliyle silerken,– haydi, kalkın şimdi; size bir şey söyleyeceğim sanırım... O beni böyle bıraktıysa, beni unuttuysa, onu hâlâ sevmeme rağmen (size yalan söylemek istemem)... ama önce yanıt verin bana. Diyelim ki size âşık olsaydım, yani sadece... Ah dostum, dostum! Ne diyeceğimi bilemiyorum, ne denir, bana âşık olmadığınız için sizi övdüğümde sizi nasıl da küçük düşürmüş, aşkınızla nasıl da alay etmiş oldum!.. Tanrım! Bunu nasıl tahmin edemedim, nasıl göremedim, ne aptalmışım, ama... peki, peki, karar verdim artık, her şeyi söyleyeceğim...

— Bakın ne diyeceğim Nastyenka? Sizi bırakıyorum, evet kesinlikle! Tek yaptığım size eziyet etmek. İşte şimdi de benimle alay ettiğiniz için vicdan azabı çekiyorsunuz, hayır hiç istemem bunu. İstemem, onca derdinizin üzerine bir de... Elbette suçlu benim Nastyenka, elveda!

— Durun, dinleyin beni: Bekleyemez misiniz biraz?

— Neyi bekleyeceğim?

— Onu seviyorum; ama bu geçecek, geçmeli, geçmezse olmaz; geçmeye başladı bile, hissediyorum... Kim bilir, belki yarına bile kalmaz, ne de olsa ondan nefret ediyorum, çünkü benimle alay etti, o beni sevmezken siz bana olan sevginizden onun gibi çekip gidemediğiniz için burada benimle birlikte ağladınız ve sonunda ben de sizi sevdim.... Evet, seviyorum! Sizin beni sevdiğiniz kadar seviyorum sizi; hatta bunu sizden önce söylemiştim biliyorsunuz... seviyorum çünkü siz ondan daha iyi bir insansınız, çünkü ondan daha vefalısınız, çünkü o...

Zavallıcığın duyguları öyle coşkundu ki sözlerini bitiremedi, başını omzuma yasladı, sonra göğsümde acı acı ağlamaya başladı. Onu teselli etmeye, sakinleştirmeye çalıştıysam da beceremedim; elimi sıkı sıkı kavramış, hıçkırıklar içinde benimle konuşuyordu: "Bekleyin, bekleyin biraz; şimdi keseceğim ağlamayı! Size demek istediğim... Sanmayın ki bu gözyaşları zayıflığımdandır, geçene kadar bekleyin..." Sonunda durdu, gözyaşlarını sildi ve yeniden yürümeye başladık. Konuşmak istedim, ama bana beklememi söyleyip duruyordu. İkimiz de sustuk... Sonunda kendini toplayıp konuşmaya başladı...

— Mesele şu, –diye başladı zayıf ve titrek bir sesle, ama sesinde, yüreğimi delip geçen, tatlı tatlı sızlatan bir şeyler vardı.– Tutarsız, hercai biri olduğumu sanmayın, öyle kolay ve çabucak unutabildiğimi, sırtımı dönebildiğimi düşünmeyin... Bütün bir yıl onu sevdim ve asla, ama asla onun güve-

nini sarsmayacağıma, bunu aklımdan bile geçirmeyeceğime yemin ettim. O ise bunu hor gördü; benimle alay etti... eh Tanrı onu affetsin! Ama beni incitti, kalbimi kırdı. Benim de, benim de ona olan sevgim tükendi, çünkü ben ancak mert, beni anlayan, iyi yürekli birini sevebilirim... Elbette! Ama kim bilir, benim iyi yürekli dostum, –diye devam etti elimi kavrayarak,– kim bilir, belki de benim aşk dediğim duygularıma kanmaktan, kafamdaki hayallerden ibaretti, belki de sürekli büyükannemin gözetiminde olduğum için yaptığım bir muziplik, bir saçmalıktı, değil mi? Belki de onu değil, başkasını sevmeliyim, bana şefkat gösterecek bir başkasını, belki... Neyse, bırakalım artık bunu, –diye ekledi Nastyenka heyecandan tıkanarak,– yalnız şunu söylemek istiyorum... bilmenizi isterim ki, onu seviyor olsam bile (ki sevmiyorum), öyle olsa bile, eğer hâlâ... eğer aşkınızın yüreğimden eskisini söküp atacak kadar güçlü olduğunu hissediyorsanız... Bana merhamet gösterebilecekseniz, beni tesellisiz, umutsuz, yazgımla baş başa bırakmayacaksanız, beni daima şimdiki kadar seveceksenız, o zaman size yemin ederim ki minnettarlığım... aşkım sizinkinden aşağı kalmayacaktır... Şimdi elimi tutacak mısınız?

— Nastyenka, –diye bağırdım hıçkırıklardan boğulur gibi.– Nastyenka!.. Ah Nastyenka!

— Lütfen, yeter, yeter! Artık gerçekten yeter! –dedi, beni zor zapt ediyordu.– Artık her şey söylendi; öyle değil mi? Değil mi? Siz de mutlusunuz, ben de; artık bu konuda tek sözcük etmek yok; bekleyin, bana da acıyın biraz... Tanrı aşkına başka bir şeyden bahsedelim!..

— Peki Nastyenka, olur! Yeter gerçekten, şu anda öyle mutluyum ki, ben... Peki Nastyenka, başka bir şeyden bahsedelim, hem de hemen, hemen; evet! Hazırım...

Ama konuşacak bir şey bulamadık, gülüştük, ağlaştık, birbiriyle ilgisiz binlerce söz ettik; kaldırımlarda yürüdük, aklımıza esti birden geriye döndük, kendimizi yolun karşı-

sına attık; derken durduk, yeniden nehir kıyısına gittik; çocuklar gibiydik...

— Tek başıma yaşıyorum Nastyenka, –dedim,– ama yarın... Eh, elbette bildiğiniz gibi ben yoksul biriyim Nastyenka, yalnızca bin iki yüz ruble gelirim var, o da hiçbir şey...

— Elbette, ama büyükannemin maaşı var; bize yük olmaz. Büyükannemi de yanımıza almalıyız.

— Elbette büyükannenizi de almalıyız... Ama Matryona da var...

— Ah tabii bizim de Feklamız!

— Matryona iyidir, ama bir eksiği var: Hiç hayalgücü yoktur Nastyenka, zerre kadar hayalgücü yoktur; ama ne önemi var!..

— Fark etmez, idare ederler; ama siz yarın bize taşınıyorsunuz.

— Nasıl? Size mi? Pekâlâ, ben hazırım...

— Evet, bizim odayı tutarsınız. Bizim üst katı, tavan arasını; şimdi boş; eski sakini kibar takımından yaşlı bir kadındı, taşındı; büyükannem de genç birine vermek istiyor, biliyorum; "Neden genç biri?" diye sordum, o da "Eh, ben artık yaşlandım, ama sakın sana koca bulmak için istediğimi filan düşünme," dedi. Bense öyle düşünmüştüm...

— Ah Nastyenka!

Gülmeye başladık.

— Peki, yeter artık tamam. Peki nerede yaşıyordunuz? Unuttum da.

— Şurada, köprünün yanında, Barannikov binasında.

— O büyük evde mi?

— Evet o büyük evde.

— Ah biliyorum, çok güzel bir binadır, ama artık onu bırakacak, en kısa zamanda bize taşınacaksınız...

— Hemen yarın Nastyenka, hemen yarın; biraz kira borcum var, ama önemli değil... Yakında maaşımı alacağım...

— Biliyor musunuz, belki ben de ders vermeye başlarım; kendim öğrenir sonra ders veririm...

— Harika olur... Yakında ikramiye de alacağım Nastyenka...

— Öyleyse yarın kiracımız oluyorsunuz...

— Evet, birlikte Sevil Berberi'ne gideriz, yakında tekrar sahnelenecekmiş.

— Gideriz ya, –dedi Nastyenka gülerek,– yok, Berber'i değil de başka bir şeyi görsek daha iyi olur...

— Peki öyle olsun, başka bir şeye gideriz; tabii öylesi daha iyi, düşünemedim...

Böyle konuşuyor, dumanla, sisle kaplanmış gibi ne yaptığımızı hiç fark etmeden yürüyorduk. Kâh bir yerde durup uzun uzun çene çalıyor, kâh yine kendimizi caddelere sokaklara vuruyor, kahkahalar ve gözyaşları içinde Tanrı bilir nereye yürüyorduk... Bazen Nastyenka'nın aniden eve dönesi geliyor, ben de ona itiraz edemeyip evine kadar eşlik etmeyi öneriyordum; yola koyuluyor, ama on beş dakika sonra kendimizi birden yine nehir kıyısındaki bankımızda buluyorduk. Bazen Nastyenka derin derin iç çekiyor, gözlerine yaşlar doluyor; bense endişeyle ürperiyordum... Ama o yine elimi kavrıyor, beni çekip yeniden yürümeye, çene çalmaya, konuşmaya sürüklüyordu...

— Artık gitmem gerek, çok geç oldu sanırım, –dedi sonunda Nastyenka,– bütün gün çocukluk ettik, yeter değil mi?

— Peki Nastyenka, ama uyuyamam artık; eve gitmem ben.

— Sanırım ben de uyuyamayacağım; ama eve kadar bana eşlik edersiniz...

— Elbette...

— Ama bu kez mutlaka eve varmamız gerek.

— Elbette, elbette...

— Ama söz değil mi?.. Çünkü önünde sonunda bir ara eve dönmemiz gerek!

— Söz veriyorum, –dedim gülerek...

— Gidelim öyleyse!

— Gidelim.

— Göğe baksanıza Nastyenka, bakın! Yarın harika bir gün olacak; gök ne kadar mavi, hele şu ay! Bakın: Sarı bulut şimdi ayı örtecek, bakın, bakın!.. Ah, hayır sıyırıp geçtiler. Ah şuna bir baksanıza!..

Ama Nastyenka buluta bakmadı, ağzını açmadan oraya mıhlanmış gibi duruyordu; bir dakika sonra biraz ürkekçe bana sokuldu. Elleri avucumda titriyordu. Ona baktım... Bana daha da yaslandı.

O sırada yanımızdan genç bir adam geçiyordu. Adam birden durdu, dik dik bize baktı ve sonra birkaç adım daha attı. Yüreğim yerinden fırlayacaktı...

— Nastyenka, –dedim kısık bir sesle,– bu kim Nastyenka?

— O işte, –diye yanıtladı fısıldayarak, bana daha da sokuldu ve daha sıkı sarıldı... Ayakta zor duruyordum.

— Nastyenka! Nastyenka! Sensin gerçekten! –diye seslendi biri arkamızdan ve aynı anda genç adam bize doğru birkaç adım attı.

Tanrım, o ne çığlıktı! Nastyenka nasıl da titredi! Ellerimden nasıl da kurtulup ona koştu!.. Orada ölü gibi kalakalmış, ikisini izliyordum. Ama Nastyenka, adama elini pek gönülsüzce uzattı, sarılışına da pek tutuk karşılık verdi, sonra birden yine bana döndü, ok gibi, şimşek gibi yanımda bitiverdi ve daha ben ne olduğunu anlayamadan boynuma sarılıp içten, coşkulu bir şekilde beni öptü. Sonra tek sözcük etmeden yine ona döndü, adamı elinden tuttu ve çekip götürdü.

Uzun süre orada arkalarından bakakaldım... Çok geçmeden gözlerimin önünde yitip gittiler.

Sabah

Gecelerim o sabahla sona erdi. Kötü bir gündü. Yağmur yağıyor, kasvetle pencereme vuruyordu; odam karanlık, dışarısı kül rengiydi. Başım hem ağrıyor hem de dönüyordu; gövdemi ateş basmıştı.

— Sana mektup var beyim, postaneden postacı getirdi, –dedi Matryona başıma dikilip.

— Mektup mu? Kimden? –diye bağırdım sandalyemden fırlarken.

— Bilmem ki beyim, sen bir bak, kimden olduğu yazar.

Zarfı hemen yırttım. Evet, ondandı!

"Ah, beni affedin, affedin beni!" diye yazıyordu Nastyenka. "Diz çökmüş size yalvarıyorum, affedin beni! Hem sizi hem kendimi kandırdım. Her şey bir rüyaydı, bir hayal... Bugün sizi düşünüp nasıl azap duydum; affedin beni, affedin!..

Beni suçlamayın, çünkü size karşı hislerim değişmiş değil; sizi hep seveceğimi söylemiştim, şimdi de seviyorum, hatta sevmekten de fazlasını hissediyorum. Ah Tanrım! Keşke ikinizi de aynı anda sevebilseydim! Ah, keşke siz o olsaydınız!"

"Ah, keşke siz o olsaydınız!" sözleri kafamda yankılandı. Bu sözlerini bir yerden anımsıyorum Nastyenka!

"Tanrı şahidimdir, sizin için her şeyi yaparım! Bu durumun sizin için ne kadar ağır ve acı verici olduğunu biliyorum. Sizi küçük düşürdüm, ama biliyorsunuz, seven kişi kırgınlığını kolay unutur. Ve siz beni seviyorsunuz!

Size müteşekkirim! Bu sevgi için size müteşekkirim. Çünkü aşkınız, uyandıktan sonra bile uzun süre unutulmayan tatlı bir rüya gibi mühürlendi zihnime; çünkü bana dostça yüreğinizi açtığınız günü ve benim ölmüş yüreğimi esirgemek, iyileştirmek, diriltmek üzere bir armağan gibi kabul ettiğiniz anı sonsuza dek anımsayacağım... Beni affederseniz,

hatıranız size duyduğum sonsuz bir minnettarlık duygusuyla perçinlenecek ve bu duygu asla yok olmayacak... Bu hatırayı saklayacağım, hep koruyacağım, asla ona ihanet etmeyeceğim, yüreğimi aldatmayacağım: Yüreğim fazla sadıktır. Daha dün ebediyen ait olduğu yere ne çabuk döndüğünü gördünüz.

Bundan sonra da görüşelim, bize gelin, bizi bırakmayın, her zaman dostum, kardeşim olun... Beni gördüğünüzde elinizi uzatın, olmaz mı? Beni affettiniz, bana elinizi vereceksiniz değil mi? Beni *eskisi gibi* seviyorsunuz değil mi?..

Ah sevin beni, bırakmayın, çünkü şu anda sizi çok seviyorum, çünkü sevginize layık olacak, onu hak edeceğim... Sevgili dostum! Gelecek hafta onunla evleniyorum. Döndüğünde beni hâlâ seviyordu, beni hiç unutmamış... Size ondan bahsettiğim için kızmayın. Onunla birlikte sizi ziyaret etmek istiyorum; onu da seveceksiniz değil mi?..

Beni affedin, unutmayın ve sevmekten vazgeçmeyin.

. Nastyenka"

Mektubu uzun süre tekrar tekrar okudum; gözlerimden yaşlar süzülüyordu. Nihayet, mektup elimden düştü ve yüzümü kapadım.

— Beyim! Yakışıklı beyim! –dedi Matryona.

— Ne var ihtiyar?

— Tavandaki örümcekleri hep aldım; artık evlen ya da konuklar çağır, tam zamanı...

Matryona'ya baktım... Hâlâ dinç, gençlere taş çıkaracak bir ihtiyardı aslında, ama her nedense birden donuk bakışları, yüzündeki kırışıklıklar gözüme çarptı ve beli bükük, bir ayağı çukurda gibi göründü bana... Her nedense birden bütün oda da onun gibi ihtiyarlamıştı sanki. Duvarların, yerlerin rengi solmuş, her şey donuklaşmıştı; örümcek ağları ise her zamankinden daha kalındı. Pencereden baktığımda her nedense tam karşımızdaki ev de aynı biçimde pörsümeye, solmaya başladı sanki; kâh sütunların sıvaları pullanmış dö-

külüyor, kâh saçakları kararıp çatlıyor, aydınlık, koyu sarı renkli duvarlarda siyah lekeler peyda oluyordu...

Ya güneş bulutların arasından bir görünüverip tekrar yağmur bulutunun ardına saklandığı için her şey gözümde soluklaşıyordu, ya da gelecek yaşamım olanca sevimsizliği, sıkıcılığıyla bir anlığına gözümün önüne gelmişti: Kendimi on beş yıl sonra yaşlanmış, ama şimdiki gibi aynı odada, aynı yalnızlıkta, yanımda da geçen yıllar boyunca zerre kadar akıllanmayan aynı Matryona'yla görmüştüm.

Ama beni kahredişini unutmamak Nastyenka! Senin o berrak, lekesiz mutluluğuna kara bir bulut gölgesi düşürmek; duyduğum acıdan yakınarak yüreğine dert olmak, onu gizli pişmanlıklarla sızlatmak, en mutlu anlarda bile bir parça üzüntüyle çarpmasına neden olmak; onunla kol kola rahibin huzuruna yürürken o kapkara buklelerine tutturduğun narin çiçeklerin bir tanesini bile kırma ihtimali... Ah, asla, asla! Senin göğün hep berrak olsun, tatlı gülüşündeki ışıltı ve dinginlik hiç eksilmesin; bir başka yalnız, minnettar yüreğe bahşettiğin o bir anlık mutluluk ve neşe için talihin hep açık olsun!

Tanrım! Bir anlık mutluluk! Koskoca bir ömürde az şey mi?..

BAŞKASININ KARISI VE YATAĞIN ALTINDAKİ KOCA (Sıradışı Bir Olay)

I

— Müsaadenizle size bir şey sormak istiyorum sayın bayım...

Yoldan geçen beyefendi irkildi ve akşamın sekizinde, yolun ortasında birdenbire yanında densizce bitiveren rakun kürklü adama bir parça ürkerek baktı. Ama malum, Petersburglu bir bey, yolun ortasında aniden hiç tanımadığı bir başkasına bir şey söylüyorsa, beriki mutlaka ürker.

Dolayısıyla yoldan geçen beyefendi de irkildi ve biraz ürktü.

— Affedersiniz, rahatsız ediyorum, –dedi rakun kürklü adam,– ama ben... gerçekten bilmiyorum... herhalde beni bağışlarsınız; görüyorsunuz ya ruhsal bir sarsıntı içindeyim...

Paltolu delikanlı, rakun kürklü adamın gerçekten de ruhsal bir sarsıntı içinde olduğunu o an fark etti. Kırışıklıklarla dolu yüzü bembeyazdı, sesi titriyordu, aklının darmadağınık olduğu besbelliydi, anlaşılan bir türlü dili dönmüyor ve en basit bir ricayı dile getirmek için bile müthiş çaba harcıyordu; ricasını hemen birine söyleme ihtiyacı, kendisinden daha aşağı bir statü ve sınıftan olması muhtemel bir kişi karşısında bile onu bu hale düşürmüştü. Üstelik böyle görkemli bir kürk, son derece şık, çarpıcı, koyu yeşil bir frak giymiş ve frakı daha da çarpıcı kılan türlü türlü nişanlarla süslenmiş birinden gelecek rica her hâlükârda yakışıksız, nahoş ve saç-

ma görünecekti. Anlaşılan bütün bunlar rakun kürklü adamı da huzursuz etmiş olacak ki, sonunda kafa karışıklığını ve heyecanını bastırıp, kendisinin neden olduğu bu sevimsiz sahneyi münasip bir şekilde sonlandırmaya karar verdi.

— Affedersiniz, pek kendimde değilim; ama doğru ya, beni tanımıyorsunuz bile... Sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim, vazgeçtim.

Nezaketle şapkasını çıkardı ve aceleyle uzaklaştı.

— Ama bir dakika lütfen.

Ne var ki ufak tefek adam, paltolu adamı afallamış halde bırakıp karanlıkta kaybolmuştu bile.

"Tam bir kaçık!" diye düşündü paltolu adam. Şaşkınlığı biraz daha sürdü, ama sonunda kafasını topladı, kendi derdine dönerek bir sağa bir sola yürümeye başladı; bu sırada gözlerini, katları göğe uzanan bir binanın girişine dikmişti. Sis çökmeye başlamış, delikanlı da buna memnun olmuştu, çünkü böylelikle biraz olsun gizlenebilecekti; gerçi yine de bütün gün umutsuzca caddede duran bir arabacı onu fark edebilirdi.

— Affedersiniz!

Yoldan geçen beyefendi yine irkildi: Karşısında yine rakun kürklü adam duruyordu.

— Affedersiniz, yine ben... –dedi.– Ama siz, siz düzgün birine benziyorsunuz! Lütfen beni sosyal konumumla değerlendirmeyin; hay aksi, dilim de dönmüyor; yalnızca insan olarak dinleyin beni... karşınızda bayım, ufak bir iyiliğe muhtaç biri duruyor.

— Elimden gelirse... Nedir istediğiniz?

— Belki de sizden para isteyeceğimi sandınız! –dedi gizemli adam, ağzı isterik bir kahkahayla çarpıldı ve birden bembeyaz kesildi.

— Olur mu efendim...

— Yok, yok sizi sıktığımın farkındayım! Affedersiniz, kendimi toparlayamıyorum bir türlü; beni ruhsal sarsıntı

geçiren, neredeyse deli biri sayın, ama bundan bir sonuca varmayın...

— Ama meseleye gelin lütfen! –dedi delikanlı başını yüreklendirici ve sabırsız biçimde sallayarak.

— Ah! Şu işe bak! Sizin gibi genç bir adam şimdi huysuz bir veletmişim gibi bana meseleye gelmemi söylüyor! Gerçekten aklımı yitirmiş olmalıyım!.. Şu mahvolmuş halimle size nasıl görünüyorum, açıkça söyler misiniz?

Delikanlı ne diyeceğini bilemediğinden sesini çıkarmadı.

— Müsaadenizle size açıkça sorayım o zaman: Bir hanımefendi gördünüz mü? İşte ricam buydu! –dedi sonunda rakun kürklü adam kararlı bir ses tonuyla.

— Hanımefendi mi?

— Evet bayım, bir hanımefendi.

— Gördüm... ama buradan pek çok hanımefendi geçtiğini de söylemeliyim açıkçası...

— Orası öyle efendim, –dedi gizemli adam acı bir gülümsemeyle.– Elbette derdimi anlatamadım, sormak istediğim o değildi, affedersiniz; tilki kürkü pelerin giymiş, siyah peçeli, koyu kadife bonesi olan bir hanımefendi gördünüz mü diye soracaktım.

— Hayır görmedim... Hayır, görmedim sanırım.

— Ah! Öyleyse müsaadenizle bayım!

Delikanlı da bir şey sormak istedi, ama rakun kürklü adam sabırlı muhatabını yine ardında afallamış halde bırakarak ortadan kayboldu. "Defolsun gitsin!" dedi içinden paltolu delikanlı, canının sıkıldığı belliydi.

Asabi bir hareketle kunduz kürkü yakasını kapattı ve yeniden ihtiyatla katları göğe uzanan evin önünde bir oraya bir buraya yürümeye başladı. Öfkelenmişti.

"Neden hâlâ çıkmadı?" diye düşündü. "Saat neredeyse sekiz!"

Kulenin saati sekizi vurdu.

— Ah! Şeytan alsın sizi!

— Affedersiniz bayım!..

— Böyle konuştuğum için siz beni affedin asıl... Ama birden burnumun dibinde bitiverince beni korkuttunuz, –dedi yoldan geçen adam; özür dilerken yüzü ekşimişti.

— Yine geldim bayım. Elbette şimdi size rahatsız, tuhaf biri gibi görünüyorumdur.

— Bana bir iyilik yapın, boş lafları geçin de hemen söyleyin derdinizi; hâlâ, ne istediğinizi bilmiyorum?..

— Aceleniz mi var? Bakın bayım. Size her şeyi açık açık anlatacağım, tek bir fuzuli söz yok. Ne yaparsınız? Koşullar bazen birbirinden bütünüyle farklı insanları bir araya getiriyor işte... Ama görüyorum ki sabırsızsınız delikanlı... İşte böyle bayım... Aslında nasıl başlayacağımı da bilemiyorum: Bir hanımefendiyi arıyorum bayım (her şeyi anlatmaya karar verdim). Bu hanımefendinin nereye gittiğini öğrenmem gerek. Kim olduğunu da... sanırım adı sizin için önemli değildir delikanlı.

— Tamam bayım, tamam, devam edin siz.

— Devam mı? Ama şu ses tonunuza bakın! Affedersiniz belki de delikanlı diye hitap ederek sizi gücendirdim, ama kötü bir niyetim yoktu... Kısacası, eğer bana büyük bir iyilik yapmak istiyorsanız, şöyle ki bayım: Bir hanımefendi, yani demek istediğim bizzat tanıdığım iyi bir aileden gelen, kibar bir kadın... İş bana düştü de... bakın benim ailem yok...

— Ee?

— Kendinizi benim yerime koyun delikanlı (ah yine ağzımdan kaçtı! Affedersiniz bayım; ikide bir size delikanlı diyorum). Her dakika değerli... Bir düşünün, bu hanımefendi... yalnız bir dakika, söylesenize bu evde kim yaşıyor?

— Burada... Pek çok insan yaşar.

— Evet, yerden göğe kadar haklısınız, –dedi rakun kürklü beyefendi, durumu biraz kurtarmak için hafifçe gülümseyerek,– biraz kafam karıştı... Ama sözlerinizdeki bu tonun nedeni ne? Gördüğünüz gibi kafamın karışık olduğunu

açıkyüreklilikle kabul ediyorum ve siz de ne kadar tepeden bakarsanız bakın, burada nasıl alttan aldığımı yeterince gördünüz... Ne diyordum, bir hanımefendi, saygın tavırları olan, yani gayet inceliklerle donanmış biri... affedersiniz, kafam öyle dağınık ki, edebiyat yapıtı gibi konuşmaya başladım; bu inceliklerle donanmış sözünü Paul de Kock'a atfederler de, yani bütün sorun Paul de Kock'tan kaynaklanıyor... İşte!..

Delikanlı, rakun kürklü adama acıyarak bakıyordu; adamın ise kafası iyice dağıldığından susmuş, delikanlıya sırıtarak bakıyordu; birden titreyen elleriyle ortada herhangi bir sebep yokken delikanlının paltosunun kenarlarını tuttu.

— Burada kimin yaşadığını mı soruyorsunuz? –dedi delikanlı birkaç adım geriye çekilerek.

— Evet, pek çok insan yaşıyor, söylemiştiniz.

— Burada... Benim bildiğim Sofya Ostafyevna da yaşıyor, –deyiverdi delikanlı fısıldayarak, hatta biraz da derdine ortak olmak ister gibiydi.

— Bakın, işte gördünüz ya! Bir şeyler biliyorsunuz delikanlı!

— Sizi temin ederim, hiçbir şey bilmiyorum... Sizin perişan görüntünüzden çıkardım.

— Demin aşçıdan buraya geldiğini öğrendim; ama isabet ettiremediniz, yani Sofya Ostafyevna'yı... Aşçı onu tanımaz...

— Öyle mi? Affedersiniz öyleyse...

— Bakıyorum da hiç meraklı değilsiniz delikanlı, –dedi tuhaf beyefendi acı bir alayla.

— Bakın, –dedi delikanlı, artık konuyu kapamak istiyordu,– neden bu durumda olduğunuzu gerçekten bilmiyorum, ama anlaşılan sizi kandırmışlar, söyler misiniz meseleyi?

Delikanlı sözlerini pekiştirmek ister gibi gülümsedi.

— Hiç değilse birbirimizi anlamış oluruz, –diye ekledi ve tüm bedeninde, büyük bir yüce gönüllülükle hafif bir reverans yapma arzusu duydu.

— Ah mahvettiniz beni! Ama –size açıkça itiraf ediyorum– gerçekten öyle... Zaten kimin başına gelmez ki!.. En derin hislerime temas ettiniz. Kabul edersiniz ki gençler arasında... Gerçi ben genç değilim, ama bilirsiniz, alışkanlık işte, bekâr bekârın halinden anlar...

— Evet malum, malum! Peki şimdi size nasıl yardım edebilirim?

— Belki şöyle: Sofya Ostafyevna'yı bir ziyaret etseniz... Gerçi daha hanımefendinin nereye gittiğini bile bilmiyorum; yalnızca bu evde olduğunu biliyorum, ama sizi burada dolanırken görünce –ben de bu tarafta dolanıyordum– kendi kendime dedim ki... neyse işte, gördüğünüz gibi o hanımı bekliyorum... Burada olduğunu biliyorum... Onun karşısına geçip bunun ne kadar yersiz ve yanlış olduğunu açıklamak niyetindeyim... Neyse, anladınız işte...

— Hım! Peki!

— Bunu kendim için yapmıyorum; öyle düşünmeyin... başkasının karısı o! Kocası şurada, Voznesenskiy Köprüsü'nde; aslında o da peşine düşmek istiyor, ama tereddüt ediyor... henüz inanmıyor, her koca gibi... (rakun kürklü adam bunu söylerken gülümsemek istedi) ben onun arkadaşıyım; anlayacağınız üzere, bir parça saygınlığım olduğunu kabul edersiniz, sandığınız gibi biri olmam mümkün değil.

— Elbette efendim; tabii, tabii!..

— Dolayısıyla, onu yakalamam gerek; iş bana kaldı (ah talihsiz koca!); ama biliyorum, kurnaz, genç bir hanımefendidir (yastığının altında hep Paul de Kock vardır); eminim bir yolunu bulur, bize fark ettirmeden buradan geçip gider... Dedim ya, buraya geldiğini bana aşçının kendisi söyledi; bunu duyar duymaz deli gibi kendimi sokağa attım; onu yakalamak istiyorum; öteden beri kuşkulanıyordum, bu yüzden sizi burada yürürken görünce, sizden rica etmek istedim ki.. Siz, siz... of bilmiyorum...

— Peki sonuçta ne istiyorsunuz?

— Ama bayım... Daha sizi tanıma şerefine bile erişemedim; kimsiniz, nesiniz sorma cüretinde bile bulunamadım... Neyse ne olursa olsun, tanışalım; memnun oldum!..

Elleri titreyen adam, delikanlının elini hararetle sıktı.

— Tabii bunu en başta yapmalıydım, –diye ekledi,– ama kafada ne görgü kaldı ne nezaket!

Rakun kürklü adam bunları söylerken yerinde duramıyor, huzursuzlukla etrafına bakınıyor, ayaklarını sallayıp duruyor, ölmek üzereymiş gibi delikanlının elini sıkıyordu.

— Görüyorsunuz işte bayım, –diye devam etti,– size dostça yaklaşmak istedim... Teklifsizliğimi mazur görün... Aslında sizden şu tarafa doğru, sokaktan yürüyüp binanın etrafında bir daire çizerek arka çıkışı olup olmadığına bakmanızı isteyecektim. Ben de o sırada ana girişin önünde dolaşır, kimseyi kaçırmadığımıza emin olurum; tek başıma onu kaçırmaktan korkuyorum, bunu hiç istemem. Onu görürseniz de durdurup bana seslenirsiniz... Ama ne diyorum ben, delirdim herhalde! Ne saçma, ne yersiz bir teklif ama!

— Hayır, hiç de değil! Tanrı aşkına!..

— Hayır, kusuruma bakmayın; Ruhsal sarsıntı içindeyim, hiç olmadığım kadar kendimi kaybetmiş durumdayım! Sanki beni tutup hâkim önüne çıkarmışlar! Hatta size itiraf edeyim, size karşı dürüst ve açık olacağım genç adam: Bir an sizi âşığı bile sandım!

— Yani lafın kısası, burada ne yaptığımı mı bilmek istiyorsunuz?

— Ah, saygıdeğer beyefendi, yüce gönüllü delikanlı, sizin o olduğunuzu düşünmüyorum artık; böyle bir düşünceyle sizi lekelemek de istemem ama... ama bana açıkça söyler misiniz, siz âşığı mısınız?..

— Peki, açıkça söylüyorum, evet âşığıyım, ama karınızın değil; yoksa böyle sokakta değil, onun yanında olurdum!

— Karım mı? Kim size onun karım olduğunu söyledi delikanlı? Bekârım ben, yani asıl ben onun sevgilisiyim...

— Demin bana kocasının... Voznesenskiy Köprüsü'nde olduğunu...

— Elbette, elbette, saçmalıyorum; yalnız başka bağlar var! Ama kabul edin delikanlı, son derece hafif karakterli insanlar var, yani...

— Peki, peki! Öyle olsun!

— Yani ben kocası falan değilim...

— Tamam inandım efendim. Ama açık söyleyeyim, biraz da kafamı dinlemek istediğimden bunu kabul ediyorum, size bunu da açıkça söylemek isterim; beni biraz kızdırdınız ve meşgul ediyorsunuz. Söz veriyorum, onu görürsem size sesleneceğim. Ama şimdi rica ederim beni rahat bırakın ve uzaklaşın. Ben de birini bekliyorum.

— Affedersiniz, çok affedersiniz, hemen gidiyorum, yüreğinizdeki tutkulu sabırsızlığa saygı duyuyorum. Sizi anlıyorum delikanlı. Ah hem de nasıl anlıyorum!

— Peki, peki...

— Hoşça kalın!.. Ama kusura bakmazsanız delikanlı, bir şey daha var... Nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum... Bir kez daha bana erkekçe ve dürüstçe söyleyin lütfen, onun âşığı mısınız?

— Ah Tanrım, yüce Tanrım!

— Son, son bir soru: Sizin kocanın soyadını biliyor musunuz... yani sizin muhatap olduğunuz kocanın?

— Elbette biliyorum, ama sizin soyadınız değil, işte o kadar!

— İyi de benim soyadımı nereden biliyorsunuz?

— Bakın, yeter, lütfen gidin buradan; zaman kaybediyorsunuz: Şimdiye bin kez geçip gitmiştir... Hem derdiniz ne sizin? Sizinkinde tilki kürkü pelerin ve bone varmış, benimkinde ise ekose manto ve mavi kadife şapka. Daha ne olsun? Daha ne bilmek istiyorsunuz?

— Mavi kadife şapka mı? Onun da ekose mantosu ve mavi şapkası vardı, –diye bağırdı yapışkan adam ve hemen geri döndü.

— Ah kahretsin! Evet, bazen böyle şeyler olur... Ama bana ne! Hem benimki buraya gelmiyor!

— Peki nerede sizinki?

— Size ne bundan, neden bilmek istiyorsunuz?

— Kabul ediyorum ki, bütün bunlar...

— Öff, Tanrım! Sizde hiç utanma yok mu! Burada sokak tarafında üçüncü katta tanıdıklarım oturuyor. Daha ne bilmek istiyorsunuz, isimlerini de sayayım mı?

— Tanrım! Benim de üçüncü katta tanıdıklarım var, pencereleri de sokağa bakıyor. General...

— General mi?!

— General. Hatta size hangi general olduğunu da söyleyeyim: General Polovitsın.

— Hah! Al işte! Hayır o değil! (Ah, kahretsin! Kahretsin!)

— Değil mi?

— Değil.

İkisi de susup şaşkınlıkla birbirlerine baktılar.

— Neden bana öyle bakıyorsunuz? –diye bağırdı delikanlı öfkeyle, şaşkınlığından ve tereddütlü halinden kurtulmak ister gibiydi.

Adam bocaladı.

— Ben, ben, itiraf edeyim ki...

— Yok, yeter artık, yeter, artık aklı başında iki insan gibi konuşalım. Mesele müşterek. Söyleyin lütfen... Buradaki neyiniz oluyor?..

— Tanıdıklarım mı?

— Evet, tanıdığınız...

— İşte bakın, bakın! Gözlerinizden anladım!

— Kahretsin! Hayır, yok öyle bir şey, kahretsin! Kör müsünüz yahu? İşte burada karşınızda duruyorum, onunla bir-

likte değilim; öyle değil mi ha? Aslında hiç umurumda değil; ister konuşun ister susun!

Delikanlı öfkeyle ellerini sallayarak iki kez topukları üzerinde döndü.

— Hayır, bakın değerli beyefendi, size her şeyi anlatayım: Önceleri, karım buraya tek başına geliyordu; onların akrabasıdır; ben de kuşkulanmamıştım; ama dün ekselanslarıyla karşılaştım: üç hafta önce başka daireye taşındığını söyledi ve karım... yani karım değil de, başkasının karısı (Voznesenskiy Köprüsü'ndeki adamın), işte bu kadın ise üç gün önce orada, yani o dairede olduğunu söylemişti... Aşçı da bana ekselanslarının dairesini Bobınitsın isimli genç bir adamın kiraladığını söyledi...

— Ah, kahretsin, kahretsin!..

— Beyefendi rica ederim, müthiş korku ve telaş içindeyim!

— Eeh, yeter ama! Bana ne sizin korku ve telaşınızdan? Ah! Oradan biri geçti, işte orada...

— Nerede? Nerede? Siz İvan Andreiç diye seslenin, ben koşarım...

— Tamam tamam.. Ah kahretsin, kahretsin! İvan Andreiç!!

— Buradayım, –diye bağırdı İvan Andreiç geri dönerek, soluk soluğaydı.– Ne oldu? Ne? Nerede?

— Hiç öylesine... Aradığınız kadının adını öğrenmek istemiştim de.

— Glaf...

— Glafira mı?

— Hayır Glafira filan değil... Affedersiniz, size adını söyleyemem.

Saygın adam bunu söylerken çarşaf gibi bembeyaz kesilmişti.

— Elbette, tabii ya Glafira değil, ben de biliyorum Glafira olmadığını, öbürü de Glafira değil; peki şu kadın, kiminle?

— Nerede?

— Orada! Ah, kahretsin, kahretsin! (Delikanlı öfkeden yerinde duramıyordu.)

— Ah, bakın şu işe! Adının Glafira olduğunu nereden biliyorsunuz?

— Ah, lanet olsun, yeter yahu! Sizinle işimiz var! Daha demin sizinkinin Glafira olmadığını söylemediniz mi?..

— Rica ederim bayım, bu nasıl bir ses tonu?

— Kahretsin, ne tonu be! Kim bu kadın, karınız mı?

— Hayır, yani ben evli değilim ki... Ayrıca ben olsam yeterince belaya batmış bir insana, hani öyle çok saygıdeğer de demeyeyim, ama en azından terbiyeli bir insana ikide bir bela okumam. Sürekli, "Kahretsin! Kahretsin!" diyorsunuz!

— Evet, öyle diyorum, kahretsin! İşte yüzünüze söylüyorum, anlıyor musunuz?

— Öfke gözünüzü karartmış, ben de susuyorum. Tanrım o da kim?

— Nerede?

Bir gürültü ve kahkaha duyuldu; merdivenlerde iki alımlı kız belirdi; iki adam da hızla kızlara doğru yürümeye başladı.

— Ah ne oluyor? Siz de kimsiniz?

— Tüh, onlar değilmiş!

— Ah demek başkalarına denk geldiniz! Arabacı!

— Nereye gidiyorsunuz matmazel?

— Pokrov'a; haydi bin Anuşka, seni de bırakayım.

— Tamam, ama ben şu tarafa otururum; gidelim! Baksana, hızlı sür biraz...

Arabacı hareket etti.

— Bunlar da nereden çıktı böyle?

— Tanrım, ah Tanrım! Acaba biz mi oraya gitsek?

— Nereye?

— Bobınitsın'ın evine.

— Hayır, kesinlikle olmaz...

— Nedenmiş?

— Giderdim tabii, ama o zaman da bana başka bir öykü anlatır; o kadın... ne yapar eder uydurur: Onu iyi tanırım! Beni biriyle basmak için özellikle geldiğini söyler, başım da beladan kurtulmaz!

— Nereden bileceksiniz, belki de kendisi oradadır! Siz de, ne bileyim bir bahaneyle, işte generale bir şeyler söylemek için...

— İyi de taşındı general!

— Ne fark eder, anlamıyor musunuz? O yine de buraya gelmiş; siz de geliyorsunuz... anladınız mı? Generalin taşındığını bilmiyormuş gibi yaparsınız, kadının peşinden evine gelmiş olursunuz falan filan.

— Ya sonra?

— Sonrası, işte Bobınitsın'da kimi arıyorsanız suçüstü yakalarsınız; öff, aksi şeytan, ne saçma işler...

— Peki birini suçüstü yakalamamdan size ne? Gördünüz mü, gördünüz mü!

— Ne, ne var yine kardeşim? Ne? Yine mi aynı şey? Ah sen, Tanrım, Tanrım! Kendinizi rezil ediyorsunuz, gülünç, anlayışsız bir adamsınız!

— Öyleyse neden böyle ilgileniyorsunuz? Öğrenmek istediğiniz...

— Neyi öğreneceğim? Neyi? Kahretsin, cehennemin dibine gidin e mi! Ben yalnız giderim; haydi gidin buradan, köşe bucak saklanın, oradan oraya koşun, haydi!

— Sayın bayım, kendinizi kaybediyorsunuz ama! –diye bağırdı rakun kürlü adam çaresizlikle.

— Ne olmuş? Ne olmuş kendimi kaybedersem? –diye çıkıştı delikanlı ve dişlerini sıkarak rakun kürklü adamın üzerine yürüdü.– Ne olmuş? Kimin karşısında kendimi kaybediyormuşum ki? –diye gürledi yumruklarını sıkarak.

— Ama sayın bayım, müsaadenizle...

— Siz kim oluyorsunuz, kimin karşısında kendimi kaybetmişim; soyadınız ne?

— Bu da nesi delikanlı, hiç anlamıyorum; soyadımı ne yapacaksınız?.. Söyleyemem... En iyisi ben de sizinle geleyim. Gidelim, çekinecek bir şeyim yok, her şeye hazırım... Ama emin olun, daha saygılı bir üslubu hak ediyorum! Yalnız insan her koşulda kendine hâkim olmalı, bir nedenle canınız sıkılmışsa –ki ben tahmin ediyorum neden sıkıldığını– en azından kendini kaybetmemeli... Siz daha çok, çok genç bir adamsınız!..

— Peki sizin yaşlı olmanızdan bana ne? Aman ne müthiş! Çekip gidin buradan; neden burada koşturup duruyorsunuz?..

— Neden yaşlı olayım? Yaşlı olduğum nereden çıktı? Elbette makamımı düşünürsek, ama koşturduğum falan yok ki...

— Orası belli. Haydi çekin arabanızı buradan...

— Hayır, sizinle geliyorum; beni kovamazsınız, ben bu işin içindeyim; sizinle birlikte...

— Tamam, susun, susun artık, biraz sessiz olun!..

İki adam basamaklara yürüyüp merdivenlerden üçüncü kata çıktılar; etraf kapkaranlıktı.

— Durun! Kibritiniz var mı?

— Kibrit mi? Ne kibriti?

— Sigara içmiyor musunuz?

— Ah evet! Var, var; şurada olacak, burada; işte, durun bakayım...

Rakun kürklü adamın eli ayağı dolaşıyordu.

— Of, şu düştüğüm saçmalığa bak... Kahretsin! Kapı burası galiba...

— Bu, bu, bu, bu...

— Bu, bu, bu... Ne bağırıyorsunuz? Sessiz olun!..

— Sayın bayım, kendime hâkim olacağım... siz cesur bir insansınız, İhah işte!..

Kibrit yandı.

— İşte burada, pirinç bir levha! İşte Bobınitsın; görüyor musunuz Bobınitsın yazıyor?..

— Görüyorum, görüyorum!

— Susun! Hemen mi söndü?

— Söndü ya.

— Kapıyı çalsak mı acaba?

— Çalalım evet! –diye atıldı rakun kürklü adam.

— Siz çalın!

— Aa, neden ben? Siz başladınız, siz çalın...

— Ödlek!

— Ödlek sizsiniz!

— Def-o-lun buradan!

— Size güvenip de sırlarımı verdiğim için pişmanım neredeyse; siz...

— Ben ne? Ne varmış bende?

— Benim ruh halimi kullandınız! Nasıl bir ruhsal sarsıntı içinde olduğumu gördünüz...

— Tükürürüm böyle işe! Bana gülünç geliyor, işte o kadar!

— Neden buradasınız peki?

— Ya siz neden buradasınız?

— Muhteşem bir terbiye! –dedi rakun kürklü adam hiddetle...

— Siz mi terbiyeden söz ediyorsunuz? Siz kimsiniz?

— İşte bir terbiyesizlik daha!

— Ne?

— Tabii, size göre aldatılan her koca avanaktır!

— Öyle mi, siz koca mıydınız? Hani kocası Voznesenskiy Köprüsü'ndeydi? Size ne oluyor? Siz niye karışıyorsunuz?

— Bana öyle geliyor ki, siz de onun âşığısınız!..

— Bakın, böyle devam edecekseniz sizin tam bir avanak olduğunuzu kabul etmek zorunda kalacağım! Anladınız mı?

— Yani benim kocası olduğumu söylemeye çalışıyorsunuz! –dedi rakun kürklü adam üstüne kızgın yağ sıçramış gibi geriye çekilerek.

— Şişşt! Susun! Dinleyin...

— Bu o.

— Hayır!

— Off, amma karanlık!

Sustular; Bobınitsın'ın dairesinden sesler duyuluyordu.

— Biz ne diye tartışıyorduk sayın bayım? –diye fısıldadı rakun kürklü adam.

— Hay kahrolası, bana hakaret ettiniz ya!

— Ama beni çileden çıkaran da sizdiniz.

— Susun!

— Kabul edin, henüz çok gençsiniz...

— Sussanıza!

— Tabii böyle bir durumdaki kocanın avanak olduğuna katılıyorum.

— Susacak mısınız artık? Ah!..

— Peki o zavallı koca neden böyle takip etme eziyetine katlanır?..

— Bu o!

Tam o anda sesler kesilmişti.

— O mu?

— O! O! O! Peki siz, siz neden bu eziyeti çekiyorsunuz! Dert sizin derdiniz değil ki!

— Sayın bayım, sayın bayım! –diye mırıldandı rakun kürklü adam, benzi atmıştı, konuşurken tıkanıyordu.– Şu anda bir sarsıntı geçiriyorum... Ne hallere düştüğümü yeterince gördünüz; şimdi akşam oldu tabii, ama yarın... Aslında muhtemelen yarın görüşmeyeceğiz, her ne kadar sizinle görüşmekten korkmasam da... ki bu da benimle değil, şu Voznesenskiy Köprüsü'ndeki dostumla ilgili; gerçekten onunla ilgili! Bu onun karısı, başkasının karısı! Talihsiz bir adam!

Sizi temin ederim. Gayet yakından tanırım; müsaadenizle size her şeyi anlatayım. Sizin de anlayabileceğiniz gibi iyi arkadaşız, yoksa onun için böyle kıvranıp durmazdım... kendi gözlerinizle görüyorsunuz işte. Ona kaç defa dedim: Neden evleniyorsun canım dostum? Bir makamın var, eksiğin yok, muteber, düzgün bir adamsın, neden her şeyi şu kokete feda ediyorsun! Öyle değil mi? Yok, illa evleneceğim, dedi: Aile saadeti istiyormuş... Al sana aile saadeti! Eskiden başka kocaların aldatıldığı sevgiliydi, şimdi ise kendisi katlanmak zorunda... Beni affedin, ama bu açıklamayı yapmam elzemdi!.. Zavallıcık sabır küpüne döndü, işe bakın!..

Rakun kürklü adam tam burada ağlayacak gibi öyle bir yutkundu, yapmacık olması mümkün değildi.

— Hepsi cehennemin dibine gitsin! Memlekette aptal az değil! E peki siz kimsiniz?

Delikanlı sinirden dişlerini gıcırdatıyordu.

— Artık bundan sonra siz de kabul edersiniz ki... size karşı saygılı ve dürüst davrandım... Ama şu ses tonunuz!

— Yoo, hiç kusuruma bakmayın... Soyadınız ne?

— Olmaz, ne yapacaksınız soyadımı?

— Aah!

— Soyadımı söyleyemem...

— Şabrin'i tanır mısınız? –dedi delikanlı çabucak.

— Şabrin!!!

— Evet, Şabrin ya!!! (Paltolu delikanlı, rakun kürklü adamı bir parça taklit ederek alaya almıştı.) Anladınız mı meseleyi?

— Hayır efendim, ne Şabrin'i!! –diye yanıtladı rakun kürklü adam hayretle.– Şabrin'le ilgisi yok; benim anlattığım saygıdeğer bir beyefendidir! Kıskançlıkla ettiğiniz bu saygısızlığınızı affediyorum.

— Sahtekârın biridir o, ruhunu satmış, rüşvetçi, hırsızın biri, bütün kasayı soydu! Yakında hâkim önüne çıkarırlar!

— Affedersiniz, –dedi rakun kürklü adam bembeyaz kesilerek,– onu hiç tanımıyorsunuz, anladığım kadarıyla onun hakkında hiçbir bilginiz yok.

— Evet, yüzünü bile bilmem, ama ona çok yakın kaynakların anlattıklarından tanıyorum.

— Hangi kaynaklar acaba sayın bayım? Bakın pek iyi değilim...

— Ahmak! Kıskanç! Karısına bile sahip çıkamıyor! Pek meraklıysanız işte böyle bir adam!

— Affedersiniz, ama müthiş bir yanılgı içindesiniz delikanlı...

— Ah!

— Ah!

Bobınitsın'ın dairesinden yine bir gürültü geldi. Kapıyı dinlemeye başladılar. Sesler işitiliyordu.

— Ah, bu o değil, değil! Onun sesini gayet iyi tanırım; şimdi emin oldum, bu o değil! –dedi rakun kürklü adam; yüzü çarşaf gibi bembeyazdı.

— Susun!

Delikanlı duvara yaslandı.

— Sayın bayım ben gidiyorum: Bu o değil, çok rahatladım.

— Tamam, tamam! Gidin haydi, gidin!

— Siz neyi bekliyorsunuz?

— Ya siz?

Tam o sırada kapı açıldı ve rakun kürklü adam rüzgâr gibi merdivenden aşağı koşmaktan kendini alamadı.

Yüreği buz kesen delikanlının yanından bir erkekle bir kadın geçti... Tanıdık bir kadın sesi duyuldu, hemen ardından da boğuk bir erkek sesi; ama adamın sesi hiç tanıdık değildi.

— Hiç önemi yok, şimdi bir kızak çağırırım, –dedi boğuk ses.

— Ah! Peki kabul; çağırın bakalım...

— Şimdi gelirler.

Kadın yalnız başına beklemeye başladı.

— Glafira! Hani o yeminlerin? –diye bağırdı paltolu delikanlı kadının eline yapışarak.

— Ay, ne oluyor? Siz misiniz Tvorogov? Tanrım! Ne yaptığınızı sanıyorsunuz?

— Kimdi o yanınızdaki?

— Kim olacak kocam, gidin buradan gidin, şimdi şuradan çıkacak... Polovitsınlar'dan; gidin Tanrı aşkına, gidin hemen.

— Polovitsınlar üç hafta önce taşınmış! Her şeyi biliyorum!

— Ay!

Kadın dış kapıya koştu. Delikanlı hemen yetişti.

— Kim söyledi size bunu? –diye sordu kadın.

— Kocanız hanımefendi, İvan Andreiç; kendisi de burada, tam karşınızda duruyor...

İvan Andreiç gerçekten de kapının önünde duruyordu.

— Aa, siz misiniz? –diye bağırdı rakun kürklü adam.

— Aa! C'est vous?* –diye bağırdı Glafira Petrovna da ve içten bir sevinçle adama doğru atıldı.– Tanrım! Başıma neler geldi bilsen! Polovitsınlar'daydım; sen de tanırsın... Biliyorsun, şimdi İzmailovskiy Köprüsü'nün orada oturuyorlar; sana söylemiştim anımsadın mı? Oradan bir kızak tuttum. Atlar korktu, deli gibi koşturuyorlardı, birden dizginleri çözülmesin mi, araba savruldu tabii, ben de düştüm, işte buradan bir yüz adım ötedeydi; sürücüyü alıp götürmüşler, ben de bayılmışım. Neyse ki Mösyö Tvorogov...

— Nasıl?

Mösyö Tvorogov, o sırada Mösyö Tvorogov'dan ziyade bir fosile benziyordu.

---

* Siz misiniz? (Fr.)

— Mösyö Tvorogov da beni orada görünce, buraya kadar eşlik etti; neyse ki artık buradasın, size ancak en içten minnettarlığımı sunabilirim İvan İlyiç...

Hanımefendi taş kesilmiş İvan İlyiç'e elini uzattı ve adamın elini sıkmaktan ziyade çimdikledi.

— Mösyö Tvorogov! Dostumdur; Skorlupovlar'ın balosunda tanışma mutluluğuna eriştik: Söylemiştim sana değil mi? Anımsamıyor musun yoksa Koko?

— Ah, elbette, elbette! Anımsıyorum! –dedi rakun kürklü, Koko diye çağırılan adam.– Çok memnun oldum, çok memnun oldum.

Hararetle Tvorogov'un elini sıktı.

— Kim bu? Ne demek oluyor bunlar? Bekliyorum... –diyen boğuk bir ses duyuldu.

Grubun karşısında çok uzun boylu bir adam duruyordu; gözlüğünü çıkardı ve rakun kürklü adama dikkatle baktı.

— Ah, Mösyö Bobınitsın! –diye çınladı kadının sesi.– Nereden böyle? Şu rastlantıya bakın! Az önce atlar beni eziyordu, düşünebiliyor musunuz... Ama işte kocam burada! Jean! Mösyö Bobınitsın, Karpovlar'ın balosundan...

— Ah, çok, çok, çok memnun oldum!.. Ama şimdi bir araba bulmam gerek dostum.

— Tabii Jean, elbette; çok korktum, hâlâ titriyorum, hatta biraz da fenayım... Bugün maskeli baloda, –diye fısıldadı kadın Tvorogov'a...– Hoşça kalın, hoşça kalın Bay Bobınitsın! Yarın Karpovlar'ın balosunda görüşürüz herhalde...

— Hayır, kusura bakmayın, yarın gelemeyeceğim; bugün böyleyse kim bilir yarın... –Bay Bobınitsın dişlerinin arasından bir şeyler daha mırıldandı, topuklarını vurarak selam verdi ve kızağına atlayıp uzaklaştı.

Diğer araba da gelmişti; kadın arabaya yerleşti. Rakun kürklü adam olduğu yerde duruyordu; kımıldayacak dermanı kalmamış gibiydi ve anlamsızca paltolu adama bakıyordu. Paltolu adam da en az onunki kadar anlamsız bir ifadeyle gülümsüyordu.

— Bilemiyorum...

— Affedersiniz, tanıştığıma çok memnun odum, –dedi delikanlı merakla ve biraz da ürkekçe selam vererek.

— Çok, çok memnun oldum.

— Sanırım galoşunuz düşmüş...

— Benim mi? Ah evet! Çok teşekkür ederim; aslında hep kauçuk giymek isterim...

— Kauçuk ayağı terletiyor efendim, –dedi delikanlı ölçüsüz bir ilgiyle.

— Jean! Haydi, gelmiyor musun?

— Gerçekten terletiyor. Hemen, hemen geliyorum canım, sohbetimiz pek ilginç! Sizin de dikkat buyurduğunuz gibi ayağı terletiyor... Ama affedersiniz, ben...

— Elbette, rica ederim...

— Çok, çok memnun oldum tanıştığımıza...

Rakun kürklü adam da arabaya bindi; araba hareket etti; delikanlı ise olduğu yerde kalakalmış, şaşkın bir ifadeyle arkalarından bakıyordu.

II

Ertesi akşam İtalyan operasında bir temsil vardı. İvan Andreyeviç bomba gibi salona daldı. Onu hiç böyle furore,* müziğe böylesine meraklı görmemişlerdi. Aslında İvan Andreyeviç'in İtalyan operalarında bir saat kadar kestirmeyi pek sevdiği herkesçe bilinirdi; hatta birkaç kez böyle bir uykunun ne kadar hoş ve tatlı olduğunu açıkça söylemişliği de vardı. "Ah seni gidi Primadonna," diyordu arkadaşlarına, "beyaz bir kedicik gibi miyavlayarak ninni söylüyor." Ama bunun üzerinden epey zaman geçmişti, geçen sezonun sözleriydi bunlar; oysa şimdi, heyhat! İvan Andreyeviç geceleri evde bile uyuyamıyordu. Tıpkı bomba gibi tıklım tıklım salo-

* Kendinden geçmiş. (İt.)

na dalıvermişti. Biletçi bile ona şüpheyle bakıyor, göz ucuyla da bir hançer sapı göreceğinden neredeyse emin olduğu cebini kontrol ediyordu. Burada belirtmek gerekir ki o zamanlar iki izleyici grubu vardı ve ikisi de kendi primadonnalarını desteklerdi. Birine ***zistler, öbürüne ***nistler denirdi. İki grup da müziğe öyle düşkündü ki, biletçiler iki primadonnanın varlığında cisimlenmiş bu güzel ve yüce şeyler tutkusunun aşırı bir sevgi gösterisine neden olacağından ciddi ciddi korkmaya başlamıştı sonunda. İşte bu yüzden, saçları ağarmış da, daha doğrusu saçları da tam ağarmamış, elli yaşlarında, kelleşmiş ve genel görünümü düzgün bir adamın salona böyle bir delikanlı hışmıyla girmesi, biletçiye Hamlet'teki Danimarka Prensi'nin o yüce sözlerini anımsatmıştı:

Yaşlılık bu kadar korkunç alçalırsa,
Gençlik ne yapsın?

Neyse, biletçi yukarıda söylendiği gibi, bir hançer görme beklentisiyle göz ucuyla adamın frakının cebine bakmaktaydı. Oysa cepte bir cüzdandan başka bir şey yoktu.

Tiyatroya uçarcasına giren İvan Andreyeviç ikinci kattaki bütün localara hemen bir göz gezdirdi ve Tanrım! O anda yüreği dondu: Oradaydı! Locada oturuyordu! General Polovitsın da eşi ve geliniyle oradaydı; generalin son derece açıkgöz bir delikanlı olan yaveri de oradaydı; nihayet, sivil giyimli biri daha... İvan Andreyeviç bütün dikkatini topladı, gözlerini bütün gücüyle odakladı, ama maalesef! Sivil giyimli adam haince yaverin ardına sinmiş, bilinmezin gölgesine gizlenmişti.

Kadın oradaydı, ama aslında orada olmayacağını söylemişti!

Zaten İvan Andreyeviç'i yiyip bitiren de Glafira Petrovna'nın her adımında bir süredir görünen ikiyüzlülüktü. İşte o sivil giyimli genç de nihayet İvan Andreyeviç'in

umutsuzluğa kapılmasına yol açmıştı. Bitap bir halde ilk bulduğu koltuğa çöktü. Bunun başka ne açıklaması olabilirdi? Olay apaçık meydandaydı...

Belirtmek gerekir ki, İvan Andreyeviç'in koltuğu birinci kattaki localara yakındı, üstelik ikinci kattaki o ihanet yuvası da tam koltuğunun tepesine denk geliyordu; bu büyük talihsizliği nedeniyle başının üzerinde neler olduğunu görmesi imkânsızdı. Dolayısıyla semaver gibi için için kaynamaya, kızmaya başladı. İlk sahnenin nasıl geçtiğini anlamadı bile, tek bir nota bile duymuyordu. Derler ki, müzik güzelse, verdiği tat bütün duygulara ayak uydurur. Mutlu insan, melodilerde mutluluğu, hüzünlü insan hüznü bulur; İvan Andreyeviç'in kulakları ise yalnızca fırtınaların uğultularını duyuyordu. Bu eziyet yetmiyormuş gibi, önünde ardında, yanında yöresinde öyle ürkütücü çığlıklar kopuyordu ki, İvan Andreyeviç'in yüreği parçalanıyordu. Sonunda perde bitti. Ama perde kapandığı anda kahramanımızın başına gelen olayı hiçbir kalem tasvir edemez.

Kimi zaman, yukarı katlardaki localardan aşağı oyun programları uçar. Eserin sıkıcı olduğu günlerde, esneyip duran izleyiciler için tek heyecan budur. İnsanlar, en yukarı kattaki locanın olağanüstü hafiflikteki biletinin düşüşüne özel bir merakla bakar, biletin zikzaklarla aşağıya süzüldüğü yolculuğunu ve sonunda hiç şaşmaz biçimde, bunu hiç beklemeyen birinin kafasına gelip konmasını büyük bir keyifle izlerler. Gerçekten de, o kafanın sahibinin nasıl bozulduğunu (çünkü muhakkak bozulur) görmek son derece ilginçtir. Bense genelde hanımefendilerin loca korkulukları üzerinde öylece duran dürbünlerinden ürkerim: Sanki her an bir dürbün aşağıdaki hazırlıksız birinin kafasına düşüverecekmiş gibi gelir. Ama görüyorum ki, bu trajik tespitin yeri burası değil ve o yüzden bunu hilelere, kandırmacalara, varsa insanların evlerindeki hamamböceklerine karşı uyarılar yayınlayıp yeryüzündeki bütün hamamböceklerinin, yalnızca Rusya'daki değil, başka

ülkelerdeki, ta Prusya'daki böceklerin bile amansız düşmanı ünlü Bay Prinçipi'nin tavsiyelerini de eksik bırakmayan gazetelerin sütunlarına yollayacağım.

Ama İvan Andreyeviç'in başına gelen şimdiye kadar hiçbir yerde görülmemiş bir olaydı. Onun –belirtildiği üzere epeyce kel– kafasına konan bir program değildi. Açıkçası, kafasına neyin konduğunu söylemeye benim de içim elvermiyor, çünkü söylemesi biraz yüz kızartıcı ama kıskanç ve kızgın İvan Andreyeviç'in o saygıdeğer ve çıplak, yani kısmen saçsız başına konan ahlaksız nesne kokulu bir aşk notuydu. Nitekim, zavallı İvan Andreyeviç böyle öngörülemez, münasebetsiz bir olaya öyle hazırlıksızdı ki, sanki kafasına düşen bir fare ya da vahşi bir yaratıkmış gibi yerinden fırladı.

Notta ilanıaşk vardı, buna hiç kuşku yok. Tıpkı romanlardaki gibi kokulu bir kâğıda yazılmış, katlanıp her türlü ihanete müsait, küçücük bir hale sokulmuştu; böylelikle bir hanımefendinin eldiveninde bile saklanabilirdi. Tam da muhatabına uzatılırken düşmüş olmalıydı: Muhtemelen öte yandan oyun programını rica etmişlerdi, bu not da özenle programın içine yerleştirilmiş, ama tam adresine ulaşacakken bir anda, belki de sakarlığı için binbir özür dileyen yaverin dikkatsiz bir hareketiyle, mahcubiyetten titreyen küçük elden kayıp gitmişti; sivil giyimli delikanlı ise sabırsızlıkla uzatılmış elinde ne yapacağını hiç bilemediği bir programla kalakalmıştı. Nahoş, tuhaf bir olay! Kesinlikle öyle; ama kabul edersiniz ki, İvan Andreyeviç'in durumu daha nahoştu.

— Prédestiné,* –diye fısıldadı İvan Andreyeviç, soğuk soğuk ürperdi ve notu avucunda sıktı.– Prédestiné! Hak eden er geç cezasını buluyor! –sözleri aklının ucundan şöyle bir geçti.– Ama hayır, hiç de değil! Neden ben suçlu olacakmışım? Hem başka bir söz de vardır: Talihsiz adamın başı beladan kurtulmaz.

---

* Mukadderat, Tanrı'nın işi. (Fr.)

Ama böyle ani bir darbeyle yıldırım çarpmışa dönen bir zihinde dolaşmaya başlayan düşünceleri asla bilemezsiniz! İvan Andreyeviç, kaskatı biçimde, hani derler ya, ne diri ne ölü bir halde sandalyede oturuyordu. Başına gelen olayın istisnasız herkesçe fark edildiğinden emindi; tam o anda salonda bir alkış kıyametle sahnedekilerin şarkısı başladı. Kafası allak bullak oturuyordu, kıpkırmızı kesilmişti, başını kaldırıp bakamayacak haldeydi; sanki başına beklenmedik bir musibet, böyle harika ve seçkin bir kalabalığın karşısında münasebetsiz bir olay gelmişti. Sonunda başını kaldırmaya karar verdi.

— Ne hoş söylüyorlar! –dedi solunda oturan bir züppeye.

Kendinden geçmiş gibi el çırpan ve daha da büyük bir şiddetle ayaklarını yere vurmakta olan züppe ise İvan Andreyeviç'e küçümser ve anlamsız bir bakış attı, sonra da dönüp ellerini daha iyi duyulması için ağzının önünde tutarak solistin adını haykırdı. Ömründe böyle bir kükreme duymamış olan İvan Andreyeviç memnundu. "Hiçbir şey fark etmemiş!" diye düşünerek arkasına döndü. Hemen arkasında oturan şişman beyefendi, şimdi ona arkasını dönmüş halde dürbünüyle locaları tarıyordu. "Hah bu da iyi!" diye düşündü İvan Andreyeviç. Önündeki ise elbette bir şey görmüş olamazdı. Biraz ürkse de aynı memnuniyetle ve umutla koltuğunun öbür yanındaki birinci kat locasına baktı ve son derece tatsız bir duyguyla irkildi. Çok güzel bir kadın ağzını mendiliyle kapatmış, kendinden geçmiş halde kahkahalar atıyordu, neredeyse sandalyeden düşecekti.

— Ah şu kadınlardan çektiğim! –diye fısıldadı İvan Andreyeviç ve diğer izleyicilerin ayaklarına basa basa çıkışa doğru ilerlemeye başladı.

Şimdi bu noktada, kararı okuyucuya bırakıyor ve İvan Andreyeviç'le benim hakkımda kendi hükümlerini vermelerini rica ediyorum: Bu anda İvan Andreyeviç haklı mı aca-

ba? Bilindiği üzere, Bolşoy Tiyatrosu'nda balkonlarda dört sıra loca vardır ve beşinci sıra da galeridedir. Neden hemen notun tam o locadan düştüğünü varsaydı da başka bir yerden, örneğin yine kadınların bulunduğu beşinci sıradan düşmüş olabileceğini aklına getirmedi? Çünkü tutku istisnai bir duygudur, kıskançlık ise dünyadaki en istisnai tutkudur.

İvan Andreyeviç kendini fuayeye attı, lambanın yanında durdu, mührü kırdı ve okumaya başladı:

"Bugün, gösteriden sonra, G-va'da, ***skiy Sokağı'nın köşesindeki K*** binasında, üçüncü katta, merdivenlerin sağında. Ön girişten. Tanrı aşkına, sans faute,* orada ol.

İvan İvanoviç el yazısını tanımıyordu, ama kuşkusu yoktu: Bir buluşma ayarlanmıştı. İvan Andreyeviç'in aklına düşen ilk fikir şu oldu: "Yakalamalı ve yılanın başını küçükken kesmeli." Aklına hemen oracıkta suçluyu ifşa etmek de geldi, ama nasıl olacaktı bu? İvan Andreyeviç koşar adım ikinci kata bile çıktı, ama akıllıca davranıp geri döndü. Aslında nereye koşması gerektiğini de bilemiyordu. Amaçsızca o kenardan öbürüne koştururken aralanmış bir kapıdan, tam karşıya denk gelen bir başka locayı gördü. İşte! Üst üste beş sıranın tümünde genç hanımlar ve genç beyler oturuyordu. Not bunların herhangi birinden düşmüş olabilirdi, çünkü İvan Andreyeviç bütün locaların kendisine karşı bir tezgâh peşinde olduklarından ciddi ciddi kuşkulanıyordu. Ama hiçbir olasılık onu biraz olsun rahatlatmadı. İkinci perde boyunca bütün koridorlarda koşturup durdu da ruhunu teskin edecek bir köşe bulamadı. Bir ara görevliden dört kattaki localara kimlerin bilet aldığını öğrenme umuduyla gişeye bile yanaştı ama kapanmıştı. Nihayet şiddetli alkışlar ve tezahüratlar binaya yayıldı. Temsil bitmişti. Sahneye çağırma faslı başladı, özellikle en yukarıdaki galeriden iki ses duyuluyordu: Bunlar iki tarafın liderleriydi. Ama hiçbiri İvan Andreyeviç'i ilgilendirmiyordu. Birden bir sonraki adı-

* Aksilik olmadan; hatasız, yanılmadan. (Fr.)

mına dair bir fikir geldi aklına. Bu kez dünkünden daha atik davranıp onları şaşırtacak, kıskıvrak yakalayacak, oyunlarını ortaya çıkaracaktı; çabucak paltosunu giydi ve G-va'ya doğru yola çıktı. Evi bulması uzun sürmedi; tam binaya giriyordu ki birden iki adım önünde paltolu bir züppe belirdi, onun yanından geçti ve merdivenlerden üçüncü kata çıktı. İvan Andreyeviç'e kalırsa bu tiyatroda gördüğü züppeydi; gerçi tiyatroda da yüzünü tam seçememişti ama olsun. Yüreği buz kesti. Züppe şimdiden iki merdiven önündeydi. Derken, üçüncü katta bir kapının açıldığını duydu; oysa kapı çalınmamıştı, demek içerideki, geleni bekliyordu. Genç bir adam daireye daldı. İvan Andreyeviç de üçüncü kata ulaştığında kapı henüz tam kapanmamıştı. Kapının önünde durup bir sonraki adımını titizlikle tasarlamak istiyordu; biraz düşünüp tartmalı, durumu çözecek nihai hamleye karar vermeliydi; ama tam bu sırada binanın giriş kapısında duran bir araba sesi duyuldu; arabanın kapısı gürültüyle açıldı, üst katlara çıkan birinin sert adımları, öksürük ve boğazını temizleme sesleri eşliğinde yaklaşıyordu. İvan Andreyeviç orada duramazdı, kapıyı açtı ve gururu incinmiş bir kocanın bütün ağırbaşlılığıyla daireye daldı. Andreyeviç'in karşısına önce bir hizmetçi kadın çıktı, ürkmüştü, derken bir erkek belirdi; ama İvan Andreyeviç'i durdurmak ne mümkün. Sessiz dairenin içine yıldırım gibi dalıyor, bütün karanlık odalara girip çıkıyordu ki, birden bir yatak odasına girdi; karşısında genç, çok güzel bir kadın dehşetle, korkudan titreyerek İvan Andreyeviç'e bakıyordu, neler olduğunu anlayamamış gibiydi. O sırada yan odadan, dosdoğru yatak odasına yaklaşan sert adımlar duyuldu: Bunlar, merdivenlerdeki adımların aynısıydı.

— Tanrım! Kocam! –diye bağırdı kadın el çırparak, benzi de geceliğinden beyazdı.

İvan Andreyeviç o an orada işi olmadığını, saçma, çocukça bir çıkış yaptığını, bir sonraki adımını iyi tasarlamadığı-

nı, merdivenlerde yeterince düşünüp taşınmadığını hissetti. Ama artık yapacak bir şey yoktu. Kapı handiyse açılacaktı ve ayak seslerine bakılırsa ağır sıklet bir koca odaya girmek üzereydi... O anda İvan Andreyeviç'in aklından ne geçtiğini bilmiyorum! Kocanın karşısında dimdik durup bir yanlışlık yaptığını, kendini istemeden zor duruma düşürdüğünü söyleyip özürlerini bildirerek oradan kaybolmaktan onu neyin alıkoyduğunu da bilemeyeceğim... elbette öylesi de pek onurlu, şanlı şerefli olmazdı, ama en azından soylu ve dürüstçe oradan ayrılabilirdi. Ama hayır, İvan Andreyeviç yine çocuk gibi hareket etti, kendini bir Don Juan ya da bir Lovelace sandı herhalde! Önce yatağın yanındaki perdelerin arkasına girdi, sonra baygınlık geçirecek gibi olunca kendini yere attı ve şuursuzca yatağın altına süründü. Korku aklıselime ağır basıyordu ve gururu kırılmış ya da en azından kendini öyle kabul etmiş bir koca olan İvan Andreyeviç, bir başka kocayla yüzleşememişti... belki de varlığıyla onu küçük düşüreceğinden korkmuştu. Öyle ya da böyle, yatağın altına daldı, üstelik bunun nasıl olduğunu kendisi bile anlamamıştı. Ama daha şaşırtıcı olanı, evin hanımının buna hiç muhalefet göstermemiş olmasıydı. Yaşını başını almış son derece tuhaf bir adamın başka bir kadını ararken kendi yatak odasına girdiğini gören kadın bağırmamıştı bile. Öyle korkmuştu ki hiç kuşkusuz o anda dili tutulmuştu herhalde.

Evin erkeği homurdanıp sızlanarak içeri girdi, karısını yaşlılara özgü melodik bir sesle selamlayıp, bir kucak odun getirmiş gibi sandalyeye çöktü. Kulakları sağır eden ve ardı arkası gelmeyen öksürükler ortalığı inletiyordu. Bir anda kaplandan kuzuya dönen, kedi karşısındaki bir fare gibi ürküp uysallaşan İvan Andreyeviç korkudan soluk bile alamayacak haldeydi; oysa kendi deneyimlerinden de gayet iyi biliyordu ki, her aldatılmış koca ısırmazdı. Ama belki aklı durduğundan, belki de geçirdiği başka bir zafiyetten ötürü bu aklına bile gelmiyordu. Yatağın altında biraz daha rahat

uzanabilmek için son derece dikkatle ve sessizce etrafını yoklamaya başladı. Ama etrafı yoklayan eli bir nesneye değip, o nesne de karşılığında onu yoklayarak elini tutunca şaşkınlıktan donakaldı! Yatağın altında başka biri vardı...

— Kim o? –diye fısıldadı İvan Andreyeviç.

— Şimdi size söyleyeceğim kim olduğumu! –dedi tuhaf yabancı.– Madem her şeyi berbat ettiniz, yatın ve susun!

— İyi ama...

— Sus!

Bu fazlalık adam (çünkü yatağın altı bir kişiye bile zor yetiyordu), İvan Andreyeviç'in elini avucunda öyle bir sıktı ki, beriki acıdan bağırmamak için kendini zor tuttu.

— Ama bayım...

— Şişşt!

— Elimi sıkmayın, yoksa bağıracağım.

— İyi, bağırın bakalım! Haydi bir deneyin!

İvan Andreyeviç utancından kızardı. Yabancı haşin biriydi ve kızmıştı. Belki de feleğin çemberinden defalarca geçmiş, böyle sıkıntılı durumlarda defalarca bulunmuş biriydi, ama İvan Andreyeviç henüz çaylaktı ve telaştan soluk soluğa kalmıştı. Kan beynine yürümüştü. Ama yapacak bir şey yoktu: Yüzüstü uzanmak zorundaydı. İvan Andreyeviç de durumu kabullenip sustu.

— Canım, ben, –diye konuşmaya başladı koca,– Pavel İvanıç'taydım. Prafa oynadık da, öhö, öhö! (Öksürmeye başlamıştı) işte... öhö! Ah sırtım... öhö! Eh be!.. Öhö, öhö, öhö!

Yaşlı adam neredeyse öksürükten boğulacaktı.

— Sırtım... –dedi sonunda adam gözyaşları içinde,– sırtım ağrıdı... şu hemoroit de bela! Ne kalkabildim ne oturabildim... ne otura! Ah, öhö, öhö!

Anlaşılan yeniden başlayan öksürük, sahibi olduğu ihtiyardan daha uzun yaşayacaktı. Yaşlı adam bazı sözcükler homurdanıyor, ama ağzından anlaşılır bir söz çıkaramıyordu.

— Sayın bayım, Tanrı aşkına biraz kayın! –diye fısıldadı talihsiz İvan Andreyeviç.

— Nereye emredersiniz? Yer mi var!

— Ama siz de kabul edersiniz ki, böyle durmam imkânsız. Ömrümde ilk kez böyle tatsız bir durumda kalıyorum.

— Ben de ilk kez böyle kötü bir komşuyla.

— İyi ama delikanlı...

— Sus!

— Sus mu? Ama son derece kaba davranıyorsunuz delikanlı... Yanılmıyorsam henüz çok gençsiniz; ben sizin büyüğünüzüm.

— Kes artık!

— Bayım! Kendinize gelin; kiminle konuştuğunuzu bilmiyorsunuz!

— Yatağın altına saklanmış bir bayla...

— Ama ben buraya şans eseri düştüm... bir yanlışlık, ama siz yanılmıyorsam ahlaksızlık eseri.

— İşte siz de bunda yanılıyorsunuz.

— Sayın bayım! Ben sizin büyüğünüzüm diyorum...

— Sayın bayım! Burada aynı gemide olduğumuzu unutmayın. Rica ederim suratıma da dokunmayın!

— Sayın bayım! Ne, nedir anlamıyorum ki. Affedersiniz, ama burada yer yok.

— Neden bu kadar şişmansınız sanki?

— Tanrım! Ömrümde bu kadar aşağılanmamıştım!

— Evet, buradan da aşağıda yatacak yer yok zaten.

— Sayın bayım, sayın bayım! Kim olduğunuzu bilmiyorum, bütün bunlar nasıl oldu anlamıyorum, ama ben bir yanlışlık sonucu buradayım; sandığınız gibi biri değilim...

— Emin olun beni dürtüp durmasanız hakkınızda hiçbir şey düşünmeyeceğim. Şimdi susun artık!

— Sayın bayım! Eğer biraz kaymazsanız yüreğime inecek. Ölüp üzerinize kalacağım. Emin olun ben saygın bir adamım, aile babasıyım. Böyle bir duruma alışık değilim!..

— Bu duruma kendi kendinize düştünüz. Peki biraz gelin bakalım! İşte size yer açtım; dahası fazlası mümkün değil!

— Aklı başında bir delikanlısınız! Sayın bayım! Hakkınızda yanıldığımı görüyorum, –dedi İvan Andreyeviç, biraz yer kazanabilmiş olmanın minnettarlığıyla ve uyuşmuş uzuvlarını biraz gerdi.– İçinde bulunduğunuz bu can sıkıcı durumu anlıyorum, ama ne yaparsınız? Beni de yanlış tanıdınız sanırım. Müsaadenizle kafanızda benim hakkımda oluşan izlenimi düzelteyim, müsaadenizle kendimi tanıtayım; sizi temin ederim buraya istemeden düştüm; düşündüğünüz şeyin peşinde değilim... Şu anda da korkudan ölecek gibiyim.

— Susacak mısınız siz? Anlamıyor musunuz, bizi duyarsa iş çığırından çıkacak. Şişşt... Bir şey söylüyor.

Gerçekten de ihtiyarın öksürüğü geçmeye başlamıştı.

— İşte böyle canım, –diye hırıldadı ihtiyar en hazin ses tonuyla,– işte böyle canım, öhö!.. Öhö!.. Ah, şu şansa bak! Fedosey İvanoviç de bir civanperçemi kaynatıp içseniz diyor; dinliyor musun canım?

— Dinliyorum hayatım.

— İşte öyle diyor, bir civanperçemi çayı deneseniz diyor. Ben de "Sülük koydum," dedim. Ama "Olmaz Aleksandr Demyanoviç, civanperçemi daha iyi gelir: Ciğerleri açıyor." dedi... Öhö, öhö! Ah Tanrım! Sen ne dersin canım? Öhö, öhö! Ah Tanrım! Öhö, öhö! Civanperçemi daha mı iyidir? Öhö, öhö, öhö! Ah!..

— Bence onu da denemenin bir zararı yok, –dedi kadın.

— Evet ya, zararı olmaz. "Siz verem olmuşsunuz," dedi, öhö, öhö! Ben de, "Gutum var, bir de midem bozuk," dedim, öhö, öhö! O da diyor ki, illa verem. Ya sen, öhö, öhö! Sen ne diyorsun canım: Verem midir?

— Ah Tanrım, neler diyorsun böyle?

— Evet verem! Sen soyun yat istersen, öhö! Öhö! Ben, öhö! Bende nezle var bugün.

— Uf! –dedi İvan Andreyeviç.– Tanrı aşkına biraz kayın!

— Size gerçekten şaşıyorum, neyiniz var, bir sessiz yatamıyorsunuz...

— Bana karşı çok acımasızsınız delikanlı; beni incitmeye çalışıyorsunuz. Görüyorum. Siz herhalde bu hanımefendinin sevgilisisiniz, öyle değil mi?

— Susun!

— Susmuyorum! Size bana emretme hakkı vermedim! Siz kesin sevgilisisiniz, değil mi? Bizi bulacak olursa, benim hiçbir suçum yok, hiçbir şey bilmiyorum.

— Eğer susmazsanız, –dedi delikanlı dişlerini gıcırdatarak,– beni buraya sizin sürüklediğinizi söylerim; amcam olduğunuzu, servetinizi çarçur ettiğinizi söylerim. O zaman en azından kadının sevgilisi olduğumu düşünmezler.

— Sayın bayım! Herhalde benimle dalga geçiyorsunuz. Sabrımı tüketmeyin.

— Şişşt! Yoksa ben sizi susturmasını bilirim! Siz başıma bela mısınız? Hem söylesenize, sizin burada işiniz ne? Siz olmasanız sabaha kadar burada yatar, sonra da çıkıp giderdim.

— Ama ben burada sabaha kadar yatamam; ben saygın bir insanım; benim de tabii bağlantılarım var... Ne diyorsunuz, geceyi burada mı geçirecek?

— Kim?

— Şu ihtiyar...

— Elbette öyle yapacak. Bütün kocalar sizin gibi değil ki. Evlerinde uyuyorlar.

— Sayın bayım, sayın bayım! –diye bağırdı İvan Andreyeviç dehşetten kaskatı kesilerek.– Emin olun, ben de evimde uyurum, ilk kez böyle oluyor; ama Tanrım, siz beni tanıyorsunuz galiba. İyi de siz kimsiniz delikanlı? Söyleyin bana yalvarırım, birbirimizden saklayacak neyimiz var, kimsiniz siz?

— Susun! Yoksa zor kullanacağım...

— Ama müsaadenizle, müsaade edin size bu tatsız durumu açıklayayım sayın bayım...

— Açıklama falan dinlemiyorum, hiçbir şey bilmek istemiyorum... Susun, yoksa...

— Ama olmaz ki...

Yatağın altında ufak bir boğuşma yaşandı ve İvan Andreyeviç'in sesi kesildi.

— Canım! Ne oluyor, kediler mi kavga ediyor?

— Ne kedisi? Daha neler uyduracaksınız bakalım?

Anlaşılan kadın kocasıyla ne konuşacağını şaşırmıştı. Öyle korkmuştu ki hâlâ kendine gelememişti. Derken ürperdi ve kulak kabarttı.

— Hangi kediler?

— Kediler canım. Geçende geldim, çalışma odamda bizim kedi Vaska oturmuş kıh-kıh diye kıhlıyor! Neyin var Vasenka dedim. Ama o yine kıhladı! Sanki fısıldıyordu. Kendi kendime şöyle düşündüm: Ah, yüce Tanrım! Bana öleceğimi fısıldıyor olmasın?

— Neler saçmalıyorsunuz bugün böyle? Utanmalısınız!

— Peki, peki yok bir şey; sinirlenme canım; anlaşılan ölecek olmam hoşuna gitmedi, ama kızma; öylesine konuşuyorum işte. Neyse canım, sen yat haydi; ben sen uyuyana kadar burada otururum.

— Tanrım, yeter artık; sonra...

— Tamam, kızma, kızma! Ama gerçekten, sanki etrafta fareler var.

— Hah şimdi de bu, bir kedi bir fare! Hakikaten anlamıyorum neyiniz var sizin.

— Bir şeyim yok, hiç... öhö! Ben hiç öhö, öhö, öhö! Ah Tanrım! Öhö!

— Duyuyor musunuz, öyle kıpırdanıyorsunuz ki, o da duydu, –diye fısıldadı delikanlı.

— Ama bir bilseniz neler olduğunu şu an. Burnumdan kan geliyor.

— Gelirse gelsin, susun; adam gidene kadar bekleyiverin.

— Delikanlı, halimi hafife almayın; gerçi ben şurada kiminle yattığımı bile bilmiyorum.

— E sizin için de böylesi daha kolay değil mi? Hem ben sizin adınızı da merak etmedim. Sahi, nedir adınız?

— Hayır, ne yapacaksınız adımı... Benim tek açıklamak istediğim, nasıl bir saçmalıkla...

— Şişşt... yine bir şeyler söylüyor.

— Gerçekten canım, birileri fısıldıyor.

— Olur mu canım; kulaklarındaki pamuklar hışırdıyordur...

— Ah şu pamuklar. Biliyor musun, üst katta... öhö, öhö! Üst katta, öhö, öhö!

— Üst kat mı! –diye fısıldadı delikanlı.– Ah lanet olsun! Ben burayı en üst kat sanmıştım; acaba ikinci kat mı?

— Delikanlı, –dedi İvan Andreyeviç kısık sesle,– neden söz ediyorsunuz? Tanrı aşkına, neden bu kadar ilgilendiniz? Ben de en üst kat sanıyordum. Tanrı aşkına, bir kat daha mı var yoksa?..

— Hakikaten birisi kımıldanıyor, –dedi ihtiyar, sonunda öksürüğü kesilmişti...

— Şişşt! Dinleyin! –diye fısıldadı delikanlı İvan Andreyeviç'in iki elini de sıkarak.

— Sayın bayım, ellerimi var gücünüzle sıkıyorsunuz. Bırakın beni.

— Şişşt.

Yeniden ufak bir boğuşma başladı ve yeniden bir sessizlik çöktü.

— İşte ben de hoş bir hanımla karşılaştım... –dedi ihtiyar.

— Hangi hoş hanım? –diye sordu karısı.

— İşte hani... sana daha önce söz etmiştim ya, merdivenlerde karşılaştığım hoş bir hanımdan, yoksa söz etmedim mi? Belleğim de çok zayıf. Ah bir koyunkıran... Öhö!

— Ne?

— Koyunkıran çayı içmeli: İyi geliyormuş, öyle diyorlar... öhö, öhö, öhö! Daha iyi gelirmiş!

— Adamın sözünü kesen sizsiniz, –dedi delikanlı yine dişlerini gıcırdatarak.

— Yani bugün hoş bir hanımla karşılaştın, öyle mi? –diye sordu kadın.

— Ha?

— Hoş bir hanım diyordun?

— Öyle mi, kim?

— Sen işte?

— Ben mi? Ne zaman? Ha, doğru ya!..

— Nihayet! Şu mumyaya bak sen! –diye fısıldadı delikanlı; unutkan ihtiyarı zihnen dürtmeye çalışıyordu sanki.

— Sayın bayım! Tüylerim diken diken oldu. Tanrım! Neler duyuyorum? Tam da dünkü gibi; kesinlikle dünkü gibi!..

— Şişşt.

— Evet, evet, evet! Anımsadım: Ah ne işveliydi! O gözler... Mavi şapka...

— Mavi şapka! Amanın!

— Bu o kadın! Onun da mavi şapkası vardı. Tanrım! –diye bağırdı İvan Andreyeviç...

— O kadın mı? Hangi kadın? –diye fısıldadı delikanlı İvan Andreyeviç'in elini sıkarak.

— Şişşt! –bunu bu kez İvan Andreyeviç söylemişti.– Konuşuyor.

— Ah Tanrım! Tanrım!

— İyi de herkesin mavi şapkası vardır... eh!

— Öyle işveli bir hanım! –diye devam etti ihtiyar.– Buraya tanıdıklarına gelmiş. Gözleri fıldır fıldırdı. O tanıdıklarına da başka tanıdıkları gelmiş.

— Öff! Ne sıkıcı, –diye sözünü kesti karısı,– iyi ama neden ilgileniyorsun bu kadar?

— İyi, iyi peki, tamam! Kızma! –diye söylendi ihtiyar melodik sesiyle.– Tamam artık, madem istemiyorsun, konuşmuyorum. Bugün hiç havanda değilsin...

— Peki siz buraya nasıl düştünüz? –diye sordu delikanlı.

— Ah, bakın, bakın! Şimdi de siz meraklandınız, oysa demin dinlemek istemiyordunuz!

— Neyse ne, benim için fark etmez! Konuşmayın rica ederim! Ah, lanet olsun, şu hale bak!

— Delikanlı, sinirlenmeyin; ne diyeceğimi de bilemiyorum; oldu bir kere; şunu söylemeliyim, burada kesinlikle bir işim yok, sizin işinizse... Peki ama siz kimsiniz delikanlı? Anlaşılan yabancısınız; ama nasıl bir yabancı? Tanrım, ne dediğimi de bilmiyorum!

— Eh! Bırakın şu konuyu lütfen! –diye sözünü kesti delikanlı, bir şeyler düşünüyor gibiydi.

— Ama size her şeyi anlatacağım, her şeyi. Belki anlatmayacağımı düşünüyorsunuz, size kızgın olduğumu sanıyorsunuz, ama hayır! İşte elim! Yalnızca ruhen çökmüş durumdayım, hepsi bu. Peki ama Tanrı aşkına, anlatsanıza en baştan: Buraya nasıl geldiniz? Hangi nedenle? Bana gelince, ben kızmıyorum, Tanrı şahidimdir, hiç kızmıyorum, işte size elimi uzattım. Gerçi burası epey tozlu, elim de kirlendi, ama yüksek duygular yanında bunun bir önemi yok.

— Eeh, elinizi kendinize saklayın! Kıpırdayacak yer yok, bu da eliyle beni dürtüyor!

— Ama sayın bayım! Affedersiniz ama bana sanki eski bir pabuç muamelesi yapıyorsunuz, –dedi İvan Andreyeviç; birden alttan alan, kederli bir hale bürünmüştü, sesi vaaz veren bir rahibi andırıyordu.– Bana nazik davranın, biraz olsun nazik davranın, ben de size her şeyi anlatayım! Aslında birbirimizi sevebilirdik de; hatta sizi evime yemeğe bile

davet edebilirdim. Ama açık söyleyeyim böyle birlikte yatmamız olanaksız. Çok yanılıyorsunuz delikanlı! Hiçbir şey bilmiyorsunuz...

— Onunla ne zaman karşılaştılar ki? –diye mırıldandı delikanlı, son derece huzursuz olduğu belliydi.– Belki de kadıncağız şu anda beni bekliyor... Ben buradan çıkacağım!

— Kadın mı? Hangi kadın? Tanrım! Kimden söz ediyorsunuz delikanlı? Üst katta olduğunu mu düşünüyorsunuz... Tanrım! Tanrım! Neden bunları bana reva gördün?

İvan Andreyeviç, çaresizliğinin belirtisi olarak sırtını dönmeye çalıştı.

— Size ne kim olduğundan? Ah aksi şeytan! Ne olacaksa olsun, çıkıyorum ben!..

— Bayım! Ne diyorsunuz? Ya ben, ben ne olacağım? –diye fısıldadı İvan Andreyeviç, çaresizlikten nöbet geçirir gibi komşusunun frakının kuyruğuna yapışmıştı.

— Bana ne sizden? Siz tek başınıza durun burada. İstemiyorsanız, sizin varını yoğunu yemiş bitirmiş amcam olduğunuzu söylerim, hem ihtiyar da karısının sevgilisi olduğumu düşünmez.

— Ama delikanlı, imkânsız bu; hem hiç inandırıcı değil amcanız olmam. Buna kimse inanmaz. Küçük çocuklar bile güler, –diye fısıldadı İvan Andreyeviç umutsuzlukla.

— O zaman çene çalmayı bırakın, uslu uslu yatın burada! Bence geceyi burada geçirin, yarın bir şekilde çıkıp gidersiniz; kimse sizi görmez; hem yatağın altından biri çıktığında kimse aşağıda başkası da var mı diye düşünmez. İsterse bir düzine insan olsun! Zaten siz de tek başına bir düzine insana bedelsiniz. Kıpırdayın ya da ben çıkıyorum!

— Beni incitiyorsunuz delikanlı... Peki ya öksürürsem? Her şeyi hesaplamak gerek!

— Şişşt!..

— O da ne? Sanki yine üst kattan sesler geliyor, –dedi ihtiyar, bu sırada anlaşılan biraz uyuklamayı başarmıştı.

— Üst kattan mı?

— Dinleyin delikanlı, üst kat diyor!

— Evet, duyuyorum!

— Tanrım! Delikanlı ben çıkıyorum.

— İyi ben çıkmam! Benim için fark etmez! Ortalık karışırsa da umurumda değil! Biliyor musunuz neyden kuşkulanıyorum? Bana kalırsa siz aldatılmış bir kocasınız, evet kesinlikle öyle!..

— Tanrım, ne kötü kalplisiniz!.. Nasıl böyle bir kuşkunuz olabilir? Hem neden koca... Evli değilim ben.

— Evli değil misiniz? Haydi oradan!

— Belki ben de sevgiliyim!

— Tabii ya, sevgili!

— Sayın bayım, sayın bayım! Peki öyle olsun size her şeyi anlatacağım. Şu çaresizliğimi siz de görün. Evli olan ben değilim. Ben de sizin gibi bekârım. Söz konusu olan benim bir dostum, çocukluk arkadaşım... Bense sevgilisiyim... Bana, "Talihsiz bir adamım, burada oturmuş için için karımdan kuşkulanıyorum," dedi, ben de bunun üzerine neden kuşkulandığını sordum. İyi ama beni dinlemiyorsunuz. Dinlesenize, dinleyin! "Kıskançlık insanı gülünç duruma düşürür, kıskançlık bir kusurdur!.." dedim. "Hayır," dedi, "Ah talihsiz başım! Ben hapı yutmuşum... karımdan kuşkulanıyorum o kadar," dedi. "Sen dostum," dedim "sen benim çocukluk arkadaşımsın. Seninle mutluluk çiçekleri toplardık, hazzın kuş tüyü yataklarında yuvarlanırdık". Tanrım, ne dediğimi bilmiyorum. Gülüp duruyorsunuz delikanlı. Beni delirtmeyin.

— Zaten çoktan delirdiniz!..

— Bakın, bakın, bunu söyleyeceğinizi tahmin etmiştim... İşi deliliğe vuracağınızı. Gülün bakalım, gülün delikanlı! Ben de zamanında böyle şen şakraktım, ama işte böyle soldum. Ah! Şimdi beyin kanaması geçireceğim!

— Ne oluyor canım, birisi aksırdı sanki? –dedi ihtiyar,– sen misin hayatım, aksırdın mı?

— Ah Tanrım! –dedi kadın.

Yatağın altından "Şişşt" sesi geldi.

— Herhalde üst kattan geliyor, –dedi kadın ürkerek, yatağın altındaki gürültüler iyice artmıştı.

— Evet, üst kattan! –dedi adam.– Üst kattan! Dedim ya, ben bir züppeyle, öhö, öhö! Bıyıklı bir züppeyle, öhö, öhö! Ah Tanrım sırtım! Demin bıyıklı bir züppeyle karşılaştım!

— Bıyıklı mı! Tanrım, sanırım bu sizsiniz, –diye fısıldadı İvan Andreyeviç.

— Yüce Tanrım, ne adam! Ben burada sizin yanı başınızda yatıyordum! Nasıl beni görmüş olabilir? Yüzümden elinizi çeker misiniz artık!

— Tanrım, sanırım bayılacağım.

O sırada üst kattan gerçekten de bir ses duyuldu.

— Neler oluyor orada? –diye fısıldadı delikanlı.

— Bayım! Şu an korku ve dehşet içindeyim. Yardım edin bana.

— Şişşt!

— Evet, evet, canım baksana gürültü geliyor; sürekli birtakım sesler yükseliyor. Hatta senin odandan da. Bir etrafa bakınsak mı?

— Daha neler! Neler uyduruyorsun sen?

— Peki peki, bakınmam; bugün ne kadar asabisin böyle!..

— Ah Tanrım! Artık uyusanız.

— Liza! Sen beni hiç sevmiyorsun.

— Ah, seviyorum! Tanrı aşkına, çok yorgunum.

— Peki, peki! Çıkıyorum.

— Ah, hayır, hayır, çıkmayın, –diye bağırdı kadın.– Ya da çıkın, evet çıkın!

— Neyin var senin hakikaten! Bir çıkın bir çıkmayın! Öhö, öhö! Benim gerçekten uyumam gerek... Öhö, öhö! Panafidinler'in kızında... Öhö, öhö! Kızlarında... öhö! Kızlarının elinde Nürnberg yapımı bir oyuncak bebek gördüm, öhö, öhö...

— Hah şimdi de oyuncak bebek çıktı!

— Öhö, öhö! Güzel bir bebekti, öhö, öhö!

— Veda ediyor, –dedi delikanlı,– şimdi gidecek, biz de hemen tüyeriz. Duydunuz mu? Neşelenin artık!

— Oh, Tanrım ne olur! Tanrım ne olur!

— Bu da size ders olsun...

— Delikanlı! Neyin dersi? Tahmin ediyorum gerçi... Ama siz daha gençsiniz; bana ders veremezsiniz.

— Ama veriyorum işte. Dinleyin.

— Aman Tanrım! Aksıracağım!..

— Şişşt! Biraz kendinize hâkim olun.

— Ama ne yapabilirim? Burası fare kokuyor; duramıyorum artık; şu cebimdeki mendili uzatın Tanrı aşkına; kıpırdayamıyorum bile... Ah Tanrım, Tanrım! Günahım neydi benim?

— İşte size mendil! Günahınızın ne olduğunu da söyleyeyim. Kıskançsınız. Tanrı bilir neye dayanarak deli gibi etrafa koşturuyorsunuz, tanımadığınız evlere dalıyorsunuz, insanların huzurunu kaçırıyorsunuz...

— Delikanlı, delikanlı! Ben kimsenin huzurunu kaçırmadım.

— Susun!

— Delikanlı, siz bana ahlak öğretemezsiniz bir kere; ben sizden ahlaklıyım.

— Kesin sesinizi!

— Ah Tanrım! Tanrım!

— Huzur kaçırıyorsunuz, genç bir hanımefendiyi, çekingen bir kadını korkutuyorsunuz, korkudan ne yapacağını, ne diyeceğini bilmez hale getiriyorsunuz, kadıncağız belki hasta bile düşecek; ayrıca hemoroitten muzdarip namuslu bir ihtiyarı da rahatsız ediyorsunuz; oysa adamın her şeyden çok biraz sükûnete ihtiyacı var... Peki ne için bütün bunlar? Kafanızda her nedense birtakım kuşkular belirdiği, o kuşkularla köşe bucak koşuşturduğunuz için! Anladınız mı,

anladınız mı şimdi bu berbat duruma neden düştüğünüzü? Farkına varabildiniz mi?

— Peki sayın bayım! Farkındayım elbette, ama hiç haklkınız yok...

— Susun! Bunun hakla hukukla ne ilgisi var? Bu işin sonu trajik olabilir anlamıyor musunuz? Şu karısına âşık ihtiyarın sizi yatağın altından çıkarken görünce çileden çıkabileceğini de anlamıyor musunuz? Ama hayır, sizden trajedi bile çıkmaz! Bence siz çıkınca sizi gören herkes kahkahalara boğulur. Sizi ışıkta görmek isterim; çok gülünç olmalısınız.

— Peki ya siz? Bu durumda siz de gülünçsünüzdür! Ben de sizi görmek isterim.

— Zor görürsünüz!

— Ahlaksızlığın mührünü taşıyorsunuz herhalde delikanlı!

— Ya! Ahlaksızlıktan söz eden siz misiniz? Benim neden burada olduğumu biliyor musunuz sanki? Ben bir yanlışlık sonucu buradayım; katları karıştırdım. Ve beni neden içeri aldıklarını da şeytan bilir! Herhalde kadın da birini bekliyordu (tabii sizi değil). Sizin o saçma sapan biçimde içeri dalışınızı, hanımefendinin de nasıl korktuğunu görünce yatağın altına saklanıverdim. Üstelik nasıl da karanlıktı. Hem neden size açıklamaya çalışıyorum ki? Siz gülünç, kıskanç bir ihtiyarsınız bayım. Hakikaten neden çıkmıyorum ki ben? Herhalde çıkmaktan korktuğumu sanıyorsunuz, değil mi? Hayır bayım, ben çoktan çıkardım da sırf size acıdığımdan burada yatıyorum. Öyle ya, burada bensiz ne halt edeceksiniz? Ne yapacağınızı bilmez halde, önlerinde kütük gibi dikilir kalırsınız...

— Hayır, hiç de değil; ne kütüğü? Neden kütüğe benzettiniz? Kıyaslayacak başka bir şey bulamadınız mı acaba delikanlı? Neden ne yapacağımı bilemezmişim? Hayır, gayet de bilirim.

— Ah, Tanrım, şu köpek de amma havlıyor!

— Şişşt! Ah, gerçekten de... Sürekli gevezelik ettiğiniz için. Görüyorsunuz ya, köpeği de huylandırdınız. İşte şimdi yandık.

Gerçekten de, evin hanımının o saate kadar köşedeki yastığında uyuyan köpeği birden uyanıp yabancıların kokusunu almış ve yatağın altına doğru havlamaya başlamıştı.

— Ah Tanrım! Ne salak köpek! –diye fısıldadı İvan Andreyeviç.– Bizi ele verecek. Foyamızı meydana çıkaracak. Al sana bir ceza daha!

— Elbette: O kadar korkarsanız başınıza da gelir.

— Ami, Ami, buraya! –diye bağırdı kadın.– Ici, ici.*

Ama köpek dinlemiyor, dosdoğru İvan Andreyeviç'e havlıyordu,

— Ne oluyor canım, neden Amişka havlayıp duruyor? –dedi ihtiyar.– Herhalde yatağın altında fareler ya da kedi Vaska var. Birkaç kere duydum, o da hapşırıp duruyor... Belki Vaskacık da bugün nezle olmuştur.

— Kılınızı kıpırdatmadan yatın! –diye fısıldadı delikanlı.– Sakın hareket etmeyin! Belki böylece gider başımızdan.

— Sayın bayım, sayın bayım! Ellerimi bırakın bir kere! Neden ellerimi tutuyorsunuz?

— Şişşt! Susun!

— Ama insaf delikanlı: Burnumu ısıracak şimdi! Burunsuz kalmamı mı istiyorsunuz?

Derken yine boğuşma başladı ve İvan Andreyeviç ellerini kurtardı. Köpeğin havlamaları iyice şiddetlendi; sonra birden havlaması durdu ve acıyla bağırdı.

— Ay! –diye bağırdı kadın.

— Canavar! Ne yapıyorsunuz? –diye fısıldadı delikanlı.– İkimizi de mahvedeceksiniz! Neden tutuyorsunuz hayvanı? Tanrım, boğmaya çalışıyor köpeği! Boğmasanıza, bırakın gitsin! Canavar! Kadın bizi ne yapar biliyor musunuz? Köpeği boğarsanız ikimizi de ele verir.

---

* Buraya. (Fr.)

Ama İvan Andreyeviç bir şey duyacak gibi değildi. Köpeği tutmayı başarmış ve can havliyle boğazına yapışmıştı. Köpekçik son bir kez daha inledi ve ruhunu teslim etti.

— Mahvolduk! –diye fısıldadı delikanlı.

— Amişka! Amişka! –diye köpeğini çağırmaya başladı kadın.– Tanrım, ne yapıyorlar Amişkama? Amişka! Amişka! Ici! Ah canavarlar! Barbarlar! Tanrım, bayılacağım galiba!

— Ne oluyor? Ne oldu? –diye bağırdı ihtiyar koltuğundan fırlayarak.– Neyin var canım? Amişka buraya gel! Amişka, Amişka, Amişka! –ihtiyar köpeğe sesleniyor, ellerini çırpıyor, öpücük sesi çıkararak yatağın altındaki köpeği çağırıyordu.– Amişka! Ici! Ici! Vaska onu yemiş olamaz ya. Şu kediye temiz bir kötek gerek hayatım; bir aydır dayak yemedi bu. Sen ne dersin? Yarın Praskovya Zaharyevna'yla bir konuşacağım. Aman Tanrım, neyin var hayatım? Beti benzi atmış, ah! Ah! Hizmetçiler! Hizmetçiler!

İhtiyar odada koşuşturmaya başladı.

— Vahşiler! Canavarlar! –diye bağırdı kadın kanepeye yığılırken.

— Kim? Kim? Kim onlar? –diye bağırdı adam.

— Şurada birtakım adamlar var! Şurada, yatağın altında! Ah Tanrım! Amişka! Amişka! Ne yaptılar sana?

— Ah, Tanrım! Ne adamları? Amişka... Hayır, hizmetçiler, şurada! Kim bunlar? Kim? –diye bağırmaya başladı ihtiyar, gözlüklerini kaptığı gibi yatağın altına eğildi.– Kim var orada? Hizmetçiler, hizmetçiler!..

Amişka'nın cansız bedeninin yanı başında İvan Andreyeviç yarı ölü halde yatıyordu. Delikanlı ise ihtiyarın her hareketini pürdikkat izliyordu. Birden ihtiyar öbür yana, duvar tarafına geçip eğildi. O anda delikanlı yatağın altından çıktığı gibi koşmaya başladı, bu sırada koca, konuklarını yataklarının öbür tarafında aramakla meşguldü.

— Tanrım! –diye fısıldadı kadın delikanlıyı görünce.– Siz de kimsiniz? Ben de sanmıştım ki...

— Canavar aşağıda, –dedi delikanlı.– Amişka'nın ölümünden o sorumlu!

— Ay, –diye bağırdı hanımefendi.

Ama delikanlı odadan sıvışmıştı bile.

— Ay! Burada biri var. Birinin çizmesi var! –diye bağırdı koca İvan Andreyeviç'in ayağını tutarak.

— Katil! Katil! –diye bağırdı kadın.– Ah Ami! Ami!

— Çıkın oradan! Çıkın! –diye bağırdı ihtiyar halının üzerinde tepinerek.– Kimsiniz siz? Söyleyin kimsiniz? Tanrım! Ne tuhaf adam!

— Haydutlar!

— Tanrı aşkına, Tanrı aşkına! –diye bağırdı İvan Andreyeviç yatağın altından çıkarken.– Tanrı aşkına ekselansları, hizmetçileri çağırmayın! Kimseyi çağırmayın ekselansları! Hiç gereği yok. Beni ite kaka dışarı atamazsınız!.. Ben öyle biri değilim! Bir kere ben... Ekselansları, bir yanlışlık oldu! Hemen izah edeyim ekselansları, –diye devam etti İvan Andreyeviç soluk soluğa.– Hepsi karının suçu, ama benim karımın değil, başkasının karısı, ben de evli değilim, ama işte... Dostumdur benim, çocukluk arkadaşım...

— Ne çocukluk arkadaşı! –diye bağırdı ihtiyar ayağını yere vurarak.– Hırsızsınız siz, bizi soymaya geldiniz... Çocukluk arkadaşı falan değil.

— Hayır, hırsız değilim ekselansları; gerçekten de çocukluk arkadaşıyım... ama işte ne çare ki, hata yaptım başka kapıdan girdim.

— Evet, görüyorum bayım, görüyorum nasıl bir yerden çıktığınızı.

— Ekselansları! Ben öyle bir insan değilim. Yanılıyorsunuz. Hem de çok yanıldığınızı söylemeliyim ekselansları. İyice baksanıza bana, kılığıma kıyafetime, hırsız olduğuma dair bir işaret var mı? Ekselansları! Ekselansları! –diye bağırdı İvan Andreyeviç ellerini kavuşturup genç kadına dönerek.– Hanımefendi, beni anlamalısınız... Evet Amişka'yı ben

öldürdüm... Ama suç bende değil, Tanrı şahidim, suçlu değilim... Hep o kadının yüzünden. Ben talihsiz biriyim, hapı yuttum ben!

— Affedersiniz ama bana ne hapı yuttuysanız; anlaşılan sadece hap da yutmamışsınız, halinizden belli; peki buraya nasıl geldiniz? –diye bağırdı ihtiyar öfkeden titreyerek, ama kılığına kıyafetine bakınca İvan Andreyeviç'in hırsız olamayacağına kanaat getirmişti.– Size soruyorum: Nasıl geldiniz buraya? Haydutlar gibi...

— Haydut değil ekselansları. Sadece yanlış yere geldim; gerçekten haydut falan değilim! Hep kıskançlığım yüzünden. Size her şeyi anlatacağım ekselansları, dürüstçe, öz babama anlatır gibi anlatacağım, çünkü sizi babam sayabileceğim bir yaştasınız.

— Ne yaşıymış bu?

— Ekselansları! Sizi gücendirmedim ya? Yani böyle genç bir hanımefendi... ve sizin yaşınızda... çok memnuniyet verici, ekselansları, gerçekten böyle evlilikler görmek sevindirici... Hayatın baharında... Ama kimseyi çağırmayın... Tanrı aşkına hizmetçileri çağırmayın... Benimle alay ederler... İyi tanırım onları... Yani, yalnızca hizmetçileri tanırım demek istemiyorum da... yani benim de hizmetçim var ekselansları, hep dalga geçerler... Eşekler! Haşmetmeapları... Ben yanılmıyorum değil mi, bir prensle konuşuyorum...

— Hayır, prens falan değilim bayım, kendi halinde biriyim... Lütfen, haşmetmeapları diyerek beni yumuşatmaya çalışmayın. Buraya nasıl girdiniz bayım? Nasıl?

— Ama haşmetmeapları, yani ekselansları... Affedersiniz haşmetmeapları, prens olduğunuzu sandım. Biraz bakınca... Öyle düşündüm, oluyor bazen. Arkadaşım Bay Puzırev'in evinde tanışma onuruna eriştiğim Prens Korotkouhov'a öyle benziyorsunuz ki... Görüyorsunuz ya, benim prens tanıdıklarım var, arkadaşlarımın evlerinde prenslerle karşılaşıyorum: Beni sandığınız kişi sanamazsınız. Hırsız değilim ben.

Ekselansları, hizmetçileri çağırmayın olur mu; çağırırsanız elinize ne geçecek?

— Ama buraya nasıl girdiniz? –diye bağırdı evin hanımı.– Kimsiniz siz?

— Evet, kimsiniz siz? –diye tekrarladı koca.– Ben de canım Vaska yatağın altına girmiş de kıhlıyor sandım. Meğer buymuş. Ah haydut! Kimsiniz siz? Söylesenize!

İhtiyar yeniden ayaklarıyla halıyı dövmeye başlamıştı.

— Konuşamıyorum ki, ekselansları. Siz sözünüzü bitirin diye bekliyorum... Sizin o zekâ dolu nüktelerinize dikkat kesilmişim. Bana gelince, benimki gülünç bir öykü işte ekselansları. Hepsini anlatacağım. Ama öyle telaşa mahal yok, anlatmak da istiyorum zaten: Siz hizmetçileri çağırmayın ekselansları! Bana iyi niyetli davranın... Yatağın altında yatıyor olmam önemli değil... Bununla itibarımı kaybetmiş değilim ya! Bakın bu çok gülünç bir öyküdür ekselansları. –İvan Andreyeviç yalvaran kadına dönüp yalvaran bir sesle haykırdı:– Özellikle siz çok güleceksiniz ekselansları! Karşınızda kıskanç bir koca görüyorsunuz. Bakın, aşağılıyorum, kendi isteğimle kendimi aşağılıyorum. Elbette, Amişka'yı ben öldürdüm, ama... Tanrım, ne diyeceğimi bilmiyorum!

— Peki ama buraya nasıl girdiniz?

— Gecenin karanlığından yararlandım ekselansları, o karanlıktan istifade ettim... Suçluyum! Affedin beni ekselansları! Karşınızda boynum bükük, af diliyorum! Ben yalnızca gururu kırılmış bir kocayım, o kadar! Sakın aklınıza karınızın âşığı falan olduğum gelmesin! Âşığı değilim! Cüretimi mazur görürseniz söyleyeyim, karınız son derece sadık biri. Tertemiz ve masum!

— Ne? Ne? Nasıl böyle konuşabilirsiniz? –diye bağırdı ihtiyar tepinerek.– Aklınızı mı kaçırdınız? Karım hakkında böyle konuşmaya nasıl cüret edersiniz?

— Bu bir canavar, Amişka'yı öldüren bir katil! –diye bağırdı kadın gözyaşlarına boğularak.– Hâlâ da konuşuyor!

— Aman ekselansları, ekselansları! Saçmaladım ben, –diye bağırdı İvan Andreyeviç telaşla,– saçmaladım işte! Aklımı tamamen kaçırdığımı farz edin... Tanrı aşkına, aklım başımda değilmiş gibi düşünün... Bana göstereceğiniz bu olağanüstü hoşgörü için şimdiden saygıyla önünüzde eğiliyorum. Size elimi uzatmak isterdim, ama buna cüret edemiyorum... Hem ben tek başıma değildim ki, ben amcaydım... yani demek istediğim, sakın beni âşığı falan sanmayın... Tanrım! Yine saçmalıyorum... Gücenmeyin ekselansları, –diye bağırdı İvan Andreyeviç korkuyla.– Siz hanımefendi, siz aşk nedir bilirsiniz, çok yüce bir duygudur... Ne diyorum ben? Yine saçmalıyorum! Demek istediğim, ben yaşlıyım, yani yaşlı değil de, görmüş geçirmiş biri diyelim. Sizin âşığınız olamam ki, âşık dediğiniz Richardson'dur, yani Lovelace... Saçmaladım; ama görüyorsunuz yüce ekselansları, okumuş biriyim ben, edebiyattan anlarım. Ekselansları, gülümsüyorsunuz! Sizde bir gülüş *provoke* ettiğim için nasıl, nasıl sevindim ekselansları. Gülüşünüzü *provoke* ettiğime çok sevindim!

— Tanrım! Ne gülünç biri! –diye bağırdı kadın kahkahaya boğularak.

— Evet gülünç, bak nasıl da kirlenmiş, –dedi ihtiyar, karısının gülmesine sevinmişti.– Canım, bu adam hırsız olamaz. Peki ama buraya nasıl girdi?

— Gerçekten tuhaf! Gerçekten tuhaf ekselansları, romanlardaki gibi! Nasıl mı? Gecenin köründe, böyle büyük bir kentin göbeğinde yatağın altında bir adam! Gülünç ve tuhaf! Tam Rinaldo Rinaldini gibi. Ama aslında hiç önemi yok, hiçbir önemi yok ekselansları. Size her şeyi anlatacağım... Hem de size yeni bir süs köpeği getireceğim... Müthiş bir köpek! Şöyle upuzun tüyler, ufacık bacaklar, iki adım atamıyor: Koşacak olsa tüylerine dolanıp düşüyor. Bir şeker verseniz ona yeter. Getireceğim ekselansları, mutlaka getireceğim.

— Ha-ha-ha! –kadın gülmekten kanepenin üzerinde bir o yana bir bu yana yuvarlanıyordu.– Tanrım, herhalde isteri geçiriyorum! Ah, ne gülünç adam!

— Evet, evet! Ha-ha-ha! Hi-hi! Gülünç ve kirli, hi-hi-hi!

— Ekselansları, ekselansları, şimdi ben de mutlu oldum! Size elimi de uzatırdım, ama cüret edemiyorum ekselansları, sanırım yanıldım, şimdi gözüm açılıyor. Karımın tertemiz ve masum olduğuna inanıyorum artık! Boşuna ondan şüphe etmişim.

— Karısı, karısı varmış! –diye bağırdı kadın, gülmekten gözleri yaşarmıştı.

— Evliymiş! Gerçekten mi? Hiç aklıma gelmezdi! –dedi ihtiyar.

— Ekselansları, bütün suç karımda, yani daha doğrusu bende, ondan şüphe ettim, burada buluşacaklar diye biliyordum, burada, üst katta; elime bir not geçti, katları karıştırdım, kendimi yatağın altına attım...

— He-he-he!

— Ha-ha-ha!

— Ha-ha-ha! –İvan Andreyeviç de sonunda bir kahkaha atmıştı.– Ah, ne sevindim! Anlaşabildiğimizi, mutlu olduğumuzu görmek ne saadet! Karım da suçsuz! Artık neredeyse eminim. Hatta kesinlikle öyle olmalı, değil mi ekselansları?

— Ha-ha-ha! Hi-hi! Bu kimden bahsediyor biliyor musun canım? --dedi ihtiyar sonunda kendini toparlayarak.

— Kimden? Ha-ha-ha! Kimden?

— Şu kaş göz yapan güzel kız, züppeninki. Kesin o! Bahse girerim bunun karısı odur!

— Hayır ekselansları, eminim, o değil; tamamen eminim.

— Ah Tanrım! Zaman kaybetmeyin, –diye bağırdı birden kadın, kahkaha atmayı keserek.– Koşun, yukarı çıkın. Belki yakalarsınız onları...

— Aslında ekselansları, hemen uçup giderim. Ama yakalanacak kimse yok orada ekselansları; karım değil o kadın, biliyorum. Karım şu anda evde! Ama ya ben! Ben kıskancın biriyim, aklınıza ne geldi... Onları orada yakalayacağımı nereden çıkardınız ekselansları?

— Ha-ha-ha!

— Hi-hi-hi! Hi-hi!

— Haydi koşun, koşun! Sonra gelin bize de anlatın olanları, –diye bağırdı kadın,– ya da hayır: En iyisi yarın sabah gelin, karınızı da getirin: Onunla tanışmak isterim.

— Hoşça kalın ekselansları, hoşça kalın! Elbette getireceğim; tanıştığımıza çok memnun oldum. Her şeyin böyle beklenmedik biçimde bitmesinden, tatlıya bağlanmasından çok mutlu ve mesudum.

— Ve köpek! Köpeği de unutmayın: Hatta aklınızda önce o olsun!

— Getireceğim ekselansları, kesinlikle getireceğim, –diye atıldı İvan Andreyeviç odaya bir daha girerek, çünkü zaten eğilerek selam vermiş ve çıkmıştı.– Kesinlikle getireceğim. Öyle tatlı ki! Sanki baldan şekerden yapılmış. Düşünsenize, yürürken kendi tüylerine basıp düşüveriyor. Gerçekten! Karıma da dedim, "Bu ne böyle canım, neden hep düşüyor bu." "Öyle bu, çok tatlı," dedi. Şekerden yapılmış ekselansları, inanın şekerden! Hoşça kalın ekselansları, tanıştığımıza çok, çok memnun oldum!

İvan Andreyeviç eğilerek selam verdi ve çıktı.

— Ah siz! Bayım! Durun, geri dönün! –diye bağırdı ihtiyar arkasından.

İvan Andreyeviç üçüncü kez odaya döndü.

— Şu kediyi de göremedim. Siz gördünüz mü yatağın altında bir yerlerde?

— Hayır, hiç görmedim ekselansları, ama sizinle tanıştığıma çok memnunum. Bu benim için büyük onur...

— Nezle olmuş, hapşırıyor da hapşırıyor! Onu da bir pataklamak gerek!

— Evet ekselansları, elbette; ev hayvanlarını cezayla terbiye etmek zorunludur.

— Ne?

— Diyorum ki, evdeki hayvanlara itaati öğretmek için ceza zorunludur.

— Ah! Peki, güle güle, güle güle, onu soracaktım yalnızca.

İvan Andreyeviç sokağa vardığında uzun süre öylece durdu; birazdan nöbet geçirecekmiş gibi kalakalmıştı. Şapkasını çıkardı, alnındaki soğuk terleri sildi, gözlerini yumdu, bir şeyler düşündü ve evinin yolunu tuttu.

Eve varıp Glafira Petrovna'nın çoktan tiyatrodan döndüğünü, hatta epeydir dişi ağrıdığı için doktor çağırttığını, şimdiyse yatakta uzanmış İvan Andreyeviç'i beklediğini öğrenince çok şaşırmıştı.

İvan Andreyeviç önce kendi alnına bir tokat attı, sonra hizmetçilere yıkanıp temizlenmek için su getirmelerini emretti, nihayet yatak odasına girmek için cesaretini topladı.

— Neredeydiniz bunca zaman? Şu halinize bir bakın. Tanınmayacak haldesiniz! Nerede bıraktınız yüzünüzü? İnsaf bayım: Karınız burada ölüyor, bütün kentte sizi arıyorlar. Neredeydiniz? Yine beni takip edip kiminle olduğunu bilmediğim buluşmamda basma peşinde miydiniz? Utanın bayım, ne biçim kocasınız! Yakında herkes sizi parmağıyla gösterip dalga geçecek!

— Ama canım benim! –diyecek oldu İvan Andreyeviç.

Ama utanç içinde olduğundan elini cebine atıp mendilini çıkararak konuşmaya ara verme ihtiyacı duydu, çünkü ne söyleyecek bir sözü, ne bir düşüncesi, ne de yüzü vardı... Ama cebinden mendille birlikte Amişka'nın cansız bedeni düşünce kapıldığı şaşkınlık, korku ve dehşet nasıl anlatılabilir? Yatağın altından çıkmak zorunda kaldığında, telaşla Amişka'yı tutup cebine tıktığını kendi de fark etmemişti; su-

çunun delilini gizleyerek hak ettiği cezadan kaçabilmek gibi uzak bir umudu vardı o anda.

— O da ne? –diye bağırdı kadın.– Ölü bir köpek! Tanrım! Nereden çıktı bu? Ne yaptınız siz? Neredeydiniz? Hemen söyleyin, neredeydiniz?

— Ama canım! –diyebildi Amişka'dan daha ölü görünen İvan Andreyeviç.– Hayatım...

Neyse, kahramanımızı artık burada bırakalım; en azından bir dahaki sefere kadar, çünkü bundan sonra bir başka özgün ve yeni macera başlıyor. Günün birinde kötü kaderin getirdiği bu bela ve acıların tümünü birden anlatırız baylar. Ama kabul ediniz, kıskançlık affı olmayan bir tutku, dahası felaketin ta kendisidir!..

NOEL AĞACI VE NİKÂH
(Bir Meçhulün Notlarından)

Geçenlerde bir nikâh gördüm... ya da hayır! Ben en iyisi size noel ağacını anlatayım. Nikâh güzeldi; epey de hoşuma gitti, ama öbür olay daha iyi. Bilmiyorum neden, ama o nikâhı görünce aklıma o noel ağacı geldi. Olay şöyle oldu. Bundan yaklaşık beş yıl önceydi; yılbaşında bir çocuk balosuna davet edilmiştim. Davet sahibi, bağlantılarıyla, tanıdıklarıyla, çevirdiği dolaplarla ünlü bir iş adamıydı, o yüzden çocuk balosunun da ebeveynler için biraz kaynaşma, başka ilginç meseleler hakkında masum, rastlantısal ve beklenmedik müzakerelerde bulunma vesilesi olduğunu düşünmek yanlış olmazdı. Orada yabancıydım; konuşacak meselem de yoktu ve bu nedenle gecenin çoğunu gayet rahat geçirdim. Davette görünüşe göre ailesi de akrabası da olmayan bir adam daha vardı ve o da benim gibi aile saadetinin tam ortasına düşmüştü... Gözüme ilk çarpan o olmuştu. Uzun boylu, ince yapılı bir adamdı ve hem son derece ciddi hem de oldukça iyi giyimliydi. Ama mutlulukla ve aile saadetiyle pek ilgisi olmadığı da belliydi: Bir köşeye çekilebildiğinde hemen gülümsemeyi kesiyor, gür kara kaşlarını çatıyordu. Ev sahibi dışında balodaki hiç kimseyi tanımıyordu. Besbelli korkunç sıkılıyordu, ama neşeli ve memnun insan rolünü büyük bir sabırla sonuna kadar sürdürüyordu. Sonraları bu adamın taşradan başkente epey önemli, gizemli bir iş için geldiğini, bizim ev sahibine bir tavsiye mektubu getirdiğini, ev sahibinin de adamı, herhalde con amore* olmasa da ko-

* Aşkından. (İt.)

ruması altına aldığını öğrendim; kendi çocuğunun balosuna da nezaketen davet etmişti. Adamı ne kâğıt oynamaya davet ettiler, ne bir sigara tuttular, ne de sohbet açmaya yeltendiler, belki de kuşu daha tüylerinden tanımışlardı; bu nedenle benim beyefendi de sırf eli bir şeyle meşgul olsun diye, bütün akşam sakallarını sıvazlayıp durdu. Sakalları gerçekten de özenle şekillendirilmişti. Ama sakalını öyle bir hevesle sıvazlıyordu ki, dünyaya önce sakalın geldiğini, sonra da onu okşasın diye adamın yaratıldığını düşünmemek elde değildi.

Beş tombul çocuğuyla ev sahibimizin ailevi mutluluğuna eşlik eden bu kişinin dışında bir başka beyefendi de dikkatimi cezbetti. Ama bu bütünüyle farklı bir tipti. Tam anlamıyla bir Karakter'di. Adı Yuliyan Mastakoviç'ti. Daha ilk bakışta el üstünde tutulan bir konuk olduğu anlaşılıyordu, ev sahibiyle ilişkisi de, ev sahibinin kendi sakalını okşayan adamla ilişkisi gibiydi. Ev sahibi ile karısından gördüğü ilgi ve ihtimamın ucu bucağı yoktu; adama şaraplar içiriyor, konuklarını tanışmaları için yanına getiriyor, ama adamı yerinden kımıldatmıyorlardı. Yuliyan Mastakoviç pek nadiren bu kadar iyi bir akşam geçirdiğini söylediğinde, ev sahibinin gözünde yaşlar parıldadığını fark ettim. Nedense bu adamın varlığından rahatsızlık duymaya başlamıştım ve o yüzden, çocuklarla biraz eğlendikten sonra, bomboş olan küçük konuk odasına girdim ve odanın neredeyse yarısını kaplayan seraya oturdum.

Çocuklar inanılmaz sevimliydi ve dadıları ile annelerinin bütün bağrış çağrışlarına rağmen *büyüklerine* kesinlikle benzemek istemedikleri belliydi. Noel ağacını bir anda son süsüne kadar paramparça ettiler ve oyuncakların yarısını da kime alındıklarını bile öğrenmeye tenezzül etmeksizin kırdılar. Tahta tüfeğiyle beni kurşuna dizmek isteyen kara gözlü, kıvırcık saçlı çocuk da görülmeye değerdi doğrusu. Ama kız kardeşi dikkatimi özellikle çekti; on bir yaşındaydı; aşk meleği kadar tatlı, ince yapılı, dalgın, beyaz tenliydi ve iri,

hülyalı gözleri yerlerinden fırlayacak gibiydi. Oğlanlar bir şekilde onu kızdırmış, o da benim oturduğum konuk odasına gelmiş, elinde oyuncak bebeğiyle köşeye kurulmuştu. Konuklar bu kızın babası olan zengin bir mültezimi saygıyla birbirlerine gösterip duruyordu; birisinin fısıltıyla söylediğine göre aile, kızlarının drahoması için şimdiden üç yüz bin ruble ayırmıştı. Konuşmayı merakla izleyenlere göz gezdirdim; Yuliyan Mastakoviç gözüme takıldı; ellerini arkasından kavuşturmuş, bu bayların hoş ama boş konuşmalarını olağanüstü bir dikkatle dinler gibi başını hafifçe yana eğmişti. Bu arada ev sahiplerinin çocuklara armağanlarını verirken sergiledikleri bilgelik karşısında şaşkına dönmüştüm. Şimdiden üç yüz binlik drahoması olan kız en pahalı oyuncak bebeği almıştı. Ardı sıra verilen armağanların niteliği de bütün o neşeli çocukların ailelerinin durumuna göre düşüş gösteriyordu. Nihayet, en sona kalan on yaşında, zayıf, çilli, kızıl saçlı oğlana da doğanın yüceliğinden, duygulu gözyaşlarından falan söz eden resimsiz, hatta süslemesiz bir masal kitabı düştü. Evin çocuklarına bakan yoksul, dul dadının oğlu olan çocuk bir köşede yapayalnız, çekingen duruyordu. Üzerinde döküntü, devetüyü bir ceket vardı. Kitabını aldıktan sonra uzun süre diğer oyuncakların etrafında gezindi durdu; diğer çocuklarla oynamak için can atıyordu, ama cesaret edemiyordu; görünüşe bakılırsa, yaşamdaki konumunu kendi de hissetmiş, anlamıştı. Çocukları gözlemlemeyi çok severim. Onların yaşam sahnesine ilk defa kendi benlikleriyle çıkışları son derece ilgimi çeker. Burada da şunu fark ettim; kızıl saçlı oğlanın gözleri, diğer çocukların gösterişli oyuncaklarıyla, hele bir rol kapmak için can attığı oyuncak tiyatroyla öyle kamaşmıştı ki, biraz daha haddini aşmaya karar verdi. Gülüyor, diğer çocuklarla oynuyordu, cepleri zaten yiyecekle dolu olan şişman bir çocuğa elmasını uzattı, hatta sırf tiyatrodan kovmasınlar diye bir başkasını sırtına bile aldı. Ama bir dakika geçmemişti ki, yaramazın biri ona vurdu. Çocuk ağlayamaya bile

cesaret edemedi. Hemen oracıkta bitiveren dadı, yani annesi diğerlerinin oyununa engel olmasın diye çocuğu elinden tutup götürdü. Artık kızıl saçlı oğlan da kızın oturduğu konuk odasındaydı. Kız oğlanı yanına çağırdı ve birlikte pahalı oyuncak bebeği büyük bir hevesle giydirmeye başladılar.

Yarım saat kadar serada kaldım; büyük bir telaş içinde kuklayla uğraşan kızıl çocuğun, üç yüz bin rublelik drahoması olan kızla konuşmasını dinlerken neredeyse uyuyakalacaktım ki, içeri Yuliyan Mastakoviç girdi. Çocukların bağrış çağrışlarının yarattığı karmaşadan istifade ederek bir şey söylemeden salondan çıkmıştı. Henüz bir dakika önce müstakbel zengin gelinin babasıyla hararetli bir konuşma yaptığını fark etmiştim; orada tanışmış iki adamın konusu, bilmem hangi memuriyetin daha avantajlı olduğuydu.

Yuliyan Mastakoviç şimdi düşünceli düşünceli durmuş, parmaklarıyla hesap yapıyor gibiydi.

— Üç yüz... üç yüz, –diye fısıldadı.– On bir... on iki... on üç vee... On altı... Beş yıl! Yüzde dört diyelim, on iki kere beş, altmış... diyelim beş yıl sonra dört yüz olacak. Evet ya! İşte... Ama o üçkâğıtçıyı yüzde dört kesmez! Belki yüzde sekiz, hatta on alır. Eh beş yüz diyelim, hiç değilse beş yüz bin, orası kesin; fazlası da harçlık olur, hımm...

Hesaplarını bitirip burnunu çekti; odadan çıkacaktı ki, birden karşısında kızı gördü ve durdu. Saksılardan ötürü beni görmüyordu. Son derece huzursuz bir hali vardı. Ya kafasındaki hesap ya da başka bir şey onu rahatsız ediyordu; ellerini ovuşturup duruyor, yerinde duramıyordu. Bu huzursuzluk, durup müstakbel gelinle göz göze geldiğinde nec plus ultra* boyutlara vardı. Ona yaklaşmak istedi, ama önce çevresine bakındı. Sonra parmak uçlarına basarak, kendini suçlu hissediyormuşçasına çocuğa yaklaştı. Yüzünde bir gülümsemeyle eğilip çocuğun başını öptü. Böyle bir hamleyi hiç beklemeyen kız korkudan bir çığlık attı.

---

* En uç. (Lat.)

— Ne yapıyorsunuz bakayım burada, tatlı şeyler sizi? – diye sordu alçak sesle; bir yandan etrafı kolaçan ediyor, bir yandan kızın yanağını okşuyordu.

— Oynuyoruz...

— Ya? Onunla mı? –Yuliyan Mastakoviç yan yan oğlana baktı.

— Yavrum sen salona gitsene, –dedi oğlana. Çocuk susuyor ve adamın gözlerinin içine bakıyordu. Yuliyan Mastakoviç bir kez daha etrafını kolaçan etti ve yeniden kıza doğru eğildi.

— A bu da ne, oyuncak bebeğiniz mi var? –diye sordu.

— Bebek, –diye yanıtladı kızcağız, biraz ürktüğünden yüzünü buruşturmuştu.

— Bebek... Peki bu bebek neyden yapılmış biliyor musunuz yavrum?

— Bilmiyorum, –diye yanıtladı kız fısıltıyla, başını öne eğerek.

— Bezden yavrum. Oğlum sen salona, akranlarının yanına gitsene, –dedi Yuliyan Mastakoviç oğlana sert sert bakarak. Kız ile oğlan ürküp iyice birbirlerine sokuldular. Ayrılmak istemiyorlardı.

— Peki biliyor musunuz, bu bebeği size neden armağan ettiler? –diye sordu Yuliyan Mastakoviç, sesi giderek daha da alçalıyordu.

— Bilmiyorum.

— Bütün hafta boyunca tatlı ve terbiyeli bir çocuk olduğunuz için.

Yuliyan Mastakoviç artık iyice huzursuzlanmıştı, sürekli etrafına bakınıyor, sesini daha da alçaltıyordu; sonunda güçlükle işitilen, asabiyet ve sabırsızlıktan titreyen bir sesle sordu:

— Peki bir gün size konukluğa gelsem, beni sever misiniz sevimli hanımefendi?

Bu sözlerinin ardından Yuliyan Mastakoviç sevimli kızı bir kez daha öpmek istedi, ama kızıl saçlı oğlan, kızın ağlamak üzere olduğunu görünce elini tuttu ve kızın duygularını sonuna dek paylaştığını belirten bir yakınma sesi çıkardı. Yuliyan Mastakoviç artık gerçekten kızmıştı.

— Git, defol buradan, defol! –dedi çocukcağıza.– Salona gitsene! Git akranlarının yanına!

— Hayır, olmaz, olmaz! Asıl siz gidin, –dedi kız,– bırakın onu, bırakın! –kızcağız ağlamak üzereydi.

O sırada kapıdan bir ses geldi, Yuliyan Mastakoviç hemen azametli gövdesini toparladı, ürkmüştü. Ama kızıl saçlı çocuk Yuliyan Mastakoviç'ten de fazla ürkmüştü, kızın elini bıraktı ve sessizce, duvara sürtüne sürtüne koridordan geçerek yemek odasına gitti. Kuşku çekmemek için Yuliyan Mastakoviç de yemek odasına gitti. Öyle kızarmıştı ki, aynaya baktığında kendisini tanıyamayacaktı neredeyse. Kendi ateşi ve sabırsızlığından utanmış olmalıydı. Belki de baştaki parmak hesabının sonuçları onu öyle baştan çıkarmış, öyle heveslendirmişti ki, pek mağrur ve mühim biri olmasına rağmen çocuk gibi davranmaya karar vermiş, doğruca hedefine çullanmıştı; gerçi o da en azından beş yıl sonra gerçek bir hedef niteliği kazanacaktı. Bu saygın beyefendinin ardından ben de yemek odasına gittim ve tuhaf bir sahneyle karşılaştım. Yuliyan Mastakoviç utançtan ve öfkeden kıpkırmızı bir halde kızıl saçlı çocuğu azarlıyordu; çocuk geri geri adamdan uzaklaşmaya çalışıyor, korkudan ne yana kaçacağını bilemiyordu.

— Defol, ne arıyorsun burada, seni sefil, defol! Burada meyveleri mi yürütüyorsun ha? Meyve mi yürütüyorsun? Defol sefil velet, sümüklü, defol akranlarının yanına git!

Korkudan ödü patlayan çocuk, çaresizlikten kendini masanın altına attı. Peşindeki ise hırs ve öfkeden kıpkırmızı halde, cebinden patiska mendilini çıkardı ve bir kamçı gibi masanın altına sallamaya başladı; çocuk masanın altında en uzak köşeye sindikçe sinmişti. Bu arada Yuliyan Mastakoviç'in

biraz şişmanca olduğunu belirtmek gerek. Tombul, kırmızı yanaklı, besili bir adamdı; göbeği ve yağlı kalçalarıyla tam da ensesi kalın denen, ceviz şekilli tiplerdendi. Ürkütücü ölçüde terliyor, hızla soluk alıp veriyor, kızarıyor bozarıyordu. Sonunda çocuğa duyduğu öfkeden, belki de (kim bilir?) hasetten, neredeyse kuduracak gibi oldu. Olup biten karşısında bir kahkaha attım. Yuliyan Mastakoviç dönüp baktı ve çok mühim biri olmasına rağmen utancından yerin dibine girdi. O sırada karşı kapıdan ev sahibi girdi. Çocuk masanın altından sürünerek çıktı, dizlerini ve avuçlarını silkeledi. Yuliyan Mastakoviç ise ucundan tuttuğu mendiliyle hemen burnunu silmeye başladı.

Ev sahibi şaşkınlıkla üçümüze baktı, ama sonra yaşamı gayet iyi bilen ve ciddiye alan biri olarak, konuğunu yalnız yakalama fırsatını değerlendirmek istedi.

— İşte bu o çocuk efendim, –dedi kızıl saçlı çocuğu göstererek,– hani sizden onun adına rica ettiğim...

— Ya? –dedi Yuliyan Mastakoviç, hâlâ toparlanmaya çalışıyordu.

— Bizim çocukların dadısının oğlu, –diye devam etti ev sahibi sesinde bir rica tonuyla,– zavallı kadın duldur, dürüst bir memurun karısıydı; o yüzden... Yuliyan Mastakoviç, eğer mümkünse...

— Ah hayır, hayır! –diye telaşla bağırdı Yuliyan Mastakoviç.– Hayır bağışlayın Filip Alekseyeviç, ama bu mümkün değil. Soruşturdum ben: Boş yer yok, olsa bile sırada on aday var, hepsinin de durumu ondan öncelikli... Maalesef, maalesef...

— Maalesef efendim, –diye tekrarladı ev sahibi,– hâlbuki çok uslu, sessiz bir çocuktur...

— Tam bir yaramaz gördüğüm kadarıyla, –diye yanıtladı ağzı isterik bir şekilde çarpılmış Yuliyan Mastakoviç.– Git buradan velet, hâlâ duruyorsun, akranlarının yanına git! –dedi çocuğa dönerek.

O anda sanırım artık dayanamadı ve dik dik gözlerimin içine bakmaya başladı. Ben de dayanamadım ve gözlerinin içine baka baka bir kahkaha patlattım. Yuliyan Mastakoviç hemen döndü ve hiç de gizlemeye gerek duymadan ev sahibine bu tuhaf gencin kim olduğunu sordu. Fısıldaşarak odadan çıktılar. Sonra bir ara Yuliyan Mastakoviç'in, ev sahibinin yanıtını dinledikten sonra başını kuşkuyla salladığını gördüm.

Yeterince gülmüştüm, salona döndüm. Orada etrafı ebeveynlerle, ev sahipleriyle çevrilmiş, yaşı geçkince bir adam, hararetli hararetli henüz tanıştırıldığı bir hanımefendiyle konuşuyordu. Hanımefendi kızının elini tutmuştu; on dakika önce Yuliyan Mastakoviç'le konuk odasındaki sahneyi yaşayan kızdı bu. Şimdiyse büyük bir coşkuyla tatlı kızın ne denli güzel, yetenekli, zarif ve terbiyeli olduğunu anlatıyordu. Açıkça anneye yaltaklanıyordu. Bu sözleri duyan anneyse mutluluktan neredeyse ağlayacaktı. Babanın dudaklarında da bir gülümseme vardı. Ev sahibi ise bu genel mutluluk halinden memnundu. Hatta bütün konuklar bu mutlu tabloya katılmış, çocuklar bile bu sohbeti kesmemek için oyunlarını bırakmıştı. Salondan huşu taşıyordu. Bir ara bu ilginç kızın dokunaklı sözlerle yüreği erimiş annesi, incelikle seçilmiş ifadelerle Yuliyan Mastakoviç'in ona büyük bir iyilik etmesini ve evlerine buyurarak onları varlığıyla şereflendirmesini rica etti; Yuliyan Mastakoviç'in dizginlemediği bir memnuniyetle daveti kabul ettiğini duydum; ardından konuklar âdet olduğu üzere dört bir yana dağıldılar ve farklı köşelerde öbekler oluşturarak mültezimi, karısını ve kızını, özellikle de Yuliyan Mastakoviç'i en içten övgülerle göklere çıkardılar.

Bir ara Yuliyan Mastakoviç'in tam yanında duran bir tanıdığıma çok yüksek sesle:

— Şu beyefendi evli mi? –diye sordum.

Yuliyan Mastakoviç bana meraklı gözlerle kötü kötü baktı.

— Hayır! –dedi kasten yaptığım münasebetsizlikle utanca boğulan arkadaşım...

Kısa süre önce, ***skiy Kilisesi'nin önünden geçiyordum; kalabalık ve uğultular dikkatimi çekti. İnsanlar bir nikâhtan bahsediyordu. Hava kasvetliydi, yağmur çiselemeye başlamıştı; kalabalıkla birlikte kiliseye girdim ve damatla gelini gördüm. Damat kısa boylu, yuvarlak yapılı, tombul, göbekli bir adamdı; baştan aşağı giyinip kuşanmıştı. Telaşla oradan oraya koşturarak emirler yağdırıyordu. Sonunda "Gelin geliyor!" sesleri yükseldi. Kalabalığın arasına sokulup baktım: Karşımda henüz yaşamının baharında, olağanüstü bir güzellik duruyordu. Ama bu güzel kız bembeyaz kesilmiş, kedere boğulmuştu. Dalgın dalgın bakıyordu; hatta gözleri az önce ağladığı için kıpkırmızı kesilmiş gibime geldi. Yüz hatlarının antik heykelleri andıran keskinliği, güzelliğine bir ciddiyet, bir ağırbaşlılık katıyordu. Ama bu ciddiyet ve ağırbaşlılığın altında, bu kederin altında, bir çocuğun küçük, masum yüzü seçiliyordu; yüzünde alabildiğine naif, oturmamış, genç bir ifade vardı ve sanki sessizce merhamet diliyordu.

Dediklerine göre daha yeni on altısına basmıştı. Dikkatlice baktığımda, damadın neredeyse beş yıldır ortalarda görmediğim Yuliyan Mastakoviç olduğunu fark ettim. Sonra geline baktım... Tanrım! Kendimi kiliseden zor attım. Kalabalıkta gelinin epey zengin olduğu, beş yüz bin ruble drahoma verildiği söyleniyordu... fazlası da harçlıkmış...

Hızla dışarı çıkarken, "Demek iyi hesaplamış!" dedim kendi kendime...

HAYSİYETLİ HIRSIZ
(Bir Meçhulün Notlarından)

Bir sabah, tam işe gitmek üzereyken yemeğime, çamaşırıma, türlü ev işlerime bakan Agrafena yanıma geldi ve durup dururken benimle laflamaya başladı, şaşakaldım.

Bu sıradan yaşlı kadın o ana dek öyle suskundu ki, altı yıldır yemekte ne pişireceğine ilişkin basmakalıp bir iki sözcük dışında bana neredeyse tek söz söylememişti. En azından ben ağzından başka bir cümle çıktığını duymamıştım.

— Diyeceğim o ki beyim, –diye birden söze girdi,– şu küçük odayı kiraya verseniz diyordum.

— Hangi küçük odayı?

— E mutfağın bitişiğindeki işte, besbelli!

— Neden?

— Neden mi? Çünkü herkes öyle yapıyor, besbelli!

— İyi ama orayı kim kiralar?

— Kim mi kiralar? Kiracı kiralar, besbelli!

— İyi ama güzel annem, o odada bir karyolalık bile yer yok. Orada kim yaşar ki?

— Yaşayıp ne yapacak? Uyuyacak yer olsun yeter; zaten pencere kenarında yaşar.

— Hangi pencere?

— E besbelli hangisi, sanki bilmiyorsunuz! Sofadaki pencere. Orada oturur, dikiş diker, ya da ne yapacaksa yapar. Belki iskemlede de oturur. Zaten onun iskemlesi var, masası da var, her şeyi var.

— O kim?

— Düzgün, görmüş geçirmiş bir adam. Yemeğini ben hazırlayacağım. Odayla yemek için ayda üç gümüş ruble alacağım.

Uzun çabalardan sonra, yaşlıca bir adamın, kendisini sığıntı ya da kiracı olarak mutfağa alması için Agrafena'nın aklını bir biçimde çeldiğini anlayabilmiştim. Agrafena'nın kafası bir şeye yattıysa, en iyisi onu bir an önce yerine getirmekti; yoksa bu kadının bana rahat yüzü göstermeyeceğini biliyordum. İşler istediği gibi olmadığında hemen düşüncelere dalar, derin bir melankoliye kapılır, bu durum böyle iki üç hafta sürerdi. Bu süre boyunca yemeklerin tadı bozulur, kirli çamaşırlar yığılır, döşemeler silinmez olurdu; kısacası son derece tatsız pek çok durumla karşı karşıya kalabilirdim. Ağzından kerpetenle laf alınan bu kadının, kendi başına karar alacak durumda olmadığını, kendisine ait herhangi bir fikir oluşturamadığını uzun zaman önce fark etmiştim. Ama fikre, tasarıya benzer bir şey zayıf zihnine şöyle ya da böyle düştüğünde onu geri çevirmek, onu bir süreliğine ruhen öldürmek demekti. Bu nedenle, aslında daha çok da huzuruma düşkün olduğumdan, önerisini hemen kabul ettim.

— Kimliğini gösteren bir belge, nüfus cüzdanı ya da onun gibi bir şey var mı bari?

— Olmaz mı! Var besbelli. Düzgün, görmüş geçirmiş bir adam. Üç ruble ödeyeceğine söz verdi.

Yeni kiracı hemen ertesi gün mütevazı bekâr evime damladı, ama bu duruma bozulmamış, kendi adıma memnun bile olmuştum. Genelde yapayalnız, münzevi bir yaşam sürüyorum. Neredeyse hiç tanıdığım yoktur; çok ender dışarı çıkıp dolaşırım. On yıl boyunca dünyadan bütünüyle yalıtılmış yaşadıktan sonra doğal olarak inzivaya alışmıştım. Ama on, on beş yılı, belki bundan da uzun bir süreyi Agrafena'yla hep aynı bekâr evinde geçirmek... kesinlikle yaşamım fazla renksizdi! Hal böyleyken, bu sakin mi sakin insan Tanrı'nın bir lütfuydu!

Agrafena yalan söylememişti: Kiracım görmüş geçirmiş insanlardandı. Kimliğine bakılırsa asker emeklisiydi ki, bunu kimliğine hiç bakmadan, yüzünü ilk gördüğümde anlamıştım zaten. Yüzünden okunuyordu her şey. Kiracım Astafiy İvanoviç gerçekten de iyi bir insandı. Hemen kaynaştık. Ama birlikteliğimizin en sevdiğim yanı, Astafiy İvanoviç'in zaman zaman başından geçen öyküleri anlatmasıydı. Benimki gibi bir yaşantının getirdiği mutat can sıkıntısı göz önüne alındığında, böyle öyküler anlatabilen kimse tam bir hazineydi. Anlattığı öykülerden biri zihnimde derin izler bırakmıştır. Astafiy İvanoviç'in bu öyküyü anlatmasına vesile olansa şuydu:

Bir gün evde yalnızdım; Astafiy ile Agrafena bazı işleri için dışarı çıkmışlardı. Ansızın yan odada bir ses duydum, içeri biri girmişti ve anlaşılan yabancıydı; bulunduğum odadan çıktım: Gerçekten de sofada ufak tefek, o bahar soğuğunda üzerine yalnızca bir ceket geçirmiş bir yabancı duruyordu.

— Ne istiyorsunuz?

— Memur Aleksandrov'u arıyorum; burada yaşamıyor mu?

— Öyle biri yok burada kardeşim, güle güle.

— Nasıl olur, kapıcı burada yaşadığını söyledi, –dedi ziyaretçi ihtiyatlı adımlarla kapıya doğru gerilerken.

— Çek git buradan, haydi kardeşim defol.

Ertesi gün, öğle yemeğinin ardından Astafiy İvanoviç onardığı ceketimi üzerimde deniyordu; o sırada biri yine sofaya girdi. Kapıyı araladım.

Dünkü adam gözlerimin önünde usulca portmantoya uzandı, pardösümü çekip koltuğunun altına sıkıştırdığı gibi kendini evden dışarı attı. Bütün bunlar olurken Agrafena şaşkınlıktan ağzı bir karış açık adama bakakalmış, pardösümü koruyacak bir hamle yapmamıştı. Astafiy İvanoviç ise hırsızın ardından fırladı; on dakika sonra soluk soluğa geri

döndüğünde elleri bomboştu. Adam yer yarılmış da içine girmişti!

— Ne yaparsın talihsizlik Astafiy İvanoviç. Bereket palto bizde kaldı! Yoksa hırsız bizi iyice çıplak koyacaktı!

Ama olanlar Astafiy İvanoviç'i öyle sarsmıştı ki, ona bakarken ben bile hırsızlık vakasını unutmuştum. Kendine gelemiyordu. Sürekli elindeki işi bırakıyor, bir kez daha her şeyi, olayın nasıl gerçekleştiğini, o sırada nerede durduğunu, gözlerinin önünde, iki adım ötesinde pardösünün nasıl çalındığını, her şeyin bir anda olup bittiğini, hırsızı nasıl yakalayamadığını anlatıyor da anlatıyordu. Derken yeniden işinin başına oturdu; kısa süre geçmişti ki, bir daha işi bırakarak kapıcının yanına, kendisine emanet edilen kapıda böyle bir olayın yaşanmasına izin verdiği için onu paylamaya çıktı. Sonra döndü, Agrafena'yı azarlamaya başladı. Bir kez daha işinin başına oturdu ve kendi kendine, uzun uzun söylenmeye koyuldu: Her şey nasıl da olup bitmişti, o orada, bense şurada dururken, gözlerimizin önünde, iki adım ötemizde adam pardösüyü kaptığı gibi vs... Kısacası Astafiy İvanoviç'in elinden iş geliyordu ama biraz fazla takıntılı ve işgüzardı.

— Nasıl da aldattılar bizi Astafiy İvanıç! –dedim akşam ona bir bardak çay uzatırken.

Bu arada sıkıntıdan pardösünün çalınış öyküsünü bir kez daha anlatmasını istiyordum; ne de olsa öykü hem yinelenmekten, hem anlatıcının derin içtenliğinden epey gülünç olmaya başlamıştı.

— Aldattılar ya efendim! Nereden baksanız sinir bozucu, çalınan benim eşyam olmasa bile çileden çıkıyorum. Bence şu dünyada hırsızlıktan daha aşağılık bir hareket yoktur. Bir başkası bedavaya alıyor; çaldığı sizin emeğiniz, döktüğünüz ter, harcadığınız zaman... Tiksiniyorum, iğrenç! Konuşmak bile istemiyorum, çileden çıkıyorum. Ya siz beyefendi, siz niye kendi malınıza hiç üzülmüyorsunuz?

— Haklısın Astafiy İvanıç; hırsızın çalıp götürmesindense eşyan yanıp kül olsun daha iyi. İnsanın asabı bozuluyor.

— Elbette asabınız bozulur. Ama tabii hırsız var, hırsız var... Bir keresinde efendim, ben de bir haysiyetli hırsıza rastlamıştım.

— Nasıl haysiyetli! Bir hırsız nasıl haysiyetli olur Astafiy İvanıç?

— Olur efendim, gerçekten! Bir hırsız haysiyetli olduktan sonra hırsız olmaktan çıkar. Benim demek istediğim, çalmasına rağmen, haysiyetli biri gibi görünüyordu. O haline üzülüyordum.

— E nasıl bir adamdı bu Astafiy İvanıç?

— Sanıyorum bundan iki yıl kadar önceydi efendim. Yaklaşık bir yıl kadar yersiz yurtsuzdum, kaldığım son yerdeyse iyice batmış bir adamla tanışmıştım. Bir meyhanede karşılaşmıştık. Ayyaşın, derbederin, beleşçinin tekiydi, bir ara bir yerlerde çalışıyormuş, ama ayyaşlığı yüzünden kısa sürede kapının önüne koymuşlar. Öyle tükenmiş bir insan! Nereden giyecek bir şey bulduğunu Tanrı bilir! Bazen paltosunun altında gömlek var mı yok mu emin olamazdınız. Eline ne geçerse içkiye yatırırdı. Ama kavgacı falan değildi; uysal, nazik, müşfik tabiatlıydı, hep çekinir, kimseden bir şey isteyemezdi: Zavallının bir kadeh içebilmek için nasıl kıvrandığını kendin görür, öyle içki ısmarlardın. İşte ben de onunla böyle karşılaştım, yani o gün de bana dadanmıştı... Kim olduğuyla hiç ilgilenmedim. Ama nasıl bir adam! Tıpkı bir köpeğin dadanması gibi, sen şuradasın, o da hemen peşinde! Üstelik yalnızca bir kez göz göze gelmemiz yetmişti, öyle zavallı bir şey! Önce bir gecelik kalacak yer arıyordu; tamam, bende kalmasına izin verdim. Kimliğine bakmıştım, düzgün görünüyordu, fena bir adam değildi! Sonra, ertesi gün de kalmasına izin verdim, ama üçüncü gün de geldi, gün boyu pencerenin önünde öylece oturdu durdu; tabii o gece de kabul ettim. Hah, dedim, işte bana yapıştı: Şimdi

yedir, içir, bir de yatak ver – zaten beş parasız bir adamım, bir de sırtımda beleşçi besleyeceğim. Daha önce de bana yaptığı gibi bir memurun yanına kapağı atmış, adama yapışmış, birlikte kafayı çekiyorlarmış, ama memur da iyice alkolik olmuş ve bilmem hangi dertten ölmüş. İşte benim bu beleşçinin adı Yemelyan'dı, Yemelyan İlyiç. Düşünüyorum, düşünüyorum: Ne edeceğim bu adamla? Kovsan yazık, vicdansızlık olur: Öyle acınası, düşkün bir insan ki Tanrım! Ağzı var dili yok, hiçbir şey istemez, öylece oturur, bir köpek yavrusu gibi gözlerinin içine bakar. İşte içki insanı böyle yiyip bitiriyor! Kendi kendime düşünüyorum, nasıl söyleyeceğim: "Haydi Yemelyancığım, artık git buradan; benden sana hayır yok; bu kez doğru kapıyı tutturamadın; zaten yakında kendi kursağıma iki lokma bulamaz olacağım, bir de seni nasıl besleyeyim burada?" Oturuyor, kalkıyor, ben bunu söyleyince o ne yapar diye düşünüp duruyorum. Benden o sözleri duyduğunda uzun uzun bana bakışını, söylediklerimin tek sözcüğünü bile anlayamadan oturup kalışını, sonra durumun az çok farkına varınca pencere kenarından kalkıp hâlâ gözümün önünden gitmeyen kareli, kiremit rengi, delik deşik, içine Tanrı bilir neleri tıkıştırdığı, hep yanında götürdüğü bohçasını alışını, biraz düzgün görünsün, sıcak tutsun, bir de yırtıkları görünmesin diye paltosunu düzeltişini –ne olsa nazik biriydi!– kapıyı açıp, gözleri buğulu, merdivenlere doğru ilerleyişini gözümde canlandırıyordum. Hayır, kimseyi böyle mahvedemezsin... çok acıklı olur! Ama sonra birden aklıma şu geliyordu: Ben de aynı durumdaydım! "Topla kendini artık," diyordum kendi kendime. "Bak Yemelyancığım, artık benim sırtımdan geçinmek yok; bak yakında buradan gideceğim, beni de bulamayacaksın." Gerçekten de kısa süre sonra evin sahipleriyle birlikte evi boşalttık efendim; o sıra efendim (ölmüş, mekânı cennet olsun) Aleksandr Filimoniviç hep, "Senden çok memnunum Astafiy, köyden dönünce seni unutmayacağım, yeniden yanıma alacağım,"

derdi. Onun kâhyalığını yapıyordum; iyi adamdı, ama işte o yıl ölmüş. Taşınırken ben de ona ve ailesine yolda bir süre eşlik ettim, sonra eşyamı alıp kendi yoluma gittim, biraz da param vardı, artık biraz kafamı dinlerim diyordum; yaşlı bir kadının yanına taşındım, evinin bir köşesine yerleştim. Zaten kadının evinde boş yer olarak ancak o köşe vardı. O da bir zamanlar bir yerlerde dadılık yapmış, varlıklı bir aileymiş, sonra kadını emekli etmişler. "Elveda dostum Yemelyan, artık beni göremeyeceksin!" diyordum. Ya sonra ne oldu dersiniz efendim? Akşama eve döndüğümde (bir dostumu görmeye çıkmıştım) bir baktım Yemelyan odada, benim sandığın üzerinde oturuyor, yanında kiremit rengi bohçası, paltosunu giymiş beni bekliyor... Bir de sıkılmış, yaşlı kadının dua kitabını almış, baş aşağı tutmuş bakıyor... Bulmuş beni! İşte o an omuzlarım çöktü. Sonra düşündüm, yapacak bir şey yoktu; neden baştan kovmadım ki? O an şunu sorabildim: "Kimliğin yanında mı Yemelya?"

Oracıkta oturup düşünmeye başladım efendim: Avarenin teki işte, bana çok mu yük olur? Ölçüp biçtim ve çok da yük olmayacağı sonucuna vardım. Herhalde yedirip içirmek gerekecekti. İşte sabah bir parça ekmek, katık olsun diye biraz da soğan almak gerekirdi. Öğlen yine ekmek ve soğan verirdim; akşamleyin de soğan ile kvas ve isterse yine ekmek olurdu. Bir de lahana çorbası bulursak, ikimizin de midesi bayram ederdi. Ben zaten fazla yemem, o da içkici, yani pek bir şey yemez: Ona şarap ya da kanyak verin yeter. Beni asıl bu içkileriyle bitirecek diye düşünüyordum ki, birden aklıma bambaşka bir şey geldi ve handiyse kaygıya kapıldım. Yemelya giderse yaşamımın çekilir yanı kalmazdı... İşte o zaman ona babalık, hamilik etmeye karar verdim. Onu yitip gitmekten kurtaracak, yavaş yavaş da içkiyi bırakmasını sağlayacaktım! Dur bakalım sen diye geçirdim içimden: Pekâlâ Yemelya, kal benimle ama artık gözün bende olsun, ne dersem onu yapacaksın!

Kendi kendime şöyle kuruyordum: Onu çalışmaya da alıştırırım, ama aceleye gelmez; bırakayım önce biraz istediği gibi dolansın, ben de bu sırada gözlemleyeyim, inceleyeyim, Yemelya'nın eli neye yatkındır biraz anlayayım. Çünkü ne iş olursa olsun efendim, her şeyden önce insana yetenek gerek. Böylece sezdirmeden onu izlemeye başladım. Fakat gördüm ki Yemelyancığım umutsuz vakaydı! Önce güzel sözlerle başladım efendim: "Öyle ya da böyle Yemelyan İlyiç," diyordum, "kendine biraz bakmalı, çekidüzen vermelisin. Bu kadar avarelik yeter! Şu haline bak, paçavralarla geziyorsun, şu paltoya benzer şeyin, kusura bakma ama ona ancak kalbur denir; ne berbat şey! Bence artık haysiyetini düşünme zamanıdır."

Oturup kafasını eğmiş beni dinliyordu Yemelyancığım. Düşünsenize efendim! Ayyaşlığı öyle bir hal almıştı ki, dili dönmüyor, ağzından anlaşılır bir sözcük çıkmıyordu. Sen diyorsun bayram haftası, o anlıyor mangal tahtası! Dinledi, uzun uzun dinledi ve sonra derin derin iç çekti.

— Neden iç çekiyorsun Yemelyan İlyiç? –diye sordum.

— Öylesine, yok bir şey Astafiy İvanıç, kaygılanmayın. Bugün iki yaşlı kadın Astafiy İvanıç, sokak ortasında kavgaya tutuştu; biri yanlışlıkla öbürünün kızılcık sepetini devirmiş.

— Ee ne olmuş yani?

— Öbürü de bunun üzerine kasten onun sepetini devirmiş, bir de kızılcıklar üzerinde tepinmeye başlamıştı.

— Ee sonra Yemelyan İlyiç?

— Sonrası yok Astafiy İvanıç, o kadar.

"Sonrası yok, o kadar. Eeh! Anlaşılan Yemelya, Yemelyancığım, öyle içmişsin ki, sen değil kafan gezintiye çıkmış!.."

— Derken kodamanın biri Gorohovaya'da, yoksa Sadovaya'da mıydı parasını düşürdü. Mujiğin biri de bunu gördü, tam vay be ne talihliyim derken, başka bir mujik

de hayır o benim talihim dedi. Ben senden önce görmüştüm...

— Ee Yemelyan İlyiç?

— Mujikler boğuşmaya başladı Astafiy İvanıç. O sırada bir bekçi geldi, parayı alıp kodamana verdi; mujikleri de kavgayı kesmezlerse içeri atmakla tehdit etti.

— Ne olmuş yani? Bunda ilginç olan ne Yemelyancığım?

— Hiç efendim. Millet gülüyordu Astafiy İvanıç.

— Eeh, Yemelyancığım! Ne milleti! Ruhunu üç kuruşa satmışsın. Bak sana ne diyeceğim Yemelyan İlyiç?

— Ne diyeceksin Astafiy İvanıç?

— Kendine bir iş bul, cidden, bir iş bul. Yüzüncü kez söylüyorum, elin bir iş tutsun, biraz acı kendine!

— İyi de nasıl bir iş tutayım Astafiy İvanıç? Neye nasıl el atacağımı bile bilmiyorum; hem beni kimse işe almaz Astafiy İvanıç.

— Yemelya, işte bu yüzden seni görevden aldılar, ayyaşın tekisin!

— Sahi, bir de bugün garson Vlas'ı daireye çağırmışlar Astafiy İvanıç.

— Neden çağırmışlar Yemelyan? –dedim.

— Nedendir bilmem Astafiy İvanıç. Demek öyle gerekmiş ki, çağırmışlar işte...

"E-eh! Anlaşılan ikimizden de iş çıkmaz Yemelyancığım!" diye düşündüm, "Tanrı bizi günahlarımızdan ötürü cezalandırıyor!" Ya siz ne yapardınız böyle biriyle, söylesenize efendim?

Yalnız ne kurnaz adamdı! Beni dinledi, dinledi, sonra sıkıldı ve öfkelenmeye başladığımı fark edince paltocuğunu da alıp tüydü, sonra koyduysan bulasın! Sabahtan veda edip çıkıyor, akşamları sarhoş geliyordu. Kim ona içki vermiş, parayı nereden bulmuş, günahı onun boynuna, benim bunda hiç suçum yok!..

— Hayır, dedim, Yemelyan İlyiç, bu böyle gitmez! Yeter içtiğin, duydun mu beni yeter! Bir daha böyle körkütük sarhoş gelirsen, merdivenlerde uyursun. Almam içeri!..

Cezayı duyunca benim Yemelyan bir iki gün dizini kırıp oturdu, ama üçüncü gün yine sıvıştı. Bekliyorum bekliyorum, gelmiyor! İtiraf edeyim, bir süre sonra kaygılanmaya, pişmanlık duymaya başladım. Ne yaptım ona diyordum. Korkuttum onu. Şimdi kim bilir nereye gitmiştir zavallı? Belki de bir daha dönmez, Tanrım! Gece karanlığı çökmüş, hâlâ gelmemişti. Sabah avluya çıktım, bir baktım avluda uyuyor. Kafasını da basamağa koyup uzanmış. Buz gibi soğuktan neredeyse kaskatı kesilmiş.

— Ne yapıyorsun Yemelya! Tanrı'ya şükür! Nereye kayboldun?

— Hani geçen gün bana kızmıştınız ya Astafiy İvanıç, beni merdivende uyutacağınıza yemin etmiştiniz ya, işte o yüzden girmeye korktum Astafiy İvanıç, ben de buraya uzandım...

Öfke ile acıma duyguları arasında gidip geliyordum!

— Bana bak Yemelyan, artık kendine daha iyi bir meşgale bulmalısın, diyordum, ne bakıyorsun merdivenlere boş boş!..

— İyi de nasıl bir meşgale Astafiy İvanıç?

— Ah zavallı sefil (öfkeme tümüyle teslim olmuştum!), git bari terzilik öğren. Şu paltonun haline bak! Delik deşik ettiğin yetmiyormuş gibi bir de onunla merdivenleri süpürmüşsün. Hiç değilse eline iğne iplik alıp yırtıklarını biraz kapa da adama benze. Sarhoşun tekisin!

Ama ne yapsa beğenirsiniz efendim? Eline bir iğne aldı; ben dalga geçmek için söylemiştim, ama o ürküp eline iğneyi aldı. Paltocuğunu çıkardı ve iğneyi kumaşa batırmaya çalıştı. İzlemeye koyuldum; malumunuz sulanmış gözleri kan çanağına dönmüştü, elleri de tir tir titriyordu. İğneyi bastırıyor, bastırıyor ama bir türlü kumaşa batıramıyordu; göz-

lerini kırpıştırmaya başladı: Derken iğne terden ıslandı, parmaklarına dolandı, olmuyor! Paltoyu elinden attı ve bana bakmaya başladı...

— Aferin Yemelya, çok iyi yaptın! Etrafta insanlar olsa yerin dibine geçerdim! Ben seni utandırmak, azarlamak için söylemiştim... Bırak dikişi filan, Tanrı günahlarını affetsin! Otur öyle, artık rezil bir iş yapma yeter, merdivenlerde uyuyup beni rezil etme!..

— Ne yapabilirim Astafiy İvanıç; ben de kendimi biliyorum, hep sarhoşum, hiçbir iş tutamıyorum!.. Yalnızca sizi, vel... velinimetimi yok yere öfkelendiriyorum.

Sonra morarmış dudakları birden titremeye başladı, bir küçük gözyaşı damlası yanaklarına düştü, uzamış sakallarının arasından aşağı süzülürken, bir damla daha düştü ve aniden Yemelyan'ın gözyaşları sele döndü... Yüce Tanrım! Sanki biri kalbime bıçak saplamıştı.

"Eh, tabii sen duygusal bir insansın, düşünememişim! Böyle olacağını kim tahmin ederdi?.. Yok Yemelya, bıraktım artık seninle uğraşmayı; git bir paçavra gibi sürün!.."

İşte böyle efendim, öykü daha uzun aslında! Ama o kadar anlamsız ki, sözünü etmeye değmez; mesela siz efendim, gerisini dinlemek için üç kuruş vermezdiniz, ama ben bütün bunların hiç yaşanmaması için kat kat fazlasını verirdim, tabii cebimde para olsaydı! Tozluklarım vardı, kahretsin, güzel, birinci sınıf tozluklardı, mavi, ekose; taşradan gelmiş zengin bir toprak sahibi sipariş etmişti, ama sonra vazgeçti, dar geliyor diye bana bıraktı. Değerli eşya diye düşünüyordum! Bitpazarında belki beş ruble eder, olmadı, ben o tozluklardan Petersburg beyefendilerine yakışır iki pantolon çıkarır, kalan parçadan da atlet yapardım. Bizim gibi yoksul insanlar için biliyorsunuz bundan iyisi yok! Ama o sıra Yemelyancığım zor zamanlar yaşıyordu, üzüntülüydü. Bakıyorum bir gün, iki gün içmiyor, üçüncü gün bile ağzına bir damla içki koymuyor, yüzü iyice düşmüş, üzüntülü, bir

köşede oturuyor. Ben de şöyle düşündüm: Ya cebinde beş paran yok dostum, ya da sonunda Tanrı'nın yolunu seçtin, artık yeter deyip aklının sesini dinlemeye başladın. İşte halimiz böyleydi efendim, ama o günlerde büyük bir şölen vardı. Bütün gece oradaydım; döndüğümde, Yemelyan pencerenin yanında oturmuş, körkütük sarhoş vaziyette bir o yana bir bu yana sallanıyordu. Hah, dedim, kendine geldin demek! Nedense sandık ortada duruyordu. Bir de ne göreyim! Tozluklar yok!.. Bir oraya koşturuyorum bir buraya: Buhar olup uçmuşlar! Evin altını üstüne getirdim ama yok... o an yüreğim öyle bir sıkıştı ki! Hemen ihtiyar kadının yanına koştum, önce ona bağırdım, onu suçladım; Yemelya'ya gelince, gerçi sarhoş sarhoş oturması bir ipucuydu, ama aklıma bile gelmedi! "Hayır," dedi benim ihtiyar, "Tanrı iyiliğini versin oğlum, ne yapayım ben tozluğu, giyip oturacak halim yok ya. Daha geçende ben de sizin gibi bir delikanlı yüzünden eteğimi kaybettim. Yani bilmiyorum, ne diyeyim!" – "Kim vardı burada? Kim geldi?" – "Kimse gelmedi delikanlı," dedi ihtiyar kadın. "Ben hep buradaydım. Yemelyan İlyiç bir ara dışarı çıktı, sonra döndü; orada oturuyor! Ona sor." – "Yemelya," dedim, "Benim yepyeni tozluklarımı herhangi bir nedenle sen almadın değil mi? Hatırladın mı, şu taşralı zengin adamdan gelmişti?" – "Yok, Astafiy İvanıç," dedi, "almadım, yani elimi sürmedim."

Şu işe bak! Yine başladım aramaya, ara ara yok! Yemelya da orada oturmuş sallanıp duruyor. Böyle tam önünde oturdum efendim, sandığın üzerine çömeldim ve birden gözlerinin içine bakmaya başladım... Ah, ah! Göğsümde yüreğim nasıl da yanıyordu; hatta yüzüm bile kızarmaya başlamıştı. Birden Yemelya da bana baktı.

— Hayır, –dedi,– Astafiy İvanıç, tozluklarınız, yani... Belki şey sanıyorsunuz, yani ben elimi sürmedim..

— E peki nereye kayboldular Yemelyan İlyiç?

— Yok, –dedi,– ben görmedim.

— Ne yani Yemelyan İlyiç, burada olmadıklarına göre, kendi kendilerine mi kayboldular?

— Belki öyle olmuştur Astafiy İvanıç.

Bunu duyar duymaz kalkıp pencereye yürüdüm, feneri yaktım ve dikişime koyuldum. Alt katımızda oturan bir memurun yeleğini onarıyordum. Ama göğsümde nasıl bir acı, nasıl bir ağrı... Yani bütün gardırobumu ateşe atsam bu kadar kötü olmazdım. Yemelya da bu kadar belanın yüreğime fazla geldiğini sanki hissetmişti. İnsan kabahatli olunca efendim, başına gelecekleri ta uzaktan sezebilir; tıpkı gökteki kuşların yaklaşan fırtınayı sezmesi gibi.

— Biliyor musunuz Astafiy İvanoviç, –diye söze başladı Yemelyacığım (sesi titriyordu),– bugün Antip Prohoriç, hani şu sağlıkçı, daha geçen gün ölen faytoncunun karısıyla evlenmiş.

O an ona öyle bir bakmışım ki efendim, öyle öfkeli bir bakıştı ki... Yemelyacığım da anladı. Kalktı, yatağın yanına gitti, sonra orada bir yerleri didiklemeye başladı. Uzun uzun oraları karıştırmasını bekledim, sürekli mırıldanıyordu: "Yok işte yok, aksi şeytan, uçtu gitti sanki!" Sonunda ne olacak diye bekledim, bir baktım ki Yemelya çömelip yatağın altına dalıyor. Artık dayanamadım.

— Ne yapıyorsunuz Yemelyan İlyiç öyle dizlerinizin üzerinde, yatağın altına girerek?

— Tozluklar kayboldu ya Astafiy İvanıç. Buralara kaçmış olmasın.

— Peki sayın bayım (sinirimden ona bay demeye başlamıştım), neden lütfedip benim gibi zavallı, basit bir insana yardım ediyor, dizlerinizin üzerinde boşu boşuna uğraşıyorsunuz?

— Neden olacak Astafiy İvanıç, öylesine işte... Belki bir şekilde bulunur, aramak gerek.

— Hımm, dinle Yemelyan İlyiç!

— Ne oldu Astafiy İvanıç?

— Sakın onları sen yürütmüş olmayasın, böyle hırsız gibi, dolandırıcı gibi, burada yediğin ekmek için böyle teşekkür etmiş olmayasın?

Öyle gözümün önünde yerlerde saçma sapan hareketler yapması beni nasıl çileden çıkarıyordu anlatamam efendim.

— Hayır efendim... Astafiy İvanoviç...

Yatağın altında, yüzüstü uzanmış halde kalakalmıştı. Uzun süre öyle yattı; nihayet yatağın altından çıktı. Bir baktım yüzü kireç misali bembeyaz kesilmiş. Ayağa kalktı, yanıma, pencerenin kenarına oturdu, bir on dakika öyle kaldı.

— Hayır, Astafiy İvanıç, –diyerek birden ayağa kalktı, karşımda kabahatli bir insan sureti görüyordum.– Hayır Astafiy İvanıç, tozluklarınıza... dokunmadım bile...

Birden her yanı titremeye başladı, kendini gösterirken parmağını göğsüne bastırıyordu, sesi de öyle titriyordu ki efendim, ben bile ürktüm ve pencereye yanaştım.

— Neyse Yemelyan İlyiç, öyle diyorsanız öyle olsun, affedin, ben işte böyle densiz biriyim, sizi de boşu boşuna suçlamış oldum. Bırakalım tozlukları, neredeyse nerede; tozluksuz da ölmeyiz herhalde. Elimiz kolumuz sağlam çok şükür, hırsızlığa tenezzül etmeyiz... başka bir garibandan da dilenmeyiz, kendi ekmeğimizi kazanırız...

Yemelya beni dinledikten sonra, karşımda bir süre daha dikildi ve sonunda oturdu. Bütün gece kımıldamadan orada oturdu, ben kalkıp uyumaya giderken Yemelya hâlâ aynı yerde oturuyordu. Sabah olunca baktım ki altına bir şey sermeden, yere öylece uzanmış, yalnızca o paltocuğunu almış üstüne; öyle kırılmıştı ki, yatağa bile gitmemişti. Ama efendim, o andan itibaren ona olan sevgim tükendi, hele ilk günler ondan nefret eder olmuştum. Sanki, ne bileyim, herhalde ancak öz evladım beni soymuş olsa böyle derinden yaralanırdım. Ah Yemelya, Yemelya diye söylenip duruyor-

dum. Yemelya ise iki hafta uyumaksızın durmadan içti efendim. Yani hepten kendini yitirdi, içkiye vurdu. Sabah çıkıyor, gecenin bir saati geliyordu; iki hafta boyunca ağzından neredeyse tek bir sözcük işitmedim. Anlaşılan ya kederden iyice perişan olmuştu ya da kendini perişan etmek istiyordu. Nihayet bir gün durdu, herhalde elindekini tüketmişti, yine pencerenin yanında oturmaya başladı. Anımsıyorum, orada üç gün boyunca ses çıkarmadan oturdu; sonra birden, onu ağlarken gördüm. Hem de nasıl ağlamak efendim! Sanki bir hayrat, hiç ses çıkarmıyor, ama gözlerinden yaşlar boşalıyor. Ne diyeyim efendim, yaşını başını almış, hele Yemelya gibi yaşlı bir insanın kederden, üzüntüden ağladığını görmek ağır geldi.

— Neyin var Yemelya? –diye sordum.

Yine her tarafı titriyordu. Hatta zangırdıyordu. O geceden beri ilk kez ona bir şey söylemiştim.

— Yok bir şeyim... Astafiy İvanıç.

— Tanrı aşkına Yemelya, aldırma artık. Neden öyle baykuş gibi oturuyorsun? –Onun için üzülmeye başlamıştım.

— Ne bileyim Astafiy İvanıç, ne yapayım? Ben de bir iş tutmak istiyorum artık.

— Nasıl bir iş Yemelyan İlyiç?

— Ne olursa. Belki eskisi gibi bir memuriyet bulurum; Fedosey İvanıç'a gidip ricacı oldum... Size böyle yük olmam doğru değil Astafiy İvanıç. Ben Astafiy İvanıç, ne bileyim, bir memuriyet bulurum, o zaman size hepsini geri öderim, benim için bütün bu çabalarınızın karşılığını veririm.

— Tamam Yemelya, tamam; ne olduysa oldu, geçti artık! Kapatalım gitsin. Eskisi gibi yaşamaya devam edelim.

— Hayır, Astafiy İvanıç, siz belki, benim şeyi... ben sizin tozluklarınıza dokunmadım...

— Tamam öyle olsun, Tanrı aşkına Yemelyancığım!

— Hayır Astafiy İvanıç. Kabahatliyim, artık sizinle yaşayamam. O yüzden lütfen beni affedin Astafiy İvanıç.

— Tanrı aşkına Yemelyan İlyiç, seni suçlayan, kapıdan kovan mı var, öyle mi yapıyorum?

— Burada yanınızda yaşamam artık anlamsız Astafiy İvanıç... Artık ayrılsam iyi olacak...

Gururu çok incinmişti, orada takılıp kalmıştı. Ben de ona bakıyordum, gerçekten de ayağa kalktı, paltocuğunu da omzuna attı.

— Nereye gidiyorsun böyle Yemelyan İlyiç? Aklını başına devşir: Ne yaparsın, nereye gidersin?

— Hayır, artık elveda Astafiy İvanıç, beni engellemeye çalışmayın (bir kez daha ağlamaya başladı); artık gidiyorum Astafiy İvanıç. Hem artık siz de eskisi gibi değilsiniz.

— Ne demek eskisi gibi değilim? Öyleyim! Sense küçük bir velet gibisin, akılsızlık ediyorsun, kaybolup gideceksin Yemelyan İlyiç.

— Hayır Astafiy İvanıç, artık dışarı çıkarken sandığınızı kilitliyorsunuz, bense Astafiy İvanıç, bunu her gördüğümde ağlıyorum... Yok, iyisi mi artık beni bırakın Astafiy İvanıç, birlikte yaşadığımız süre boyunca sizi öfkelendirdiğim her hareketim için de beni affedin.

Buna ne dersiniz efendim? Adam çıktı gitti. O gün boyunca bekledim, akşama gelir, dedim, yok! Ertesi gün yok, üçüncü gün yine yok. Korkmaya başlamıştım, içime bir sıkıntı düşmüştü; yemeden içmeden kesilmiş, uyuyamaz olmuştum. Adam beni savunmasız bırakmıştı! Dördüncü gün artık aramaya çıktım, bütün meyhanelere baktım, soruşturdum ama yok, Yemelyancığım kaybolmuştu! "Acaba o mağrur başını sefaletten kurtarabildin mi?" diye düşünüyordum, "Belki de bir çitin dibinde, körkütük sarhoş ölüp gittin ve şimdi bir tahta parçası gibi çürüyorsun." Eve döndüğümde ölü gibiydim. Ertesi gün yine aramaya çıktım. Bir yandan böyle şapşal bir insanın başını alıp gitmesine nasıl izin verdim diye kendime lanet ediyordum! Ama beşinci gün (o gün bayramdı), gün ağarırken kapı gıcırdadı. Baktım Yemelya

içeri giriyor: Mosmor kesilmiş, sokakta yatmış gibi saçları kir içinde, zayıflamış, bir deri bir kemik kalmış. Paltocuğunu çıkardı, sandığımın üzerine oturup bana bakmaya başladı. Sevinmiştim sevinmesine de, öte yandan bu kez öncekinden daha ağır bir sıkıntı ruhumu sarmıştı. Düşünsenize efendim, öylece çekip gidiyor: Yani ben böyle bir halt yemiş olsaydım, ciddi söylüyorum, it gibi geberip giderdim de geri dönmezdim. Oysa Yemelya dönmüştü! Tabii bir insanı o halde görmek zoruma gitmişti. Ben de onu toparlamaya, yumuşak konuşmaya, rahatlatmaya çalıştım. "Eh Yemelyancığım, döndüğüne sevindim. Biraz daha geç kalsaydın, bugün çıkıp meyhanelerde seni arayacaktım. Bir şeyler yedin mi?"

— Yedim Astafiy İvanıç.

— İyice doydun mu? Bak kardeşim, bak dünkü lahana çorbasından biraz kalmış. İçinde et de vardı, boş değil yani; soğan, ekmek de var. Al ye biraz seni kendine getirir.

Yemeği verdim; ama verir vermez belki de üç gündür ağzına lokma koymadığını anladım: Öyle bir iştahla yemeye başladı. Demek bana da aç kaldığından dönmüştü. Ona baktıkça yüreğim daha da eriyordu. İyisi mi bir koşu meyhaneye gideyim diye düşündüm. Şunu kendine getirecek bir şeyler getireyim de artık şu konu tamamen kapansın! Hayır artık sana karşı öfke duymuyorum Yemelyancık! Sonra şarap getirdim. "Al Yemelyan İlyiç," dedim, "Bunu kutlayalım. İçki istersin değil mi? İyi gelir."

Elini uzattı, yani büyük bir hevesle uzattı, tam kadehi alırken durakladı, biraz bekledi; bense izliyorum: Neden sonra kadehi alıp elleri titreyerek ağzına götürdü. Ama hayır, kadehi ağzına götürürken birden masanın üzerine bıraktı.

— Ne oldu Yemelyancığım?

— Yok bir şey; ben, yani... Astafiy İvanıç.

— İçmeyecek misin?

— Ben Astafiy İvanıç, artık... artık içmeyeceğim Astafiy İvanıç.

— Nasıl yani tamamen mi bıraktın yoksa yalnızca bugünlük mü içmeyeceksin Yemelyancığım?

Bir süre yanıt vermedi. Dikkatle izliyordum: Bir dakika sonra başını ellerinin arasına aldı.

— Ne oldu Yemelya, hasta mısın?

— Öyle işte, pek iyi hissetmiyorum Astafiy İvanıç.

Onu alıp yatağa götürdüm. Gerçekten kötü görünüyordu: Başı ağrıyordu, ateşten titriyordu. Bütün gün başucunda oturdum, akşamına daha da kötüleşti. Biraz kvasa yağ, soğan, bir parça ekmek kattım. "Şu paparadan ye, belki iyi gelir!" dedim. Başını iki yana salladı, "Hayır" dedi, "bugün yemek yemeyeceğim Astafiy İvanıç." Ben de çay hazırladım, bizim ihtiyar kadını da biraz telaşlandırmıştım. Ama hayır, hiçbir şeyin faydası olmadı. Durum kötüydü! Üçüncü gün doktora gittim. Tanıdığım Doktor Kostopravov yakında oturuyordu. Daha önce Bosomyaginlerdeyken tanışmıştık, beni tedavi etmişti. Doktor gelip baktı. "Yok, durumu iyi değil," dedi. "Ama bana göndermenin bir yararı olacağını sanmıyorum, yine de istersen ona şu tozdan verebilirsin." Tozu vermedim, bunun doktorun baştan savma bir önerisi olduğunu düşündüm; derken beşinci gün geldi çattı.

Gözümün önünde ölüp gidiyordu efendim. Pencere kenarında oturmuş, kucağımda bir işle uğraşıyordum. İhtiyar kadın da sobayı harlıyordu. Çıt çıkmıyordu. Bu sümsük ve uyuşuk adam için yüreğim parçalanıyordu efendim: Sanki gözümün önünde eriyip giden kendi öz evladımdı. Yemelya'nın bana baktığını hissediyordum, sabahtan beri bir şey söyleyecekti, ama yapamıyor, kendini tutuyordu. Sonunda ben ona baktım; zavallının gözlerinden keder taşıyor, gözlerini benden ayırmıyordu; ona baktığımı görünce hemen başını çevirdi.

— Astafiy İvanoviç!

— Ne var Yemelyancığım?

— Benim şu paltocuğu bitpazarına götürsen sence iyi para eder mi Astafiy İvanıç?

— Hım, aslında ne kadar eder bilmiyorum. Belki bir ruble verirler Yemelyan İlyiç.

Aslına bakılırsa kimse o paltoya beş para vermez, hatta böyle yırtık pırtık, sefil görünümlü bir şeyi satmaya çalıştığım için bir de yüzüme kahkaha atarlardı. Yalnızca bu zavallı adamın o ahmakça düşünme zaafını bildiğimden, onu rahatlatmak için böyle söylemiştim.

— Aslında Astafiy İvanıç ben de ona üç gümüş ruble sayarlar diyordum; eh, yünden yapılmış. Böyle yün giysi için bir ruble az değil mi?

— Bilmiyorum Yemelyan İlyiç, –dedim,– tabii eşyanı satacaksan pazarlığı üç rubleden açman gerekir.

Yemelya bir süre sustu; sonra yeniden seslendi:

— Astafiy İvanıç!

— Ne var Yemelyancığım? –diye sordum.

— Paltocuğumu satın, ama öldüğümde beni onunla gömmeyin. Ben böyle de yatarım; az çok ederi var, belki sizin işinize yarar.

O anda yüreğim öyle sıkıştı ki efendim, anlatmam mümkün değil. Adamın yüzüne ölüm öncesi kederin düşmeye başladığını görüyordum. Yeniden sustuk. Bu şekilde biraz zaman geçti. Sonra yeniden ona baktım: Bana bakıyordu, ama gözleri benimkilerle buluşunca yine başını çevirdi.

— Biraz su istemez misiniz Yemelyan İlyiç?

— Alırım, Tanrı sizden razı olsun Astafiy İvanıç.

Ona suyu uzattım. Hepsini içti.

— Size minnettarım Astafiy İvanıç, –dedi.

— Başka bir şey ister misin Yemelyancığım?

— Hayır Astafiy İvanıç, başka bir şey istemez; ama aslında ben...

— Ne oldu?

— Onları...

— Neyi Yemelyancığım?

— O tozlukları işte... aslında onları ben almıştım... Astafiy İvanıç...

— Tanrı seni affeder Yemelyancığım, –dedim,– seni zavallı, talihsiz insan! Huzur içinde uyu...

Artık yüreğim dayanmıyordu efendim, gözlerimden yaşlar boşandı; hemen başımı çevirdim.

— Astafiy İvanıç...

Yemelya bana bir şey söylemek istiyordu; yatağında doğruldu, dudaklarını kımıldattı... Birden kıpkırmızı kesildi, bana baktı... Sonra birden yüzü soldu, soldu, kendini yatağa bıraktı; kafası arkaya düştü, o anda soluğunu verdi ve ruhunu Tanrı'ya teslim etti.

YUFKA YÜREKLİ

Aynı çatı altında, aynı dairede ve aynı dördüncü katta iki meslektaş yaşardı: Arkadiy İvanoviç Nefedeviç ile Vasya Şumkov... Kuşkusuz bu satırların yazarı, neden kahramanlardan birini tam adıyla, öbürünüyse dostlarının kullandığı kısa haliyle verdiğini, böyle bir ifadenin mesela sululuk, hatta bir parça da münasebetsizlik addedilmemesi için bile olsa okuyucuya açıklama zorunluluğu duyuyor. Ama bunun için her şeyden önce kahramanların mevkilerini, yaşlarını, unvanlarını, kademelerini, nihayet kişiliklerini anlatmak gerekiyor; bunları anlatarak başlayan pek çok yazar bulunuyorsa da, bu naçizane öykünün yazarı, sırf diğerlerine benzememek için (ya da bazılarının diyebileceği üzere, sınırsız bir kibirle yoğrulduğundan) doğrudan olayların kendisiyle başlamaya karar vermiştir. Dolayısıyla bu girişi de böyle bitirerek öyküye başlıyor.

Yeni yılın arifesinde, akşam saat altıda Şumkov evine döndü. O sırada yatakta uzanmış olan Arkadiy İvanoviç uyandı ve uykulu gözleriyle ona baktı. Dostu, karşısında en güzel frakı ve tertemiz bir gömlek göğüslüğüyle duruyordu. Tabii buna şaşırmıştı. "Böyle giyinmiş nereye gidiyor bu Vasya? Üstelik daha evde yemek de yememiş!" Şumkov o sırada kandili yaktı, Arkadiy İvanoviç dostunun onu güya kazara uyandırmaya hazırlandığını hemen anladı. Gerçekten de Vasya iki kez öksürdü, odada iki kere volta attı, sonunda gerçekten de kazara, doldurmaya başladığı ocağın borusunu elinden kaçırıp düşürdü. Arkadiy İvanoviç, kendi kendine güldü.

— Vasya kes artık numarayı! –dedi.

— Sen uyumuyor musun Arkaşa?

— Aslında ben de emin değilim; sanırım uyumuyorum.

— Ah Arkaşa! Merhaba dostum! Kardeşim benim! Kardeşim!.. Sana ne söyleyeceğimi asla bilemezsin!

— Gerçekten de bilmiyorum; yaklaşsana yanıma.

Vasya bunu beklermiş gibi hemen yanaştı, ama Arkadiy İvanoviç'in o kurnaz hareketini hiç beklemiyordu tabii. Arkadiy çevik bir hamleyle Vasya'nın elini kaptı, kolunu bükerek onu altına aldı ve kurbanını "boğmaya" başladı; anlaşılan bu durum Arkadiy İvanoviç'e büyük bir keyif veriyordu.

— Yakaladım! –diye bağırdı.– Yakaladım!

— Arkaşa, Arkaşa, ne yapıyorsun? Bırak, Tanrı aşkına bırak, frakım buruşacak!..

— Buruşursa buruşsun; frakı ne yapacaksın? Neden bu kadar safsın, hemen kendini karşındakine teslim ediyorsun? Konuş, neredeydin, yemeği nerede yedin?

— Arkaşa, Tanrı aşkına bırak!

— Nerede yedin?

— Ben de onu anlatacaktım zaten!

— Anlat o zaman.

— Beni bırak önce.

— Yok öyle, anlatana kadar bırakmam!

— Arkaşa, Arkaşa! Böyle olmaz ki, hiç anlamıyorsun, imkânsız! –diye bağırdı çelimsiz Vasya, bir yandan da dostunun güçlü kollarından kurtulmaya çabalıyordu.– Bu başka konulardan!..

— Nasıl konulardan?..

— Bu haldeyken konuşursan bütün ciddiyeti kaybolacak konulardan; böyle olacak iş değil; yoksa gülünç gelir ki, gülünç hiçbir şey yok, aksine çok ciddi.

— Şuna da bak, ciddiymiş! Zaten beni güldürecekse anlat, ciddi konu falan istemiyorum; yoksa dostluk nerede kaldı ha? Söyle bana, sen nasıl dostsun? Ha?

— Arkaşa, hey Tanrım, olmaz!

— Seni dinlemiyorum...

— Tamam Arkaşa! –diye söze başladı Vasya, yatak boyunca uzanmış, ağzından çıkacaklara elinden geldiğince ciddiyet kazandırmaya çabalıyordu.– Arkaşa! Lütfen diyorum; yalnızca...

— Söyle, ne!..

— Ben nişanlandım!

Arkadiy İvanoviç önce donakaldı, sonra tek söz etmeden Vasya'yı bir çocuk gibi kollarına aldı –gerçi Vasya hiç de küçük sayılmazdı, ama epey uzun ve biraz da zayıftı– ve onu uyutmak ister gibi nazikçe odanın bir köşesinden öbürüne taşıdı.

— Şimdi seni kundaklayacağım damat bey, –dedi ama Vasya'nın kollarında hiç kımıldamadan, tek bir sözcük bile etmeden durduğunu görünce şakada ileri gittiğini fark edip kendini toparladı, sonra onu odanın ortasında kucağından indirip yanaklarına samimi, dostça iki öpücük kondurdu.

— Kızmadın ya Vasya?

— Bak Arkaşa...

— Haydi ama yeni yıl hatırına.

— Tamam önemli değil, ama neden bu kadar çılgınca, serseri gibi davranıyorsun? Kaç kez söyledim: Arkaşa, Tanrı aşkına kaba saba hareketler yapma, lütfen yapma!

— Peki, ama kızmadın değil mi?

— Hayır kızmadım; ne zaman birine kızdım ki zaten! Ama canımı yakıyorsun, anlıyor musun beni!

— Canını mı yakıyorum? Nasıl?

— Sana dostça gelmişim, bütün içtenliğimle bütün ruhumu açmak, mutluluğumu anlatmak istiyorum...

— Hangi mutluluk? Konuşsana sen de?..

— Evleniyorum diyorum! –diye yanıtladı Vasya öfkeyle, çünkü gerçekten de çileden çıkmak üzereydi.

— Sen! Sen mi evleniyorsun? Gerçekten mi? –Arkaşa avaz avaz bağırıyordu.– Hayır, hayır... bu da nesi? Hem böyle di-

yor hem de gözlerinden yaşlar boşalıyor!.. Vasya, Vasyacığım, yavrum benim yapma! Doğru mu söylüyorsun? –Arkadiy İvanoviç yine Vasya'nın üzerine atılıp onu kucakladı.

— İşte şimdi anladın mı bütün bunların nereden çıktığını? –dedi Vasya.– Tamam sen iyi yürekli bir adamsın, dostumsun, biliyorum. Sana öyle bir mutlulukla, sevinçten içim içime sığmaz halde geliyorum, ama yüreğimdeki bütün o coşkuyu, heyecanı sana yatağın üzerinde boğuşurken açmak zorunda kalıyorum, değerini yitiriyor... Görüyorsun ya Arkaşa, –diye devam etti Vasya yarım ağızla gülümseyerek – gülünç bir şeymiş gibi oldu: Yani bir anlamda benim başıma gelen bir durum değil sanki anlattığım. Bunun böyle laçkalaşmasına izin vermem... Bak şimdi bana adını soracaksın değil mi? Yemin ederim, beni şuracıkta öldürecek olsan ağzımı açmam.

— Ama öylece susuyordun Vasya, daha önce söyleseydin, şakalaşmaya başlamazdım! –diye bağırdı Arkadiy İvanoviç sesinde samimi bir üzüntüyle.

— Peki yeter, yeter! Tamam, öyle olsun... Ama bütün bunların nedenini biliyorsun, hepsi benim şu iyi yüreğim yüzünden. Sana istediğimi, mutluluklarımı, memnuniyetimi söyleyememek, yaşadığım güzellikleri anlatamamak, seninle medeni insanlar gibi etraflıca konuşamamak canımı sıktı işte... Doğrusu Arkaşa, seni o kadar seviyorum ki, sen olmasan sanırım evlenemezdim, hatta şu dünyada var olamazdım!

Beklenmedik biçimde duygusallaşan Arkadiy İvanoviç, Vasya'yı dinlerken hem gülüp hem ağlıyordu. Vasya da öyleydi. Sonra tekrar kucaklaşıp olanları unuttular.

— Nasıl oldu, nasıl oldu? Haydi anlat Vasya. Kusuruma bakma kardeşim, şaşkına döndüm, tam anlamıyla şaşkına döndüm; yemin ederim tepeme bir yıldırım düşmüş gibi! Yok kardeşim, hepsini uyduruyorsun değil mi, yemin ederim uydurdun, yalan söyledin! –Arkadiy İvanoviç bağırıyor, bir

yandan da Vasya'nın yüzüne içtenlikle, soran gözlerle bakıyordu, ama Vasya'nın yüzünde en kısa zamanda evlenme niyetini apaçık görünce kendini yatağın üzerine attı, sevinçten tepinmeye başladı; duvarlar sarsılıyordu.

— Vasya otur yanıma! –diye bağırdı sonunda yatağa otururken.

— İşte öyle kardeşim, gerçekten nereden, nasıl başlayacağımı bilmiyorum! İkisi de birbirlerine mutluluğun verdiği heyecanla bakıyordu.

— Kim bu kadın Vasya?

Vasya, mutlulukla kısılmış bir sesle,

— Artemyevler'in kızı... –diye fısıldadı.

— Yok canım?

— Evet ya, birkaç kez bunu sana çıtlatmaya çalıştım, sonra caydım, sen de bir şey fark etmedin. Ah Arkaşa, senden gizlemek için neler çektim; konuşmaya da korkuyordum, korkuyordum! Zamanla geçer diye bekledim, ama âşık oldum işte Arkaşa! Tanrım, Tanrım! Görüyor musun işi, –Vasya anlatırken heyecandan sürekli duraklıyordu,– bir damat adayları vardı, bir yıl kadar önce birden onu başka bir yere atadılar; adamı da tanıyordum, hakkını vermek gerek, düzgün biriydi! Derken yazmaz olmuş, kayıplara karışmış. Bekliyorlar, bekliyorlar bu da ne demek diye... Derken adam dört ay önce evlenmiş olarak birden çıkagelmiş de kapılarından bir uğramamış. Ne kabalık! Ne küstahlık! Kimse de aileye destek olmamış. Kızları ağlıyor da ağlıyor zavallıcık, ben de onu seviyordum... Yani eskiden beri, hep âşıktım ona! Kızı teselli etmeye başladım, birlikte gezdik, dolaştık... Derken bütün bunlar nasıl oldu gerçekten bilmiyorum, ama o da bana âşık oldu; bir hafta önce dayanamadım, hıçkırıklarla ağlamaya başladım ve ona her şeyi söyledim –yani, onu sevdiğimi– tek sözcük, o kadar!.. "Ben de sizi sevmeye hazırım Vasiliy Petroviç, ben zavallı bir kızım, benimle alay etmeyin; kimseyi sevmeye cesaretim yok." Ya

kardeşim, anlıyor musun ha, anlıyor musun?.. Oracıkta sözlendik, ama beni aldı bir düşünce: Anneye nasıl söyleyeceğiz? O da, "Zor, biraz bekleyin, kadın hâlâ korkuyor, beni size vermeyebilir," dedi ve ağlamaya başladı. Ben de kıza hiçbir şey söylemeden bugün ihtiyar kadının kapısını çaldım. Lizanka kadının karşısında el pençe divan duruyor, ben de öyle... Kadınsa bizi kutsayıverdi! Arkaşa, Arkaşa! Canım benim! Hep birlikte yaşayacağız! Hayır! Bu yüzden senden ayrılmam.

— Vasya sana hayretle bakıyorum, inanamıyorum, yemin ederim sana inanamıyorum. Aslında, bana öyle geliyor ki... Baksana, nasıl oldu da evlenmeye kalktın sen?.. Benim nasıl haberim olmadı ha? Aslında Vasya, sana bir şey itiraf edeyim kardeşim, aslında ben de evlenmeyi düşünüyordum; ama şimdi sen evlendin ya fark etmez! Mutluluklar kardeşim, mutluluklar!

— Kardeşim, şimdi yüreğim pır pır, ruhum kuş gibi hafif... –dedi Vasya ve ayağa kalkıp odada dolaşmaya başladı.– Öyle değil mi, öyle değil mi? Sen de aynı şeyi hissetmiyor musun? Tabii ki kıt kanaat yaşayacağız, ama mesut olacağız; yani bir masal olmayacak tabii; bizim mutluluğumuz kitaplardakine benzemeyecek: Biz gerçekten mutlu olacağız!..

— Vasya, Vasya, dinle!

— Ne oldu? – diye sordu Vasya, Arkadiy İvanoviç'in önünde durarak.

— Kafama bir şey takıldı; aslında bunu sana söylemekten de nedense korkuyorum!.. Beni affet, ama şu şüphemi de gider lütfen: Nasıl yaşayacaksın? Yani biliyorsun, evlenmenden müthiş sevinçliyim, içim içime sığmıyor, kendimi tutamıyorum, ama nasıl yaşayacaksın ha?

— Ah, Tanrım, Tanrım! Ne adamsın Arkaşa! –dedi Vasya, Nefedeviç'e derin bir şaşkınlıkla bakıyordu.– Hakikaten nasıl birisin sen? Yaşlı kadın bile ona her şeyi bir bir açıkladığımda iki dakika tereddüt etmedi. Sen asıl sor bakalım onlar

nasıl yaşıyor? Üçü, yılda beş yüz rubleyle geçiniyorlar: Müteveffadan ellerinde kalan bir emekli maaşı. Liza, kardeşi, bir de yaşlı kadın var; çocuğun okul masrafını da o paradan ödüyorlar... işte böyle yaşıyorlar! Burada sadece sen ve ben kapitalistiz! Düşün, şansım yaver giderse, benim elime yılda yedi yüz geçebiliyor.

— Bak Vasya; bağışla ama ne yapayım ben böyleyim. Tek kaygım daha sonra hayal kırıklığı olmaması. Yedi yüz nereden çıktı? Yalnızca üç yüz...

— Üç yüz mü?.. Yuliyan Mastakoviç de var! Onu unutuyor musun?

— Yuliyan Mastakoviç! Evet, ama o mesele henüz kesin değil kardeşim; her bir rublesine dostun kadar güvenebileceğin, cebinde bilebileceğin bir üç yüz ruble değil yani. Yuliyan Mastakoviç tabii büyük bir adam, ona itimadım var, ne kadar makamı bizden yukarılardaysa da onu anlıyorum; hem Tanrı biliyor, onu severim çünkü o da seni sever ve hiç zorunda olmadığı halde, işi doğrudan bir memuruna verebilecekken sana yaptırıp para öder. Ama kabul etmelisin ki Vasya... Hem bak şu da var: Laf olsun diye söylemiyorum, Petersburg'da senin gibi bir yazman bulunmaz, bunu kabul ederim, –Nefedeviç sözlerini bitirirken heyecanı artıyordu,– ama Tanrı korusun ya an gelir de senden hoşnut olmazsa, ne bileyim, istediği gibi yapamazsın, an gelir işleri kesilir, başkasını işe alır, bunlar görülmemiş şeyler değil ya! Yuliyan Mastakoviç bugün var yarın yok Vasya...

— Arkaşa yavaş, bak şimdi tavan başımıza çökecek...

— Peki tamam, tamam, duruyorum...

— Bak beni dinle, kulağını iyi aç. Mastakoviç'in beni bırakacağını düşünebiliyor musun gerçekten... Dur, sen yalnızca dinle, iyi dinle. Bir kere bütün işlerimi günü gününe yapıyorum; o da öyle iyi bir insan ki Arkaşa, bugün bana elli gümüş ruble verdi!

— Ne diyorsun Vasya? İkramiye mi verdi sana?

— Hem de ne ikramiye! Kendi cebinden çıkarıp saydı önüme. Kardeşim beş aydır para almıyorsun dedi, istersen al bunu, teşekkürler dedi, teşekkür ediyorum, senden çok memnunum dedi! Tanrı biliyor! Bana hayrına çalışmıyorsun ki dedi... gerçekten! Tam böyle konuştu. Gözümden yaşlar süzüldü Arkaşa. Yüce Tanrım!

— Baksana Vasya, o kâğıtları çoğaltmayı bitirdin mi?

— Hayır, daha bitirmedim.

— Vas...yacığım! Canım! Peki ne yaptın onca zaman?

— Önemli değil Arkaşa, daha iki günüm var, hallederim...

— Nasıl olur da yazmazsın?

— Peki, peki! Sen bana öyle dehşetle bakınca içim paramparça oluyor, yüreğim sancıyor! Ne olmuş yani? Beni hep böyle mahvediyorsun! Adam hep "Aaa!" diye bağırıyor!!! Oysa otur bir düşün; ne olacak yani? Tamam bitiririm, yemin ederim bitiririm!..

— Ya bitiremezsen? –diye bağırdı Arkadiy yerinden sıçrayarak.– Adam sana bugün ikramiye vermiş! Sen de evleniyorsun ah, ah, ah!

— Sakin ol, sakin ol, –diye bağırdı Şumkov,– bak hemen oturuyorum, şimdi oturuyorum, yeter artık!

— Bunu nasıl ihmal edersin Vasyacığım?

— Ah Arkaşa! Peki nasıl oturacaktım başına? Mümkün müydü? Daha işteyken bile zar zor yerimde duruyordum, yüreğim sıkışıyordu... Neyse şimdi bütün gece oturacağım, gece gündüz oturup, hatta öbür gün de çalışıp bitireceğim işi!

— Çok var mı?

— Rahatsız etme, Tanrı aşkına rahatsız etme, sus şimdi.

Arkadiy İvanoviç ayaklarının ucuna basarak yatağa gidip oturdu, sonra birden kalkmak istedi, ama bir kez daha oturmak zorunda kaldı; içini kaplayan huzursuzluktan oturamasa da, Vasya'yı rahatsız edebileceği aklına gelmişti. Görünüşe bakılırsa evlilik haberi onu altüst etmiş ve ilk

heyecanı henüz dinmemişti. Şumkov'a baktı, beriki de ona bakıyordu; Şumkov gülümsedi, parmağını tehditkâr biçimde salladı, sonra korkutmak ister gibi kaşlarını çattı ve (bu hareket bütün gücünün kaynağı, başarısının sırrıymış gibi) önündeki kâğıtlara gömüldü.

Anlaşılan o da heyecandan yerinde duramıyordu; kalemini değiştirip duruyor, sandalyede bir aşağı bir yukarı kayıyor, sağı solu kurcalıyor, derken yine yazmaya koyuluyorsa da eli titriyor, hareket etmeyi reddediyordu.

— Arkaşa onlara senden de söz ettim, –dedi aniden yüksek sesle, yeni anımsamış gibi.

— Öyle mi? –diye bağırdı Arkadiy.– Ben de sana onu soracaktım, neyse!

— Neyse! Ah, sonra her şeyi anlatırım! Al işte, Tanrım kabahat bende, tümüyle unutmuşum, dört sayfa yazana dek tek laf etmeyecektim, ama işte seni ve onları anımsadım. Bak kardeşim yazamıyorum işte: Hep siz aklıma geliyorsunuz...

Vasya gülümsedi. Bir sessizlik oldu.

— Of! Ne berbat bir kalem! –diye söylendi Şumkov, öfkeyle kalemi masaya attı. Başka birini aldı.

— Vasya! Baksana tek bir şey soracağım...

— Tamam! Çabuk, ama bu son olsun.

— Daha çok var mı?

— Ah kardeşim!.. –Vasya, sanki yeryüzünde bu sorudan daha korkunç ve daha öldürücü bir şey yokmuşçasına irkilmişti.– Var, hem de çok var!

— Baksana, aklıma bir fikir geldi...

— Neymiş?

— Neyse yok bir şey, sen yazmana bak...

— Ne var? Neymiş o?

— Saat yedi oldu Vasyacığım!

Bu sözden sonra Nefedeviç gülümsedi ve Vasya'ya kurnazca göz kırptı, ama Vasya'nın bunun neye işaret ettiğini kestiremediğinden biraz çekindi.

— Ne oldu? –dedi Vasya, yazmayı tümden bırakmış, gözlerini onunkilere dikmiş, hatta meraktan yüzünün rengi atmıştı.

— Bak ne diyeceğim?

— Tanrı aşkına, ne var?

— Biliyor musun, aşırı heyecanlısın, fazla çalışamayacaksın... Dur, dur, dur, anladım artık. Dinle şimdi, –diye konuya girdi Nefedeviç neşeyle yataktan sıçrayarak, Vasya'nın vereceği yanıtı ağzına tıkamış, her türlü itirazı var gücüyle engellemişti.– Her şeyden önce sakinleşmek, ruhunu biraz hazırlamak gerek değil mi?

— Arkaşa! Arkaşa! –diye bağırdı Vasya sandalyeden hızla kalkarak.– Bütün gece oturur çalışırım, Tanrı şahidimdir, bütün gece!

— Peki, tabii! Sabaha kadar uyumazsın...

— Uyumam, kesinlikle uyumam...

— Yok, olmaz, olmaz, elbette uyuyacaksın, saat beşte uyu. Sekizde seni kaldırırım. Yarın bayram; oturur bütün gün yazar çizersin... Sonra akşam da... Hâlâ çok iş var mı?..

— İşte bunlar!

Vasya heyecan ve umutla titreyerek defterin sayfalarını gösteriyordu.

— İşte!..

— Bak kardeşim, pek fazla kalmamış...

— Sevgili dostum, aslında biraz daha var, –dedi Vasya, sabırsızlıkla Nefedeviç'e bakıyordu, sanki o akşamlık bırakıp bırakmaması için karar mercii oydu.

— Ne kadar?

— İki... sayfacık...

— O da bir şey mi! Dinle bak! Biz bunu bitiririz, Tanrı'nın izniyle bitiririz yahu!

— Arkaşa!

— Vasya! Dinle! Yeni yıl arifesindeyiz, herkes ailesinin yanına dönüyor, bir tek ikimiz yuvasızız, kimsesiziz!.. Ah Vasyacık!

Nefedeviç Vasya'ya sarıldı ve aslan pençesi gibi kollarıyla onu iyice sıktı...

— Arkadiy, anlaşıldı, tamam!

— Vasya, sana bir şey söylemek istiyorum. Ah benim hep eli ayağı dolaşan Vasyacığım! Dinle! Dinle!.. Ben...

Arkadiy bir an ağzı açık kalakaldı, çünkü sevinçten konuşamıyordu. Vasya onu omuzlarından tuttu, gözlerinin içine baktı, onun yerine konuşmak istiyormuşçasına dudaklarını kıpırdattı.

— Eh, –diyebildi sonunda.– Bugün beni onlarla tanıştır bakalım!

— Arkadiy! Haydi onlara çay içmeye gidelim! Bak ne diyeceğim? Hatta yeni yıla kadar oturmayız, erkenden çıkarız! –diye bağırdı Vasya içten bir heyecanla.

— Yani iki saat. Ne daha az, ne fazla!..

— Tamam, sonra ben işi bitirinceye kadar onu görmek yok!

— Vasyacığım!..

— Arkadiy!

Üç dakikada Arkadiy baştan aşağı giyinmişti. Vasya ise yalnızca biraz üstünü başını düzeltti, zaten işine öyle bir telaşla oturmuştu ki, pantolonunu bile çıkarmamıştı.

Apar topar dışarı çıktılar, ikisi de birbirinden neşeliydi. Yol Petersburg tarafından Kolomna'ya uzanıyordu. Arkadiy İvanoviç coşkulu, enerjik, ölçülü adımlarla yürüyor, sırf bu yürüyüşüyle bile, mutluluğu her an daha da artan Vasya'ya böyle bir talih kuşu konmasından ne denli sevinç duyduğunu ele veriyordu. Vasya ise sık adımlarla, neredeyse koşarak yürüyor, ama mağrur duruşunu zerre bozmuyordu. Tersine, Arkadiy İvanoviç daha önce onu hiç böyle başı dik görmemişti. Hatta o dakika ona olan saygısının biraz daha arttığı bile söylenebilir; Vasya'nın okuyucunun henüz bilmediği, o belirgin bedensel rahatsızlığı (Vasya'nın bedeni biraz çarpıktı) oldum olası Arkadiy'in gönlünde bir merhamet ve acıma duygusu uyandırmıştı, ama şimdi dostuna karşı beslediği ve

Vasya'nın da kuşkusuz her bakımdan hak ettiği o derin şefkat daha da pekişmişti. Hatta Arkadiy İvanoviç mutluluktan ağlayacak gibi oldu, ama kendini tutmayı başardı.

Vasya'nın Voznesenskiy'e yöneldiğini görünce:

— Nereye Vasya, nereye? Buradan yol daha kestirme! –diye bağırdı.

— Sus Arkaşa, sus...

— Ama gerçekten buradan daha yakın Vasya.

— Arkaşa bak ne diyeceğim! –diye söze girdi Vasya mutluluktan giderek kısılan bir sesle.– Lizanka'ya küçük bir armağan almak istiyorum...

— Nasıl bir şey?

— Dostum, şurada hemen köşede Madam Leroux'nun muhteşem bir dükkânı var!

— E iyi!

— Bone canım, bir bone; bugün çok hoş, zarif bir bone gördüm; sordum, Manon Lescaut tarzı dediler, ne tuhaf! Böyle kiraz rengi kurdeleleri var, eğer pahalı değilse... Arkaşa, pahalı olsa bile!..

— Bence sen bütün şairlerden yücesin Vasya! Haydi gidelim!.. Koşturmaya başladılar, iki dakika sonra dükkânın kapısından girmişlerdi. Kara gözleri, bukleli saçlarıyla bir Fransız kadın onları karşıladı; kadın müşterilerini görür görmez onlar kadar neşeli ve mutlu bir edaya büründü, hatta onlardan bile neşeli görünüyordu. Vasya heyecandan her an Madam Leroux'yu öpücüklere boğabilirdi...

— Arkaşa! –dedi kısık bir sesle; mağazanın devasa masası üzerindeki tahta desteklerde duran göz kamaştırıcı, gösterişli nesnelere göz gezdiriyordu.– Muhteşem! Şu nasıl? Ya şu? Mesela şunu görüyor musun, ne şeker! –diye fısıldadı Vasya en uçta, sevimli bir boneyi göstererek; ama almak istediğini söylediği bone bu değildi, çünkü uzaktaki, ta en uçta duran başka, gösterişli, adına yaraşır bir boneye gözlerini dikmişti. Boneye bakışını gören, sanki her an biri onu alıp

kaçacak, ya da bone Vasya'ya varmamak için kanatlanıp uçacak sanabilirdi.

— İşte, –dedi Arkadiy İvanoviç bir boneyi göstererek,– bence en iyisi bu.

Vasya, yüreğinden gelen sevecenliği elden bırakmadan, alaycı biçimde yanıtladı:

— Arkaşa işte bu bir ilerleme; artık gerçekten zevkine saygı duymaya başlıyorum; gösterdiğin bone büyüleyici, ama gel bir de şuna bak!

— Nereye dostum, daha iyisi mi var?

— Şuna bir baksana!

— Bu mu? –dedi Arkadiy kuşkuyla. Ama Vasya kendini daha fazla tutamayıp bir hamleyle boneyi tezgâhtan aldı, bone uzun bekleyişten sonra böyle iyi bir müşteriye varacağı için sevinmiş gibi aniden havalanıp kurdelelerini, püsküllerini ve işlemelerini savurarak uçup gelmişti; o anda Arkadiy İvanoviç'in güçlü göğsünden beklenmedik bir coşku narası yükseldi. Bütün o tartışma götürmez saygınlığını, tercih ve zevklerinde her zamanki üstünlüğünü bozmadan olanları izleyen ve sırf müsamahasından ağzını açmayan Madam Leroux bile Vasya'yı onaylayan bir gülümsemeyle ödüllendiriyordu; böylelikle her şeyi bakışıyla, bir jestle ve o gülüşle, bir defada söyleyip bitirmiş oldu: Evet! Doğru bildiniz ve sizi bekleyen mutluluğu hak ettiniz.

— Nasıl da bir köşede bana cilve yapıyordu! –diye bağırdı Vasya sevimli boneye olan bütün sevgisini dışa vurarak.– Bilerek oraya saklanmıştı hınzır, canım benim!

Ve Vasya boneye bir öpücük kondurdu; yani aslında boneye değil de onu çevreleyen havaya, çünkü elindeki mücevhere dokunmaya bile korkuyordu.

— İşte hakiki bir kıymet ve erdem kendini böyle saklar, –diye ekledi Arkadiy heyecanla, ortama mizah katmak için cümleyi sabah okuduğu bir hiciv dergisinden seçmişti.– Ee Vasya, ne diyorsun?

— Yaşa Arkaşa! Bugün pek şakacısın, kadınların aralarında dedikleri gibi fureur* yapacaksın, şimdiden söylüyorum sana. Madam Leroux, Madam Leroux!..

— Ne arzu etmiştiniz?

— Sevgili Madam Leroux!..

Madam Leroux bir an Arkadiy İvanoviç'e baktı ve hoşgörüyle tebessüm etti.

— Şu an size nasıl hayranlık duyuyorum bilemezsiniz... İzin verin sizi öpeyim... –Vasya dükkân sahibini öptü.

Kuşkusuz, böyle bir laubaliliğe kendini kaptırmamak için olanca ağırbaşlılığı seferber etmek gerekirdi. Ama sizi temin ederim ki, Vasya'nın heyecanı karşısında Madam Leroux'nun gösterdiği gibi doğal, yapmacıksız bir ölçülülük ve lütufkârlığa sahip olmak da elzemdi. Madam Leroux onu hoş görüyordu, üstelik öyle bir durumda ne denli aklı başında, nasıl da zarifti! Hem Vasya'ya nasıl kızılabilirdi ki?

— Madam Leroux, bu ne kadar?

Satıcı toparlanarak yeniden gülümsedi:

— Beş gümüş ruble, –diye yanıtladı.

Arkadiy İvanoviç de kendi tercihini işaret ederek,

— Peki şu Madam Leroux? –dedi.

— O sekiz gümüş ruble.

— Bir dakika! Bir dakika! Siz ne dersiniz Madam Leroux, peki hangisi daha iyi, daha zarif, daha sevimli, hangisi size daha çok yakışır?

— Bu daha gösterişli, ama sizinki, c'est plus coquet.**

— Tamam öyleyse bunu alıyoruz!

Madam Leroux ince mi ince bir kâğıt alıp boneyi sardı; bonenin sarıldığı kâğıt, düz halinden hafif görünüyordu şimdi. Vasya bütün süreci neredeyse soluksuz, pürdikkat izledi, Madam Leroux'ya bir reveransla son derece nazik bir şeyler daha söyleyerek dükkândan çıktı.

---

* Esip kavurma. (Fr.)

** Daha işveli. (Fr.)

— Ben tam bir sefa adamıyım Arkaşa! Sefa sürmek için doğmuşum! –diye bağırdı; belli belirsiz, ufak, gergin kahkahalar atıyor, bir yandan da gelip geçenlerden kendini sakınıyordu, öyle ya elindeki paha biçilmez boneye pekâlâ çarpabilirlerdi!

Bir dakika sonra,

— Dinle Arkadiy, dinle bak! –diye yeniden başladı; sesinde bir zafer havası, coşku dolu bir tını vardı.– Arkadiy öyle mutluyum, öyle mutluyum ki!..

— Vasenka! Ben de çok mutluyum, canım dostum!

— Yok Arkaşa, yok, bana olan sevginin sınırı yok biliyorum, ama şu anda hissettiklerimin yüzde birini bile anlayamazsın. Yüreğim dolup taşıyor Arkaşa! Ben bu mutluluğu hak etmiyorum! Farkındayım, bunu hissediyorum. Peki neden ben? –boğuk hıçkırıklarla dolu bir sesle konuşuyordu.– Ne yaptım da bu mutluluk bana nasip oldu? Söyle bana! Etrafına bir baksana, onca insan, onca gözyaşı, onca acı, bir soluk bile alamadan koşuşturmayla geçip giden onca yaşam! Oysa ben! Böyle bir kadının aşkına layık olmuşum... Şimdi sen de onu kendi gözlerinle görürsün, o soylu yüreği kendin değerlendirirsin. Aşağı, hakir görülen bir tabakanın çocuğuydum, oysa şimdi iyi dereceli bir memurum, kendi hayatımı kazanıyorum, maaşım var. Bedenim çarpık doğmuşum, biraz eğri büğrüyüm. Ama bak bu kadın beni bu halimle sevdi. Bugün Yuliyan Mastakoviç de bana karşı son derece saygılı, öyle dikkatli, öyle nazikti ki, üstelik benimle pek nadiren konuşur, yanıma yaklaştı, "Ee Vasya (Tanrı şahidim, bana Vasya dedi), tatilde âlem yapacak mısın bakalım?" dedi (bir yandan da gülümsüyordu). "Aslında yapacak işlerim var ekselansları," dedim, ama sonra cesaretimi toplayıp, "Yine de belki eğlenirim ekselans," dedim, yemin ederim tam olarak böyle dedim. O da bana o parayı verdi, bir iki laf daha etti. Kardeşim yemin ederim ağlamaya başladım, gözlerimden yaşlar boşaldı, o da bana kalırsa biraz

hislendi, omzuma vurdu, "Böyle ol Vasya, şu an nasıl hissediyorsan her zaman böyle hisset..." dedi.

Vasya'nın sesi bir an kesildi. Arkadiy İvanoviç de başını öteye çevirdi ve eliyle gözündeki yaşları sildi.

— Dahası da var, dahası da... –diye devam etti Vasya.– Bunu sana daha önce hiç söylemedim Arkadiy... Arkadiy! Dostluğunla beni öyle mutlu ediyorsun ki, sen olmasan şu dünyada yaşayamazdım, – hayır, hayır, tek kelime etme Arkaşa! Ver elini sıkayım, ver sana te-şek-kür e-de-yim!.. –Vasya yine sözlerini bitirememişti.

Arkadiy İvanoviç oracıkta Vasya'nın boynuna sarılmak istedi, ama tam o sırada caddeden karşıya geçiyorlardı ve "Hey çekilin!" bağırışı neredeyse kulaklarının içinde yankılanınca ikisi de korkup telaşla koşarak kendilerini kaldırıma attılar. Arkadiy İvanoviç'in epey keyfi yerindeydi. Vasya'daki bu duygusal taşkınlığı o anın koşullarına verdi. Ama biraz canı sıkılmıştı. O ana kadar Vasya için pek bir şey yapmamış olduğu duygusuna kapılmıştı! Bu kadar az özveri karşılığında Vasya kendisine minnettarlığını sunmaya başlayınca kendisinden utanmaya bile başlamıştı. Ama önlerinde daha koskoca bir ömür vardı; Arkadiy İvanoviç'in içi rahatladı tekrar...

Artemyevler artık onların geleceğinden iyice umudu kesmişlerdi! Bunun kanıtı da çaya oturmuş olmalarıydı! Ama bazen yaşlı insanlar uzak görüşlülükte gençleri yaya bırakabiliyorlar, hem de ne gençleri! Lizanka da kasvete boğulmuş, gelmeyeceklerine kendini inandırmaktaydı: "Gelmeyecek anneciğim, yüreğim öyle söylüyor, olmayacak." Annesi ise kendi yüreğinin tam tersini söylediğini, mutlaka geleceğini, kaçmayacağını, hem de koşarak geleceğini, üstelik yeni yıl tatili yüzünden bir vazifesi de olmadığını yineleyip duruyordu! Lizanka kapıyı açarken bile umutlu değildi, ama gelenleri görünce gözlerine inanamadı, soluğu kesilmişti, yüreciği henüz yakalanmış bir serçeninki gibi hızlı hızlı çarpıyordu, yanakları al al olmuş, yüzü kızarmıştı; zaten hayret verici

ölçüde benzediği vişne tanesine dönüşüyordu giderek. Tanrım, ne sürprizdi ama! Dudaklarının arasından nasıl mutlu bir "Ah!" kaçıvermişti! Vasya'nın boynuna sarılarak "Seni hilekâr! Canım benim!" diye haykırıyordu... Ama kızcağızın şaşkınlığı yanında, utancını da bir düşünün: Vasya'nın hemen arkasında, onun ardına gizlenmek istermiş gibi belli belirsiz görünen Arkadiy İvanoviç duruyordu. İtiraf etmek gerekir ki, Arkadiy İvanoviç kadınlarla ilişkilerinde biraz beceriksizdi, hatta epey beceriksizdi, öyle ki bir keresinde... neyse bu sonraya kalsın. Ama bir de kendinizi Arkadiy'in yerine koyun: Ortada gülünç hiçbir şey yoktu; ayağında kauçuk kunduraları, paltosu, çıkarıp çıkarmama arasında bocalarken kulaklarına inmiş şapkası, karmakarışık bağlanmış sarı, söküklerle dolu, daha da kötüsü arkadan düğümlenmiş örgü atkısıyla girişte öylece kalakalmıştı. Bütün bu dolaşıklığı çözmek, bir an önce üzerinden çıkarmak, daha derli toplu görünmek gerekiyordu, ne de olsa daha derli toplu görünmeyi istemeyecek bir kişi bile yoktur. Ama işte o sinir bozucu, katlanılmaz Vasya, elbette pek sevimli, pek iyi yürekli olmasına rağmen önünde sonunda katlanılmaz, insafsız Vasya yok mu! "İşte Lizacığım!" diye bağırdı, "İşte benim Arkadiy'i sana getirdim! Nasıl? İşte en iyi dostum, sarıl ona, haydi öp onu. Şimdiden öp, sonra kendin daha iyi tanıdığında öpücüklere boğacaksın..." Ne denir? Soruyorum size, Arkadiy İvanoviç ne yapsın? Daha atkısını bile tam çözememişti! Doğrusu Vasya'nın aşırı heyecanı bazen beni bile mahcup etmiştir; kuşkusuz bu heyecan yüreğinin ne denli temiz olduğuna işaretti, ama... münasebetsizdi, hoş değildi işte!

Sonunda ikisi de içeri girebildi. Yaşlı kadın Arkadiy İvanoviç'le tanışmaktan tarifi imkânsız bir mutluluk duymuştu; onun hakkında o kadar çok şey duymuştu ki... Ama ihtiyar sözünü tamamlayamadı. Mutlulukla dolu bir "Ah!" sesi bütün odada çınlayarak onu cümlesinin ortasında durdurdu. Tanrım! Lizanka, önünde beklenmedik biçimde paketinden

çıkan boneye bakakalmış, ellerini olanca saflığıyla birbirine kavuşturmuş, öylece gülümsüyor, gülümsüyordu... Tanrım, neden Madam Leroux'da daha sevimli bir şapka yoktu!

Hey Tanrım, iyi de başka nereden daha iyi bir bone bulunur ki? Mümkün değil! Daha iyisi nerede bulunur? Ciddi söylüyorum! Sevdiklerimin böyle minnetsiz olması nihayetinde bana da biraz huzursuzluk, hatta acı verir. İşte kendiniz bakın baylar, bir bakın, şu sevimli boneden daha iyi bir şey olabilir mi? Bir göz atın şöyle... Ama hayır, hayır, boşuna feryat ediyorum; onlar da benimle aynı fikirdeymiş zaten; bir anlığına kafaları karıştı, gözleri kamaştı, duyguları şaştı; onları affetmeye de hazırım... Yine de bir bakmanız gerek... bağışlayın baylar, şu boneye takılıp kaldım: Tüllü, hafif, dantelle kaplı, genişçe kiraz rengi bir şerit, tüller ile danteller arasından geçiyor, arkasında geniş, uzunca iki şerit başın arkasında boyna inecek biçimde aşağı sarkıyor... Yalnızca şapkanın biraz geriye, enseye doğru yatırılması gerek; haydi bir bakın; ama sonra size sorarım!.. E ama bakmıyorsunuz, görüyorum işte!.. Umurunuzda değil anlaşılan! Başka yöne bakıyordunuz... Neredeyse inci kadar büyük iki damla gözyaşının, birden kömür karası gözlerin ucunda belirişini, uzun kirpiklerin üzerinde bir an titreyişini ve sonra aşağı süzülüp tüle, Madam Leroux'nun sanat eserinin üzerine düşmesini izliyordunuz... Hah yine canım sıkıldı: Herhalde bu bonenin karşılığı iki damla gözyaşı değildir!.. Olamaz! Bence böyle bir hediye soğukkanlılıkla verilmeli. Gerçek değeri ancak o zaman anlaşılır! Boneden yana olduğumu itiraf ediyorum baylar!

Oturdular... Vasya Lizanka'yla, yaşlı kadın da Arkadiy İvanoviç'le; sohbet etmeye başladılar, Arkadiy İvanoviç'in hali tavrı yerli yerindeydi. Hakkını memnuniyetle teslim ederim. Ondan böyle bir şey ummayı insan aklına bile getirmez doğrusu. Vasya hakkında bir iki sözden sonra sohbeti ustalıkla müdürü Yuliyan Mastakoviç'e getirdi. Öyle zekice, öyle akıllı konuşuyordu ki, sohbet gerçekten bir saat boyunca ke-

silmedi. Arkadiy İvanoviç, Yuliyan Mastakoviç'in Vasya'yı da doğrudan ya da dolaylı ilgilendiren bazı özelliklerine nasıl zekice, nasıl nezaketle değiniyordu, görmeye değerdi doğrusu. Nitekim yaşlı kadın da etkilendi, samimiyetle etkilendi: Bunu kendisi belli etti, Vasya'yı bir kenara çekip dostunun gördüğü en harika, en sevimli delikanlı, ama daha da önemlisi son derece ciddi, ağırbaşlı bir delikanlı olduğunu söyledi; Vasya keyiften az daha bir kahkaha patlatacaktı. Şu ağırbaşlı Arkaşa'nın daha kırk beş dakika önce yatağında onu nasıl evirip çevirdiğini anımsamıştı! Derken yaşlı kadın Vasya'ya göz kırpıp, sessiz ve dikkatlice kendisiyle yan odaya gelmesini istedi. Burada Liza'ya biraz haksızlık ettiğini söylemek gerek: Elbette çok iyi yürekliydi ama kızına ihanet etmiş, Lizanka'nın Vasya için hazırladığı yeni yıl armağanını göstermek istemişti. Boncuklar, altın kaplama ve olağanüstü bir küçük resimle süslenmiş bir kâğıtlıktı bu: Resimde bir yanda neredeyse gerçek gibi görünen bir geyik var gücüyle koşarken betimlenmişti, ne kadar doğal ne kadar güzeldi! Öte yanda ise ünlü bir generalin portresi bulunuyordu ve bu da kusursuz, aslına tıpatıp benzer biçimde resmedilmişti. Vasya'nın sevincinden söz etmiyorum bile. Bu sırada salonda da vakit kaybedilmiyordu. Lizanka önce Arkadiy İvanoviç'in yanına oturdu. Elini avucunun içine aldı ve ona bir nedenle teşekkür etmeye başladı; Arkadiy İvanoviç sonunda meselenin, bir tanesi Vasya olduğunu tahmin etti. Lizanka gerçekten çok duygulanmıştı. Müstakbel kocasının en samimi dostunun Arkadiy İvanoviç olduğunu, onun Vasya'yı nasıl sevip gözettiğini, her adımında kollayıcı öğütlerle ona nasıl yol gösterdiğini işitmişti; gerçekten de Lizanka ona ne kadar teşekkür etse azdı ve sevincine hâkim olamıyordu; nihayet, Arkadiy İvanoviç'in kendisini de hiç değilse Vasya'nın yarısı kadar sevmesini umuyordu. Ardından Vasya'nın sağlığını nasıl koruyacağına ilişkin birbiri ardına sorular sıralamaya başladı; onun tezcanlı kişiliğinden, insanları, gerçek yaşamı

bilmemesinden kaynaklanabilecek bazı tehlikelerden söz ediyordu. Vasya'yı gözetme işini bir ibadet gibi yerine getirip onu koruyacağını, onun ömrünü şenlendireceğini söyledi ve nihayet Arkadiy İvanoviç'in onları bırakmak ne kelime, onlarla birlikte yaşamasını dilediğini ekledi.

— Birlikte tek vücut gibi yaşar gideriz! –diye bağırdı kız, sesinde naif bir sevinç tınısı vardı.

Kalkma vakti gelmişti. Elbette ev sahibeleri kalmalarını istiyorlardı, ama Vasya kararlı bir sesle bunun mümkün olmadığını ilan etti. Arkadiy İvanoviç de aynı görüşteydi. Elbette nedenini sordular ve Yuliyan Mastakoviç tarafından Vasya'ya emanet edilmiş bir iş olduğunu öğrendiler; bu acil, zorunlu, ertesi sabaha yetişmesi gereken iş henüz bitmemiş olması bir yana, bütünüyle bir kenara bırakılmıştı. Anne bunu duyunca ahlayıp ohlamaya başladı, Lizanka ise basbayağı ürküp telaşlandı ve Vasya'yı neredeyse evden kovdu. Yine de veda öpücüğü ihmal edilmemişti; kısa, alelacele, ama ateşli ve coşku doluydu. Sonunda ayrıldılar ve iki arkadaş evlerinin yolunu tuttu.

İkisi de sokağa adımlarını atar atmaz, hiç vakit kaybetmeden birbirlerine izlenimlerini anlatmaya başladılar. Anlatmamaları da mümkün değildi: Arkadiy İvanoviç âşık olmuştu, Lizanka'ya sırılsıklam âşıktı! Bunu kendisi de sevinçten uçan Vasya'ya değilse kime söyleyecekti? Öyle de yaptı. Hiç çekinmeden bir solukta içini Vasya'ya döktü. Vasya yürekten bir kahkaha patlattı, tarif edilmez bir mutluluk duyuyordu; hatta bunun hiç de sorun olmadığını, artık daha sıkı arkadaş olabileceklerini düşünüyordu. "Duygularımı tahmin ettin Vasya," dedi Arkadiy İvanoviç, "Evet! Ben de onu senin kadar seviyorum; hem senin hem benim meleğim olacak o, sizin mutluluğunuz bana da sirayet edecek, beni de sarıp sarmalayacak. O benim de ev sahibem olacak Vasya; onun kollarında mutlu olacağım; hem sana hem bana ev hanımlığı edecek! Hem senin dostun hem onun dostu olayım;

artık benim gözümde ayrılmazsınız; tek farkla, bundan sonra yaşamımda senin gibi bir değil, iki varlık olacak..." Arkadiy duygularının taşkınlığından konuşamaz oldu; Vasya ise onun sözleriyle iliklerine kadar titremişti. Aslına bakılırsa, Arkadiy'den böyle sözler işiteceğini hiç düşünmemişti. Arkadiy İvanoviç genelde konuşamaz, düş kurmayı da oldum olası sevmezdi; şimdiyse kendini en neşeli, en taze, en toz pembe düşlere kaptırmıştı! "İkinizi de kanatlarımın altına alacağım, ellerimle lokma lokma besleyeceğim," diye yeniden söze başladı. "Birincisi Vasya, bütün çocuklarını tek tek ben vaftiz ettireceğim, ikincisi, geleceği de şimdiden düşünmek gerek. Mobilya almalı, bir daire tutmalı; onun, senin ve benim ayrı ayrı ufak odalarımız olmalı. Biliyor musun Vasya, hemen yarın kapılarda asılı ilanlara bakmaya gideceğim. Üç... hayır iki oda, fazlasına ihtiyacımız yok. Hatta düşünüyorum da Vasya, bugün biraz gevezelik etmişim, para da yeter; ne diyorsun! Onun gözlerine baktığım an kafamda hesapladım yeteceğini. Her şey onun için! Eh, çok çalışacağız tabii! Şimdi bak Vasya, biraz kendimizi zorlayıp daire için yirmi beş ruble ödeyebiliriz. Daire dostum, her şeyden önce gelir! Güzel odaları olmalı... evet, insanın mutluluğu, hülyaları için bu şart! İkincisi, ikimizin de hesabını Lizanka tutar: Bir kapik bile israf yok! Bundan böyle meyhane kapısından içeri adım atmam! Sen beni ne sanıyorsun? Hayatta olmaz! Primler, ikramiyeler de alırız, ne olsa durmaksızın çalışacağız! Toprağı süren öküzler gibi çalışacağız!.. Bir düşünsene," burada Arkadiy İvanoviç'in sesi heyecanla kısıldı, fısıldayarak devam etti, "birden her birimize otuz, bilemedin yirmi beş ruble!.. Her prim aldığımızda bir bone, bir şal, bir çift çorap falan! Lizanka bana hemen bir atkı örmeli; baksana benimki ne rezil: Sararmış, berbat, bugün de beni sefil gibi gösterdi! Vasya sen de pek hoşsun doğrusu: Beni onlarla tanıştırıyorsun, ama daha boynumdaki şu hamutu bile çıkarmamışım... Neyse artık bir önemi yok! Bak gümüş takımlar

alma işini de üstleniyorum! Eh size bir ufak armağan vermeliyim... gurur meselesi, kendime saygı meselem bu!.. Primlerim konusunda sorun çıkmaz: Ne yani Skorohovodov'a mı verecekler? Merak etme kimse o kelaynağın cebine para koymaz. Dostum, sana gümüş kaşıklar, şık bıçaklar alacağım – öyle gümüş bıçak değil ama olağanüstü bıçaklar, bir de yelek, yani yeleği kendime alacağım: Ne de olsa sağdıç olacağım! Yeter ki bugün dayan, dayan biraz, bugün, yarın tependeyim kardeşim, çalışman için bütün gece başında nöbet tutacağım: Bitir şu işi! Bitir dostum bir an önce! Yarın akşam ikimiz de mutluluğa ermiş olacağız. Tombala oynamaya gideriz!.. Bütün akşam oturur eğleniriz! Hay şeytan! Ne yazık ki sana yardım edemiyorum. Keşke hepsini üzerime alsam, keşke hepsini senin yerine ben yazabilsem... Neden el yazılarımız aynı değil ki sanki?"

— Evet ya! –diye yanıtladı Vasya,– Acele etmek gerek. Herhalde saat on biri bulmuştur; eli çabuk tutmalı... İş başına!

O ana dek ya ara sıra gülümseyen, ya da çeşitli hayret ve ilgi ifadeleriyle dostundaki duygu taşkınlığını zapt etmeye çalışan, kısacası eksiksiz bir içtenlik sergileyen Vasya bunu söyler söylemez birden çöktü ve susup sokakta koşar adım yürümeye başladı. Sanki alev alev yanan zihni, rahatsız edici bir fikirle buz kesmişti; yüreği sıkışır gibiydi.

Arkadiy İvanoviç huzursuzlanmaya başlamıştı; giderek sıklaşan sorularına Vasya'dan neredeyse hiç yanıt alamıyordu; Vasya bazen ilgisiz bir sözcükle bazen bir homurdanmayla başından savıyor, ama çoğunlukla hiç ilgilenmiyordu. "Neyin var Vasya?" diye bağırdı nihayet Vasya'nın ardından güçlükle yetişerek. "Neden bu kadar kaygılanıyorsun?.." Vasya biraz sinirli bir sesle, "Ah dostum, gevezeliğe vakit yok!" diye yanıtladı. Arkadiy sözünü kesti: "Yapma Vasya, gözlerimle gördüm, bundan çok daha kısa zamanda çok daha fazla sayfa yazmışlığın var... Bu senin için ne ki! Sen

gerçek bir yeteneksin! Olmadı, kalemini biraz hızlandırırsın; senden taşbaskı isteyen yok ya. Hızla yazarsın!.. Şimdi biraz sıkıntılı, gergin olman doğal, iş sana daha ağır görünüyor." Vasya yanıt vermedi, daha doğrusu burnundan bir homurtu çıkardı ve ikisi de kararlı, acele adımlarla eve vardılar.

Vasya hiç zaman yitirmeden kâğıtların başına oturdu. Arkadiy İvanoviç hiç ses çıkarmadan soyunup yatağa uzandı; gözlerini Vasya'dan ayırmıyordu... İçine bir kurt düşmüştü... Vasya'nın solmuş benzine, kıpkırmızı gözlerine, her hareketine yansıyan kaygılı haline bakarak kendi kendine, "Nesi var acaba?" diye soruyordu. "Elleri de titriyor... hay aksi, gerçekten titriyor! Acaba iki saat kadar uyumasını mı söylesem? Uyumak gerginliğini alır belki." Vasya bir sayfayı bitirerek başını kaldırdı, Arkadiy'e ifadesizce bakıyordu; sonra birden başını çevirdi ve önündeki kâğıda daldı.

— Baksana Vasya, –dedi Arkadiy İvanoviç,– biraz uyusan iyi olmaz mı? Baksana ateşten yanıyor gibisin...

Vasya Arkadiy'e gergin, hatta kötücül bir bakış attı ve yanıt vermedi.

— Vasya ne yapıyorsun kendine böyle?..

Vasya'nın aklına birden bir fikir geldi.

— Çay fena olmaz değil mi Arkaşa? –dedi.

— Çay mı? Neden?

— Güç verir. Uyumak istemiyorum, hatta uyumayacağım! Hepsini yazıp bitireceğim. Şimdi bir çay olsa iyi gelirdi, şu sıkıntımı alır götürürdü.

— Harika dostum, çok iyi olur! Gerçekten de öyle; ben de sana bunu teklif edecektim. Hayret, benim aklıma nasıl gelmedi? Peki biliyor musun yapmayı? Mavra şimdi kalkmaz, hayatta uyanmaz...

— Doğru...

— Aman boşver! –diye bağırdı Arkadiy İvanoviç yalınayak yataktan fırlarken.– Semaveri ısıtayım. Muhallebi çocuğu değiliz ya!

Arkadiy İvanoviç mutfağa koştu ve semaveri kurcalamaya başladı; Vasya yazısına dalmıştı. Arkadiy İvanoviç giyindi, bir koşu fırına gitti; bütün bunlar Vasya'nın gece boyunca ayakta kalabilmesi içindi. On beş dakika sonra semaver masa üzerinde yerini almıştı. Çayı yudumlamaya başladılar, ama sohbet ilerlemiyordu. Vasya dalgındı.

— Öyle işte, –dedi sonunda bir şeyler düşünüp bir sonuca varmış gibi,– yarın gidip milletin yeni yılını kutlamak gerek.

— Yok kardeş, hiç de mecbur değilsin.

— Hayır dostum mecburum, –dedi Vasya.

— Senin yerine bütün imzaları atarım!.. Sen nasıl yapacaksın! Yarın çalışman gerek. Bugün saat beşe kadar oturur, dediğim gibi sonra da uyursun. Yoksa yarın senden iş çıkar mı? Sekiz gibi seni kaldırırım...

— İyi de benim yerime imza atman uygun olur mu? – dedi Vasya, ikna olur gibiydi.

— Neden olmayacakmış? Herkes böyle yapıyor!..

— Aslına bakarsan, korkuyorum...

— Niye, neden?

— Yani diğerleri önemli değil de, Yuliyan Mastakoviç, biliyorsun Arkaşa, beni kollayan biri; imzada bir tuhaflık fark ederse...

— Fark ederseymiş! Nasıl bir insansın sen Vasyacık? Nereden fark edecek? Hem biliyorsun, imzanı tıpatıp taklit edebiliyorum, bütün o kıvrımların aynısını yapıyorum. Tanrı aşkına! Boşversene, kim, nasıl fark edecek?..

Vasya yanıtlamadı ve bardağındaki çayı hızla bitirdi... Ardından kuşkuyla başını salladı.

— Vasya, dostum! Ah, şunu bir halledebilsek! Vasya, neyin var senin? Beni korkutmaya başlıyorsun! Bak bu gece başımı yastığa koymayacağım, hayatta uyumam. Göster bakayım daha çok işin var mı?

Vasya öyle bir bakış attı ki, Arkadiy İvanoviç'in yüreği yerinden fırladı, kekelemeye başladı.

— Vasya! Ne oldu sana? Neyin var? Neden öyle bakıyorsun?

— Arkadiy, yarın kesinlikle Yuliyan Mastakoviç'in yeni yılını kutlamaya gideceğim.

— Tamam, nasıl istersen canım! –dedi Arkadiy Vasya'ya usanmış gözlerle bakarak.– Haydi Vasya, haydi davran kalemine; sana kötü bir şey önermiyorum yemin ederim! Yuliyan Mastakoviç kaç kere söylemedi mi sana yazının özellikle okunur olmasından hoşlandığını! Bir tek Skoroplyohin şablon gibi hem okunur hem güzel yazı ister ki, cebine atsın da çocukları alıştırma yapsınlar diye evine götürsün: Ahmak, parasına kıyıp da bir şablon alamaz! Ama Yuliyan Mastakoviç'in tek söylediği, tek istediği odur: Okunur olsun, okunur olsun, okunur olsun!.. Şu haline bak! Vasya artık seninle nasıl konuşacağımı bilemiyorum... Hatta korkmaya başladım... Şu kasvetli halinle beni öldürüyorsun.

— Yok bir şey, yok bir şey, –dedi Vasya ve birden bitkinlikle sandalyeye çöktü; Arkadiy telaşlanmıştı.

— Su ister misin? Vasya! Vasya!

— Tamam, iyiyim, –dedi Vasya Arkadiy'in elini sımsıkı tutarak.– Bir şeyim yok; yalnızca biraz canım sıkıldı Arkadiy. Ama nedenini bilemiyorum. En iyisi başka bir konudan bahsedelim; hatırlatma bunu...

— Sakin ol, Tanrı aşkına sakin ol Vasya. Bitireceksin, merak etme! Hem bitirmesen ne olur? Sanki suç!

— Arkadiy, –diye söze girdi Vasya, gözlerini dostuna öyle dikmişti ki, Arkadiy iyiden iyiye korktu; Vasya'yı hiç böyle ürkütücü bir gerginlik içinde görmemişti.– Keşke eskisi gibi yalnız olsaydım... Yok! Öyle demek istemedim. Yalnızca seninle bir arkadaşım olarak konuşmak, sana güven vermek istiyorum... Hem neden kaygılanıyorsun? Bak Arkadiy, şu yaşamda bazılarının kısmeti açıktır, ama diğerleri benim gibi küçük işleri yapar. Senden gönül borcunu ödemeni bekleseler, bir minnettarlığını göstermeni umsalar yapmaz mısın?..

— Vasya, seni hiç anlamıyorum gerçekten!

— Ben hiç hayırsız biri olmadım, –diye devam eden Vasya, kendi kendine düşünüyormuş gibi kısık sesle konuşmaya başladı:– İçim dışım bir olmasaydı, öyle denebilirdi... Ama Arkadiy, her nasılsa sonuçta hayırsızmışım gibi görünüyorum ve bu da beni öldürüyor.

— Ne diyorsun, ne diyorsun sen Vasya! Gönül borcu dediğin yazıyı gecikmeden temize çekmekle mi ödenir? Ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu? Minnettarlık böyle mi gösterilir?

Vasya birden sustu; bu beklenmedik çıkış bütün kuşkularını alıp götürmüş gibi, dosdoğru Arkadiy'e bakıyordu. Hatta bir ara gülümsediyse de, hemen önceki kaygılı ifadesini yeniden takındı. Bu gülümsemeyi bütün korkularının bitişine, yeniden beliren ciddiyeti ise dostunun daha iyi bir karar aldığına yoran Arkadiy ise son derece memnun olmuştu.

— Eh, Arkaşa kardeşim, uyanacak olursan bana da bir bakıver; –dedi Vasya,– uyumamam gerek yoksa kötü olur, şimdi çalışmaya oturayım... Arkaşa?

— Ne var?

— Yok, yalnızca, yok bir şey... isterdim ki... –Vasya birden susup yerine oturdu.

Arkadiy uzanmıştı. Ne birinin ne diğerinin ağzından Kolomnalılar hakkında bir söz çıktı. Belki de biraz suçluluk duyuyorlar, hatta laf aramızda, hovardalık ettiklerini düşünüyorlardı. Kısa süre sonra Arkadiy, kafasında Vasya için kaygılı düşüncelerle uykuya daldı. Sabah tam saat sekizde kalktı ve buna kendisi de şaşırdı. Vasya sandalyede uyuyakalmıştı, kalem parmakları arasında duruyordu, benzi atmış, tükenmiş görünüyordu; mum eriyip sönmüştü. Mavra mutfakta semaverle meşguldü.

— Vasya, Vasya! –diye bağırdı Arkadiy heyecanla...– Ne zaman uyudun?

Vasya gözlerini açtı ve sandalyesinde sıçradı...

— Ah! Dalıp gitmişim!..

Masanın üzerindeki kâğıtlara şöyle bir baktı; neyse ki her şey yolundaydı, kâğıtların üzerine mürekkep de mum da damlamamıştı.

— Sanırım saat altı gibi uyuyakaldım –dedi Vasya.– Gece çok soğuktu! Bir çay içelim, sonra da...

— Ayıldın mı bari?

— Evet, evet, gayet iyiyim!..

— Yeni yılın kutlu olsun kardeşim Vasya.

— Teşekkürler dostum, teşekkürler; seninki de kutlu olsun.

Birbirlerine sarıldılar. Vasya'nın çenesi titriyordu, gözleri nemlenmişti. Arkadiy İvanoviç susuyordu: Onun da yüreğine dokunmuştu. Ardından oturup çaylarını içtiler...

— Arkadiy! Karar verdim, Yuliyan Mastakoviç'e kendim gideceğim...

— Ama neden, fark etmeyecek ki...

— Hayır dostum, vicdanım rahat değil.

— İyi ama burada onun için oturuyorsun, onun için kendini yiyip bitiriyorsun... artık yeter! Biliyor musun, ben de oraya gideceğim...

— Nereye? –diye sordu Vasya.

— Artemyevler'e, ikimiz adına onların yeni yılını kutlayacağım.

— Canım dostum! Peki! Ben de burada kalırım; gayet iyi düşünmüşsün, ben burada kalıp çalışayım, tembellikle vakit yitirmeyeyim. Biraz bekle, hemen bir not yazayım.

— Yaz dostum yaz, vaktin var; daha yıkanacağım, tıraş olacağım, frakımı temizleyeceğim. Vasya dostum, mutlu ve mesut olacağız! Haydi sarıl bakalım bana Vasya!

— Ah, kardeşim benim!..

— Memur Şumkov burada mı oturuyor? –bir çocuk sesi merdivenlerde yankılandı...

— Burada yavrum, burada... –dedi Mavra konuğu içeri alırken.

Vasya sesini yükseltti:

— Ne oluyor orada? Kim o? –sandalyeden fırlayıp ileri atıldı.– Sen miydin Petyacığım?

— Merhaba, yeni yılınızı kutlamaktan şeref duyarım Vasiliy Petroviç, –dedi on yaşlarında, tatlı mı tatlı, siyah kıvırcık saçlı çocuk.– Ablam selamlarını iletti, annem de; bir de ablam onun adına sizi öpmemi istedi...

Vasya bu küçük ulağı yukarı kaldırdı ve çocuğun Lizanka'nınkilere şaşılacak kadar benzeyen dudaklarına ıslak, uzun ve ateşli bir öpücük kondurdu.

— Arkadiy, sen de öp! –diyerek Petya'yı ona uzattı; Petya ayağı yere değmeksizin kendini Arkadiy İvanoviç'in güçlü, sözcüğün tam anlamıyla sarmalayıcı kollarında buldu.

— Çay ister misin canım?

— Çok teşekkür ederim. Biz içtik gerçi! Bugün erken kalktık. Ayinimize gittik. Ablam iki saat boyunca saçlarımı taradı, süsledi, yıkadı, pantolonumu dikti, çünkü dün sokakta Saşka'yla oynarken pantolonumu yırtmıştım: Kartopu oynuyorduk...

— Bak, bak, ee sonra?

— Sonra giydirip size yolladı; sonra pudraladı, sonra öptü de öptü ve dedi ki: "Vasya'ya bir uğra da sor bakalım keyifleri, sıhhatleri yerinde mi, iyi uyumuşlar mı?" Sonracığıma... sonra ne sordu, hah! O iş bitmiş mi, hani dün... neydi, şuraya yazmıştı, –dedi çocuk ve cebine tıkıştırdığı kâğıdı çıkarıp okudu– hah evet! Hani dün sizi huzursuz eden iş.

— Bitecek tabii! Bitecek! Ona da böyle söyle, muhakkak bitecek, şeref sözü!

— Sahi bir de... Ah! Unutmuşum, ablam ufak bir armağan da yollamıştı!..

— Tanrım! Ah canım benim! Nerede, nerede? Burada mı? Bak dostum, bana ne yazmış. Ca-nım, tatlım! Dün onlardayken benim için hazırlanmış bir kâğıtlık görmüştüm; daha bitmemişti, buymuş. Bak ne diyor, "Size saçımdan bir

tutam yolluyorum, armağanın gerisi pek yakında." Bak dostum, bak!

Vasya heyecandan titreyerek yeryüzündeki en kalın, en siyah saçı Arkadiy İvanoviç'e gösteriyordu; ardından tutamı coşkuyla öptü ve göğüs cebine, yüreğinin yanına koydu.

Arkadiy İvanoviç sonunda:

— Vasya! Sana bu saçları koyasın diye bir madalyon alacağım! –dedi kararlı bir sesle.

— Akşama yemekte dana eti olacak, yarın da beyin; anneciğim de peksimet hazırlamak istiyor... Ama darı lapası yok, –dedi çocuk lafını nasıl bitireceğini düşünerek.

— Şuna da bak sen, ne akıllı bir oğlan! –diye bağırdı Arkadiy İvanoviç.– Vasya sen şu dünyadaki en mutlu fanisin!

Çocuk çayını bitirdi, Vasya'dan bir notla binlerce öpücük aldı ve geldiği gibi şen şakrak ayrıldı.

— Ya dostum, –dedi Arkadiy İvanoviç gayet memnun bir ifadeyle,– baksana her şey ne kadar güzel! Her şey olacağının en iyisine varıyor, hiç korkma, kederlenme! Hep ileri! Bitir şu işi Vasya, bitir! Saat ikide dönmüş olurum; önce onlara uğrayacağım, sonra Yuliyan Mastakoviç'e...

— Peki dostum, güle güle... Ah keşke!.. Aman neyse, git haydi; kararımı verdim dostum Yuliyan Mastakoviç'e gitmeyeceğim.

— Kal sağlıcakla!

— Dur bir dakika dostum, dur! Onlara de ki... neyse, yok bir şey; öp onu... Sonra da gel anlat kardeşim, her şeyi bir bir anlat...

— Elbette dostum elbette, lafı mı olur! Bu mutluluk seni allak bullak etti! Böyle aniden; sen artık dünkü sen değilsin. Daha dün yaşadığın heyecanlardan sonra oturup bir soluk alamadın. Elbette anlatacağım! Sen biraz dinlen, kafanı toparla Vasyacığım. Hoşça kal, hoşça kal!

Dostlar nihayet ayrılmıştı. Arkadiy İvanoviç bütün sabah dalgındı ve Vasya'yı düşünmekten başka iş yapamamıştı.

Onun kırılgan kişiliğini iyi biliyordu. "Evet bu mutluluk onu altüst etti, yanılmıyorum!" –diye söylendi kendi kendine, "Tanrım! Kasveti bana da bulaştı. Hiç yoktan trajedi çıkarma yeteneği olan biri! Nasıl da hemen eli ayağına dolaşıyor! Ah, onu kurtarmak gerek! Kurtarmak gerek!" Arkadiy evde yaşadıkları küçük, incir çekirdeğini doldurmayacak anlaşmazlıkları yüreğinde büyütüp felaketlere dönüştürdüğünü ise hiç fark etmiyordu. Yuliyan Mastakoviç'in kabul salonuna ancak saat on birde varabildi; salonda mürekkep damlaları ve karalamalarla dolu kâğıda imzalarını atmış seçkin kimselerden oluşan uzun sütuna kendi mütevazı imzasını eklemek üzereydi. Ama o da ne, imzasının hemen üstünde, bizzat Vasya Şumkov'un imzası göz kırpıyordu! Şaşkına dönmüştü, "Neyin peşinde bu?" diye düşündü. Kısa süre önce umutla dolup taşan Arkadiy İvanoviç birden çökmüştü. Gerçekten de bir felaket geliyordu; ama nerede, nasıl?

Dünyası kararmış halde Kolomna'ya vardı; önceleri dalgındı, ama Lizanka'yla bir iki lafladıktan sonra gözlerinde yaşlarla evden ayrıldı, çünkü Vasya için gerçekten kaygılanmıştı. Uçarcasına eve koşarken Neva'da aniden Şumkov'la burun buruna geldiler. O da koşuyordu.

— Nereye böyle? –diye bağırdı Arkadiy İvanoviç.

Vasya suçüstü yakalanmış gibi kalakalmıştı.

— Hiç dostum, öylesine... bir dolaşayım dedim.

— Dayanamayıp Kolomna'ya gidecektin değil mi? Ah Vasya, Vasya! Peki Yuliyan Mastakoviç'e neden gittin?

Vasya hemen yanıt veremedi, ama sonra elini sallayıp şöyle dedi:

— Arkadiy! Bana neler olduğunu bilmiyorum! Ben...

— Tamam Vasya, tamam! Ben biliyorum ne olduğunu. Sakin ol! Dünden beri kafan bulanık, sarsılmış durumdasın. Ama biraz düşün; kaldırılmayacak bir durum değil ya! Herkes seni seviyor, herkes etrafında dört dönüyor, işlerin yolunda, elindeki işi de bitireceksin, hiç kuşku yok bitireceksin,

ama kafanda bir şeyler kurduğunu biliyorum, bir şeylerden korkuyorsun...

— Hayır, yok bir şey, yok bir şey...

— Anımsa Vasya, anımsa, daha önce de olmuştu; anımsa, işe kabul edildiğinde mutluluk ve minnettarlıktan heyecanın iki katına çıkmıştı da bir haftada işi berbat etmiştin. Şimdi de aynısı oluyor...

— Evet, evet Arkadiy; ama şimdi durum farklı, şimdi öyle değil...

— Nasıl değil Arkadiy, insaf! Telaş edecek bir iş değil belki, ama sen kendini öldürüyorsun...

— Bir şey yok, bir şey yok, yalnızca ben. Neyse, haydi gidelim!

— E eve mi gidiyorsun, onlara gitmiyor musun?

— Hayır dostum, hangi yüzle karşılarına çıkarım?.. Fikrimi değiştirdim. Sensiz tek başıma kalamadım; şimdi yanımda olduğuna göre ben de oturup yazayım. Gidelim!

Yürümeye başladılar ve bir süre konuşmadılar. Vasya acele ediyordu.

— Onlarla neler konuştuğumu hiç sormuyorsun bana? –dedi Arkadiy İvanoviç.

— Ah, evet ya! Ee Arkadiyciğim, nasıl geçti?

— Vasya kendin gibi davranmıyorsun hiç!

— Yok, ben iyiyim, gerçekten. Anlat bana her şeyi Arkaşa! –dedi Vasya yalvaran bir sesle; sanki daha fazla açıklama yapmamak için konudan kaçmaya çalışıyordu. Arkadiy İvanoviç derin bir soluk aldı. Vasya'ya bakınca gerçekten aklını toparlayamıyordu.

Vasya, Kolomna öyküsünü dinlediğinde biraz canlandı. Hatta birkaç cümle sohbet bile etti. Öğle yemeği yediler. Yaşlı kadın, Arkadiy İvanoviç'in cebini peksimetle doldurmuş, onları yerken iki kafadarın keyifleri de yerine gelmişti. Vasya yemekten sonra uyuyacağına söz verdi; böylelikle bütün gece çalışabilecekti. Gerçekten de yatıp uyudu. Sabah birisi, geri çevrilmesi mümkün olmayan birisi Arkadiy İvanoviç'i

çaya davet emişti. İki dost vedalaştı. Arkadiy olabildiğince erken, mümkünse saat sekiz gibi döneceğini söyledi. Üç saatlik ayrılık ona üç yıl gibi gelmişti. Sonunda Vasya'sının yanına vardı. Odaya girdiğinde her yeri kapkaranlık buldu. Vasya evde değildi. Mavra'ya sordu. Mavra, Vasya'nın durmaksızın yazdığını, hiç uyumadığını, sonra odada dört dönüp yarım saate döneceğini söyleyerek hızla dışarı çıktığını anlattı; "Sonra şöyle dedi, yani, Arkadiy İvanoviç dönünce, yani ona de ki anacığım dedi," –Mavra sözlerini böyle bitiriyordu,– "Ona dolaşmaya çıktığımı söyle... üç, hayır dört defa bunu tembihledi."

"Artemyevler'e gitmiştir!" diye düşündü Arkadiy İvanoviç kafasını iki yana sallayarak.

Bir dakika sonra umutla yerinden fırladı. "Demek işini bitirdi," diye düşündü; "İşte bu kadar; demek bekleyemedi oraya gitti. Ama hayır! Bitirmiş olsa beni beklerdi... Bir bakayım, neler yapmış!"

Bir mum yaktı ve hemen Vasya'nın çalışma masasının başına geldi: Anlaşılan işin çoğu gitmiş azı kalmıştı. Arkadiy İvanoviç incelemesini derinleştirecekti ki, birden Vasya kapıdan girdi...

— Hah, sen mi geldin? –diye bağırdı Arkadiy korkudan irkilerek ama hemen sustu.

Vasya'ya bir şey sormaya korkuyordu. Öbürü bakışlarını kaçırdı ve o da susarak kâğıtları karıştırmaya başladı. Derken iki arkadaşın gözleri buluştu. Vasya öyle af dilercesine, yalvarırcasına, tükenmişçesine bakıyordu ki, Arkadiy onun gözlerini gördüğü gibi irkildi. Yüreği güp güp atıyordu, yerinden fırlayacak gibiydi...

— Vasya kardeşim benim neyin var? Ne oldu sana? –diye bağırdı ve Vasya'ya doğru atılıp sımsıkı sarıldı.– Anlat bana her şeyi; seni, dertlerini anlamıyorum; ne oldu sana çileli dostum? Neyin var? Bana her şeyi açıkça anlat. Yoksa şey olmasın...

Vasya Arkadiy'i var gücüyle sıktı; Arkadiy hiçbir şey söyleyemiyordu. Soluğu kesilmişti neredeyse.

— Yeter Vasya, yeter! Kes artık şunu, neyin var? Seni anlayamıyorum; dertlerini açsana bana. Ben senin can dostunum, anlamıyor musun bunu... Ah Tanrım, Tanrım! –diyerek odada bir oraya bir buraya koşturmaya, Vasya'ya bir an önce bir ilaç bulmak ister gibi eline geçen her şeye bakıp bir kenara fırlatmaya başlamıştı.– Yarın birlikte Yuliyan Mastakoviç'e gidiyoruz, sana bir gün daha vermesi için ona rica edeceğim, yalvaracağım. Ona her şeyi ben açıklayacağım, her şeyi, eğer canını sıkan buysa...

— Tanrı seni korusun! –diye bağırdı Vasya, yüzü kireç gibi bembeyaz kesilmişti. Yerinde zor duruyordu.

— Vasya, Vasya!..

Vasya kendine gelmişti. Dudakları titriyordu; bir şey söylemek istedi, ama sadece Arkadiy'in elini kırarcasına sıktı... Eli soğuktu. Arkadiy kaygılı, acılı bir ifadeyle karşısında kalakalmıştı. Vasya bakışlarını yavaşça ona çevirdi.

— Vasya! Tanrı aşkına Vasya! Yüreğimi paralıyorsun dostum, canım benim.

Gözlerinden ardı ardına yaşlar süzülmeye başlayan Vasya, kendini Arkadiy'in göğsüne attı.

— Sana yalan söyledim Arkadiy! –dedi.– Sana yalan söyledim; affet beni, affet! Dostluğuna ihanet ettim...

— Ne, ne oldu Vasya? Neden söz ediyorsun? –diye sordu Arkadiy; gerçekten ürkmüştü.

— İşte bundan!..

Vasya umutsuz bir tavırla kutudan masaya altı tane kalınca defter çıkardı; defterler daha önce yazdıklarına benziyordu.

— Bu nedir?

— İşte yarından sonraya yetiştirmem gerekenler. Daha çeyreğini bile yapmış değilim! Neden diye sorma, sakın sorma... öyle oldu işte! –diye devam etti Vasya; daha bu konu-

dan konuşmaya başlar başlamaz ıstıraplara boğuluyordu.– Arkadiy dostum! Bana neler oluyor, kendim de bilmiyorum! Sanki bir uykudan uyanıyorum. Üç haftadır elim ayağım tutmaz oldu. Ben... her şeyi... ben... Lizanka'ya gittim... Yüreğim sancıyordu, acı çekiyordum... diken üstündeydim... elime kalem de alamadım. Hatta bunu düşünecek halim bile yoktu. Ama şimdi, tam mutluluk bana gülümsemişken aklım başıma geliyor.

— Vasya! –diye başladı Arkadiy kararlı bir sesle.– Vasya! Seni bu dertten kurtaracağım. Her şeyi anlıyorum. Şaka değil bu iş. Seni kurtaracağım! Dinle, dinle beni; yarın Yuliyan Mastakoviç'e gidiyorum... Kafanı sallama, hayır, dinle! Ona her şeyi anlatacağım, olduğu gibi; bırak bunu yapayım... Ona açıklayayım... Her şeyi bir bir anlatacağım. Nasıl tükendiğini, kendini nasıl yiyip bitirdiğini.

— Şu an beni öldürmekte olduğunu biliyor musun? – dedi Vasya; korkudan kaskatı kesilmişti.

Arkadiy İvanoviç'in de benzi atmıştı, ama kendini toparladı ve hemen gülümsedi.

— Yalnızca bu mu? Bu kadar mı? –dedi.– İnsaf Vasya, insaf, hiç utanmıyor musun? Bak dinle! Anlaşılan benim yüzümden telaşlandın. Görüyorsun ya, seni anlıyorum işte: Neler hissettiğini biliyorum. Ne de olsa beş yıldır birlikte yaşıyoruz Tanrı'ya şükürler olsun! Sen iyi, dürüst, ama zayıf birisin, hem de inanılmayacak kadar zayıf. Lizaveta Mihaylovna da bunu fark etti zaten. Ayrıca hayalcisin, ama bu da iyi bir şey değil: Aklın kolayca çelinebiliyor dostum! Bak ben ne istediğini biliyorum! İstiyorsun ki, mesela Yuliyan Mastakoviç mutluluktan göklere çıksın, daha da iyisi evleneceğin için bir kutlama balosu falan düzenlesin... Dur, dur! Hemen de kaşlarını çatıyorsun. Bak işte daha ilk sözümle Yuliyan Mastakoviç adına güceniveriyorsun! Peki, onu bir kenara koyayım. Ben de en az senin kadar ona saygı duyuyorum! Ama sen de inkâr etme, bana hiç itiraz etme, elinden gel-

se evlendiğinde yeryüzünde tek bir mutsuz insan olmasını bile istemezdin... Bunu kabul et dostum, mesela benim, en iyi arkadaşının birdenbire yüz binlerce ruble bulmasını isterdin; şu gökkubbe altındaki bütün düşmanların durup dururken barışmasını, herkesin mutluluktan kendini sokaklara atıp buraya, bu daireye seni ziyarete gelmesini isterdin. Arkadaşım benim! Dostum! Dalga geçmiyorum, gerçekten durum böyle; epeydir çeşitli vesilelerle sende hemen hemen aynı davranışları gözlüyorum. Sen mutlusun diye herkesin, tam anlamıyla herkesin birdenbire mutluluğa boğulmasını istiyorsun. Tek başına mutlu olmak sana azap veriyor, zor geliyor! Bu mutluluğu son zerresine kadar hak etmiş olmak için, belki de vicdanını rahatlatmak için didinmeye başlıyor, kendini yiyip bitiriyorsun! Çabanı, becerini, işte ne bileyim, senin sözlerinle kadirşinaslığını göstermen gerektiğinde aniden başarısızlığa uğrayacaksın diye nasıl kendine eziyet etmeye hazır olduğunu görüyorum! Sana bağladığı umutlarını karşılayamadığın için Yuliyan Mastakoviç'in düş kırıklığına uğrayacağı, hatta sana öfkeleneceği düşüncesi sana korkunç bir azap veriyor. Sana iyilik yaptığını düşündüğün birinden kötü söz işittiğini aklına getirmek bile sana acı veriyor, hem de böyle bir anda! Yüreğinin mutlulukla dolup taştığı, coşkunu kime nasıl dökeceğini bilemediğin bir zamanda... Doğru değil mi bunlar? Söylesene?

Sözlerinin sonuna doğru sesi titremeye başlayan Arkadiy İvanoviç bir anlığına susup bir soluk aldı.

Vasya dostuna şefkatle bakıyordu. Dudaklarında bir gülümseme belirdi. Hatta umutlu bir beklenti yüzünü canlandırmıştı.

— Peki, bak dinle, –diye yeniden söze girdi Arkadiy, sesi bu kez daha umutluydu.– Yuliyan Mastakoviç'in sana karşı iyi niyeti değişmez. Öyle değil mi dostum? Bunda mutabıkız değil mi? Öyleyse ben de, –Arkadiy yerinden fırladı,– senin için kendimi feda edeceğim. Yarın Yuliyan Mastakoviç'e gi-

diyorum... Sakın itiraz edeyim deme! Vasya, küçük bir yanlışını suçmuş gibi büyütüyorsun. Oysa Yuliyan Mastakoviç yüce ruhlu, alçakgönüllü biri, senin kafanda kurduğun gibi değil! Vasya dostum, o bizi dinleyecek ve bu beladan da kurtaracaktır. İşte o kadar! Rahatladın mı biraz?

Vasya gözlerinde yaşlarla Arkadiy'in elini sıkıyordu.

— Tamam Arkadiy, yeter, –dedi,– mesele kapandı. Bitiremedim işte ne yapalım; bitiremediysem bitiremedim. Ona gitmene de gerek yok; ben gidip her şeyi anlatırım. Artık rahatladım, tamamen sakinleştim, ama sen gitme... Dinle sözümü.

— Vasya, sevgili dostum! –diye bağırdı Arkadiy İvanoviç mutlulukla.– Ben senin sözlerin üzerine öyle söyledim; düşünüp taşınıp karar vermene sevindim. Ne olursa olsun, başına ne gelirse gelsin senin yanındayım, unutma bunu! Görüyorum ki, Yuliyan Mastakoviç'e tek kelime etmemem için kıvranıyorsun; peki öyle olsun, hiçbir şey söylemem, kendin söylersin. Demek öyle; yarın ona gideceksin... ya da hayır, sen gitme, sen burada yazadur, anladın mı? Ben gider öğrenirim, durumlar nedir, işin acelesi var mı, daha zamanı var mı yok mu, sen zamanında bitiremezsen ne olur? Sonra bir koşu gelip sana anlatırım... Bak, görüyorsun ya! Hâlâ umut var; düşünsene, iş acele değilse – hâlâ gözüne girebilirsin. Yuliyan Mastakoviç başta ne dediğini anımsamayabilir ve böylece her şey yoluna girmiş olur.

Vasya başını kuşkuyla salladı. Ama minnettar bakışlarını dostunun yüzünden bir an olsun ayırmıyordu.

— Peki, tamam tamam! Şimdi öyle bitkinim, öyle yorgunum ki, –dedi iç çekerek,– hiç bunları düşünmek içimden gelmiyor. Başka bir şeyler konuşalım! Baksana, anlaşılan şimdi oturup yazamayacağım da, bu parçanın sonuna gelmem için iki küçük sayfacık bitireceğim. Dinle... Çoktandır sana sormak istiyordum: Beni nasıl bu kadar iyi tanıyorsun?

Vasya'nın gözyaşları Arkadiy'in eline damlıyordu.

— Keşke seni ne kadar sevdiğimi bilseydin Vasya, o zaman bunu sormazdın... evet!

— Doğru, haklısın Arkadiy, bunu bilmiyorum çünkü... çünkü beni neden bu kadar sevdiğini bilmiyorum! Ya Arkadiy, bu sevginle beni öldürebileceğini biliyor musun? Biliyor musun, özellikle de yatağa uzanıp seni düşündüğümde (çünkü uykudan önce hep seni düşünürüm) kaç kez gözyaşlarına boğuldum, yüreğim çarpıp durdu, çünkü, çünkü... işte çünkü, beni öyle seviyorsun ki, bense yüreğimi hiçbir suretle hafifletemiyorum, sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum...

— İşte bak Vasya, görüyor musun halini! Bak kendini yine nasıl harap ettin, –dedi Arkadiy; o anda dün sokakta yaşadığı sahne aklına gelmiş, yüreği sızlamıştı.

— Yeter; sakinleşmemi istiyorsun, ama ben ömrümde hiç bu kadar sakin ve mutlu olmamıştım! Biliyor musun... Bak sana her şeyi anlatmak istiyorum, ama senin canını sıkmaktan korkuyorum... Her şeyde canını sıkıyor, bana bağırıyorsun; ben de ürküyorum... bak titremeye başladım ve nedenini bilmiyorum. Bak sana ne diyeceğim. Sanki daha önce kendimi tanımıyordum... evet! Evet, hatta başkalarını da ancak dün tanıdım. Yeterince hissedemiyor, değer veremiyordum kardeşim. Yüreğim... yüreğim taşlaşmıştı... Dinle, nasıl oldu bilmiyorum, ömrümde kimseye, ama kimseye iyilik yapmadım, çünkü yapamadım, – gözüme hiç de hoş görünmüyordu çünkü... Ama başkaları bana hep iyilik yaptı! Herkesten önce de sen: Görmüyor muyum sanıyorsun? Yalnızca susuyordum, hep susuyordum!

— Vasya yeter!

— Ne yeteri Arkaşa! Ne yeteri! Daha başlamadım bile... –diye sözünü kesti Vasya; gözyaşlarından güçlükle konuşuyordu.– Dün sana Yuliyan Mastakoviç'ten söz ettim. E sen de biliyorsun, sert, haşin biridir; hatta sen de bir keresinde onun fırçasından nasibini almıştın, işte o adamın dün be-

nimle şakalaşası, bana şefkat gösteresi geldi, herkesin gözünden bilgece sakladığı o iyi yüreğini bana açtı...

— E ne olmuş Vasya? Bu yalnızca mutluluğu hak ettiğini gösteriyor.

— Ah Arkaşa! Bütün bu işi bitirmeyi nasıl isterdim!.. Ama yok, şu mutluluğumu mahvedeceğim! Hissediyorum bunu! Şuna bak, daha, –Arkadiy'in gözleri masanın üzerinde yatan, o mutlaka yetiştirilmesi gereken işe kayınca Vasya bir an sustu.– Bu bir şey değil, yazılmış kâğıtlar bunlar... Hiçbir şey! O iş çözüldü... ben... Arkaşa, bugün oradaydım, onlara gittim... Ama içeri giremedim. Çok zor geldi, acı duydum! Kapının önünde durup baktım. Lizanka piyano çalıyordu, biraz dinledim. Anlayacağın Arkadiy, –sesini alçalttı,– içeri girmeye cesaret edemedim...

— Vasya neyin var? Neden bana öyle bakıyorsun?

— Ne? Bir şey yok? Biraz halsizim; ayaklarım titriyor, bütün gece oturdum ya ondan. Evet! Her şeyi yemyeşil görüyorum. Burası, burası...

Yüreğini gösteriyordu. O anda kendinden geçip yere yığıldı.

Kendine geldiğinde Arkadiy artık daha sert önlemler almaya karar vermişti. Onu zorla yatağına yatırmak istedi. Vasya kesinlikle kabul etmiyordu. Ağlıyor, ellerini telaşla ovuşturuyor, yazmak, önündeki iki sayfayı hemen bitirmek istiyordu. Arkadiy, daha da alevlendirmemek için Vasya'nın kâğıtların başına oturmasına izin verdi.

— Bak, –dedi Vasya yerine otururken,– bak aklıma bir fikir geldi, hâlâ umut var.

Arkadiy'e gülümsüyordu, bembeyaz yüzü gerçekten de bir umut ışıltısıyla canlanmış gibiydi.

— Şöyle yapacağım: Yarın ona işin bir kısmını götüreceğim. Kalanı için bir şey uyduracağım, ne bileyim, yandı, ıslandı diyeceğim, kaybettim diyeceğim... ne de olsa, bitir-

medim, yalan söyleyemem. Kendim açıklayacağım... bak ne diyeceğim? Ona her şeyi anlatacağım; böyle böyle oldu diyeceğim, yapamadım... Ona sevgilimi anlatacağım; o da yeni evlendi, beni anlayacaktır! Elbette bunların tümünü gayet usturuplu, sessiz yapacağım; gözyaşlarımı görecek, görünce duygulanacak...

— Evet, elbette, git anlat... Anlat da, gözyaşlarına gerek yok! Neden olsun? Doğrusu beni iyice ürkütüyorsun Vasya.

— Evet, gideceğim, gideceğim. Şimdi bırak da yazayım, bırak yazayım Arkaşa. Kimseyi rahatsız etmeyeceğim, bırak yazayım!

Arkadiy kendini yatağa bıraktı. Vasya'ya güvenemiyordu, gerçekten güvenemiyordu. Vasya'nın elinden her şey gelirdi. Ama af dilemek, neden, nasıl olacaktı? Mesele o da değildi. Mesele, Vasya'nın üzerine aldığı işi bitirmemiş olması, *kendi kendini* suçlaması, bahtsız hissetmesi, mutluluğun altında ezilmesi, kıvranması, bunu hak etmediğini düşünmesi ve nihayet o aşamadan sonra sürekli kendine bahane aramaya başlamasıydı; besbelli, dün başına gelen beklenmedik gelişmelerden sonra toparlanamamıştı. "İşte bu yüzden!" diye düşündü Arkadiy İvanoviç, "Onu kurtarmak gerek. Onu kendisiyle barıştırmalı. Kendi kendini toprağa gömüyor." Düşündü taşındı ve zaman yitirmeden Yuliyan Mastakoviç'e gitmeye karar verdi; hemen yarın gidip olan biteni anlatacaktı.

Vasya oturmuş yazıyordu. Yorgunluktan tükenen Arkadiy İvanoviç uzanmış, meseleyi bir kez daha gözden geçiriyordu ki, şafak sökerken uyandı.

— Hay şeytan! Yine mi! –diye bağırdı Vasya'ya bakarak; Vasya oturmuş yazmayı sürdürüyordu.

Arkadiy hemen yanına gitti, onu kavradı ve ite kaka yatağa yatırdı. Vasya gülümsüyordu: Bitkin gözleri iyice kısılmıştı. Güç bela konuşabiliyordu.

— Ben de yatmak istiyordum zaten, –dedi.– Biliyor musun Arkadiy, aklıma bir fikir geldi; bitireceğim. Kalemim hızlandı! Ama daha fazla oturamayacağım; saat sekizde beni kaldırsana.

Sözlerini bitiremeden ölü gibi uykuya daldı.

— Mavra! –diye fısıldadı Arkadiy İvanoviç, o sırada çay getiren Mavra'ya,– bir saat içinde uyandırılmayı rica etti. Ama sakın ha! Bırak gerekirse on saat uyusun, anladın mı?

— Anlıyorum efendiciğim.

— Yemek de hazırlama, odunlarla da uğraşma, gürültü olmasın, yoksa başın belaya girer! Beni soracak olursa, işe gittiğimi söyle, tamam mı?

— Anlıyorum efendiciğim; mışıl mışıl uyusun, bana ne! Bey uykularını severim; bey mallarını da kollarım. Ama geçende fincanı kırdım diye beni azarlamıştınız ya, aslında ben değil kedi Maşka kırdı, e hep onu gözleyemem; pisst dedim ama meluna!

— Şişşt, sessiz ol, sessiz ol!

Arkadiy İvanoviç mutfağa kadar Mavra'ya eşlik etti, anahtarı istedi ve kilidi iki kere çevirerek kadını oraya kapattı. Sonra işe gitti. Yolda düşünüp duruyordu: Yuliyan Mastakoviç'e nasıl görünecekti acaba, girişken mi, küstah mı? Daireye ürkek adımlarla girdi ve çekine çekine ekselanslarının orada olup olmadığını sordu; hayır, dediler, gelmeyecekti. Arkadiy İvanoviç bir an için onun evine gitmeyi düşündü, ama hemen toparlandı; Yuliyan Mastakoviç işyerine gelmediğine göre, muhtemelen evinde işi vardı. Dairede kaldı. Saatler geçmek bilmiyordu. Şumkov'a verilen iş hakkında insanların ağzını aradı. Ama kimse bir şey bilmiyordu. Tek bildikleri, Yuliyan Mastakoviç'in ona özel işler, kimsenin hakkında bir şey bilmediği işler vermeyi tercih ettiğiydi. Nihayet üç saat geçtikten sonra Arkadiy İvanoviç eve dönmek üzere daireden çıktı. Çıkarken bir kâtip onu binanın girişinde yoldan çevirdi ve Vasiliy Petroviç Şumkov'un saat

bir gibi oraya uğradığını, kendisiyle Yuliyan Mastakoviç'in dairede olup olmadığını sorduğunu söyledi. Arkadiy İvanoviç bunu duyar duymaz bir fayton çevirdi ve sinirden kendini kaybetmiş halde hızla evin yolunu tuttu.

Şumkov evdeydi. Odanın içinde son derece huzursuz biçimde dolanıp duruyordu. Arkadiy İvanoviç'i görünce hemen silkinip toparlandı, rahatsızlığını örtbas etmek ister gibiydi. Tek söz etmeden kâğıtların başına oturdu. Anlaşılan dostunun sorularından kaçmak istiyordu, sorularının altında eziliyordu, kendi kendine düşünüp taşınmış, bazı sonuçlara varmış, ama bunları açıklamamaya karar vermişti, çünkü dostluğuna artık ne kadar güvenebileceğinden emin olamıyordu. Bu durum Arkadiy'i sarsmıştı; güçlü, keskin bir ağrı yüreğini sıkıştırdı. Yatağa oturdu, sahibi olduğu yegâne kitapçığı eline almış evirip çeviriyor, ama gözlerini zavallı Vasya'dan alamıyordu. Vasya ise inatla susuyor, yazıyor, kafasını kaldırmıyordu. Böyle birkaç saat geçti, Arkadiy'in kaygıları artık son raddeye varmıştı. Sonunda saat on birde Vasya kafasını kaldırdı ve Arkadiy'e bomboş, ifadesizce baktı. Arkadiy bekliyordu. İki üç dakika daha geçti; Vasya susuyordu. "Vasya!" diye bağırdı Arkadiy. Vasya yanıt vermedi. "Vasya!" diye yineledi bu kez yataktan kalkarak. "Vasya, neyin var? Ne oldu?" diye bağırarak hızla Vasya'ya yaklaştı.

Vasya kafasını kaldırdı ve Arkadiy'e o aynı boş, ifadesiz gözlerle baktı. "Nöbet geçiriyor!" diye düşündü Arkadiy, korkudan tir tir titriyordu. Su dolu bir sürahiyi kapıp geldi, Vasya'yı yerinden kaldırdı, kafasından aşağı suyu boşalttı, şakaklarına su serpti, ellerini ellerine aldı; Vasya ayılmıştı. "Vasya, Vasya!" diye bağırdı Arkadiy, daha fazla kendini tutamayıp gözyaşlarına boğulmuştu. "Vasya kendini bırakma, kendine gel, kendine gel!.." Sözlerini bitiremeden Vasya'yı sımsıkı bağrına bastı. Vasya'nın bütün yüzünü bir acı hissi kaplamıştı; alnını ovdu, patlayacağından korkar gibi kafasını ellerinin arasına aldı.

— Bilmiyorum, ne oluyor bana! –diyebildi sonunda.– Sanırım kendimi aşırı zorladım. Neyse tamam, tamam! Yeter Arkadiy, üzülme artık; yeter! –diye tekrarladı, Arkadiy'e sıkıntılı, tükenmiş bir ifadeyle bakıyordu.– Kaygılanacak ne var? Yeter!

— Sen beni, sen beni oyalamaya çalışıyorsun, –diye bağırdı Arkadiy yüreği yırtılırcasına.– Vasya, uzan da uyu biraz olur mu? Kendine boşu boşuna eziyet etme! Sonra yeniden çalışmaya otursun, daha iyi olur!

— Evet, evet! –diye yineledi Vasya.– Tamam! Uzanıyorum; peki, tamam! Görüyorsun bak, demin bitirmek istiyordum, ama şimdi fikrimi değiştirdim...

Arkadiy onu yatağına götürdü.

— Bak Vasya, –dedi sert bir sesle,– bu meseleyi er geç çözmek gerekiyor! Söyle bakalım neye karar verdin?

— Ah! –dedi Vasya bitkin elini hafifçe sallayarak ve başını öbür tarafa çevirdi.

— Yeter Vasya, yeter! Karar ver artık! Katilin mi edeceksin beni: Artık susamayacağım. Uyumayacaksın da, çözmeyeceksin de, biliyorum.

— Nasıl istersen, nasıl istersen, –diye gizemli biçimde yineledi Vasya.

"Kendini koyuveriyor," diye düşündü Arkadiy İvanoviç.

— Dikkatini bana ver Vasya, –dedi,– söylediklerimi anımsa, seni yarın kurtaracağım; yarın senin bahtını açacağım! Ne diyorum ben, bahtını da ne yahu! Beni öyle ürküttün ki, senin gibi konuşmaya başladım Vasya. Ne bahtı! Basbayağı saçmalık, boş işler! Yuliyan Mastakoviç'in güvenini, ya da haydi sevgisini diyelim, yitirmek istemiyorsun, tamam! Yitirmeyeceksin de, göreceksin... Ben...

Arkadiy daha konuşmasını uzun uzun sürdürecekken Vasya sözünü kesti. Yatakta doğruldu, tek söz etmeden Arkadiy'in iki yanağını avuçları arasına aldı ve onu öptü.

— Yeter! –dedi zayıf bir sesle.– Yeter! Bütün bunlar yeter!

Ardından yüzünü yeniden duvara çevirdi.

"Tanrım!" diye düşündü Arkadiy, "Tanrım, neler oluyor bu çocuğa? Bütünüyle kendini kaybetti; ne zannediyor acaba? Kendini öldürecek."

Arkadiy ona acı acı bakıyordu.

"Keşke hasta olsaydı," diye düşündü, "belki daha iyi olurdu. Hastalıkla birlikte tasası da geçerdi ve bütün mesele de sonunda pürüzsüz çözülürdü. Ne saçmalıyorum ben! Ah, Tanrım!.."

Bu sırada Vasya uykuya dalıyor gibiydi. Arkadiy sevindi. "İyiye işaret!" diye düşündü. Bütün gece başında oturmaya karar verdi. Ama Vasya huzursuzdu. İki de bir ürperiyor, yatakta dönüp duruyor, aniden gözlerini açıyordu. Sonunda yorgunluk galip geldi, ölü gibi uyumaya başladı. Sabaha karşı saat iki gibiydi; Arkadiy İvanoviç de sandalyeye dirseklerini dayayarak uyuyup gitmişti.

Tekinsiz ve rahatsız bir uykuydu. Hâlâ ayıkmış ve Vasya da hâlâ yatağında yatıyormuş gibi geliyordu. Ama tuhaf bir şey vardı! Sanki Vasya uyuyormuş gibi yaparak onu kandırmıştı da, gözlerine dikkatle bakarak ağır ağır sessizce yatağından kalkmakta, yazı masasına doğru ilerlemekteydi. Arkadiy'in yüreğine keskin bir sızı saplandı; çok üzülmüş, kedere boğulmuştu ve ona itimat etmeyen, ondan kendisini gizleyip yalan söyleyen Vasya'yı güç bela seçiyordu. Onu tutmak, azarlamak ve yeniden yatağa oturtmak istiyordu... O sırada Vasya kollarının arasında bir çığlık atıyor ve Arkadiy soluk almayan bir gövdeyi yatağa sürüklüyordu. Arkadiy'in alnından soğuk terler boşalıyor, yüreği dehşetle atıyordu. Gözlerini açıp uyandı. Vasya karşısında masaya oturmuş yazıyordu.

Gördüğüne inanamayan Arkadiy bir kez daha yatağa baktı: Vasya yatakta değildi. Arkadiy öfkeyle yerinden fırladı,

hâlâ az önceki düşlerinin etkisindeydi. Vasya hiç tepki vermedi. Yazıyor da yazıyordu. Birden Arkadiy dehşetle Vasya'nın kâğıt üzerinde kupkuru bir kalem gezdirip durduğunu fark etti; bembeyaz kâğıtları hızla ve art arda çeviriyor, sanki dünyadaki en önemli, en acil işi yapıyormuşçasına telaş içinde doldurmaya çabalıyordu! "Hayır, bu nöbet değil!" diye düşündü Arkadiy İvanoviç bütün bedeni ürpererek. "Vasya, Vasya! Bana yanıt ver!" –diye bağırdı; onu omuzlarından kavramıştı. Ama Vasya susuyor, hiç istifini bozmadan mürekkebi kurumuş bir kalemle kâğıtları çizmeyi sürdürüyordu.

— Sonunda kalemim hızlandı işte, –dedi, başını kaldırıp Arkadiy'e bakmamıştı bile.

Arkadiy Vasya'nın elini tutup zorla kalemi aldı.

Vasya'nın bağrından bir inilti koptu. Elini aşağıya saldı ve gözlerini Arkadiy'e dikti; ardından eziyet ve kasvet içinde elini alnının önünden geçirdi; bütün varlığını ezen, kurşun gibi ağır bir yükü üzerinden atmak ister gibiydi; sonra usulca, bir düşünceye dalmışçasına elini başının üstünden göğsüne doğru bıraktı.

— Vasya, Vasya! –diye bağırıyordu Arkadiy kaygıyla.– Vasya!

Bir dakika sonra Vasya ona baktı. Kocaman mavi gözlerinde yaşlar henüz duruyor, beyaza kesmiş mülayim yüzünde sonsuz bir acı ifadesi okunuyordu... Bir şey fısıldadı.

— Ne, ne dedin? diye bağırdı Arkadiy Vasya'ya doğru eğilerek.

— Neden, neden bana? –diye fısıldadı Vasya.– Neden? Ne yaptım ki ben?

— Vasya! Ne diyorsun sen? Neden korkuyorsun Vasya? Ne oldu? –diye bağırmaya başladı Arkadiy, birbirine kavuşturduğu ellerini çaresizlikten kuvvetle sıkıyordu.

— Neden beni askere yollayacaklar? –dedi Vasya; dosdoğru arkadaşının gözlerinin içine bakıyordu.– Neden? Ne yaptım ki ben?

Arkadiy'in saçları diken diken olmuştu; duyduklarına inanmak istemiyordu. Karşısında ölü gibi kalakalmıştı.

Arkadiy çok geçmeden kendine geldi. "Neyse, bir dakikalık bir şeydi!" diye söylendi, bembeyaz kesilmişti, morarmış dudakları titriyordu; hemen giyinmeye koyuldu. Dosdoğru doktora koşacaktı. Birden Vasya seslendi; Arkadiy ona döndü ve öz evladına sarılan bir anne gibi kucakladı onu...

— Arkadiy, Arkadiy, kimseye söyleme! Duyuyor musun; mahvolurum! Bu benim sırrım olsun...

— Ne diyorsun? Neler söylüyorsun? Kendine gel Vasya, kendine gel! Vasya bir soluk aldı, gözyaşları usulca yanaklarından süzülmeye başlamıştı.

— Neden, neden onu öldürecekler? Ne yaptı ki o kızcağız, suçu ne?.. –diye homurdandı azap dolu, yürek parçalayan bir sesle.– Günah bende, günah bende!..

Bir süre sustu.

— Elveda aşkım! Elveda aşkım! –diye fısıldadı; çaresizce başını sallıyordu. Arkadiy ürperdi, kendini biraz toparladı, doktora gitmek üzere hamle etti.– Gidelim! Zamanıdır! – diye bağırdı Vasya, Arkadiy'in hamlesine uyarak.– Gidelim kardeşim, gidelim; hazırım ben! Sen bana yolu göster!

Sustu ve Arkadiy'e donuk, tekinsiz gözlerle bakmaya başladı.

— Vasya sen peşimden gelme Tanrı aşkına! Beni burada bekle. Şimdi, hemen yanına döneceğim, –dedi Arkadiy İvanoviç, eli ayağına dolaşmıştı, doktora gitmek üzere kasketini kaptı. Vasya hemen oturdu; sakin ve itaatkârdı, yalnız gözlerinde, çaresizlikle vardığı bir kararın ifadesi ışıldıyordu. Arkadiy geriye döndü, masadaki küçük çakıyı aldı, orada oturan zavallıya son bir kez baktı ve evden dışarı koşarcasına kendini attı.

Saat sekiz olmuştu. Odaya şafağın ışıkları çoktan süzülmeye başlamıştı.

Kimseyi bulamadı. Bir saattir koşturuyordu. Kapıcılardan soruşturup aldığı doktor adreslerinde ya doktor falan yaşamıyordu ya da kimi göreve, kimiyse bilinmez hangi işe gitmişti. Hasta kabul eden bir tane vardı. O da Nefedeviç'in geldiğini söyleyen uşağını uzun uzun ve ayrıntılarıyla sorgulamıştı: Kim tavsiye etmişti, kimdi, ne istiyordu, neden gerekliydi ve hatta bu erkenci müşterisi nasıl birine benziyordu? Sonunda da gelemeyeceğini, çok işi olduğunu ve çıkamayacağını, zaten bu tür hastaların hastaneye götürülmesi gerektiğini söyleyerek konuşmasını bitirmişti.

Bunun üzerine, böyle bir sonucu aklına bile getirmemiş, dünyası yıkılmış, sarsılmış Arkadiy yeryüzündeki her şeye, bütün doktorlara verip veriştirerek Vasya için kaygıları son raddeye varmış halde eve döndü. Dairenin kapısından koşarcasına girdi. Mavra hiçbir şey olmamış gibi yerleri ovmuş, odunları kırmış, sobayı yakmaya hazırlanıyordu. Vasya'nın odasına girdi, ama Vasya kayıplara karışmıştı: Kapıdan çıkıp gitmişti.

"Nereye? Nerede? Böyle bitmiş halde nereye koşar?" diye düşündü Arkadiy; korkudan buz kesmişti. Mavra'yı sorgulamaya başladı. Kadın bir şey bilmiyordu, hiçbir şeyden haberi yoktu, çıktığını da duymamıştı, Tanrı onu korusundu! Nefedeviç hemen Kolomna'ya koştu.

Nedense Vasya'nın orada olabileceğini düşünmüştü.

Kolomna'ya vardığında saat onu bulmuştu. Arkadiy'i beklemiyorlardı, bir şey bilmiyorlardı, duymamışlardı. Arkadiy karşılarında telaştan çileden çıkmış halde, "Vasya nerede?" diye sorup duruyordu. Yaşlı kadın ayakta durmakta zorlanıp divana çöktü. Lizanka, telaştan eli ayağına dolaşmış halde, olan biteni sormaya başladı. Neler dönüyordu? Çok geçmeden Arkadiy İvanoviç, muhataplarını elbette inandıramayan bir öykü uydurup ardında sarsılmış, şaşkın insanlar bırakarak oradan ayrıldı. Hiç değilse geç kalmamak, gerekli önlemleri almaları için oradakileri bilgilendirebilmek üzere

dairenin yolunu tuttu. Yolda aklına Vasya'yı bir de Yuliyan Mastakoviç'in evinde aramak geldi. Elbette en yüksek ihtimal buydu: Zaten Arkadiy her şeyden önce, hatta Kolomna'dan önce bunu düşünmüştü. Ekselanslarının evinin önünden geçerken durmak istedi, ama birden fikir değiştirip yürümeye devam etti. Karar vermişti: Önce Vasya'nın dairede olup olmadığını öğrenecek, orada değilse en azından ona Vasya olayını rapor etmek üzere ekselanslarının huzuruna çıkacaktı. Ne de olsa birinin bunu ona rapor etmesi gerekirdi!

Daha girişte hemen hepsi onunla aynı mevkide olan yaşça genç iş arkadaşları etrafını sardı; hep bir ağızdan Vasya'ya neler olduğunu sormaya başladılar. Hepsi aynı anda Vasya'nın delirdiğini, işini tamamlayamadığı için kendisini askere göndermek istedikleri korkusuyla aklını oynattığını söylüyorlardı. Arkadiy İvanoviç hepsine tek tek yanıt verdi, daha doğrusu, kimsenin söylediklerini onaylamadan biraz sükûnet için kendini içeriye attı. Giderken Vasya'nın Yuliyan Mastakoviç'in odasında olduğunu, herkesin oraya gittiğini, Esper İvanoviç'in da orada olduğunu öğrendi. Biri yolunu kesti. Kıdemli çalışanlardan biri nereye gittiğini, bir şey gerekip gerekmediğini sordu. Arkadiy ise kim olduğuna bakmadan, Vasya hakkında bir şeyler söyleyip dosdoğru odaya yöneldi. Odadan Yuliyan Mastakoviç'in sesi işitiliyordu. "Nereye gidiyorsunuz?" diye sordu biri kapının yanından. Arkadiy İvanoviç artık çok geç olduğuna kanaat getirdi; dönüp gidecekti ki, kapı aralığından zavallı Vasya'sını gördü. Kapıyı iteleyip herhangi biri gibi odaya girdi. Odada keşmekeş ve homurtu hâkimdi, Yuliyan Mastakoviç ise son derece düşünceli görünüyordu. Çevresinde önemce yüksek kimseler duruyor, bir şeyler konuşuyorlardı ve hemen hiçbir karara varamamışlardı. Uzakta bir köşede Vasya ayakta duruyordu. Onu görünce Arkadiy'in yüreği dondu. Vasya bembeyaz kesilmiş, boynu eğik, ezilip büzülmüş, omuzları düşük ve bitap halde öylece duruyordu. Yuliyan

Mastakoviç'in gözlerine bakmaktaydı. O sırada Nefedeviç'i fark ettiler; ev arkadaşı olduklarını bilen birisi de bunu ekselanslarına yetiştirdi. Arkadiy'in başına üşüştüler. Arkadiy birbiri ardına gelen sorulara yanıt vermek istediyse de Yuliyan Mastakoviç'e bakıp da yüzünde o hakiki şefkat ifadesini görünce çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. O kadarla da kalmadı: İleri atılıp müdürünün elini tuttu, gözlerine doğru çekti, gözyaşlarıyla elini yıkıyordu; Yuliyan Mastakoviç bile bir süre sonra elini çekme gereği hissetti, havaya kaldırdı ve "Peki, yeter kardeşim, yeter; görüyorum ki çok iyi bir yüreğin var." Arkadiy ağlıyor, olabilecek her türden yalvaran bakışlar atıyordu. Ona, herkes zavallı Vasya'sının kardeşiymiş ve yine herkes onun için ah vah ediyor, ağlıyormuş gibi geliyordu. "Nasıl oldu bu, nasıl bu hale geldi?" dedi Yuliyan Mastakoviç. "Neden aklını yitirdi?"

— Mi-min-nettarlıktan! –diyebildi ancak Arkadiy İvanoviç.

Herkes yanıtı duyunca hayrete düşmüş, tuhaf karşılamış, kimse pek inandırıcı bulmamıştı: Nasıl olurdu, insan minnettarlıktan aklını yitirir miydi? Arkadiy dili döndüğünce açıklamaya çalıştı.

— Tanrım, çok yazık! –dedi sonunda Yuliyan Mastakoviç,– oysa ona verilen iş önemli de değildi acil de. İnsan bu yüzden kendini harap etmez! Peki, götürün onu!.. –Burada Yuliyan Mastakoviç Arkadiy İvanoviç'e döndü ve sorgusuna devam etti.– Yalnız bir ricası var, –dedi Vasya'yı göstererek,– kızın biri varmış, ona söylemememizi istiyor, nişanlısı mıymış neymiş?

Arkadiy açıklamaya başladı. Bu sırada Vasya bir şeyler düşünüyor gibiydi; büyük bir gerilimle, tam da o anda çok yararlı olabilecek önemli, gerekli bir şey anımsamışa benziyordu. Ara sıra da birinin ona unuttuğu bir şeyi anımsatmasını umar gibi acı acı etrafına bakınıyordu. Gözlerini Arkadiy'e çevirmişti. Sonunda sanki birden gözlerinde bir

umut ışığı parladı, sol ayağını atarak hareket etti, son derece dikkatli üç adım attı ve hatta askerlerin kendilerini çağıran subayın huzuruna çıkınca yaptıkları gibi sağ ayağının topuğunu diğerine vurdu. Herkes neler olacağına bakıyordu.

— Fiziksel kusurum var ekselansları, güçsüzüm ve ufak tefeğim, orduya uygun değilim, –dedi kesik kesik konuşarak.

Odadaki istisnasız herkes, bir an yüreklerine hançer sokulmuş gibi oldu; Yuliyan Mastakoviç'in nasıl da sert bir kişiliği olduğunu düşünüyorlardı ki, birden onun da gözlerinden yaşlar boşaldı. "Götürün onu," dedi elini sallayarak.

— Uygundur! –dedi Vasya yarım ağızla, soluna döndü ve odadan çıktı. Nereye gittiğini anlamak için can atanlar peşinden çıktı. Arkadiy ite kaka diğerlerini takip ediyordu. Vasya'yı girişte oturtup onu hastaneye yatıracak resmî evrakı ve arabayı beklemeye koyuldular. Vasya sessizce oturuyor ve son derece kederli görünüyordu. Tanıdığı herkese veda eder gibi başını sallıyordu. İkide bir kapıya bakıyor, "Gidiyoruz," denmesini bekliyordu. Kalabalık çevresini sardı; herkes acımayla kafasını sallıyor, ah vah ediyordu. Çabucak yayılan öyküsü pek çoğunu sarsmıştı; bazıları tartışıyor, diğerleri Vasya için üzülüyor, dua ediyor, onun ne kadar alçakgönüllü, sessiz bir genç olduğunu, ne kadar çok işi üzerine aldığını söylüyorlar, öğrenmeye meraklı, tam bir bilgi âşığı, kendini eğitmek için didinen biri olduğundan dem vuruyorlardı. "Ta en aşağılardan kendi çabasıyla yükselmişti," dedi biri. Amirinin ona olan sevgisinden pek dokunaklı biçimde söz ediyorlardı. Bazıları ise Vasya'nın aklına işi bitiremediği için onu askere gönderecekleri fikrinin nereden düştüğünü açıklamaya giriştiler. Zavallının öteden beri yükümlü tabakadan* olduğu ve onun yeteneğini, söz dinler kişiliğini, az

* XIX. yüzyılda Rusya'da vergi veren (köylüler ve küçük mülk sahipleri) ve vermeyen (aristokratlar, memurlar ve yüksek burjuvalar) olmak üzere iki toplumsal kesim bulunuyordu. Yükümlü tabakanın hakları sınırlandırılmıştı ve zorunlu askerlik yapıyorlardı. (ç.n.)

bulunur uysallığını fark edebilmiş Yuliyan Mastakoviç'in himayesi sayesinde birinci mevkii alabildiği konuşuluyordu. Kısacası, yorumlar ve fikirler çeşit çeşitti. Gelişmelerle sarsılmışlar arasında biri özellikle dikkat çekiciydi; bu, Vasya Şumkov'un kısa boylu mesai arkadaşıydı. O kadar genç de değildi, yaşı hiç değilse otuz vardı. Yüzü çarşaf gibi bembeyaz kesilmişti, bütün bedeni titriyor ve tuhaf biçimde gülümsüyordu... belki de bunun nedeni bütün skandalların ya da korkunç sahnelerin, kenardan izleyenleri hem ürkütüp hem azıcık da olsa memnun etmesidir. Şumkov'un başındaki kalabalığın etrafında dönüp duruyordu; ufak tefek olduğundan ayakuçları üzerinde yükseliyor, önüne gelenin, daha doğrusu kiminle hukuku varsa onun koluna yapışıyor, bildiği her şeyi anlatıyordu; ne de olsa bunlar hiç de hafife alınmaması gereken, son derece mühim işlerdi ve olduğu gibi bırakılmamalıydı; sonra yeniden ayakuçlarında yükseliyor, kulaklara bir şeyler fısıldıyor, yine kafasını bir-iki kere sallıyor, ardından bir başka köşeye koşuşturuyordu. Nihayet her şey sona erdi: Kapıcı yanında hastaneden bir sağlık memuruyla göründü; Vasya'ya yaklaştılar ve gitme vaktinin geldiğini söylediler. Vasya irkildi, huzursuzlandı ve kalabalığa bakarak onlarla çıkıp gitti. Gözleriyle birini arıyordu! "Vasya! Vasya!" diye bağırdı Arkadiy İvanoviç hıçkırıklardan boğulurcasına. Vasya durdu, Arkadiy yanına sokuldu. Atılıp birbirlerini son kez kucakladılar, sımsıkı sarılıyorlardı... Onları öyle görmek elem vericiydi. Nasıl oluyor da böyle yok yere gelen bir acı onların gözlerinden yaşlar söküyordu? Ne için böyle ağlıyorlardı? Nereden gelmişti bu bela? Neden birbirlerini anlamıyorlardı?..

— Al, al bunu! İyi sakla, –dedi Şumkov, Arkadiy'in eline buruşturulmuş bir küçük kâğıt tutuşturdu.– Bunu benden almasınlar. Sonra bana getirirsin, getir; iyi sakla...– Vasya sözlerini tamamlayamadan onu çağırdılar. Merdivenlerden koşarcasına indi, bir baş hareketiyle herkese veda etti. Yü-

zünde bir umutsuzluk ifadesi vardı. Sonunda Vasya'yı arabaya bindirip götürdüler. Arkadiy hemen kâğıdı açtı: İçinde, Vasya'nın yanından hiç ayırmadığı, Liza'nın siyah saçlarından bir tutam vardı. Arkadiy'in gözlerinden sımsıcak damlalar süzüldü. "Ah, zavallı Liza!"

Mesai saati bitince Kolomna'ya gitti. Orada yaşananları anlatmaya ne hacet! Petya, o ufacık Petya bile, iyi yürekli Vasya'nın başına gelenlere aklı ermediği halde, bir köşeye çekilip ellerini kavuşturarak çocuk yüreği elverdiğince dua etmişti. Arkadiy eve dönmek üzere yola koyulduğunda karanlık çöküyordu. Neva'ya yaklaşırken bir an durdu ve gözlerini nehir boyunca ufka dek uzanan, ayazla kesifleşmiş sise dikti; ta ufkun ucunda her şey son bir kez erguvaniye bürünerek kan kırmızı günbatımına karışıyordu. Kentin üzerine akşam çökmüştü ve Neva'nın uçsuz bucaksız, donan kardan kabarmış yüzeyi güneşin son akisleriyle kıvılcım gibi çakan milyonlarca kar kristali eşliğinde gözden yitmekteydi. Soğuk eksi yirmi dereceyi bulmuştu. Canları çıkasıya sürülen atların, oraya buraya koşuşturan insanların ağızlarından çıkan buhar, çıkar çıkmaz donmaktaydı. Yoğunlaşmış havada en ufak bir ses bile çınlıyordu; nehrin her iki kıyısında devler gibi dizilmiş bütün binaların çatılarından duman tütüyor, duman öbekleri soğuk gökte yükselirken yarılıyor, dağılıyordu; eskilerin üzerinde yeni binalar yükselmekte ve yeni kent havaya karışmaktaydı sanki... Ve nihayet, sanki bütün bu dünya, güçlüsünden zayıfına bütün sakinleriyle ve sefil kulübelerden bu dünyadaki güçlülerin zevklerine uygun, altın kaplamalı saraylarına kadar bütün evleriyle, bu alacakaranlık içinde fantastik, büyülü bir diyara, düşler âlemine gidiyor, sırası gelen duman olup lacivert göğe karışıyordu. Bedbaht Vasya'nın yapayalnız dostu, tuhaf bir duyguya kapılmıştı. Ürperdi; kudretli, ama hiç tatmadığı bir duyguyla aniden kaynayan kanı, yüreğini patlatırcasına dolduruyor gibiydi. Bütün o endişeyi ancak şimdi anlamış, zavallı,

mutluluğu kaldıramayan Vasya'nın aklını neden yitirdiğini kavramış görünüyordu. Dudakları titredi, gözleri faltaşı gibi açıldı, benzi attı, sanki o an yeni bir şey görünmüştü...

İçini sıkıntı ve kasvet kaplamış, bütün neşesini yitirmişti. Eski dairesini artık görmek istemiyordu, başkasını tuttu. Kolomna'ya gitmek istemiyordu, gidemezdi de. İki yıl sonra Lizanka'yla kilisede karşılaştı. Lizanka artık evliydi; peşi sıra annesi, henüz kundakta bir bebekle çıkageldi. Birbirlerine hal hatır sordular ve uzunca bir süre geçmişten söz etmekten kaçındılar. Liza, Tanrı'ya şükür, mutlu olduğunu söyledi, hali vakti yerindeydi, kocası iyi bir adamdı ve kocasını seviyordu... Ama birden, söz arasında Liza'nın gözleri yaşla doldu, sesi titredi, hemen sırtını döndü ve duyduğu acıyı insanlardan saklamak için kilisenin kürsüsüne kapandı.

Fyodor Mihayloviç Dostoyevski (1821-1881): İlk romanı İnsancıklar *1846'da yayımlandı. Ünlü eleştirmen V. Byelinski bu eser üzerine Dostoyevski'den geleceğin büyük yazarı olarak söz etti. Ancak daha sonra yayımlanan eserleri çağımızda edebiyat klasikleri arasında yer alsa da o dönemde fazla ilgi görmedi. Yazar 1849'da I. Nikolay'ın baskıcı rejimine muhalif Petraşevski grubunun üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklandı. Kurşuna dizilmek üzereyken cezası sürgün ve zorunlu askerliğe çevrildi. Sibirya sürgününden sonra yazdığı romanlarla tekrar eski ününe kavuştu. Bu kitapta sürgünden bir yıl önce yazdığı ve en tanınmış eserlerinden biri olan* Beyaz Geceler*'in yanı sıra hepsi 1848 yılına ait* Başkasının Karısı ve Yatağın Altındaki Koca, Noel Ağacı ve Nikâh, Haysiyetli Hırsız, Yufka Yürekli Öyküleri *de yer almaktadır.*

F. M. DOSTOYEVSKİ - BÜTÜN ESERLERİ: 12

Barış Zeren (1978): İÜ Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı üniversitede İktisat Tarihi Bilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı. Lomonosov Moskova Devlet Üniversitesi Slav Tarihi Bölümü'nde araştırmacı olarak bulundu. Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü ve Fransa'da EHESS'te tarih doktorasını tamamladı. İngilizce ve Rusçadan sosyal bilim, tarih ve edebiyat çevirileri yapıyor.

9 786053 321392

12 TL